

М.М. Закалюжний, Г.Б. Паласюк

ЛАТИНСЬКА МОВА
і основи медичної термінології

Рекомендовано Центральним методичним кабінетом з вищої медичної освіти МОЗ України як підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації

Тернопіль
“Укрмедкнига”
2004

Рецензенти:

- Ю.В. Шанін** — професор (зав. кафедри латинської мови і основ медичної термінології Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця), старший викладач кафедри О.Г. Кісельова;
- І.Я. Федонюк** — професор (зав. кафедри анатомії людини Тернопільської державної медичної академії ім. І.Я. Горбачевського);
- Л.Ю. Смольська** — доцент (зав. кафедри латинської мови Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького);
- В.Г. Синиця** — доцент (зав. курсу латинської мови при кафедрі іноземних мов Буковинської державної медичної академії)

Закалюжний М.М., Паласюк Г.Б.

- 3 31 Латинська мова і основи медичної термінології. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2004. — 424 с.
ISBN 966-673-060-X

Згідно з вимогами часу, підручник має термінологічну спрямованість. Він складається з основного курсу, термінологічних додатків до основного курсу, зокрема подано елементи давньогрецької мови в медичній термінології, медико-технічну термінологію, тобто назви апаратів, інструментів, приладів, пов'язок грецько-латинського й іншомовного походження, латинсько-український та українсько-латинський словники назв деяких лікарських речовин, їх сировини і лікарських рослинних засобів.

Анатомічна термінологія відповідає вимогам Міжнародної анатомічної номенклатури (Сан-Паулу, 1997), а українські еквіваленти латинських анатомічних термінів — українському стандарту, опублікованому в 2001 році.

Граматичний матеріал викладено у тісному зв'язку з анатомо-гістологічною, клінічною, фармацевтичною і медико-технічною термінологією. Усні і письмові вправи базуються в основному на лексичному матеріалі, пов'язаному з професією лікаря чи науковця в галузі медицини. До кожного заняття включено 5-6 крилатих латинських висловів чи афоризмів. У підручнику також подано латинсько-український та українсько-латинський словники.

Для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації.

ББК 81.2.я73
УДК 811.124(075.8)

Зміст

Передмова	11
Вступ	13
Фонетика	20
§ 1. Латинський алфавіт	20
§ 2. Особливості вимови деяких звуків	21
§ 3. Дифтонги	22
§ 4. Вимова приголосних	23
§ 5. Буквосполучення	24
§ 6. Найчастіше вживані грецькі префікси й корені з у	25
Вправи	27
§ 7. Наголос	29
§ 8. Довгота і короткість складів	29
Вправи	31
Морфологія	34
§ 9. Вступ до анатомічної і гістологічної номенклатур	34
§ 10. Іменник (Nomen substantivum). Загальні відомості	35
§ 11. Словникова форма іменників п'яти відмін	36
§ 12. Неузгоджене означення	37
§ 13. Анатомо-гістологічний лексичний мінімум	38
Вправи	39
§ 14. Короткі відомості з історії розвитку латинської анатомічної термінології (для самостійної позааудиторної роботи)	41
§ 15. Прикметник (Nomen adjectivum). Загальні відомості	47
§ 16. Прикметники першої групи	47
§ 17. Прикметники другої групи	48
§ 18. Прикметники з недостатніми ступенями порівняння	49
§ 19. Прикметник у ролі узгодженого означення	51
§ 20. Лексичний мінімум прикметників	52
Вправи	53
§ 21. Структура анатомічних і гістологічних термінів	55
Вправи	58
§ 22. Перша відміна іменників (Declinatio prima)	59

§ 23. Дієслово <i>esse</i> (бути). Теперішній час дійсного способу (<i>Praesens indicatīvi</i>)	60	§ 46. Друга відміна іменників (<i>Declinatio secunda</i>). Середній рід (<i>Genus neutrum</i>)	90
§ 24. Порядок слів у латинському реченні	61	§ 47. Суфікси іменників другої відміни	91
§ 25. Сполучник (<i>Conjunctiō</i>)	61	§ 48. Грецькі еквіваленти латинських іменників другої відміни середнього роду	92
§ 26. Прийменник (<i>Praepositio</i>)	62	§ 49. Кінцеві терміноелементи	93
§ 27. Лексичний мінімум	64	§ 50. Лексичний мінімум	93
<i>Вправи</i>	65	<i>Вправи</i>	
§ 28. Словотворення. Найуживаніші суфікси іменників першої відміни (для <i>самостійної позааудиторної роботи</i>)	67	§ 51. Клінічна термінологія (для <i>самостійної позааудиторної роботи</i>)	97
<i>Вправи</i>	69	§ 52. Прикметники першої групи	98
§ 29. Грецькі іменники першої відміни (для <i>самостійної позааудиторної роботи</i>)	71	§ 53. Субстантивація прикметників	99
§ 30. Клінічна термінологія	72	§ 54. Суфікси прикметників першої групи (для <i>самостійної позааудиторної роботи</i>)	100
§ 31. Структура клінічних термінів	73	§ 55. Грецькі еквіваленти латинських прикметників першої групи	101
§ 32. Грецькі еквіваленти латинських іменників першої відміни	75	§ 56. Кінцеві терміноелементи	102
§ 33. Кінцеві терміноелементи	75	§ 57. Лексичний мінімум прикметників першої групи	103
<i>Вправи</i>	76	<i>Вправи</i>	105
§ 34. Дієслово (<i>Verbum</i>). Загальні відомості	78	§ 58. Клінічна термінологія (для <i>самостійної позааудиторної роботи</i>)	107
§ 35. Словникова форма дієслів	78	§ 59. Рецепт, його граматична структура і моделі рецептурних приписів	111
§ 36. Основа дієслова теперішнього часу	79	§ 60. Додаткові написи в рецептах	111
§ 37. Наказовий спосіб теперішнього часу (<i>Imperatīvus praesentis</i>)	80	<i>Вправи</i>	
§ 38. Вираження заперечення	81	§ 61. Теперішній час дійсного способу активного і пасивного станів (<i>Praesens indicatīvi actīvi et passīvi</i>)	113
§ 39. Лексичний мінімум дієслів	81	§ 62. Відмінювання дієслів у <i>praesens indicatīvi</i>	114
<i>Вправи</i>	82	§ 63. Лексичний мінімум дієслів	116
§ 40. Друга відміна іменників (<i>Declinatio secunda</i>). Чоловічий рід (<i>Genus masculīnum</i>)	83	<i>Вправи</i>	117
§ 41. Винятки з правила про рід іменників другої відміни чоловічого роду	83	§ 64. Умовний спосіб теперішнього часу активного і пасивного станів (<i>Conjunctīvus praesentis actīvi et passīvi</i>)	119
§ 42. Грецькі еквіваленти латинських іменників другої відміни чоловічого роду	85	§ 65. Відмінювання дієслів у <i>conjunctīvus praesentis actīvi et passīvi</i>	121
§ 43. Кінцеві терміноелементи	85	§ 66. Дієслово <i>esse</i> (бути). <i>Praesens conjunctīvi</i>	121
§ 44. Лексичний мінімум	86	§ 67. Дієслово <i>fiō, fiēri</i> (<i>робитися, утворюватися, ставати</i>)	121
<i>Вправи</i>	87	§ 68. Кон'юнктив у рецептурних формулюваннях	122
§ 45. Клінічна термінологія (для <i>самостійної позааудиторної роботи</i>)	89		

<i>Вправи</i>	123	§ 91. Суфікси іменників середнього роду третьої відміни (для самотійної позааудиторної роботи)*	161
§ 69. Дієприкметник минулого часу пасивного стану (Participium perfecti passīvi)	125	<i>Вправи</i>	162
§ 70. Дієприкметники минулого часу пасивного стану в медичній термінології	125	§ 92. Особливості відмінювання деяких іменників третьої відміни	163
<i>Вправи</i>	128	§ 93. Кінцеві терміноелементи на – sis	165
§ 71. Третя відміна іменників (<i>Declinatio tertia</i>)	131	§ 94. Лексичний мінімум	165
§ 72. Типи відмінювання	132	<i>Вправи</i>	167
§ 73. Лексичний мінімум	134	§ 95. Латинська хімічна номенклатура	170
<i>Вправи</i>	135	§ 96. Найменування хімічних елементів	170
§ 74. Іменники третьої відміни чоловічого роду (<i>Genus masculinum</i>)	137	§ 97. Латинські назви кислот	171
§ 75. Винятки з правила про рід іменників чоловічого роду	138	§ 98. Латинські назви оксидів	174
§ 76. Суфікси іменників третьої відміни чоловічого роду	139	§ 99. Латинські назви основ	175
§ 77. Грецькі еквіваленти латинських іменників третьої відміни чоловічого роду	139	§ 100. Латинські назви солей	176
§ 78. Лексичний мінімум	140	§ 101. Латинські назви середніх солей	176
<i>Вправи</i>	141	§ 102. Латинські назви кислих і основних солей	177
§ 79. Клінічна термінологія (для самотійної позааудиторної роботи)	144	§ 103. Латинські назви органічних калієвих і натрієвих солей	178
§ 80. Іменники третьої відміни жіночого роду (<i>Genus femininum</i>)	145	§ 104. Латинські назви кислотних і вуглеводневих радикалів	178
§ 81. Винятки з правила про рід іменників жіночого роду	145	§ 105. Латинські назви складних ефірів	178
§ 82. Грецькі еквіваленти латинських іменників третьої відміни жіночого роду	147	<i>Вправи</i>	179
§ 83. Кінцеві терміноелементи	147	§ 106. Фармацевтичні частотні відрізки в структурі тривіальних назв лікарських препаратів	180
§ 84. Лексичний мінімум	148	§ 107. Частотні відрізки, які вказують на хімічний склад препарату	181
<i>Вправи</i>	149	§ 108. Частотні відрізки терапевтичного, анатомічного, фізіологічного та фармакологічного характеру	182
§ 85. Суфікси іменників третьої відміни жіночого роду (для самотійної позааудиторної роботи)	153	<i>Вправи</i>	185
§ 86. Іменники третьої відміни середнього роду	155	§ 109. Прикметники другої групи	185
§ 87. Винятки з правила про рід іменників середнього роду	155	§ 110. Суфікси прикметників другої групи	186
§ 88. Грецькі еквіваленти латинських іменників середнього роду третьої відміни	156	§ 111. Грецькі еквіваленти латинських прикметників другої групи	187
§ 89. Кінцеві терміноелементи	157	§ 112. Кінцеві терміноелементи	187
§ 90. Лексичний мінімум	157	§ 113. Лексичний мінімум	188
<i>Вправи</i>	158	<i>Вправи</i>	189
		§ 114. Прикметники другої групи в клінічній термінології (для самотійної позааудиторної роботи)	191
		§ 115. Дієприкметник теперішнього часу активного стану (Participium praesentis activi)	192

§ 116. Дієприкметники теперішнього часу активного стану в медичній термінології	116	<i>Вправи</i>	256
<i>Вправи</i>	195	§ 136. Латинські прийменники і частки в ролі префіксів (для самостійної позааудиторної роботи)	258
§ 117. Медичні терміни, утворені за допомогою дієприкметників теперішнього часу активного стану (для самостійної позааудиторної роботи)	198	<i>Вправи</i>	261
§ 118. Четверта відміна іменників (<i>Declinatio quarta</i>)	199	§ 137. Ступені порівняння прикметників	261
§ 119. Винятки з правила про рід іменників IV відміни	199	§ 138. Особливості утворення найвищого ступеня деяких прикметників	263
§ 120. Суфіксальне утворення іменників IV відміни	200	§ 139. Вживання відмінків при ступенях порівняння	264
§ 121. Грецькі еквіваленти латинських іменників IV відміни	200	<i>Вправи</i>	264
§ 122. Кінцеві терміноелементи	201	§ 140. Ступені порівняння прикметників, утворені від різних основ	266
§ 123. Лексичний мінімум	201	§ 141. Неповні ступені порівняння прикметників	266
<i>Вправи</i>	202	<i>Вправи</i>	267
§ 124. Клінічна термінологія (для самостійної позааудиторної роботи)	205	§ 142. Медико-технічна термінологія (для самостійної позааудиторної роботи)	269
§ 125. П'ята відміна іменників (<i>Declinatio quinta</i>)	206	§ 143. Прислівник (<i>Adverbia</i>)	272
§ 126. Грецькі еквіваленти латинських іменників п'ятої відміни	208	§ 144. Утворення прислівників від прикметників	272
§ 127. Лексичний мінімум	208	§ 145. Ступені порівняння прислівників	274
<i>Вправи</i>	209	§ 146. Ступені порівняння прислівників, утворені від різних основ	274
§ 128. Назви лікарських рослин у ботаніці та в номенклатурі лікарської рослинної сировини (для самостійної позааудиторної роботи)	212	§ 147. Прислівники в медичній практиці і в рецептурі	275
<i>Вправи</i>	214	§ 148. Грецькі еквіваленти латинських прислівників	276
§ 129. Латинська номенклатура лікарських форм	215	<i>Вправи</i>	276
§ 130. Тверді форми ліків (<i>Formae medicamentorum durae</i>)	216	§ 149. Числівник (<i>Numerale</i>)	278
<i>Вправи</i>	222	§ 150. Відмінювання кількісних і порядкових числівників	280
§ 131. Скорочення в рецептах (для самостійної позааудиторної роботи)	225	§ 151. Складні і складені числівники	281
<i>Вправи</i>	229	§ 152. Розподільні та прислівникові числівники (<i>Numeralia distributiva et numeralia adverbia</i>)	282
§ 132. Рідкі лікарські форми (<i>Formae medicamentorum fluidae</i>)	231	§ 153. Позначення маси, об'єму, відсотків	283
<i>Вправи</i>	245	§ 154. Словотворення. Утворення медичних і фармацевтичних термінів за допомогою латинських і грецьких числівникових префіксів	285
§ 133. М'які форми ліків (<i>Formae medicamentorum molles</i>)	247	<i>Вправи</i>	286
<i>Вправи</i>	251	§ 155. Займенник (<i>Pronomen</i>)	289
§ 134. Прийменники в ролі префіксів	253	§ 156. Займенники, найчастіше вживані у рецептах	291
§ 135. Грецькі префікси	253	§ 157. Грецькі еквіваленти латинських займенників	292
		<i>Вправи</i>	292

ДОДАТКИ	295
§ 158. Елементи давньогрецької мови в медичній термінології	295
Вправи	301
§ 159. Назви апаратів, інструментів, приладів, пов'язок грецько-латинського та іншомовного походження	302
§ 160. Латинсько-український словник назв деяких лікарських рослин, їх сировини і лікарських рослинних засобів	316
§ 161. Українсько-латинський словник назв деяких лікарських рослин, їх сировини і лікарських рослинних засобів	327
<i>Gaudeātus</i> (давня студентська пісня)	338
Латинсько-український словник	340
Українсько-латинський словник	401
Список літератури	423

ПЕРЕДМОВА

Цей підручник створено відповідно до вимог програми з латинської мови та основ медичної термінології для студентів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, схваленої на нараді завідувачів кафедр (курсів) латинської мови від 21.06.2000 р.

При підготовці підручника автори послуговувалися найновішою Міжнародною анатомічною номенклатурою, створеною у 1997 р. в Сан-Паулу (Бразилія) і українським стандартом.

Автори підручника при його створенні постійно мали на увазі те, що традиційний курс латинської мови нині трансформувався в якісно нову навчальну дисципліну – латинську мову й основи медичної термінології. У цьому зв'язку певних змін зазнав характер викладання навчальних тем, зокрема відповідних вправ для закріплення нового граматичного і термінологічного матеріалу. Об'єктом вивчення є не лише елементи латинської мови (фонетика, графіка, морфологія, синтаксис словосполучень, лексичний і словотворчий матеріали класичних мов), але (що дуже важливо) і принципи терміноутворення, зокрема анатомічної, гістологічної, клінічної і фармацевтичної термінології, написання латинською мовою простих клінічних діагнозів. Іншими словами, чітко визначилася термінологічна спрямованість всього процесу навчання, оскільки термін посідає особливе місце на всіх етапах медичної освіти, бо виступає і як інструмент пізнання, і як словесний знак, який закріплює результат цього пізнання.

Метою курсу латинської мови й основ медичної термінології є вироблення навичок грамотного використання студентами латинської анатомічної, гістологічної, клінічної, фармацевтичної, медико-технічної термінології, латинської хімічної номенклатури та розуміння назв лікарських препаратів і номенклатурних найменувань, уміння написати латинську частину рецепта, перекласти латинською мовою клінічний діагноз в обсязі загальноприйнятої традиції. Для досягнення поставленої мети авторами підручника до кожної теми розроблена система усних і

письмових вправ, які студенти виконують як на практичних заняттях під керівництвом викладача, так і самостійно в позаурочний час.

Для самостійної позааудиторної роботи студентів у підручнику виділено окремі теми і параграфи, які тісно пов'язані з попередньою темою, є логічним продовженням матеріалу, що розглядався на практичному занятті.

Структура підручника: вступ, основний курс, додатки, латинсько-український словник, українсько-латинський словник.

У додатки до основного курсу включено:

1. Елементи давньогрецької мови в медичній термінології.
2. Латинсько-український словник назв деяких лікарських рослин, їх сировини і лікарських рослинних засобів.
3. Українсько-латинський словник назв деяких лікарських рослин, їх сировини і лікарських рослинних засобів.
4. Назви апаратів, інструментів, приладів, пов'язок грецько-латинського та іншомовного походження.
5. Стародавню студентську пісню “*Gaudeamus*”.

ВСТУП

Латинська мова (lingua Latīna) отримала свою назву від племені латинян, які населяли невелику область Лації (Latium), розташовану в центральній частині сучасної Італії вздовж нижньої течії річки Тибр. Центр цієї області, місто Рим (Roma), з плином часу перетворився у місто-державу. Мешканці Рима почали називатися римлянами (Romāni). Саме вони дали початок наймогутнішій рабовласницькій державі Середземномор'я, підкоривши Італію, потім Грецію і поширивши свою владу на значні простори у Північній Африці, Малій Азії, в Західній і Південній Європі. Римляни підкорили Македонію, Сирію, Єгипет, Галлію, Британію, ряд інших земель, перетворивши свою державу на рабовласницьку імперію, а латинську мову – на офіційну державну мову та на ефективне знаряддя із числа засобів романізації підкорених народів та племен. У процесі колонізації та романізації римські воїни, моряки, втікачі-раби, а також учителі, оратори розповсюджували латинську мову, насаджували її силою декретів і зброї, перетворивши на панівну мову великої Римської імперії.

Якщо на заході Європи латинська мова поширювалася досить швидко, не зустрічаючи спротиву з боку місцевих мов, то в країнах Середземноморського басейну, зокрема в Греції, Єгипті, Малій Азії, їй протистояли мови, що мали більш давню писемну традицію, особливо грецька. Ще в часи заснування грецьких колоній на півдні Італії (VIII-VII ст. до н.е.) римляни відчували помітний вплив еллінської культури, філософії, мистецтва, літератури. Особливо посилювався цей вплив після завоювання в 146 р. до н.е. римлянами Греції. У самому Римі виступають з лекціями грецькі філософи, оратори. Освічені римляни вважають за правило доброго тону вивчати грецьку мову і літературу. Починається так званий період білінгвізму (двомовності), коли обидві мови – латинська і грецька – вважаються рівноправними. Римляни запрошують до себе грецьких учителів, лікарів, економістів, а вони, приїжджаючи, привозять із собою свої звичаї, свою мову і культуру. В руслі цього потоку в культурне життя римської держави хлинула хвиля грецької природничої, медичної та філософської думки і термінології. Багато грецьких слів прижилося в латинізованому і незміненому вигляді на ґрунті латинської мови, що

зумовило розширення латинського алфавіту, зокрема введення в нього літер у (іпсилон) та z (зет). Безсумнівно, що твори і вчення таких грецьких мислителів, філософів і письменників, як Еврипід, Есхіл, Софокл, Аристофан, Аристотель, Демокріт, названий згодом батьком європейської медицини Гіппократ та багато інших, мали помітний, якщо не сказати стрижневий, вплив на розвиток римської культури. Вже в I ст. до н.е. латинська мова досягає особливої досконалості в творах таких видатних римських письменників, поетів, державних діячів періоду класичної латини, як Цицерон, Цезар, Горацій, Вергілій, Катулл, Овідій, Лукрецій та ін.

У I та II ст. н.е. розвивається наукова література, зокрема медична та біологічна. Знаменитий римлянин, великий патріот і пошановувач латинської мови Авл Корнелій Цельс (I ст. до н.е. — перша пол. I ст. н.е.) написав твір у восьми книгах “Про медицину”. Найбільш відомою природничо-дослідницькою і науковою працею цього часу вважається твір Плінія Старшого (23-79 рр. н.е.) у 37 книгах “Природня історія”. Одна книга була присвячена антропології і фізіології, вісім — ботаніці, вісім — лікарським рослинам, п’ять — лікарським засобам тваринного походження.

На цей період припадає життя і діяльність грецького вченого і лікаря Клавдія Галена (131 — 201 рр. н.е.), який жив і працював у Римі, але всі свої праці писав грецькою мовою. Його праці з питань анатомії, етіології і лікування різних захворювань, приготування лікарських засобів були вершиною після гіппократівської медицини і мали значний вплив на покоління лікарів пізніших часів.

У 395 р. н.е. Римська імперія розпалася на дві імперії — Східну і Західну. У Східній, Візантійській імперії, панівне становище посіла грецька мова, а в Західній державною мовою залишилась латинська. Після розпаду Західної Римської імперії (476 р.) розмовна латинська мова втратила свою роль, зокрема функцію загальнодержавної мови і свою провідну політичну роль. З цього часу все більш помітними стають мовні розбіжності між старими римськими провінціями. Розмовна латина в процесі взаємодії з мовами народностей, які населяли Римську державу, вбираючи в себе елементи місцевих говірок, зокрема тих провінцій, що відокремилися від імперії, дала початок формуванню якісно нових, так званих романських мов (від Roma — Рим). Вже в VIII ст. н.е. засвідчені перші пам’ятки

італійської розмовної мови, хоча історія літературної мови починається з XIII ст., французької, іспанської, португальської, дещо пізніше молдавської, румунської.

Треба відзначити, що основою розвитку романських мов послужила не літературна (класична) латина, а розмовна, простонародна, так звана вульгарна (від *vulgus* — натовп, юрба) латина (*sermo vulgāris*), яка не завжди відповідала нормам латинської граматики.

У той же час латинська літературна мова продовжувала свій подальший, хоч і штучний, поступ як книжна мова, мова вчених, письменників, дипломатії, римо-католицької церкви, нижчої і вищої школи протягом тривалого часу. В епоху Середньовіччя (V-XIV ст.) в Європі було написано величезну кількість літературних творів, що увійшли в історію як латинські. Тут були різні хроніки, напр. “Про походження та історію готів” Йордана, “Історія франків” Григорія Турського, історія Данії (“*Gesta Danōrum*”) Саксона Граматика, романи, збірники новел “Діяння римлян”, поеми, збірники пісень, зокрема збірник ліричних творів вагантів (мандрівних поетів), до якого увійшла стародавня студентська пісня “*Gaudeāmus*” тощо.

Значне місце в середньовічній латинській літературі займали філософські і богословські твори, медичні трактати, переклади з давньогрецької та арабської мов. У XII ст. латинською мовою був перекладений всесвітньо відомий медичний трактат таджицького вченого Ібн-Сіні (Авіценни) “Канон медицини”, який до кінця XVI ст. залишався одним із головних посібників у викладанні медицини.

XV-XVI ст. увійшли в історію культури Європи як епоха Відродження, оскільки прогресивні діячі цього часу намагалися відродити гуманістичні традиції античності, культ людини, створений у давньогрецькій і римській літературі, повернутися до класичної латини, тобто до мови Цицерона, Цезаря, Вергілія, Горація.

В епоху Відродження були відкриті і належним чином оцінені, видані і прокоментовані та навіть введені у шкільну практику як літературні твори, так і не відомі до цього часу філософські і педагогічні трактати.

Латинською мовою писали свої праці такі визначні постаті епохи Відродження і Нового часу, як Томас Мор (1478-1535 рр.) — англійський гуманіст, державний діяч і письменник, Еразм Роттердамський (1469-

1536 pp.) – гуманіст епохи Відродження, філософ, письменник, Андреас Везалій (1510-1574 pp.) – італійський природодослідник, основоположник наукової анатомії, Бартоломео Євстахій (Євстахіо) (1510-1574) – італійський анатом, один з основоположників наукової анатомії, Джордано Бруно (1548-1600 pp.) – італійський мислитель, філософ і поет, Томазо Кампанелла (1568-1639 pp.) – італійський філософ, поет, політичний діяч, Микола Коперник (1473-1543 pp.) – польський астроном, творець геліоцентричної системи світу, Мігель Сервет (1509-1553 pp.) – іспанський мислитель, лікар, висунув ідею малого кола кровообігу, Уільям Гарвей (1578-1657 pp.) – англійський лікар, засновник сучасної фізіології і ембріології, описав велике і мале кола кровообігу, Рене Декарт (1596-1650 pp.) і П'єр Гассенді (1592-1655 pp.) – французькі філософи, Бенедикт Спіноза (1632-1677 pp.) – голландський філософ, Френсіс Бекон (1561-1626 pp.) – англійський філософ, Марчелло Мальпігі (1628-1694 pp.) – італійський біолог і лікар, один із засновників мікроскопічної анатомії, Ісаак Ньютон (1643-1727 pp.) – англійський фізик, астроном і математик, Готфрід-Вільгельм Лейбніц (1646-1716 pp.) – німецький просвітитель, вчений і філософ.

Не можна не згадати у цьому зв'язку визначного шведського природодослідника Карла Ліннея (1707-1778 pp.) – творця системи рослинного і тваринного світу, який вперше послідовно впровадив бінарну номенклатуру і побудував найбільш вдалу штучну класифікацію рослин і тварин. Він написав латинською мовою всесвітньо відомі твори “*Genēra plantārum*” (“Роди рослин”), “*Species plantārum*” (“Види рослин”), “*Philosophia botanica*” (“Філософія ботаніки”) та ін. Багато латинських назв рослин і тварин, введених К. Ліннеєм, вважаються міжнародними і ними послуговуються і нині.

У великій пошані була латинська мова і в Україні. Початки проникнення її сюди сягають часів Галицько-Волинського князівства. Наприкінці XVI ст. під впливом культурної переорієнтації на західноєвропейські освітні принципи латинська мова широко розповсюджується у шкільній практиці України, хоча перші латинські школи існували в Галичині уже наприкінці XIV – на початку XV ст., а на Волині та Наддніпрянщині – наприкінці XV – початку XVI ст. Особливого значення надавали вивченню латинської мови поруч з іншими в Острозькій

школі, яку називали “тримовним ліцеєм”. Власне тут і виробився тип “слов’яно-грецько-латинської школи”, який отримав подальший розвиток в Києві, а згодом і в Москві.

Помітний поступ у поглибленні вивчення латинської та давньогрецької мов, як і літературної, філософської, педагогічної спадщини античності, відчувається у діяльності братських шкіл України і Білорусії. Тут вивчали такі класичні взірці античної літератури, як твори Еврипіда, Платона, Аристотеля, Цицерона, Горация, Овідія, Вергілія та ін.

Братські школи були прямим попередником першого вищого освітнього закладу на східнослов’янських землях – Києво-Могилянської академії, заснованої в 1632 р. визначним політичним і церковним діячем, письменником Петром Могилою (1596-1647 pp.). До нашого часу збереглось близько 200 рукописних філософських курсів і майже стільки ж курсів поетики і риторики XVII-першої половини XVIII ст., складених чи законспектованих латиною у стінах Києво-Могилянської академії.

Київська академія виховала визначних освітніх діячів, письменників, медиків, діяльність яких була вагомим внеском у розвиток науки і культури східнослов’янських і навіть південнослов’янських народів.

Випускникам Києво-Могилянської академії належить визначна роль в історії російського освітнього руху.

Випускник Києво-Могилянської академії і викладач Єпіфаній Славинецький (н.в.-1675 р.) у 1649 р. був запрошений до Москви, де 26 років плідно займався викладацькою та літературною діяльністю і залишив у спадщину 150 оригінальних та перекладних творів богословського й світського змісту, книги з анатомії, географії, історії, мовознавства. Саме він переклав на слов’янську мову з латинської медичний трактат великого реформатора анатомії Андреаса Везалія “*De corporis humani fabrica*” (“Про будову людського тіла”) для першої медичної школи в Росії, відкритої у Москві в 1654 р.

Чимало студентів Києво-Могилянської академії продовжували навчання в закордонних та російських медичних закладах, захищали докторські дисертації у закордонних університетах, повертались в Україну чи в Росію, займалися викладацькою і практичною медичною діяльністю, внесли вагомий вклад у розвиток вітчизняної медичної науки. Серед них такі відомі на той час особистості, як П.І. Погорецький, Н.М. Максимович-

Амбодик, К.І. Щепін, Х.Т. Тихорський, О.М. Шумлянський, його брат П.М. Шумлянський, М.М. Тереховський, Д.В. Понирка, Д.С. Самойлович та багато інших. Добре володіючи латинською та іноземними мовами, ці вітчизняні вчені, перекладаючи праці зарубіжних авторів, пишучи свої власні, сприяли загально- культурному розвитку не лише в Україні, Росії, але і в Європі того часу.

У XIX ст. і в галузі науки латинська мова поступається місцем національним мовам. Проте впродовж століть вона мала великий вплив на мови європейських народів, особливо в галузі лексики. Багато латинських слів увійшло в українську мову, як наприклад: культура, факт, продукт, принцип та багато інших. В українській мові зустрічаємо чимало крилатих висловів, які запозичені з латини або утворені на зразок латинських, наприклад: кінець — справі вінець; який пастух, такі й вівці тощо. Це також є свідченням помітної загальнокультурної функції латинської мови.

Латинська і давньогрецька мови й надалі залишаються основними міжнародними джерелами для утворення нової природничо-наукової, медичної і технічної термінології в сучасних мовах, незважаючи на те, що сучасна термінологія поповнюється новими, часто штучно утвореними словами для вираження понять, не відомих античним народам.

Міжнародна анатомічна, гістологічна, хімічна, мікробіологічна номенклатури, міжнародні кодекси ботанічної і зоологічної номенклатур складені на базі слів латинської і давньогрецької мов. У більшості країн світу рецепти виписуються латинською мовою, назви лікарських препаратів в основному утворюють із латинських і грецьких словотворчих елементів. Багато медично-технічних термінів, зокрема назви апаратів, пристроїв, приладів запозичено з сучасних національних мов, здебільшого з англійської, німецької, французької чи інших. Але і в цих мовах вони виникли на грецькій та латинській основі або на базі сполучення коренів латинського і грецького слів.

Якщо анатомічна і гістологічна термінологія, як правило, складається з латинських слів, хоча трапляються і грецькі слова в латинській транскрипції, то клінічна термінологія, яка охоплює як назви хвороб і патологічних процесів, так і назви способів обстеження та лікування, назви операцій, синдромів і симптомів, утворюється в основному на базі давньогрецької мови у латинському написанні. Іншими словами, латинська

медична термінологія являє собою комплекс взаємопов'язаних термінологій багатьох медико-біологічних, клінічних і фармацевтичних дисциплін, які повинні вивчити студенти вищих медичних навчальних закладів. Щоб орієнтуватися в цій величезній за кількістю латинській термінології, розуміти значення окремих термінів і словосполучень, студенти повинні засвоїти правила латинської граматики, її закономірності і винятки з правил, способи термінотворення, принципи перекладу двослівних і багатослівних термінів та клінічних діагнозів, правила виписування рецептів, лікарські форми тощо.

Метою цього підручника є спроба допомогти студентам якнайкраще впоратися з цим завданням. Автори бажають їм терпіння і наполегливості на цьому нелегкому шляху пізнання невідомого, глибокої віри в те, що *labor omnia vincit* (праця все перемагає), справжньої радості від маленьких і великих перемог у щоденній постійній боротьбі за знання, пам'ятаючи, що *lingua Latīna est prima disciplina inter pares* (латинська мова є перша дисципліна серед рівних).

ФОНЕТИКА

§ 1. ЛАТИНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Латинський алфавіт, яким користуються в сучасних номенклатурах, клінічній термінології, у фармакопєях, каталогах лікарських засобів тощо, складається з 26 букв (*не звуків, а букв!*).

Друковані букви	Писані букви	Назва	Вимова
A a	<i>A a</i>	а	[а]
B b	<i>B b</i>	бе	[б]
C c	<i>C c</i>	це	[ц], [к]
D d	<i>D d</i>	де	[д]
E e	<i>E e</i>	е	[е]
F f	<i>F f</i>	еф	[ф]
G g	<i>G g</i>	ге	[г]
H h	<i>H h</i>	га	[г]
I i	<i>I i</i>	і	[і], [й]
J j	<i>J j</i>	йот	[й]
K k	<i>K k</i>	ка	[к]
L l	<i>L l</i>	ель	[ль]
M m	<i>M m</i>	ем	[м]
N n	<i>N n</i>	ен	[н]
O o	<i>O o</i>	о	[о]
P p	<i>P p</i>	пе	[п]
Q q	<i>Q q</i>	ку	[к]
R r	<i>R r</i>	ер	[р]
S s	<i>S s</i>	ес	[с], [з]
T t	<i>T t</i>	те	[т]
U u	<i>U u</i>	у	[у]
V v	<i>V v</i>	ве	[в]
X x	<i>X x</i>	ікс	[кс], [кз]
Y y	<i>Y y</i>	іпсилон (ігрек)	[і]
Z z	<i>Z z</i>	зет	[з], [ц]

Загальноновизнаною є думка, що латинські письмові знаки, запозичені із західногрецького алфавіту, з часом доповнювалися і сформувалися остаточно в латинський алфавіт, який нараховував 25 літер. В XI столітті латинський алфавіт для передачі звука **Vv** у власних іменах, прізвищах, географічних назвах був доповнений літерою **Ww**. Успадкований романськими народами, германцями, західними слов'янами, латинський алфавіт зазнав певних фонетичних змін, породжених впливом цих мов. Виробилися два варіанти вимови літер латинського алфавіту: один, наближений до античного зразка, і другий – до середньовічного. Сучасне читання латинських текстів у різних країнах залежить деякою мірою від місцевих традицій вимови.

В Україні традиційно вживається середньовічний варіант.

У латинському алфавіті є великі і малі літери. З великої літери починаються нові речення, власні імена, прізвища, назви народів, географічні назви, назви місяців, прикметники та прислівники, які походять від власних назв, назви хвороб у картках історії хвороб, назви бактерій, паразитів, лікарських речовин та рослин.

§ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВИМОВИ ДЕЯКИХ ЗВУКІВ

Латинські голосні звуки **a, o, u, e** вимовляються так само, як відповідні звуки в українській мові, наприклад:

ána (*ана*) – порівно; **cósta** (*коста*) – ребро; **Cuprum** (*купрум*) – мідь; **hépar** (*гепар*) – печінка.

I, i вимовляється як **і** : **cíbus** (*цібус*) – їжа; **liniméntum** (*лініментум*) – лінімент, рідка мазь.

Якщо **i** стоїть на початку слова або складу перед голосним, то вимовляється **й**, наприклад: **ieiúnum** (*єюnum*) – порожня кишка; **Iuníperus** (*юніперус*) – ялівець; **iniéctio** (*ін'єкціо*) – ін'єкція, впорскування. Проте в сучасних номенклатурах для позначення звука **й** замість букви **i** вживається буква **j**. Цю букву для вираження звука **й** у вищезазначених позиціях почали вживати ще у XVI столітті. Отже, слова **ieiúnum**, **Iuníperus**, **iniéctio** пишуться відповідно **jeiúnum**, **Juníperus**, **injéctio**.

Таким чином, для передачі звукосполучень, які відповідають українським **я, ю, є, йо**, вживають сполучення літер **ja, ju, je, jo**, наприклад: **jam** (ям) – вже; **jécur** (екур) – печінка (фарм.); **máior** (майор) – більший, великий; **jucúnde** (юкунде) – приємно.

Літера **j** не пишеться лише в словах грецького походження, оскільки в давньогрецькій мові не було звука **й**. Тому слова **Iódum** (іодум) – йод (від грецького **iódes** (іодес) – фіолетовий) і всі складні слова з коренем **iod** треба писати через **I, i**, наприклад: **Iodofórmium** (іодоформіум) – йодоформ; **iodátus** (іодатус) – йодистий.

Y, y вимовляється як українське **i**, наприклад: **butýrum** (бутірум).

Ця літера вживається лише в словах грецького походження. У давньогрецькій мові були літери **i** (йота) та літера **v** (інсилон). Перша читається як латинське **i**, друга – подібна до сучасної німецької **ü**. У латинській мові не було відповідної літери, яка б відтворювала **v**. З цієї причини латинський алфавіт був доповнений літерою **y**, яку французи називали ігрек, тобто **i**, властиве грецькій мові. Нині ми вже не відчуваємо різниці у вимові **i** та **y**, але маємо певні труднощі при написанні. Щоб їх уникнути при написанні слів цими літерами, треба запам'ятати ряд грецьких префіксів і коренів, які найчастіше вживаються в медичних та фармацевтичних термінах.

§ 3. ДИФТОНГИ

У латинській мові є чотири дифтонги, тобто чотири пари двоголосних, які вимовляються як один склад, один звук: **ae, oe, au, eu**.

Ae, oe – монодифтонги, тобто вимовляються як один звук.

Ae – вимовляється як українське **e**, наприклад: **diaéta** (дієта) – режим харчування; **aegrótus** (егротус) – хворий.

Oe – вимовляється як німецьке **ö** або французьке **eu**, відповідає англійському [э:]; читається як українське **e**, наприклад, **oedéma** (едема) – набряк; **Foeniculum** (фенікулюм) – кріп.

Якщо у сполученнях літер **ae** та **oe** кожний голосний треба вимовляти як окремий звук, тобто роздільно, то над літерою **e** ставиться знак розділення (·) **aë, oë: aër** (аєр) – повітря; **Áloë** (альое) – алое.

Au вимовляється як **ав** (**ay** – з коротким **y**), наприклад: **caúda** (кавда) – хвіст; **Aúrūm** (аврум) – золото.

Eu вимовляється як **ев** (**ey** – з коротким **y**), наприклад: **Európa** (европа) – Європа; **neurósis** (неврозіс) – невроз.

❖ **Примітка.** У 1960 році на VII Міжнародному конгресі анатомів був затверджений офіційний список анатомічних термінів і названий **Parisiensia Nómina Anatómica** (PNA). Згідно з PNA дифтонги **ae** та **oe** в основі слова позначаються через **ē**, наприклад: **peritonēum** – очеревина; **glutēus** – сідничний; **celiacus** – черевний. Тепер, згідно з міжнародною анатомічною номенклатурою 1997 року (Сан.-Паулу), слід писати **coeliacus; caecum** – сліпа кишка; **oesóphagus** – стравохід. Написання слів **peritonēum, glutēus** не змінилося.

§ 4. ВИМОВА ПРИГОЛОСНИХ

Лат. літера	Українська вимова	Латинське слово	Українська транскрипція	Переклад
B, b	б	bis	біс	двічі
C, c	к (перед <i>a, o, u</i> , перед приголосною, в кінці слова); ц (перед <i>i, e, ae, oe, y</i>)	cáput, cósta cútis, crus, cító, céra caécus cýtus (грецьке)	капут, коста кутіс, крус ціто, цера цекус цітус	голова, ребро шкіра, гомілка швидко, віск сліпий клітина
D, d	д	débeo	дебео	я повинен
F, f	ф	fácies	фацієс	поверхня, лице
G, g	г	gánglion	гангліон	нервовий вузол
H, h	г	hábeo	габео	я маю

K, k	к (у нелатинських словах)	Kálium, kefir	каліум, кефір	калій, кефір
L, l	ль	lámina, lac	ляміна, ляк	пластинка, молоко
M, m	м	mámma	мамма	молочна залоза
N, n	н	natúra	натура	природа
P, p	п	palátum	палятум	піднебіння
Q, q (у сполученні з и)	кв	Quercus	кверкус	дуб
R, r	р	rámus	рамус	гілка
S, s	с; з (між голосними, між голосною та т або n)	sal; diagnósis organismus mensis	саль; діагнозіс організмус мензіс	сіль; діагноз організм місяць (календ.)
T, t	т	tabulétta	табулетта	таблетка
V, v	в	véna, vas	вена, вас	вена, судина
W, w	в	Wassermann Wishnéwsky	вассерманн вішневські	Вассерман Вишневський
X, x	кс, гз (між голосними, якщо другий наголошений)	córtex, exámen exémpkar	кортекс екзамен екземпляр	кора, екзамен, іспит примірник, зразок
Z, z	з (у грецьких словах) і ц (у словах негрецьких)	zónula zygomáticus Zincum (нім.)	зонуля зігоматікус цинкум	поясок виличний цинк

§ 5. БУКВОСПОЛУЧЕННЯ

У латинській мові, зокрема в медичних і фармацевтичних термінах, зустрічаються буквосполучення, які мають певні особливості у вимові, а саме:

У словах латинського походження

Буквосполучення	Українська вимова	Латинське слово	Українська транскрипція	Переклад
ngu (перед голосним); (перед приголосним)	нгв нгу	língua ángulus	лінгва ангулюс	язик, мова кут
Su (перед а або е та утворює з ним один склад)	су св	Súlfur consuetúdo suillus, suus	сульфур консвєтудо суїллюс, суус	сірка звичка свинячий, свій
ti (перед голосною) (перед ti стоїть х або s) (якщо на ti падає наголос або перед приголосним)	ці ті	substántia combústio míxtio totíus tíntúra	субстанція комбустіо мікстіо тотіус тінктура	речовина опік суміш всього, настоянка

У словах грецького походження

Буквосполучення	Вимова як укр.	Латинське слово	Українська транскрипція	Переклад
ch	х	cháрта, chóle	харта, холе	папір, жовч
ph	ф	Phósphorus Phenólum	фосфорус фенолюм	фосфор фенол
rh	р	rhachítis Rhéum	рахітіс реум	рахіт ревінь
rrh	pp	diarrhoéa arrhythmía córdis	діарреа арітміа кордіс	пронос аритмія серця
th	т	therapía thórax	терапіа торакс	терапія грудна клітка
sch	сх	ischíadicus ischaemía schóla	ісхіадікус ісхеміа схоля	сідничний ішемія школа

↪ **Примітка.** Вимову буквосполучення **sch** у медичних термінах як ш слід вважати традиційною під впливом німецької

вимови, але помилковою згідно з латинською вимовою, наприклад: **schizophrenia** (шизофренія).

У нелатинських словах, в яких є звук **ш**, при передачі їх у латинській транскрипції пишеться “німецьке” буквосполучення **sch**, наприклад: **Шустер** (прізвище лікаря) – **Schuster**, або “англійське” **sh**, наприклад: **Wishnewsky** (Вишневський).

§ 6. НАЙЧАСТІШЕ ВЖИВАНІ ГРЕЦЬКІ ПРЕФІКСИ Й КОРЕНІ З ЛІТЕРОЮ Y

dys- (вказує на розлад функції): **dystrophia** – розлад живлення

hyper- (над, понад норму): **hypertonia** – підвищення артеріального тиску

hypo- (під, нижче норми): **hypogastrium** – підчерев’я; **hypothermia** – охолодження

syn- (**sym-**) (разом, з – з’єднання): **syndactylia** – синдактилія, зрощення пальців; **symphysis** – зрощення

Корені слів грецького походження з літерою у:

cyst- (міхур): **cystitis** – запалення сечового міхура

cyto- (клітина): **cytologia** – вчення про будову, розвиток, функції клітин

hydr- (вода): **Hydrogenium** – водень; **hydrocardium** – водянка серця

hyster- (матка): **hysterectomy** – видалення матки

lymph- (лімфа, рідина): **lymphaticus** – лімфатичний

my-; **myo-** (м’яз): **myologia** – вчення про м’язи

myel- (кістковий мозок; спинний мозок): **myelocytus** – кістково-мозкова клітина

oxy- (кислий, гострий, швидкий): **Oxygenium** – кисень; **oxyopia** – надмірна гострота зору

physio- (природа): **physiotherapy** – лікування природними методами

phyt- (рослина): **phytotherapy** – фітотерапія, лікування за допомогою лікарських рослин

ВПРАВИ

I. Прочитайте словосполучення:

Vesica biliaris – жовчний міхур; **plcae gastricae** – шлункові складки; **apex pulmonis** – верхівка легені; **dorsum linguae** – спинка язика; **pars nasalis** – носова частина; **corpus adiposum buccae** – жирове тіло щоки; **os zygomaticum** – вилична кістка; **cornu superius** – верхній ріг; **musculi diaphragmatis pelvis** – м’язи діафрагми таза; **pars thyropharyngea** – щито-глоткова частина; **phalanges digiti** – фаланги пальця; **os occipitale** – потилична кістка; **vertebrae cervicales** – шийні хребці; **ossa thoracis** – кістки грудної клітки; **medulla ossium rubra** – червоний кістковий мозок; **corpus maxillae** – тіло верхньої щелепи; **lamina perpendicularis** – перпендикулярна пластинка; **processus pterygoideus** – крилоподібний відросток; **tuba auditoria (auditiva)** – слухова труба; **fissura petrosquamosa** – кам’янисто-луската щілина.

Aqua Menthae – м’ятна вода; **cortex Quercus** – кора дуба; **radix Glycyrrhizae** – корінь солодки; **tabulettae “Aeronum”** – таблетки “Аерон”; **spiritus aethylicus** – етиловий спирт; **sirupus Aloes cum Ferro** – сироп алое із залізом; **succus Kalanchoes** – сік коланхое; **Hydrargyri oxydum flavum** – жовтий окис ртуті; **oleum jecoris Aselli** – риба’ячий жир (трісковий); **tinctura Schizandrae** – настоянка лимонника; **balsamum Schostakowsky** – бальзам Шостаковського; **unguentum Wilkinsoni** – мазь Вількінсона; **extractum Althaeae siccum** – сухий екстракт (кореня) алтеї; **solutio Euphyllini** – розчин еуфіліну; **Aether pro narcosi** – ефір для наркозу; **adeps suillus depuratus** – очищений свинячий жир; **solutio Phosphadeni** – розчин фосфадену; **Phthorbenzotephum** – фторобензотеф; **Zinci oxydum** – окис цинку; **tabulettae Phthivazidi** – таблетки фтивазиду; **Calcii hypochloridum** – гіпохлорид кальцію; **solutio Iodi spirituosa** – спиртовий розчин йоду; **unguentum Xeroformii** – мазь ксероформна.

Eczema professionale – професійна екзема; **neoplasma malignum** – злоякісне новоутворення; **gangraena diabetica** – діабетична гангрена; **anaemia alimentaria** – аліментарна анемія;

combústio faciēi – опік лица; **hydraemia pathológica** – патологічна гідремія; **dysphagia oesophagea** – стравохідна дисфагія; **resectio gastris** – резекція шлунка; **nephropexia** – нефропексія, прикріплення нирки; **hypertrophia physiologica** – фізіологічна гіпертрофія; **haemotransfusio intravenosa** – внутрішньовенне переливання крові; **pneumonia rheumatica** – ревматична пневмонія; **diarrhoea haemorrhagica** – геморагічний (кривавий) пронос.

II. Напишіть латинськими літерами терміни:

анатомічні	
фалянкс дігіті	дорсум лінгве
vertebra toracica	осса зигоматика
cornu inferius	субстанція компакта
musculus toracicus	апекс пульмоніс
paris tyrofaaringea	остіум абдомінале

клінічні	
нефректомія	гемотерапія
дистрофія аліментарія	схізофренія
гастритіс хроніка	екзема ендogenous
гідремія фізіологіка	хондродісплазія
анемія інфектіоза	фітотерапія

фармацевтичні

етер етілікус; екстрактум альоес; унгвентум Вассермані; тінктура схізандре; аква менте; солюціо гідрогеніі; мікстіо про інгаляціонібус; табулетте „Аеронум”; кортекс кверкус; суккус калянхоес; бальзамум Шостаковскі; радікс гліціррізе.

III. Випишіть із словника підручника по одному прикладу на кожен дифтонг, буквосполучення:

ch, ph, rh, th та префікси: dys-, syn-(sym-), hypo-, hyper-; корені: my-, cyto-, physio-.

§ 7. НАГОЛОС

Наголос у латинських словах був музичний і залежав від так званого закону трьох складів від кінця слова. Оскільки латинська мова не є засобом спілкування людей і належить до “мертвих” мов, то й практично неможливо відчутти “музичність” наголосу в латинських словах. Нині він є експіраторним, тобто склад, на який ставиться наголос, вимовляється з дещо більшою силою тону, але закон трьох складів залишається чинним.

Як правило, наголос ставиться лише на другий або третій склад від кінця слова. На перший склад наголос може ставитися лише в афоризмах, крилатих латинських висловах і в поетичних текстах, наприклад: **Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo...** – Крапля точить камінь не силою, але частим падінням...

У термінах, запозичених з інших мов, наголос залишається на тому складі слова, на якому він був у цих мовах, наприклад: **Cacao** – какао; **Ginseng** – женьшень; **kefir** – кефір.

На другий склад від кінця слова наголос ставиться лише тоді, коли цей склад довгий.

Якщо другий склад короткий, то наголос ставиться на третій склад, довгота чи короткість якого до уваги не береться. У цьому зв'язку треба запам'ятати, в яких позиціях склад у латинських словах довгий, а в яких – короткий.

§ 8. ДОВГОТА І КОРОТКІСТЬ СКЛАДІВ

У латинському слові стільки складів, скільки в ньому голосних. Латинські голосні бувають довгими і короткими. Для позначення довготи голосного над літерою ставиться рисочка (**ā, ē, ī, ō, ū, y**), а для позначення короткості – дужка (**ă, ě, ĭ, ȃ, ŭ, ȳ**). Тривалість довгого голосного удвічі довша від короткого, іншим способом, **ā = ă + ă**.

У латинських словах склади рахують від кінця слова, наприклад:

car⁶ – di⁵ – o⁴ – lo³ – gi² – a¹ – кардіологія.

Склад може бути довгим:

1. Якщо цей склад містить дифтонг:

diaeta — дієта; **lagoena** — пляшка; **glutaeus** — сідничний; **gangraena** — гангрена, змертвіння; **Althaea** — алтея.

2. Якщо голосний стоїть перед двома або трьома приголосними:

ligamentum — зв'язка; **emplastrum** — пластрин; **sinister** — лівий.

3. Якщо голосний стоїть перед складними приголосними **x** або **z**:

complexus — комплекс; **Oryza** — рис; **Glycyrrhiza** — солодка.

4. За природою (у таких випадках над голосною другого складу від кінця слова ставиться знак довготи):

infusum — настій; **vesica** — міхур.

Склад короткий:

1. Якщо голосний стоїть перед голосним:

substantia — речовина; **deltoideus** — дельтоподібний; **curatio** — лікування.

2. Якщо голосний стоїть перед **h** або перед буквосполученнями **ch**, **rh**, **ph**, **th**:

extrahō — витягаю; **stomachus** — шлунок; **philosophus** — філософ; **Bismuthum** — вісмут.

3. Якщо голосний стоїть перед сполученням німих приголосних **b**, **p**, **g**, **c**, **d**, **t** з плавним **l** або **g**:

palpebra — повіка; **quadruplex** — четвертий; **anhydrous** — безводний; **thermometer** — термометр.

4. За природою (над голосною другого складу від кінця слова є знак короткості):

amylum — крохмаль; **frigidus** — холодний; **musculus** — м'яз.

Серед анатомічних, гістологічних, клінічних і фармацевтичних термінів є багато таких, в яких другий склад є суфіксом з довгим або коротким голосним. Щоб не робити помилок у постановці наголосу в таких термінах, доцільно запам'ятати суфікси з коротким і довгим голосним.

Суфікси з довгим голосним:

-ā-: **abdominalis**, **e** — лобовий; **naturalis**, **e** — природний

-ār-: **maxillaris**, **e** — верхньощелепний; **bilaminaris** —

двопластинчастий

-āt-: **dentatus**, **a**, **um** — зубчатий; **ceratus**, **a**, **um** — навоскований

-īn-: **palatinus**, **a**, **um** — піднебінний; **Analginum**, **i** **n** — анальгін

-īt-: **otitis**, **idis** **f** — запалення вуха; **piperitus**, **a**, **um** — перцевий

-ōs-: **musculosus**, **a**, **um** — м'язистий; **oleosus**, **a**, **um** — олійний

-ūr-: **commissura**, **ae** **f** — спайка; **fractura**, **ae** **f** — перелом

-ūt-: **cornutus**, **a**, **um** — ріжковий; **dilutus**, **a**, **um** — розведений

Суфікси з коротким голосним:

-īc-: **gastricus**, **a**, **um** — шлунковий; **criticus**, **a**, **um** — критичний

-īd-: **frigidus**, **a**, **um** — холодний; **bromidum**, **i** **n** — бромід

-īl- (-bil-): **similis**, **e** — подібний; **sanabilis**, **e** — виликовний

-ol-: **alveolus**, **i** **m** — комірка; **nucleolus**, **i** **m** — ядрце

-ūl- (-cūl-): **ramulus**, **i** **m** — гілочка; **canaliculus**, **i** **m** — каналець

❖ **Примітка.** У клінічній термінології є багато термінів грецького походження із закінченням — **ia**. В одних термінах голосний **i** довгий, в інших — короткий, що створює певні труднощі при наголошенні, оскільки важко запам'ятати, у якому терміні голосний **i** довгий, а в якому — короткий. Щоб уникнути плутанини, прийнято домовленість в усіх медичних термінах наголос ставити на **i**: **gastrosco피아** — гастроскопія, огляд внутрішньої поверхні шлунка; **arthralgia** — артралгія, біль у суглобах; **cardiographia** — кардіографія, реєстрація скорочень серця.

Ця домовленість не поширюється на немедичні терміни, наприклад: **photographia** — фотографія.

Ненаголошеним залишається голосний **i** у термінах з кінцевим терміноелементом **-lōgia** (**biolōgia**, **microbiolōgia**, **cardiolōgia**), а також у терміні **anatōmia**.

ВПРАВИ

I. Прочитайте терміни, поділіть слова на склади, визначіть довготу другого складу від кінця слова і поставте наголос:

Apex pulmōnis — верхівка легені; **processus zygomaticus** — виличний відросток; **tuberculum articulāre** — суглобовий горбок; **incisura pterygoidea** — крилоподібна вирізка; **paries superior** — верхня стінка; **medulla ossium flava** — жовтий кістковий мозок; **lamina externa** — зовнішня пластинка; **ala vomēris** — крило лемеша;

vertebrae thoracicae — грудні хребці; **ossa thoracis** — кістки грудної клітки; **processus coracoideus** — дзьобоподібний відросток; **linea glutæa anterior** — передня сіднична лінія; **diameter transversa** — поперечний діаметр; **corpus maxillae** — тіло верхньої щелепи; **fundus vesicae biliaris** — дно жовчного міхура; **ductus choledochus** — загальна жовчна протока; **cauda pancreatis** — хвіст підшлункової залози; **tela subserosa** — підслизова основа.

Liquor Ammonii anisatus — нашатирно-ганусові краплі; **Aether medicinalis** — медичний ефір; **acidum hydrochloricum dilutum** — розведена соляна кислота; **sirupus Rubi idaei** — сироп малини; **unguentum Hydrargyri cinereum** — сіра ртутна мазь; **emplastrum adhaesivum bactericidum** — бактерицидний липкий пластр; **remedia corrigentia** — виправні лікарські засоби; **Aloë pulverata** — порошкоподібне алое; **Vaselinum optimum pro oculis** — найкращий вазелін для очей; **oleum Terebinthinae** — скипидар; **Extractum radicis Glycyrrhizae** — витяжка кореня солодки.

Resectio gastris totalis — повне видалення шлунка; **transfusio sanguinis venosi** — переливання венозної крові; **diarrhoea haemorrhagica** — кривавий пронос; **hydraemia pathologica** — патологічна гідремія; **gangraena humida** — волога гангрена; **hepatitis viralis** — вірусний гепатит; **eczema verum** — справжня екзема; **ulcus oesophagi varicosum** — варикозна виразка стравоходу; **anamnesis morbi** — анамнез хвороби; **emphysema subcutaneum** — підшкірна емфізема; **diagnosis dubia** — сумнівний діагноз.

II. Перепишіть терміни, позначте довготу або короткість другого складу від кінця слова і поставте наголос:

substantia compacta — щільна речовина; **facies articularis** — суглобова поверхня; **medulla ossium rubra** — червоний кістковий мозок; **lamina interna** — внутрішня пластинка; **fissura orbitalis superior** — верхня очноямкова щілина; **cavitas pharyngis** — порожнина глотки; **acidum arsenicosum anhydricum** — безводна арсенатна кислота; **adeps suillus depuratus** — очищений свинячий жир; **sirupus Cerasi** — сироп вишні (вишневий сироп); **serum antidiphthericum** — протидифтерійна сироватка; **extractum Aloës** —

витяжка алое; **gastritis chronica** — хронічний гастрит; **emphysema pleurae acutum** — гостра емфізема плеври; **dyspnoë pulmonalis** — легенева задишка; **haemorrhagia intracerebralis** — внутрішньомозковий крововилив; **pneumonia allergica** — алергічна пневмонія.

§ 9. ВСТУП ДО АНАТОМІЧНОЇ І ГІСТОЛОГІЧНОЇ НОМЕНКЛАТУРИ

Номенклатура (*лат. nomenclatūra* — перелік назв, імен) — це сукупність термінів, назв, що вживаються в будь-якій галузі науки, в тому числі й медичної.

Термін (*лат. terminus, i m*) — це слово або словосполучення, яке чітко виражає конкретне поняття в певній галузі науки, техніки, мистецтва тощо.

Латинська медична номенклатура охоплює три основні підсистеми медичної термінології: анатоμο-гістологічну, клінічну і фармацевтичну. Анатомічна номенклатура являє собою систематизований перелік анатомічних термінів. Є такі анатомічні номенклатури, як міжнародна (*латинською мовою*) і національні (*національними мовами*).

Сучасна анатомічна термінологія вивчається в Україні відповідно до Міжнародної анатомічної номенклатури, створеної у 1997 р. в Сан-Паулу (Бразилія) та офіційного переліку українських термінів, опублікованого в 2001 р. (*див. самостійне заняття 1*).

Міжнародна гістологічна та ембріологічна номенклатури — це систематизований перелік понять і термінів, які морфологи світу домовилися використовувати для позначення тих чи інших мікроскопічних структур чи пов'язаних з ними процесів. Вони затверджені XII Міжнародним конгресом анатомів (Лондон, 1985), а згодом доповнені та уточнені на міжнародних конференціях у Будапешті (1986) та Монреалі (1987). Міжнародна гістологічна та ембріологічна номенклатури є списком латинських термінів, на основі якого складаються списки відповідних анатомічних аналогів національними мовами.

Анатомічна і гістологічна термінології утворюються, як правило, на базі латинської мови, клінічна — в основному на базі давньогрецької, фармацевтична — на базі обох класичних (латинської і давньогрецької) та деяких сучасних мов.

Основну роль у будь-якій латинській термінології відіграє іменник. У цьому зв'язку, щоб орієнтуватися в латинській анатоμο-гістологічній, клінічній і фармацевтичній термінології, правильно користуватися нею, найперше потрібно засвоїти граматичні категорії іменника.

§ 10. ІМЕННИК (*NOMEN SUBSTANTIVUM*). ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Іменники у латинській мові можуть бути чоловічого, жіночого або середнього роду. У словниках рід іменника зазначається скорочено початковою літерою прикметника — назви роду:

чоловічий рід (*genus masculinum*) — *m*;

жіночий рід (*genus femininum*) — *f*;

середній рід (*genus neutrum*) — *n*.

Рід іменника визначають як за його значенням, так і за закінченням **Nom. sing.** За значенням до чоловічого роду належать назви осіб чоловічої статі, назви рік, місяців, народів, вітрів. Іменниками жіночого роду є назви осіб жіночої статі, назви країн, міст, островів і дерев. За значенням до середнього роду належать невідмінювані іменники (*Cacao* — какао, *Gummi* — камедь, *Ginseng* — женьшень тощо).

Про те, як визначається граматичний рід іменника за закінченням його називного відмінка, мова піде при вивченні відмін іменників.

Іменники у латинській мові вживаються в однині (**numerus singularis**) і в множині (**numerus pluralis**), змінюються за відмінками (**casus**):

Nominativus (Nom.)	—	Називний	<i>хто? що?</i>
Genetivus (Gen.)	—	Родовий	<i>кого? чого?</i>
Dativus (Dat.)	—	Давальний	<i>кому? чому?</i>
Accusativus (Acc.)	—	Знахідний	<i>кого? що?</i>
Ablativus (Abl.)	—	Орудний	<i>ким? чим?</i>
		Місцевий	<i>де? в чому?</i>
Vocativus (Voc.)	—	Клична форма	<i>(вживається стосовно живих осіб)</i>

§ 11. СЛОВНИКОВА ФОРМА ІМЕННИКІВ П'ЯТИ ВІДМІН

Латинські іменники у словниках записуються у двох відмінках: в **Nom.sing.** – повна форма і закінчення **Gen.sing.** та літера, яка вказує на рід іменника. Наприклад: **costa, ae f** – ребро; **nervus, i m** – нерв; **labium, i n** – губа; **apex, icis m** – верхівка; **radix, icis f** – корінь; **forāmen, inis n** – отвір; **arcus, us m** – дуга; **genu, us n** – коліно; **facies, ei f** – поверхня, лице.

Латинські іменники треба виписувати і вивчати у словниковій формі, тобто в **Nom. et Gen. sing.** і з вказівкою їх роду.

Іменники в латинській мові поділяються на п'ять відмін. Належність іменника до тієї чи іншої відміни визначають за закінченням його в **Gen. sing.**

Відміна	Gen.sing.	Приклади	
I	- ae	costa, ae f	ребро
II	- i	nervus, i m, labium, i n	нерв, губа
III	- is	apex, icis m, radix, icis f, forāmen, inis n	верхівка, корінь отвір
IV	- us	arcus, us m, genu, us n	дуга, коліно
V	- ei	facies, ei f	поверхня, лице

Визначення основи іменника

Основу іменника визначають шляхом віднімання закінчення в **Gen.sing.** Зверніть увагу на те, що основа іменників у третій відміні часто відрізняється від називного відмінка. У цьому зв'язку в словнику в іменниках третьої відміни подаються в **Gen.sing.** не лише закінчення – **is**, але й кінцеві основи, які були відсутні у **Nom. sing.** або змінилися, наприклад:

apex, icis m – основа **apic-**;
radix, icis f – основа **radic-**;
forāmen, inis n – основа **foramin-**.

Таким чином, щоб знайти основу іменника третьої відміни, потрібно відкинути не всі літери, які є у словнику після коми, тобто подані із закінченням – **is**, а лише закінчення – **is**.

Відмінкові закінчення п'яти відмін

Від-мінки	Перша	Друга		Третя		Четверта		П'ята
	<i>f</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>mf</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>F</i>
<i>Singulāris</i>								
<i>Nom.</i>	-ā	-us; -er	-um; -on	різні	різні	-us	-u	-es
<i>Gen.</i>	-ae	-i	-i	-is	-is	-us	-us	-ei
<i>Dat.</i>	-ae	-o	-o	-i	-i	-ui	-u	-ei
<i>Acc.</i>	-am	-um	=Nom.	-em (-im)	=Nom.	-um	=Nom.	-em
<i>Abl.</i>	-ā	-ō	-ō	-e(i)	-e(i)	-u	-u	-ē
<i>Plurālis</i>								
<i>Nom.</i>	-ae	-i	-a	-es	-a(ia)	-us	-ua	-es
<i>Gen.</i>	-ārum	-ōrum	-ōrum	-um(ium)		-uum		-ērum
<i>Dat.</i>	-is	-is	-is	-ībus		-ībus		-ēbus
<i>Acc.</i>	-as	-os	-a	-es	-a(ia)	-us	-ua	-es
<i>Abl.</i>	-is	-is	-is	-ībus		-ībus		-ēbus

§ 12. НЕУЗГОДЖЕНЕ ОЗНАЧЕННЯ

У словосполученнях, в тому числі і в двослівних та багатослівних термінах, іменник часто виступає у ролі неузгодженого означення. У такому випадку він стоїть у **Gen.sing.** або **Gen.plur.** після стрижневого слова-терміна.

Неузгоджене означення з латинської мови на українську можна перекладати двома способами:

- іменником у родовому відмінку: **crista costae** – гребінь ребра;
- прикметником: **aqua Menthae** – м'ятна вода (замість вода м'яти).

§ 13. АНАТОМО-ГІСТОЛОГІЧНИЙ ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

I відміна

ala , <i>ae f</i> крило	mandibŭla , <i>ae f</i> нижня щелепа
bursa , <i>ae f</i> сумка, кишень	maxilla , <i>ae f</i> верхня щелепа
calvaria , <i>ae f</i> склепіння черепа	medulla , <i>ae f</i> мозок (<i>спинний, кістковий</i>)
cellŭla , <i>ae f</i> клітина; комірка	retīna , <i>ae f</i> сітківка
crista , <i>ae f</i> гребінь	spina , <i>ae f</i> ость
fovea , <i>ae f</i> ямка	sutŭra , <i>ae f</i> шво
gemma , <i>ae f</i> брунька	tela , <i>ae f</i> прошарок, основа; марля
glandŭla , <i>ae f</i> залоза	tuba , <i>ae f</i> труба
gutta , <i>ae f</i> крапля	tunīca , <i>ae f</i> оболонка
lamella , <i>ae f</i> пластинка	vertebra , <i>ae f</i> хребець
lamīna , <i>ae f</i> пластинка	vesīca , <i>ae f</i> міхур
linea , <i>ae f</i> лінія	

II відміна

angŭlus , <i>i m</i> кут	lobŭlus , <i>i m</i> часточка
anŭlus , <i>i m</i> кільце	nasus , <i>i m</i> ніс
atrium , <i>i n</i> передсердя	ocŭlus , <i>i m</i> око
brachium , <i>i n</i> плече	pilus , <i>i m</i> волос
bronchus , <i>i m</i> бронх	polus , <i>i m</i> полюс
capitŭlum , <i>i n</i> головочка	porus , <i>i m</i> отвір, піра
cerēbrum , <i>i n</i> великий мозок	ramus , <i>i m</i> гілка
collicŭlus , <i>i m</i> горбик	septum , <i>i n</i> перегородка
cranium , <i>i n</i> череп	spatium , <i>i n</i> простір, проміжок
diamēter , <i>tri f</i> діаметр	tubercŭlum , <i>i n</i> горбок
dorsum , <i>i n</i> спина, спинка, тил	utērus , <i>i m</i> матка
follicŭlus , <i>i m</i> фолікул	ventricŭlus , <i>i m</i> шлуночок (<i>серця</i>)
humērus , <i>i m</i> плечова кістка	vestibulum , <i>i n</i> присінок

III відміна

Genus masculinum

adeps , <i>īpis m</i> жир	pulmo , <i>ōnis m</i> легеня
apex , <i>īcis m</i> верхівка	thorax , <i>ācis m</i> грудна клітка
dens , <i>ntis m</i> зуб	vertex , <i>īcis m</i> тім'я

paries, *ētis m* стінка

pes, *pedis m* стопа; ніжка (*зіст.*)

vomer, *ēris m* леміш

Genus femininum

articulatio, *ōnis f* суглоб

basis, *is f* основа

cavitas, *ātis f* порожнина

divisio, *ōnis f* поділ

extremitas, *ātis f* кінець

unctio, *ōnis f* з'єднання, сполучення

pars, *rtis f* частина

radix, *īcis f* корінь

regio, *ōnis f* ділянка

terminatio, *ōnis f* закінчення

Genus neutrum

abdōmen, *īnis n* живіт, черев

caput, *ītis n* голова; головка

corpus, *ōris n* тіло

crus, *cruris n* гомілка, ніжка

femur, *ōris n* стегно

forāmen, *īnis n* отвір

os, *oris n* рот

os, *ossis n* кістка

rete, *is n* сітка

tempus, *ōris n* скроня

vas, *vasis n* судина

IV відміна

Genus masculinum et femininum

aditus, *us m* вхід

arcus, *us m* дуга

ductus, *us m* протока

manus, *us f* кисть

meātus, *us m* хід, прохід

processus, *us m* відросток

sinus, *us m* пазуха

Genus neutrum

cornu, *us n* ріг, ріжок

genu, *us n* коліно

V відміна

facies, *ēi f* поверхня; лице, обличчя

superficies, *ēi f* поверхня

ВПРАВИ

I. Визначіть відміну таких іменників:

cervix, *īcis f* — шия, шийка; **fossa**, *ae f* — яма, ямка; **pes**, *pedis m* — стопа, нога; **paries**, *ētis m* — стінка; **sinus**, *us m* — пазуха; **sulcus**, *i m* — борозна; **corpus**, *ōris n* — тіло; **labium**, *i n* — губа; **caput**, *ītis n* — голова, головка; **bucca**, *ae f* — щока; **cerebrum**, *i n* — мозок, великий мозок; **palpēbra**, *ae f* — повіка; **apex**, *īcis m* — верхівка; **radix**, *īcis f* — корінь; **cavitas**, *ātis f* — порожнина; **cor**, *cordis n* — серце; **plexus**, *us m* — сплетення; **facies**, *ēi f* — поверхня, обличчя, лице; **organon**, *i n* — орган.

II. Визначіть основу таких іменників:

cortex, ĩcis *m* – кора, кіркова речовина; **basis, is** *f* – основа; **occĩput, ĩtis** *n* – потилиця; **os, ossis** *n* – кістка; **os, oris** *n* – рот; **pars, rtis** *f* – частина; **paries, ětis** *m* – стінка; **crus, cruris** *n* – гомілка, ніжка; **dens, ntis** *m* – зуб; **extremĩtas, ātis** *f* – кінець; **forāmen, ĩnis** *n* – отвір; **cartilāgo, ĩnis** *f* – хрящ; **phalanx, ngis** *f* – фаланга; **thorax, ācis** *m* – грудна клітка; **articulatio, ōnis** *f* – суглоб; **coccyx, ýgis** *m* – куприк; **calcar, āris** *n* – острога; **organon, i** *n* – орган; **fel, fellis** *n* – жовч; **tuber, ěris** *n* – горб.

III. Перекладіть терміни українською мовою:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
apex capĩtis fibũlae	glandũla radĩcis linguae
regio genus	divisio cellulāris
musculĩ abdomĩnis	apex pili
basis mandibũlae	junctio intercellulāris (міжклітинне)
angũlus mandibũlae	labia oris
arcus vertebrae	gutta adĩpis
ala cristae	terminatio follicũli pili
fovea dentis	cavĩtas oris
crista capĩtis costae	cervix dentis
apertũra thorācis	gemma dentis
corpus ossis	vestibũlum laryngis
sutũrae cranĩi	glandũla saccũli laryngis
septum nasi	lobũlus pulmŏnis
ampulla ductus	glandũla vesĩcae
facies tubercũli costae	ramus cruris

IV. Напишіть у словниковій формі і поставте в Nom. et Gen. plur. такі іменники:

Зразок: стінка – **paries, ětis** *m*; **pariětes; pariětum**.
головка; хребець; верхівка; частина; кістка; отвір; ріжок; горбок;
м'яз; орган; легеня; губа; корінь; суглоб; відросток.

ВПРАВИ

Перекладіть і напишіть латинською мовою терміни:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
вирізка лопатки	поділ клітини
горб верхньої щелепи	кільце пори
верхівка кореня зуба	міжклітинне сполучення
поверхня горбка ребра	корінь зуба
основа черепа	часточки легені
суглоб коліна	краплі жиру
крило лемеша	губа рота
отвір грудної клітки	частина сітківки
м'язи живота	брунька зуба
кістки лиця	камери ока

§ 14. КОРОТКІ ВІДОМОСТІ З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ЛАТИНСЬКОЇ АНАТОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

(Для самостійної позааудиторної роботи)

Історія європейської медицини і медичної термінології бере свій початок від часів так званого “Гіппократового збірника” (“Corpus Hippocraticum”), в якому зібрано понад 100 медичних творів цієї епохи. Вони традиційно приписуються великому лікарю античності Гіппократу (460-377 рр. до н.е.), його учням та представникам інших напрямків давньогрецької медицини (Чернявський М.Н. Краткий очерк истории и проблем упорядочения медицинской терминологии // Энциклопедический словарь медицинских терминов. – М.: “Советская энциклопедия”, 1984. – Т. III. С. 410.

Правда, ні Гіппократ, ні його наступники не вирости на голому місці, а скористалися, власне, успадкованою медичною лексикою попередніх поколінь. Вже в гомерівському епосі можна знайти цілий ряд анатомічних і нозологічних найменувань, якими згодом користувався Гіппократ і якими послуговується сучасна медична наука.

Вже в кінці IV – I ст. до н.е. медична термінологія, зокрема анатомічна, досягла досить високого рівня розвитку. До цього

спричинилася чи не найбільше передовсім діяльність двох видатних представників олександрійської медичної школи — Герофіла (близько 300-250 рр. до н.е.), якого вважають родоначальником описової анатомії, та Еразистрата (помер прибіл. в 250 р. до н.е.), який зробив ряд важливих відкриттів щодо будови людського тіла. Значна заслуга представників олександрійської школи перед науковою медичною термінологією полягає в тому, що вони намагалися впорядкувати і нормалізувати мову медицини. На відміну від своїх попередників, які збагачували медичну лексику в основному шляхом запозичення слів розмовної мови, вони почали вводити неологізми — штучні, спеціально створені назви. У той час функцію міжнародної мови медицини виконувала давньогрецька мова, яка й була засобом професійного порозуміння між представниками медицини різних етнічних груп. Це було зумовлено тим, що латинська мова на той час ще не могла рівнозначно конкурувати з грецькою мовою, оскільки поступалася їй і щодо гнучкості, і щодо способів словотворення. По-друге, латинська мова протягом усієї історії свого розвитку зазнавала сильного впливу давньогрецької мови, зокрема після завоювання римлянами Греції в 146 р. до н.е. По-третє, латинська мова не могла рівнозначно конкурувати з давньогрецькою щодо впливу на розвиток медичної лексики ще й тому, що як медичні, так і біологічні знання римлян ніяк не могли зрівнятися із знаннями греків.

Однак це не означає, що з боку римлян не робилося ніяких спроб розвивати латинську медичну термінологію. Певне уявлення про стан латинської медичної лексики, зокрема анатомічної, дає нам поема римського поета-філософа Лукреція Кара (прибіл. 99-53 рр. до н.е.) “Про природу речей” (“De rerum natūra”). Лукрецій, викладаючи латинською мовою природничо-наукові погляди грецьких мислителів, відчував чималі труднощі і при описуванні будови людського тіла вимушений був послуговуватися, крім літературної латинської, златинізованими запозиченнями з грецької мови. Проте в поемі Лукреція вже зустрічаються такі анатомічні назви, які дістали повні “права громадянства” в сучасній Міжнародній анатомічній номенклатурі, наприклад: *membra* — кінцівки; *palātum* — піднебіння та ін.

Значне місце в історії розвитку латинської медичної термінології належить римському вченому-енциклопедисту і лікарю Авлу Корнелію Цельсу (кінець I ст. до н.е. — перша половина I ст. н.е.), автору трактату у 8 книгах “Про медицину” (“De medicīna”). Вважаючи за потрібне супроводжувати латинські назви відповідними грецькими, широко використовуючи грецькі найменування як найбільш достеменні, точні, Цельс в той же час вводить в ужиток римської медицини нові латинські назви як паралель до традиційних грецьких назв. Будучи великим поборником латинської мови, Цельс намагався утвердити за нею правомочність мови науки. Вся подальша історія підтвердила правильність його устремлінь, обґрунтованість і прогностичність у цьому аспекті.

Незважаючи на те, що трактат Цельса “Про медицину” кільканадцять століть пролежав на полицях монастирської бібліотеки, він, знайдений у 1443 р., став справжнім надбанням європейської медицини, а лексика його, інколи з певними змінами значень слів чи з уточненнями, майже цілком увійшла в словник професійної медицини, стала невід’ємною частиною міжнародних анатомічних номенклатур кінця XIX і середини XX ст. З часів Цельса беруть свій початок такі анатомічні латинські терміни, як *abdōmen* — живіт, *cartilāgo* — хрящ, *cervix* — шия, *digītus* — палець, *femur* — стегно, *lien* — селезінка, *ocūlus* — око, *pectus* — груди, *pulmo* — легеня і багато інших.

У часи діяльності в Римі одного з найвидатніших лікарів свого часу Клавдія Галена (130-210 рр. н.е.), завдяки його активності, в медичній термінології використовувались виключно грецькі слова. Гален склав словник і коментарі до праць Гіппократа, увів чимало нових грецьких назв, намагаючись при цьому досягти однозначності застосування і тлумачення слова. Можна сказати, що саме Гален започаткував ті основні вимоги, які пізніше, в науці Нового часу, утвердилися як такі, що відповідають принципам утворення наукових термінів.

У середньовічній медичній термінології застосовувалися як латинські, так і грецькі та арабські назви, але у спотвореній формі,

що часто призводило до термінологічної плутанини. Причиною цього були багаторазові переклади з давньогрецької мови на арабську, а з арабської на латинську. Оскільки середньовічна латинська мова значно відрізнялася від класичної латини і не всі перекладачі добре знали арабську мову і медичну термінологію, то вони часто неправильно транскрибували слова давньогрецької мови.

Одним з перших, хто зробив помітний внесок в усунення плутанини в описовій анатомії, був Андреас Везалій (1514-1564 pp.). Він відмовився від арабських визначень і середньовічних латинізмів, переклав давньогрецькі назви класичною латинською мовою і ввів виключно латинські позначення. Своїми працями вчений поклав початок об'єктивній оцінці і перевірці даних анатомії, що увійшли в медичну літературу. На ґрунті власних досліджень Везалій виправив усю тогочасну анатомію, відзначив понад 200 істотних помилок Галена. Він перший дав опис організму людини, побудований на докладному дослідженні людських трупів, детально розробив правильну методику секції, і його справедливо вважають творцем анатомії як науки (Верхратський С.А. Історія медицини. — 2-е вид. — К.: Вища школа, 1974. — С. 75).

З часів Везалія неодноразово робилися спроби створити єдину анатомічну номенклатуру. Однак авторитет окремих учених, на думку дослідників цієї проблеми, не був достатнім для здійснення такого задуму, і до 1895 р. анатомічна номенклатура мала, по суті, безладний характер.

У 1887 р. на I з'їзді німецького анатомічного товариства була створена міжнародна комісія, якій доручили скласти єдиний список латинських анатомічних термінів.

Прийнята в 1895 р. Базельська анатомічна номенклатура (BNA) поклала кінець плутанині, що мала місце в галузі анатомічних термінів. При виборі термінів вирішальну перевагу надавали простоті й стислості. Було відкинуто близько 10 000 назв, як синонімів, що збереглися з попередніх століть. Це склало майже половину всіх термінів.

Базельська анатомічна номенклатура здобула офіційне визнання не тільки в німецькомовних країнах, але й в Італії та Америці. З 1898 р. вона стала загальноприйнятою і в Росії.

З плином часу розвиток науки вимагав уточнення й доповнення багатьох латинських анатомічних термінів, а Базельська номенклатура, природно, не могла відповідати новим вимогам. З цієї причини анатомічне товариство Англії та Франції опублікувало в 1933 р. переглянуту анатомічну номенклатуру — Бірмінгемську ревізію (B.R. — Birmingham Revision), де було дано цілий ряд корисних рекомендацій стосовно тих термінів, які пропонували включити як доповнення до Базельської анатомічної номенклатури. Багато цих термінів увійшло в сучасні підручники і посібники з анатомії людини. Бірмінгемська комісія вперше переклала латинські терміни англійською мовою.

Згодом німецьке анатомічне товариство внесло ще ряд змін і доповнень до анатомічної номенклатури, а в 1936 р. була опублікована Єнська анатомічна номенклатура (JNA), яка змінила принципи конструкції термінів, пов'язаних із вказівкою напрямку і положення органів (напр.: **ventralis** замість **anterior**; **cranialis** замість **superior**), ввела ряд нових позначень при описі нервової системи. Змінюючи терміни, німецькі анатоми в JNA розглядали розміщення частин тіла і органів, виходячи не з вертикального положення тіла людини, а з горизонтального положення тіла чотириногих земних хребетних тварин. Саме цей принцип і спонукав анатомів різних країн висловитися проти прийняття Єнської анатомічної номенклатури, і вона не здобула офіційного міжнародного визнання. Більшість анатомів дотримувалась Базельської анатомічної номенклатури.

У 1950 р. в Оксфорді відбувся V Міжнародний конгрес анатомів багатьох країн, де була створена Міжнародна анатомічна номенклатурна рада, яка висловила думку, що доповнення до Базельської анатомічної номенклатури повинні бути незначні.

У 1955 р. на VI Міжнародному конгресі анатомів у Парижі був запропонований офіційний список *Nomina Anatomica*, а в 1960 р. на VII Міжнародному конгресі анатомів його названо Паризькою анатомічною номенклатурою — *Parisiensia Nomina Anatomica* (PNA). Вона в основному базувалася на Базельській анатомічній номенклатурі. Із 5640 понять, які були в BNA, без змін прийнято PNA 4286 термінів,

що становить 70 %, у видозміненому вигляді було прийнято 886 термінів (15,6 %). З Єнської анатомічної номенклатури прийнято 268 (4,9 %) термінів і 200 (3,5 %) термінів цілком нових (Тибор Донат. Толковий анатомический словарь. – Будапешт, 1964. – С. 12). Можна сказати, що в історії медичної науки офіційний список латинських анатомічних термінів уперше отримав міжнародне визнання. Проте PNA надалі вдосконалювалася, вносилися певні зміни при її виданнях порівняно з попередніми. У наступні роки на Міжнародних конгресах анатомів затверджувалися відповідні зміни (Нью-Йорк, 1960; Вісбаден, 1965; Ленінград, 1970; Токіо, 1975; Мехіко, 1980; Лондон, 1985). З причини певних суперечностей у діяльності Виконавчого комітету Міжнародної федерації асоціації анатомів (IFAA) і Комітету з анатомічної термінології рішенням Генеральної асамблеї IFAA (Ріо-де-Жанейро, 1989) було ліквідовано Комітет з анатомічної термінології і створено Федеративний комітет з анатомічної термінології (FKAT) Цей комітет розпочав опрацювання нової Міжнародної анатомічної номенклатури за участю 60 національних анатомічних спілок, що входять до складу Міжнародної організації IFAA. У серпні 1997 р. в Сан-Паулу було повідомлено про створення сучасної спрощеної й універсальної анатомічної номенклатури. Її було ухвалено IFAA та розіслано національним анатомічним спілкам для використання і перекладу мовами їхніх держав.

У 2001 році було опубліковано перший офіційний перелік українських термінів (український стандарт) у Міжнародній анатомічній номенклатурі (Див.: Міжнародна анатомічна номенклатура. Український стандарт./ За ред. І.І.Боброва, В.Г.Ковешнікова. – К.: “Здоров’я”, 2001. – 328 с.).

§ 15. ПРИКМЕТНИК (NOMEN ADIECTIVUM). ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

У структурі будь-яких двослівних чи багатослівних термінів (анатомічних, гістологічних, клінічних, фармацевтичних, технічних тощо) важливу роль, крім іменників, відіграють прикметники, які в

латинських термінах майже завжди стоять після іменника. Залежно від того, за зразком іменників якої відміни вони відмінюються, прикметники у латинській мові поділяються на дві групи.

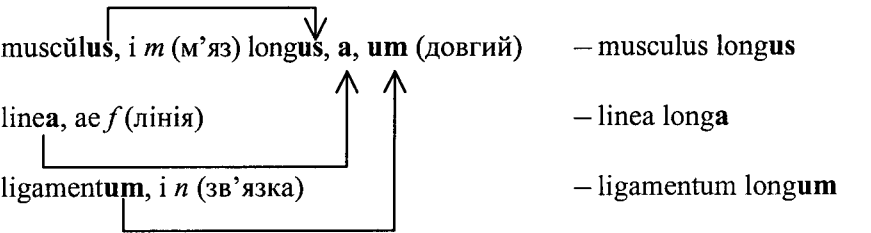
До **першої групи** належать такі, які відмінюються за зразком іменників першої і другої відмін. Інколи їх називають прикметниками I і II відмін.

До **другої групи** відносять прикметники, які відмінюються за зразком іменників III відміни.

§ 16. ПРИКМЕТНИКИ ПЕРШОЇ ГРУПИ

Словникова форма прикметників першої групи така: **longus, a, um** – довгий, а, е; **dexter, tra, trum** – правий, а, е. Прикметники чоловічого роду мають закінчення **–us** або **–er**, жіночого – **a**, середнього – **um**. Прикметники чоловічого роду відмінюються за зразком іменників II відміни чоловічого роду, жіночого – за зразком іменників I відміни, середнього – за зразком іменників II відміни середнього роду.

Прикметники у латинській мові, як і в українській, узгоджуються з іменниками в роді, числі і відмінку, наприклад:

❖ **Примітка.** У термінах **dura mater** (тверда мозкова оболонка) та **pia mater** (м'яка мозкова оболонка) прикметники стоять на першому місці, тобто перед іменником.

§ 17. ПРИКМЕТНИКИ ДРУГОЇ ГРУПИ

До прикметників другої групи належать:

1. Прикметники з трьома родовими закінченнями, а саме: — **er(m)**, —**is(f)**, —**e(n)**, наприклад:

salūber, bris, bre — цілющий, здоровий: **aēr (m) salūber** — цілюще повітря; **aqua (f) salūbris** — цілюща вода; **remedium(n) salūbre** — цілющий лікувальний засіб.

2. Прикметники з двома родовими закінченнями: —**is(m,f)**, —**e(n)**, наприклад:

frontālis, e — лобовий, фронтальний: **angūlus(m) frontālis** — лобовий кут; **squama(f) frontālis** — лобова луска; **os(n) frontāle** — лобова кістка.

3. Прикметники з одним з таких трьох закінчень на всі роди: —**r**, —**s**, —**x**, наприклад:

par, paris — рівний, парний; **biceps, bicipītis** — двоголовий; **simplex, īcis** — простий.

Такі прикметники за словниковою формою подібні до іменників III відміни і записуються у словнику в **Nom. et Gen. sing.**

Основу прикметників знаходять шляхом відкидання закінчення від форми **жіночого роду**, наприклад:

dexter, tra, trum — основа **dextr-**;

salūber, bris, bre — основа **salūbr-**.

Основу прикметників з одним закінченням знаходять шляхом відкидання закінчення —**is** у **Gen.sing.**, наприклад:

par, par — is — основа **par-**;

biceps, bicipīt — is — основа **bicipīt-**;

simplex, simplīc — is — основа **simplīc-**.

Прикметники другої групи у звичайному ступені відмінюють за зразком іменників III відміни голосного типу (див. § 73), тобто при відмінюванні вони мають такі відмінкові закінчення, які на таблиці "Відмінкові закінчення п'яти відмін" подані у дужках.

Зразки відмінювання

nervus faciālis — лицевий нерв **palātum molle** — м'яке піднебіння

Singulāris

Plurālis

<i>Nom.</i>	nervus faciālis	palātum molle	nervi faciāles	palāta mollia
<i>Gen.</i>	nervi faciālis	palāti mollis	nervōrum faciālium	palatōrum mollium
<i>Dat.</i>	nervo faciāli	palāto molli	nervis facialibus	palātis mollibus
<i>Acc.</i>	nervum faciālem	palātum molle	nervos faciāles	palāta mollia
<i>Abl.</i>	nervo faciāli	palāto molli	nervis facialibus	palātis mollibus

§ 18. ПРИКМЕТНИКИ З НЕДОСТАТНІМИ СТУПЕНЯМИ ПОРІВНЯННЯ

У латинській мові є кілька так званих прикметників з недостатніми ступенями порівняння, які за словниковою формою повинні б належати до вищого ступеня порівняння, але вживаються у значенні звичайного ступеня. У медичній термінології найчастіше вживаються такі:

anterior (m, f), ius (n)	— передній;
posterior (m, f), ius (n)	— задній;
inferior (m, f), ius (n)	— нижній;
superior (m, f), ius (n)	— верхній.

У цих прикметниках відсутня форма звичайного ступеня. Відмінюються вони за зразком іменників приголосного типу III відміни (див. § 73), тобто при відмінюванні мають такі відмінкові закінчення, які на таблиці "Відмінкові закінчення п'яти відмін" подані поза дужками.

Зразки відмінювання

linea superior — верхня лінія **membrum superius** — верхня кінцівка

Singulāris

<i>Nom.</i>	lineā superior	membrum superius
<i>Gen.</i>	lineae superiōris	membri superiōris
<i>Dat.</i>	lineae superiōri	membro superiōri
<i>Acc.</i>	lineam superiōrem	membrum superius
<i>Abl.</i>	lineā superiōre	membro superiōre

Nom.	lineae superiōres	membra superiōra
Gen.	lineārum superiōrum	membrōrum superiōrum
Dat.	lineis superioribus	membris superioribus
Acc.	lineas superiōres	membra superiōra
Abl.	lineis superioribus	membris superioribus

Прикметники **magnus, a, um** (великий) та **parvus, a, um** (малий) в анатомічній термінології, коли йдеться про окремо взятий орган чи утвір, вживаються у звичайному ступені, наприклад: **forāmen magnum**.

Якщо мова йде про два парні органи, які можна протиставити або порівняти між собою, то в анатомічній термінології вживається форма вищого ступеня у значенні звичайного, наприклад:

trochanter major — великий вертлюг, **tronchanter minor** — малий вертлюг (стегнової кістки);

pelvis major — великий таз, **pelvis minor** — малий таз;

tubercūlum majus — великий горбок, **tubercūlum minus** — малий горбок (плечової кістки);

cornu majus — великий ріг, **cornu minus** — малий ріг.

У фармацевтичній та біологічній термінології вищий ступінь цих прикметників (**major, ius** та **minor, us**) також вживається у значенні звичайного, наприклад:

Plantāgo major — великий подорожник;

Chelidonium majus — чистотіл звичайний;

Ammi major — амі велика;

Vesca minor — барвінок малий.

✦ **Примітка.** В анатомічній термінології вживається кілька грецьких прикметників, які зберегли своє закінчення, зокрема:

azūgos, on — непарний (**vena azūgos** — непарна вена);

dartos, on — м'ясистий (**tunīca dartos** — м'ясиста оболонка);

psoas — поперековий (**musculūsoas major** — великий поперековий м'яз);

musculūsoas minor — малий поперековий м'яз (нижньої кінцівки).

§ 19. ПРИКМЕТНИК У РОЛІ УЗГОДЖЕНОГО ОЗНАЧЕННЯ

Прикметник, який узгоджується з іменником у роді, числі і відмінку, називається узгодженим означенням. Однак, узгоджуючи прикметники з іменниками, треба пам'ятати, що рід іменника в українській мові не завжди збігається з родом того ж іменника в латинській. Так, наприклад, **“ребро”** в українській мові — середнього роду, а в латинській **“costa”** — жіночого. Це важливо пам'ятати при виборі родового закінчення прикметника.

costa, ae f — ребро; **verus, a, um** — справжній

costa vera — справжнє ребро

ocūlus, i m — око; **dexter, tra, trum** — правий

ocūlus dexter — праве око

ulcus, ěris n — виразка; **durus, a, um** — твердий

ulcus durum — тверда виразка

Якщо іменники й узгоджені з ними прикметники першої групи відмінюються за однією й тією ж відміною, то їх відмінкові закінчення збігаються.

Зразок відмінювання

	Singulāris	Plurālis
Nom.	ocūlus dexter	ocūl-i dextr-i
Gen.	ocūl-i dextr-i	ocūl-ōrum dextr-ōrum
Dat.	ocūl-o dextr-o	ocūl-is dextr-is
Acc.	ocūl-um dextr-um	ocūl-os dextr-os
Abl.	ocūl-o dextr-o	ocūl-is dextr-is

Якщо ж іменник належить до однієї відміни, а прикметник відмінюється за зразком іншої, то при узгодженні й відмінюванні вони матимуть відмінкові закінчення тієї відміни, до якої належать, наприклад:

diamēter, tri f — діаметр; **transversus, a, um** — поперечний;

diameter transversa — поперечний діаметр;

ulcus, ěris n — виразка; **durus, a, um** — твердий;

ulcus durum — тверда виразка.

Зразок відмінювання

	<i>Singulāris</i>		<i>Plurālis</i>	
<i>Nom.</i>	diamēter	transversa	diamēter-i	transvers-ae
<i>Gen.</i>	diamētr-i	transvers-ae	diametr-ōrum	transvers-ārum
<i>Dat.</i>	diamētr-o	transvers-ae	diamētr-is	transvers-is
<i>Acc.</i>	diamētr-um	transvers-am	diamētr-os	transvers-as
<i>Abl.</i>	diamētr-ō	transvers-ā	diamētr-is	transvers-is
<i>Nom.</i>	ulcus	durum	ulcēr-a	dur-a
<i>Gen.</i>	ulcēr-is	dur-i	ulcēr-um	dur-ōrum
<i>Dat.</i>	ulcēr-i	dur-o	ulcer-ībus	dur-is
<i>Acc.</i>	ulcus	durum	ulcēr-a	dur-a
<i>Abl.</i>	ulcēr-e	dur-o	ulcer-ībus	dur-is

§ 20. ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ ПРИКМЕТНИКІВ

першої групи

acūtus, a, um гострий	osseus, a, um кістковий
aethereus, a, um ефірний	pathologicus, a, um патологічний
aethylicus, a, um етиловий	pelvīnus, a, um тазовий
albus, a, um білий	piperītus, a, um перець
amylaceus, a, um крохмальний	primarius, a, um первинний
compactus, a, um компактний,	rotundus, a, um круглий
щільний	ruber, bra, brum червоний
compositus, a, um складний	sacer, cra, crum крижовий
destillātus, a, um дистильований	spinōsus, a, um остистий
elasticus, a, um еластичний	spirituōsus, a, um спиртовий
gangraenōsus, a, um	spissus, a, um густий
гангренозний, змертвілий	spurius, a, um несправжній
longus, a, um довгий	squamōsus, a, um лускатий, плоский (<i>зіс 1.</i>)
lucidus, a, um блискучий, світлий	stratificātus, a, um багат шаровий
magnus, a, um великий	thoracicus, a, um грудний
oleōsus, a, um олійний	transversus, a, um поперечний
opticus, a, um зоровий	verus, a, um справжній

другої групи

abdominālis, e черевний	naturālis, e природний
anulāris, e кільцеподібний	persistens, ntis постійний
brevis, e короткий	pulmonālis, e легеневи
costālis, e ребровий	radialīs, e променеви
dorsālis, e спинний, тильний,	recens, ntis свіжий
спинковий	rectālis, e прямокишковий,
duplex, īcis подвійний	ректальний
femorālis, e стегновий	sacrālis, e крижовий
glandulāris, e залозовий, який	segmentālis, e сегментарний
стосується залози	subtilīs, e дрібний
intercellulāris, e міжклітинний	superficialīs, e поверхневий
laterālis, e бічний, латеральний	unicellulāris, e одноклітинний
marginālis, e крайовий	vertebrālis, e хребцевий,
medicinālis, e медичний	хребтовий
mollis, e м'який	

ВПРАВИ

I. Узгодьте прикметники з іменниками і поставте утворені терміни в *Nom. plur.*, користуючись таблицею “Відмінкові закінчення іменників п’яти відмін”, перекладіть українською мовою:

costa, ae f ребро	verus, a, um справжній
nervus, i m нерв	hypoglossus, a, um під’язиковий
cartilāgo, īnis f хрящ	laterālis, e бічний
forāmen, īnis n отвір	magnus, a, um великий
processus, us m відросток	spinōsus, a, um остистий
cornu, us n ріг, ріжок	sacrālis, e крижовий
facies, ēi f поверхня	externus, a, um зовнішній

II. Перекладіть українською мовою терміни:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
columna vertebrālis	substantia intercellulāris
vertebrae thoracīcae	lamīna externa
fovea costālis superior	nucleus anulāris
cornū majus humēri	junctiones intercellulāres

forāmen vertebrāle
sutura frontalis persistens
incisūrae costāles
septum femorāle
musculus biceps femōris
os breve

stratum superficiāle
epithelium glandulāre
glandūla unicellulāris
cartilāgo articulāris
zona profunda
textus elasticus

фармацевтичні

aqua destillāta; solutio oleōsa; spirītus aethylicus; extractum
spissum; succus gastricus naturālis; pulvis subtilis; decoctum baccārum
recentium; suppositoria rectalia; capsūlae elasticāe.

клінічні

pneumonia segmentālis; atrophia pathologicā; atrophia nervi optici;
ulcus gangraenōsum; ulcus radiāle; ulcus duplex; cataracta mollis.

✎ ВПРАВИ

Перекладіть і напишіть латинською мовою терміни:

анатомічні
крижовий канал
поперечні лінії
спинний крижовий отвір
бічна частина
передній горбок
зоровий канал

гістологічні
блискуча пластинка
складна залоза
міжклітинний каналець
еластичний хрящ
компактна кісткова тканина
еластична зв'язка

фармацевтичні

спиртовий розчин; густі екстракти; натуральний екстракт;
дрібний порошок; крохмальні капсули; ректальна свічка; листя
перцевої м'яти.

клінічні

легенева атрофія; первинна атрофія зорового нерва; біла атрофія
шкіри; кругла виразка шлунка; променева пневмонія; черевний тиф.

§ 21. СТРУКТУРА АНАТОМІЧНИХ І ГІСТОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Кожне анатомічне чи гістологічне найменування позначає відповідний анатоμο-гістологічний утвір. Позначення це має бути точним, однозначним та охоплювати всі необхідні ознаки цього анатоμο-гістологічного утвору. Інколи для цього достатньо однослівного найменування, вираженого одним латинським іменником, який українською мовою перекладається одним або багатослівним найменуванням, наприклад: *costa* — ребро; *calvaria* — черепне склепіння; *axis* — вісь, другий шийний хребець.

Проте здебільшого анатомічні чи гістологічні найменування є сполученням іменника з прикметником (*чи прикметниками*) або іменника в Nom.sing. з іменником у Gen.sing. У латинській мові на першому місці, як правило, ставиться головне (стрижневе) слово, а після нього — означення (*узгоджене чи неузгоджене або те й інше*). У цьому зв'язку анатомічні і гістологічні терміни за своєю структурою поділяються на одночленні, двочленні та багаточленні, наприклад:

costa — ребро; ***costae verae*** — справжні ребра;

medulla ossium rubra — жовтий кістковий мозок;

nucleus — ядро; ***nucleus anulāris*** — кільцеподібне ядро;

membrāna nucleāris externa — зовнішня ядерна мембрана.

1. Одночленні терміни можуть бути:

а) **прості**, виражені одним однокореневим словом, наприклад:

vertebra — хребець; ***membrum*** — кінцівка; ***caput*** — голова, головка;

tuber — горб; ***nucleus*** — ядро; ***tela*** — основа; ***textus*** — тканина;

corpus — тіло;

б) **похідні**, виражені словом, утвореним шляхом додавання до його кореня префікса чи суфікса, наприклад:

vertebr-āl-is — хребцевий, хребтовий; ***capit-ūl-um*** — головочка;

tuber-cūl-um — горбок; ***protuber-antia*** — виступ; ***nucle-ār-is*** —

ядерний; ***textu-āl-is*** — тканинний; ***corpus-cūl-um*** — тільце; ***semi-***

circul-ār-is — півколовий;

в) **складні**, утворені шляхом з'єднання основ (коренів). Основи (корені) латинських слів з'єднуються за допомогою єднальних голосних *o* або *i*, грецьких — єднального *o*, наприклад:

cric-*o*-thyroideus — персне-щитоподібний; **cune-*i*-formis** — клиноподібний; **fibr-*o*-blastus** — фібробласт; **lact-*i*-fērus** — молочний (*молоконосний*).

2. **Двочленні** терміни включають іменник (*загальна назва анатомо-гістологічного утвору*) в називному відмінку однини чи множини і означення (*узгоджене чи неузгоджене*). Означення, як правило, стоїть після означуваного слова, наприклад:

vertēbra thoracīca — грудний хребець; **lamella ossea** — кісткова пластинка; **arcus aortae** — дуга аорти; **collum glandūlae** — шийка залози; **musculi dorsi** — м'язи спини; **cellulae tendineae** — сухожильні клітини; **ossa temporalia** — скроневі кістки; **junctiones intercellulāres** — міжклітинні сполучення.

3. **Багаточленні терміни**, в яких, як і у двочленних, на першому місці ставиться іменник, а потім означення. В анатомічних і гістологічних термінах узгоджене означення здебільшого стоїть на першому місці після стрижневого слова (іменника), а неузгоджене — на другому, наприклад:

ostium pharyngeum tubae auditivae (auditoriae) — глотковий отвір, слухової труби;

lamīna musculāris mucōsae — м'язова пластинка слизової;

tunīca mucōsa nasi — слизова оболонка носа;

tunīca fibrōsa bulbi — волокниста оболонка (*очного*) яблука;

lamīna fusca sclerae — темна пластинка склери.

Проте така конструкція не є загальноприйнятою і сталою. Часто після іменника стоїть неузгоджене означення, наприклад:

septum nasi osseum — кісткова носова перегородка;

cavitas oris propria — власна ротова порожнина;

fossa cranii media — середня ямка черепа;

centrum ossificatiōnis secundarium — вторинний центр окостеніння;

medulla ossium gelatinōsa — желатиновий кістковий мозок;

terminatio nervi libēra — вільне нервово закінчення.

В анатомічній і гістологічній номенклатурах здебільшого перевага надається другому варіанту, наприклад:

meātus nasi inferior — нижній носовий хід;

lobūlus pulmōnis primarius — первинна легенева часточка.

Якщо багаточленний термін включає кілька узгоджених означень, то на першому місці після головного (стрижневого) члена стоїть найважливіше з них, яке чітко виділяє дане поняття серед інших однорідних, наприклад:

systema nervōsum periphericum — периферична нервова система;

ligamentum plantāre longum — довга підошова зв'язка.

Українською мовою такі терміни перекладають у зворотному порядку.

У гістологічній латинській номенклатурі є чимало тричленних термінів, виражених іменником і двома узгодженими означеннями, тобто прикметниками. Українською мовою такі терміни перекладаються за допомогою узгодженого і неузгодженого означення або й двома неузгодженими означеннями, наприклад:

glandūla oesophagea propria — власна залоза стравоходу;

follicūlus ovaricus primarius — первинний фолікул яєчника;

glandūla linguālis apicālis — залоза верхівки язика.

Двочленні латинські гістологічні терміни, виражені іменником та **узгодженим означенням** (*прикметником*), українською мовою частіше перекладаються за допомогою іменника і **неозначеного означення**, наприклад:

capsūla glandulāris — капсула залози;

corpus glandulāre — тіло залози;

divisio cellulāris — поділ клітини;

axis cellulāris — вісь клітини.

Серед анатомічних і гістологічних багаточленних термінів є такі, що включають два іменники, кожен з яких має своє означення, наприклад:

lamīna laterālis processus pterygoidei — бічна пластинка

крилоподібного відростка;

tunīca mucōsa vesīcae biliāris — слизова оболонка жовчного міхура;

ramus laterālis tubūli dentinālis — бічна гілка дентинної трубочки;

regio respiratoria tunicae mucosae nasi – дихальна ділянка слизової оболонки носа.

Досить часто, щоб надати найменуванню необхідної точності, до його складу включають означення, які стосуються не якого-небудь окремого слова, а всього словосполучення взагалі. Наприклад: кістковий мозок (*medulla ossium*) буває жовтий і червоний. У цьому зв'язку повний термін для позначення кісткового мозку має таку структуру:

- medulla ossium flava** – жовтий кістковий мозок;
- medulla ossium rubra** – червоний кістковий мозок.

Треба мати на увазі, що означення, які стосуються не одного слова, а всього словосполучення взагалі, найчастіше позначають форму, величину і положення в просторі відповідного анатомічного утвору: **superior, ius** – верхній; **inferior, ius** – нижній; **anterior, ius** – передній; **posterior, ius** – задній; **externus, a, um** – зовнішній; **internus, a, um** – внутрішній; **dexter, tra, trum** – правий; **sinister, tra, trum** – лівий тощо. Такі означення завжди узгоджуються з основним (стрижневим) іменником, який стоїть у терміні на першому місці, і займають останнє місце, наприклад:

- incisura vertebralis superior** – верхня хребцева вирізка;
- membrana intercostalis interna** – внутрішня міжреброва перетинка;
- flexura coli sinistra** – лівий згин ободової кишки;
- stratum nucleare externum** – зовнішній ядерний шар;
- ramus cruris sinistri anterior** – передня гілка лівої ніжки;
- lamina limitans anterior** – передня погранична пластинка.

ВПРАВИ

<i>Перекладіть українською мовою терміни:</i>	
<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
vertebrae cervicales	glandula alveolaris composita
lamina arcus vertebrae	stratum fibrosum
fovea articularis inferior	dura mater encephali
sulcus tubae auditoriae	textus connectivus fibrosus

ossa membri superioris	bursa nuclearis myocytii
canales palatini minores	palatum durum
margo superior partis petrosae	cavum <u>pulpae</u> dentis
fovea costalis processus transversi	canalis radialis dentis
skelēton membri superioris liberi	lamina dentis linguālis
apertura tympanica canaliculi chordae	glandula tunicae mucosae
medulla ossium flava	musculus sphincter ductus choledochi
lamina lateralis processus pterygoidei	corpusculum nervosum capsulatum

ВПРАВИ

<i>Перекладіть напишіть латинською мовою терміни:</i>	
<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
крилоподібний відросток	передня камера (очного) яблука
верхній отвір грудної клітки	пальцеподібний виступ м'язового волокна
верхівка кам'янистої частини	непосмугована м'язова тканина
грудні хребці	склисте тіло
малий піднебінний канал	первинна легенева часточка
скелет верхньої лівої кінцівки	еластична сполучна тканина
присередня пластинка крилоподібного відростка	серцева посмугована м'язова тканина

§ 22. ПЕРША ВІДМІНА ІМЕННИКІВ (DECLINATIO PRIMA)

Ознайомившись з темою “Іменник. Загальні відомості” і, зокрема, з таблицею відмінкових закінчень п'яти відмін, ви дізнались, що до першої відміни у латинській мові належать іменники жіночого роду, які у **Nom. sing.** мають закінчення – **a**, а в **Gen. sing.** – **ae**, наприклад: **vertebra, ae f** – хребець; **costa, ae f** – ребро.

Крім цього, до першої відміни належать також іменники чоловічого роду за значенням, тобто ті, що вказують на професію, фахівцями якої можуть бути особи жіночої і чоловічої статі. У словниковій формі такі іменники супроводжуються двома літерами – показниками роду – **m, f**, наприклад: **oculista, ae m, f** – окуліст; **pharmacopola, ae m, f** – аптекар.

Зразок відмінювання

vertebra, ae f – хребець (основа: **vertebr-**)

	<i>Singulāris</i>	<i>Plurālis</i>
<i>Nom.</i>	vertebr- a	vertebr- ae
<i>Gen.</i>	vertebr- ae	vertebr- arum
<i>Dat.</i>	vertebr- ae	vertebr- is
<i>Acc.</i>	vertebr- am	vertebr- as
<i>Abl.</i>	vertebr- ā	vertebr- is

За зразком іменників першої відміни відмінюються прикметники першої групи жіночого роду (див. §19), які у сполученні з іменниками утворюють двослівні чи багатослівні терміни, наприклад:

tunīca, ae f – оболонка; **mucōsus, a, um** – слизовий;

tunīca mucōsa – слизова оболонка;

scapūla, ae f – лопатка; **dexter, tra, trum** – правий;

scapūla dextra – права лопатка.

Зразок відмінювання

tunīca mucōsa – слизова оболонка

	<i>Singulāris</i>	<i>Plurālis</i>
<i>Nom.</i>	tunīca mucōsa	tunīcae mucōsae
<i>Gen.</i>	tunīcae mucōsae	tunicarum mucosarum
<i>Dat.</i>	tunīcae mucōsae	tunīcis mucōsis
<i>Acc.</i>	tunīcam mucōsam	tunīcas mucōsas
<i>Abl.</i>	tunīcā mucōsā	tunīcis mucōsis

§ 23. ДІЄСЛОВО ESSE (БУТИ). ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС ДІЙНОГО СПОСОБУ (PRAESENS INDICATĪV)

Допоміжне дієслово **esse** в латинській мові, як і в українській, може виступати в ролі зв'язки у складному присудку (*Collēga medicus est. — Колега — лікар*) або у ролі простого присудка у розповідних реченнях. У латинській мові дієслово **esse** у будь-якій особовій формі не пропускається ні в першому, ні в другому випадку. При перекладі українською мовою воно пропускається, якщо виступає у ролі зв'язки в

складеному присудку, але не пропускається, якщо виступає в ролі простого присудка у розповідних реченнях, наприклад:

1) У ролі зв'язки у складеному присудку:

Scientia potentia est. — Знання — сила.

2) У ролі простого присудка в розповідних реченнях:

In silvis plantae variae sunt. — У лісах є різні рослини.

Відмінювання дієслова esse

	<i>Singulāris</i>	<i>Plurālis</i>
<i>1-ша особа</i>	sum — я є	sumus — ми є
<i>2-га особа</i>	es — ти є	estis — ви є
<i>3-тя особа</i>	est — він, вона, воно є	sunt — вони є

§ 24. ПОРЯДОК СЛІВ У ЛАТИНСЬКОМУ РЕЧЕННІ

У латинській мові, як і в українській, порядок слів у реченні вільний. На початку речення звичайно ставляться ті слова, які найповніше відтворюють думку того, хто говорить. Такий порядок слів називається риторичним. Однак частіше вживається так званий граматичний порядок слів, коли на першому місці стоїть підмет, присудок — на останньому, а інші члени речення — між ними. Означення, як правило, стоять після означуваного слова, наприклад: **Historia magistra vitae est.** — Історія — вчителька життя.

§ 25. СПОЛУЧНИК (CONJUNCTIO)

У медичних текстах і в рецептурних виразах найчастіше зустрічаються такі сполучники: єднальні (**et, —que**), розділові (**aut, sive, seu, vel**), протиставний (**sed**), підрядності (**ut**).

Сполучник **et (i)** виражає більш зовнішній зв'язок між словами чи виразами, наприклад:

scapūla et clavicūla — лопатка і ключиця.

Сполучник **—que (i, ma)** виражає тільки внутрішній зв'язок, при якому сукупність розглядається як одне ціле. Він ставиться після

приєднуваного слова і пишеться разом з ним. Наголос у такому випадку ставиться на склад, який стоїть перед цим сполучником, наприклад:

costae vertebraeque — ребра і хребці; **studiōsi studiaēque** — студенти і студентки.

Розділовий сполучник **aut** (або) ставиться між поняттями, які виключають одне одного, наприклад:

ego aut tu — я або ти; **Belladonna aut Convallaria** — беладона або конвалія.

Сполучники **seu, sive, vel** (або, тобто) вживаються лише між синонімами, тобто різними словами, які означають одне і те ж явище, предмет тощо, наприклад:

musculus digastricus seu musculus biventer — двочеревцевий м'яз; **olfactus vel odor** — нюх.

Протиставний сполучник **sed** (але) виражає щось суперечливе попередньому вислову або обмежує його значення, наприклад:

Non scholae, sed vitae discimus. — Не для школи, а для життя вчимося.

Сполучник підрядності **ut** (щоб) вживається у підрядних реченнях мети, наприклад: **Misce, (ut) fiat pasta.** — Змішай, щоб утворилась паста. (*У рецептах цей сполучник, як правило, пропускається*).

§ 26. ПРИЙМЕННИК (PRAEPOSITIO)

У латинській мові є чотири групи прийменників, які вимагають відповідних відмінків. Найбільша група серед цих прийменників вимагає **Accusativus**. У медичній практиці, у фармацевтичній термінології серед них найчастіше вживаються такі:

ad — для, до, при, в	ad aegrōtam — для хворої
	ad horam primam — до першої години
	ad hypertoniām — при гіпертонії
	ad ollam — в банці
ante — перед, до	ante cenam — перед обідом

contra — проти (<i>когось, чогось</i>)	contra angīnam — проти ангіни
inter — між	inter vertebrae — між хребцями
per — через, протягом	per telam — через марлю
	per horam — протягом години
post — після	post cenam — після обіду.

Ablativus вимагають такі прийменники:

a, ab — від	a vertebra — від хребця
	ab ulna — від ліктьової кістки
cum — з (<i>ким? чим?</i>)	cum aquā — з водою
de — про	de costis — про ребра
e, ex — з, із	e costa — з ребра
	ex ollis — з банок
pro — для, за	pro officīna — для аптеки
	pro patria — за батьківщину
sine — без	sine aquā — без води.

Два прийменники (**in** — в, на та **sub** — під) вимагають як **Acc.**, так і **Abl.** Якщо йдеться про місцезнаходження, тобто коли можна поставити питання **де?, у чому?**, вони вимагають **Abl.**, наприклад:

in aquā — у воді; **sub aquā** — під водою.

Якщо можна поставити запитання "**куди?**", вони керують **Acc.**, наприклад:

in aquam — у воду; **sub aquam** — під воду.

У ролі прийменників, які вимагають **Gen.**, вживаються два іменники: **causa** — причина; **gratia** — вдячність. Як прийменники вони мають значення *зادля, заради* і стоять після іменника, наприклад:

amicitiae gratia — заради дружби; **honōris causa** — заради пошани.

Наприклад: **Diplōma honōris causa.** — Почесний диплом. **Professor honōris causa.** — Почесний професор.

§ 27. ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

A

ampulla, ae *f* ампула,
розширення
apertūra, ae *f* апертура, отвір
capsūla, ae *f* капсула
clavicūla, ae *f* ключиця
lacūna, ae *f* лакуна, заглибина
lamella, ae *f* пластинка
linea, ae *f* лінія
lingua, ae *f* язик
lingūla, ae *f* язичок
medulla ossium flava жовтий
кістковий мозок
medulla ossium gelatinōsa
желатиновий (*драглистий*)
кістковий мозок

ampulla, ae *f* ампула
aqua, ae *f* вода
Arnica, ae *f* арніка
bacca, ae *f* ягода
Belladonna, ae *f* беладона, красавка
Betūla, ae *f* береза
charta, ae *f* папір
gemma, ae *f* брунька
gutta, ae *f* крапля

C

anaemia, ae *f* анемія, недогрів'я
angīna, ae *f* ангіна, запалення
мигдаликів

medulla ossium rubra червоний
кістковий мозок
membrāna, ae *f* мембрана,
перетинка, оболонка, плівка
myofibra, ae *f* м'язове волокно
particūla, ae *f* частинка
sella, ae *f* сідло
semilūna, ae *f* півмісяць
tela, ae *f* прошарок, основа (*гіст.*)
uvūla, ae *f* язичок (*міхура*)
valva, ae *f* клапан
vena, ae *f* вена
venūla, ae *f* венула
vesīca, ae *f* міхур
vesicūla, ae *f* пухирець, міхурець

B

herba, ae *f* трава
hora, ae *f* година
Mentha, ae *f* м'ята
minūta, ae *f* хвилина
planta, ae *f* рослина
tabuletta, ae *f* таблетка
tela, ae *f* марля
tinctūra, ae *f* настоянка
Valeriāna, ae *f* валеріана

fractūra, ae *f* перелом

gangraena, ae *f* гангрена,
змертвіння тканин
gravitas, ātis *f* тяжкість
hernia, ae *f* грижа, кила
insufficientia, ae *f* недостатність
pneumonia, ae *f* пневмонія,
запалення легенів

rubeōla, ae *f* краснуха
struma, ae *f* зоб, патологічне
збільшення щитоподібної
залози
tonsilla, ae *f* мигдалик
varicella, ae *f* вітряна віспа

ВПРАВИ

I. Провідніняйте в однині і множині словосполучення:

vertebra thoracica — грудний хребець; **pharmacopōla perītus** —
досвідчений аптекар

II. Перекладіть українською мовою терміни:

анатомічні
ampulla tubae uterinae
linea mylohyoidea
sella turcica
fossae scapulae
clavicula dextra
lingula mandibulae
glandula gastrica propria
apertura thoracis
vena profunda linguae
uvula vesicae
vesica biliaris (fellea)
vesicula seminālis
tela subcutanea
capsula adiposa
membrana fibrōsa

гістологічні
medulla ossium gelatinōsa
cellula cuboidea
particula elementaria
vesicula cytoplasmica
lamina lucida
lamella ossea
ampulla membranacea
myofibra cardiaca
lacuna cavernosa
membrana tympanica secundaria
medulla ossium rubra
tela submucosa
venula recta
vesica urinaria

фармацевтичні

aqua Amygdalārum amararum; **aqua Menthae piperitae**; **in ampullis**;
massae pilularum quantum satis; **gemmae Betulae**; **charta cerata**; **in capsulis**
gelatinosis; **pasta stomatologica**; **tinctura Belladonnae**; **in tabulettis**; **tabulettae**
obductae; **plantae medicatae**; **per telam**; **guttae tincturae Valeriana**.

III. Перекладіть українською мовою такі діагнози:

1. Angīna tonsillae tubariae.
2. Fractūra claviculae clausa.
3. Gangraena humida.
4. Struma diffusa toxica.
5. Pneumonia pneumococca acuta.
6. Insufficiencia respiratoria.
7. Anaemia posthaemorrhagica chronica.
8. Deficientia functionalis secretoria.

✎ ВПРАВИ

Перекладіть і напишіть латинською мовою терміни:

анатомічні	гістологічні
ліва ключиця	блискуча пластинка
щелепно-під'язикова лінія	жирові капсули
жовтий кістковий мозок	пряма венула
сім'яний міхурець	хрящова лакуна
підслизовий прошарок	ядерний пухирець
язичок сечового міхура	підслизова основа
волокниста оболонка	первинна брунька
зовнішня міжреброва перетинка	печінково-підшлункова ампула
фармацевтичні	

настій бруньок берези; краплі води перцевої м'яти; у твердих желатинових капсулах; крохмальні капсули; настоянка арніки; таблетки бромкамфори.

II. Перекладіть і напишіть латинською мовою діагнози:

1. Аліментарна геморагічна ангіна.
2. Ускладнений перелом правої лопатки.
3. Геморагічний вузлуватий зоб.
4. Гостра грипозна пневмонія.
5. Залізодефіцитна анемія.
6. Недостатність клапана аорти.

Латинські вислови й афоризми

1. De lingua stulta incommōda multa. —	Через балакучий (дурний) язык багато неприємностей.
2. In memoriam. —	На пам'ять.
3. Medicīna soror philosophiae. —	Медицина — сестра філософії.
4. Per scientiam ad salutem aegroti. —	Через знання — до здоров'я хворого.
5. Scientia potentia est. —	Знання — сила.

6. Terra incognita. —

Невідома земля (на давніх географічних картах таким словосполученням позначались недосліджені місця); щось зовсім незнане.

7. Ubi concordia, ibi victoria. —

Де згода, там перемога.

§ 28. СЛОВОТВОРЕННЯ. НАЙУЖИВАНІШІ СУФІКСИ ІМЕННИКІВ ПЕРШОЇ ВІДМІНИ

(для самостійної позааудиторної роботи)

У процесі терміноутворення відповідну роль відіграють суфікси. Вони можуть вказувати на вид чи місце заняття, дію або результат дії, надавати терміну зменшувального значення, утворювати іменники, які означають знаряддя праці, заняття або місце заняття, називають якість чи абстрактне поняття.

Серед іменникових суфіксів першої відміни в анатомічній, гістологічній, клінічній чи фармацевтичній термінології найчастіше вживаються такі (подаємо разом із закінченням):

1. Суфікси **-ōl-a**, **-ūl-a** (**cūl-a**) надають терміну зменшувального значення. Наприклад:

анатомічні терміни

foveōla — ямочка	(від fovea — яма)
arteriōla — артеріола	(від arteria — артерія)
glandūla — залоза	(від glans, glandis — жолудь)
habenūla — повідець	(від habēna — ремінь, вуздечка)
clavicūla — ключиця	(від clavis — ключ)
vallecūla — долина	(від valles — долина)

гістологічні терміни

trabecūla — трабекула, перекладка	(від trabs — балка, брус)
capsūla — капсула	(від capsa — коробка)
vesicūla — пухирець, міхурець	(від vesica — міхур)
manicūla — рукавичка	(від manus — рука)

particūla — частинка

(*vid pars, partis* — частина)

За допомогою суфікса **-ell-**а утворюються іменники зі зменшувальним значенням від тих слів, у коренях яких є приголосні **l, m, n, r**, наприклад:

patella — наколінок (*vid patēra* — чаша);

columella — стовпчик (*vid columna* — стовп);

lamella — пластинка (*vid lamīna* — пластина).

Проте треба пам'ятати, що серед медичних термінів зустрічаються такі, які не мають зменшувального значення, хоч у їх основах є суфікси **-ūl, -ell**. Це терміни, які означають стадії розвитку ембріона, наприклад, **blastūla** (*vid грецьк. blastos* — зародок) — кінцева стадія дроблення яйця, яка являє собою багатоклітинний одношаровий зародок; **organella** (*vid грецьк. orgānon* — орган) — 1) спеціалізована структура цитоплазми одноклітинної тварини, аналогічна якому-небудь органу багатоклітинної, наприклад, цитостом; 2) постійна цитоплазматична структура тваринної чи рослинної клітини, яка виконує певну функцію (наприклад, мітохондрія, рибосома, клітинний центр).

Треба також розрізнати низку анатомічних термінів, які не є демінутивами, тобто не мають зменшувального значення, наприклад, **acetabūlum** — вертлюжна западина; **macūla** — пляма; **cingūlum** — пояс; **sustentacūlum** — підпора.

Суфікс **-ūr-**а утворює іменники, які виражають дію або результат дії, наприклад:

анатомічні терміни

commissūra — спайка (*vid committo, commissum, ēre* — скріплювати, з'єднувати)

curvatūra — кривина (*vid curvo, curvatum, āre* — викривляти)

sutūra — шво (*vid suo, sutum, ēre* — шити)

клінічні терміни

fractūra — перелом (*vid frango, fractum, ēre* — ламати)

ruptūra — розрив (*vid rumpo, ruptum, ēre* — рвати, розривати)

гістологічні терміни

junctūra — з'єднання

(*vid jungo, junctum, ēre* — з'єднувати)

apertūra — отвір

(*vid aperio, apertum, īre* — відкривати)

fissūra — щілина

(*vid findo, fissum, ēre* — роздвоювати, розколювати)

фармацевтичні

colatūra — осад (після проціджування) (*vid colo, colatum, āre* — цідити)

mixtūra — мікстура, суміш (*vid misceo, mixtum, ēre* — змішувати)

Суфікс **-īn-**а, приєднаний до основи іменника, утворює терміни, які означають заняття, місце заняття або конкретну назву, наприклад:

officina — майстерня, аптека (*vid officium* — служба, обов'язок);

medicina — медицина, лікарське мистецтво (*vid medicus* — лікар).

Суфікси **-ia** (*приєднаний до основи прикметника*) та **-ntia** (*приєднаний до основи дієслова теперішнього часу*) утворюють іменники, які означають якість чи абстрактне поняття, наприклад:

memoria — пам'ять (*vid memor* — пам'ятний);

substantia — речовина (*vid substāre* — існувати);

prominentia — виступ (*vid prominens, ntis* — виступний, виступаючий);

protuberantia — горбистість (*vid protuberāre* — набухати, виростати).

ВПРАВИ

I. Перекладіть українською мовою терміни:

анатомічні

incisūra mandibūlae profunda

curvatūra gastris major

commissūra palpebrarum

protuberantia occipitalis interna

гістологічні

particūla elementaria

glandūla composita

trabecūla ossea

junctūra dentinocementālis

fossūla petrōsa
basis patellae
sutūra plana

fossūla tonsillāris
foveōla gastrīca
capsūla fibrōsa
lamella ossea

клінічні

fractūra basis cranii; fractūra costārum transversa; ruptūra vesīcae
urinariae; strictūra spastīca; insufficientia venōsa chronīca.

фармацевтичні

tinctūra Valeriānae aetherea; tinctūra Menthae piperītae; mixtura
antiasthmatīca Trascōvi.

§ 29. ГРЕЦЬКІ ІМЕННИКИ ПЕРШОЇ ВІДМІНИ

(для самостійної позааудиторної роботи)

Після завоювання римлянами Греції в 146 р. до н.е. в латинську мову проникло багато грецьких слів. Більша частина з них латинізувалась, тобто набула фонетико-морфологічних рис, властивих латинським іменникам. Інші ж зберегли свої грецькі форми. У підручниках з латинської мови іменники грецького походження виділені окремо у так звані три відміни грецьких іменників.

До першої відміни іменників грецького походження належать:

- а) іменники жіночого роду, які в **Nom. sing.** мають закінчення **—e**, а в **Gen. sing.** — **es**, наприклад: **chole, es f** — жовч; **Aloë, ës f** — алое;
б) іменники чоловічого роду, які в **Nom. sing.** мають закінчення **—es**, а в **Gen. sing.** — **ae**, наприклад: **diabētes, ae m** — діабет; **ascītes, ae m** — черевна водянка.

При відмінюванні іменники першої відміни грецького походження в деяких відмінках зберігають грецькі закінчення, а в множині приймають латинські закінчення. У медичній термінології вони вживаються в основному в однині.

Зразок відмінювання

diastōle, es f — діастола, розширення серця

	<i>Singulāris</i>	<i>Plurālis</i>
<i>Nom.</i>	diastōl — e	diastōl — ae
<i>Gen.</i>	diastōl — es	diastōl — ārum
<i>Dat.</i>	diastōl — ae	diastōl — is
<i>Acc.</i>	diastōl — en	diastōl — as
<i>Abl.</i>	diastōl — e	diastōl — is

diabētes, ae m — діабет, сечове виснаження

	<i>Singulāris</i>	<i>Plurālis</i>
<i>Nom.</i>	diabēt — es	diabēt — ae
<i>Gen.</i>	diabēt — ae	diabēt — ārum
<i>Dat.</i>	diabēt — ae	diabēt — is
<i>Acc.</i>	diabēt — en (am)	diabēt — as
<i>Abl.</i>	diabēt — a	diabēt — is

Запам'ятайте такі найменування, клінічні терміни і діагнози:

а) з іменниками жіночого роду:

acne vulgāris вугри звичайні *(розвиваються в період статевого дозрівання)*

acne vulgāris phlegmonōsa вугри звичайні флегмонозні

Aloë, ës f алое

arachne, es f павук, павутина

-cele, es f грижа *(в складних словах)*

myelocēle, es f грижа спинного мозку

phacoccele, es f грижа кришталика

chole, es f жовч

chole medicāta conservāta консервована медична жовч

diastōle, es f діастола, розширення порожнин серця

diploë, ës f губчаста речовина кісток склепіння черепа

dyspnoë, ës f задишка

dyspnoë inspiratoria (expiratoria) задишка вдихальна *(видихальна)*

dyspnoë mixta змішана задишка *(при вдиханні і видиханні)*

eupnoë, ës f рівномірне, спокійне дихання

haemoptoë, ës f кровохаркання

haemoptoë acūta гостре кровохаркання

Hippophaë, *es f* обліпиха (*рослина*)
hydrocēle, *es f* водянка яєчка
hydrocēle funiculī spermatici водянка сім'яного канатика
phacocēle, *es f* грижа кришталика
phlegmōne, *es f* флегмона, розлите гнійне запалення підшкірної клітковини
phlegmōne erysipelatōsa еризипелоїдна (*бешихова*) флегмона
phlegmōne necrotica некротична (*змертва*) флегмона
raphe, *es f* шво (*між сухожилками і м'язами*); лінія зрощення двох половин органа або частин тіла
raphe palāti шво піднебіння
raphe chirurgica хірургічне шво
raphe pharyngis горлове шво
raphe pterygomandibularis крилощелепне шво
raphe scroti шво калитки
syncōpe, *es f* непритомність, зомління
syncōpe hysterica істерична непритомність
syncōpe orthostatica ортостатична непритомність (*виникає при швидкому переході з горизонтального положення у вертикальне*)
systōle, *es f* систола, скорочення серця

б) з іменниками чоловічого роду:

ascītes, *ae m* асцит, черевна водянка, скупчення трансудату в черевній порожнині
ascītes congenītus вроджений асцит
diabētes, *ae m* діабет, загальна назва групи хвороб, що характеризуються надмірним виділенням з організму сечі
diabētes insipīdus нецукровий діабет
diabētes mellītus цукровий діабет

§ 30. КЛІНІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Сучасна клінічна термінологія, як і всі інші, формувалася протягом багатьох епох, вдосконалюючись у всіх своїх

компонентах. Вона є однією з найскладніших підсистем медичної термінології, яка охоплює як назви хвороб і патологічних станів, так і способів обстеження й лікування, назви операцій тощо. Значна частина її успадкована ще від стародавніх греків. У клінічній термінології переважає лексика грецької мови, хоча в сучасному її складі зустрічаються латинські слова та слова, запозичені з сучасних мов.

§ 31. СТРУКТУРА КЛІНІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Більшість клінічних термінів, які означають назви захворювань, патологічних станів, способів лікування тощо, є складними словами, утвореними шляхом сполучення кількох компонентів (коренів, префіксів, суфіксів, терміноелементів), в основному грецького походження.

Однослівні клінічні терміни здебільшого цілком зберегли основні елементи значень класичних мов, наприклад: грецькі **asthma**, **ascītes**, **anamnēsis**, **diagnōsis**, **emphysēma** або латинські **abscessus**, **rabies**, **ulcus**, **scabies**, **pulsus** та ін. Однак є цілий ряд термінів, які набули іншого значення порівняно з тим, яке вони мали в класичних мовах. Наприклад, лат. **lens** і грецьк. **phakos** в класичних мовах означали “сочевиця”, а пізніше наукова термінологія використала ці слова для позначення кришталика, який за формою подібний до сочевичного зерна. У стародавній медицині деякі терміни вживалися в дещо іншому значенні, ніж у сучасній. Так, словом **typhos** (*чад, дим*) грецькі лікарі називали будь-який гострий гарячковий стан, що супроводжувався затьмаренням свідомості. У сучасній медицині слово **тиф** служить складовою частиною термінів, що означають деякі інфекційні хвороби, для яких характерна наявність тифозного стану.

До іншої групи однослівних клінічних термінів, що складають переважну більшість у клінічній термінології, належать похідні і складні терміни, утворені шляхом сполучення декількох словотворчих елементів.

Похідні терміни утворюються шляхом сполучення: а) **кореня і префікса** (*hyper + ergia* – підвищена реактивність організму; *dia + rrhoea* – пронос; *dys + pnoë* – задишка); б) **префікса, кореня і суфікса** (*peri + metr + itis* – запалення очеревини, яка покриває матку) або **кореня і суфікса** (*gastr + itis* – гастрит, запалення слизової оболонки шлунка; *lip + oma* – жирова пухлина, ліпома).

Складні однослівні терміни утворюються шляхом сполучення двох або кількох коренів (основ) слів грецького походження за допомогою спеціального голосного –**о-** чи без нього. Наприклад, **ile-o-stāsis** – скупчення кишкового вмісту в клубовій кишці; **nephro-ptōsis** – опущення нирки (нирок); **brady-cardia** – зменшена частота серцевих скорочень.

При утворенні клінічних термінів використовуються, як правило, основи іменників грецького, рідше латинського або латинського і грецького походження, які знаходять шляхом відкидання закінчення від родового відмінка однини, наприклад, **haema**, **haemat-os** – кров (основа **haemat-**).

Однак бувають випадки, коли при утворенні клінічних термінів вживається не справжня основа грецького іменника, а так звана основа називного відмінка, наприклад, **haem-o-globīnum** – гемоглобін; **haem-o-phthalmus** – крововилив в око.

Двослівні та багатослівні клінічні терміни за своєю структурою подібні до анатомо-гістологічних, і так само, як і вони, утворюються згідно з правилами латинської граматики.

Отже, щоб краще розуміти значення медичних термінів, правильно і усвідомлено користуватися ними, треба знати принципи їх утворення, паралельно з латинськими словами вивчати їх грецькі еквіваленти, а також кінцеві терміноелементи.

§ 32. ГРЕЦЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ ЛАТИНСЬКИХ ІМЕННИКІВ ПЕРШОЇ ВІДМІНИ

Латинський іменник	Грецький еквівалент і його основа	Значення
aqua	hydor	hydr- вода
causa		aeti- причина
cellūla	cytos	cyt- клітина
femīna	gyne	gynaec- жінка
glandūla	aden	aden- залоза
hernia	cele	-cele грижа, кила
lacrima	dacryon	dacry- сльоза
lingua	glossa	gloss- язик
mamma	mastos	mast- молочна залоза
medulla	myelos	myel- мозок (<i>кістковий, спинний</i>)
natūra	physis	physi- природа
palpēbra	blepharon	blephar- повіка
planta	phyton	phyt- рослина
ruptūra		-rrhexis розрив
urīna	uron	ur- сеча
vagīna	colpos	colp- піхва
vena	phlebs	phleb- вена
vertēbra	spondylos	spondyl- хребець
vesīca	cystos	cyst- міхур, кіста
vesīca	cystis	cyst- сечовий міхур
urinaria		
vesīca biliāris (fellea)	cholecystis	cholecyst- жовчний міхур
vita	bios	bio- життя

§ 33. КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ

-aemia кров, стан крові (*на початку терміна haem-, haemat-*)
-algia біль (*без органічних змін*)

-odynia	біль
-algnesia	больове відчуття
-ectasia	розширення трубчастого або порожнистого органа
-ectomy	видалення, вирізання
-ergia	діяльність, реактивність організму
-graphia	дослідження: 1) за допомогою рентгенівського знімка; 2) шляхом реєстрації сигналів
-logia	вчення, наука
-opsia	зір
-pathia	захворювання, страждання
-plegia	параліч, удар
-phobia	боязнь, нав'язливий страх
-rrhagia	кровотеча
-rrhaphia	накладання шва, зшивання
-rrhoea	виділення секрету або рідини
-scopia	обстеження
-stomia	виведення штучного отвору, фістули
-therapia	лікування, спосіб лікування
-tomy	розріз, розтин, операція
-uria	наявність сечі

ВПРАВИ

I. Зробіть аналіз структури клінічних термінів, перекладіть українською мовою, користуючись при потребі словником:

glossalgia, myodynia, hydraemia, haematologia, hypalgnesia, cytologia, mastectomy, hyperergia, roentgenographia, aetiologia, myelographia, gynaecologia, biopsy, dysopsia, mastopathy, cholecystopathy, phlebectasia, cystoplegia, thermoplegia, uraemia, haematuria, hydrophobia, gynaecophobia, colporrhaphia, glossorrhagia, blepharoplegia, dacryorrhoea, cystoscopy, spondylotomy, cystostomy, physiotherapy, phytotherapy, urinothrapy, urophobia, haemorrhagia, hyperergia, dysuria, diarrhoea.

II. Перекладіть українською мовою такі клінічні діагнози:
 hydrops vesicae biliaris (felleae); hydrops gravidarum; ascites congenitus; dystrophia alimentaria; dystrophia hepatis flava; ruptura cordis externa (interna); myelopathia diabetica; haematuria spuria.
NB! **hydrops, opis** *m* – скупчення трансудату в будь-якій порожнині тіла;
ascites, ae *m* – скупчення трансудату в черевній порожнині.

ВПРАВИ

I. Перекладіть і напишіть латинською мовою такі клінічні терміни:

захворювання молочної залози; кров у сечі; сечокрів'я; збільшення вмісту води у крові; лікування природними чинниками; захворювання сечового міхура; параліч повіки; кровотеча; прижиттєве взяття кусочка тканини для мікроскопічного обстеження з діагностичною метою; виведення оперативним шляхом штучного отвору сечового міхура; боязнь появи позиву до сечовипускання в несприятливій обстановці; видалення залози; лікування водами; розтин хребця; розлад зору; сльозотеча; понижена реактивність організму; видалення молочної залози; параліч сечового міхура; тепловий удар; водобоязнь.

II. Напишіть латинськими літерами і перекладіть українською мовою такі терміни:

гінекологія, гідрофобія, холецисторафія, глосорагія, дакріорея.

III. Перекладіть і напишіть латинською мовою такі діагнози:

гостра пневмококова пневмонія; дихальна недостатність; хронічна постгеморагічна залізодефіцитна анемія; інфільтративний туберкульоз гортані; патологічна гідремія.

§ 34. ДІЄСЛОВО (VERBUM). ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

У латинській мові дієслова мають такі граматичні категорії:

- три особи (**personae**);
- два числа: **numērus singulāris** (однина);
numērus plurālis (множина);
- шість часів (*у медичних закладах освіти вивчають лише теперішній час* – **praesens**);
- три способи (**modus**): **indicatīvus** – дійсний;
imperatīvus – наказовий;
conjunctīvus – умовний;
- неозначену форму дієслова – **infinitīvus**;
- два стани (**genēra**): **actīvum** – активний;
passīvum – пасивний;
- чотири дієвідміни (**conjugatiōnes**).

§ 35. СЛОВНИКОВА ФОРМА ДІЄСЛІВ

У словниках латинські дієслова записуються скорочено у таких чотирьох формах:

- 1) перша особа однини теперішнього часу дійсного способу активного стану (**praesens indicatīvi actīvi**), яка має закінчення **–o**;
- 2) перша особа однини минулого часу доконаного виду дійсного способу активного стану (**perfectum indicatīvi actīvi**), яка має закінчення **–i**;
- 3) віддієслівний іменник середнього роду із значенням мети, так званий супін (**supīnum**), який має закінчення **–um**;
- 4) неозначена форма дієслова теперішнього часу (**infinitīvus praesentis actīvi**), яка має закінчення **–re**.

Дієвідміна	Praesens indicatīvi actīvi	Perfectum indicatīvi actīvi	Supīnum	Infinitīvus praesentis actīvi
I	curo я лікую	curāvi я вилікував	curātum щоб лікувати	curāre лікувати

II	misceo я змішую	miscui я змішав	mixtum щоб змішувати	miscēre змішувати
III	solvo я розчиняю	solvi я розчинив	solūtum щоб розчиняти	solvēre розчиняти
IV	nutrio я годою	nutrivi я нагодував	nutritum щоб годувати	nutrīre годувати

Ці чотири основні форми у словниках подаються в скороченій формі:

curo, āvi, ātum, āre – лікувати;
misceo, scui, xtum, ēre – змішувати;
solvo, vi, solūtum, ēre – розчиняти;
nutrio, vi, itum, ire – годувати.

Оскільки в медичних навчальних закладах вивчають відмінювання дієслів лише в **praesens**, то студентам рекомендують записувати дієслова і вивчати лише у трьох формах:

curo, ātum, āre – лікувати;
misceo, xtum, ēre – змішувати;
solvo, solūtum, ēre – розчиняти;
nutrio, itum, ire – годувати.

§ 36. ОСНОВА ДІЄСЛОВА ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ

Основу дієслова теперішнього часу визначаємо шляхом відкидання від неозначеної форми теперішнього часу дієслів I, II, IV дієвідмін закінчення **-re**, а від дієслів III дієвідміни – **ēre**, в якому виник голосний **ē** з єднальної **-ī-** перед приголосним **-r-**. Залежно від закінчення основи латинські дієслова поділяються на чотири дієвідміни.

Якщо основа дієслова закінчується на **-ā** (довге), то таке дієслово належить до першої дієвідміни; на **-ē** (довге) – до другої; на приголосну або **u** – до третьої; на **-ī** (довге) – до четвертої. Іншими словами, дієслова першої дієвідміни в інфінітиві мають закінчення – **āre**, другої – **-ēre**, третьої – **-ēre**, четвертої – **-īre**, наприклад:

Дієвідміна	Infinitivus	Основа
I	curāre	curā-
II	miscēre	miscē-
III	solvēre, diluēre	solv-, dilu-
IV	nutrīre	nutrī

§ 37. НАКАЗОВИЙ СПОСІБ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ (IMPERATĪVUS PRAESENTIS)

Наказовий спосіб у латинській мові, як і в українській, вживається у другій особі однини і множини.

Наказовий спосіб теперішнього часу в другій особі однини дієслів I, II, IV дієвідмін збігається з основою теперішнього часу, а від дієслів третьої дієвідмини утворюється додаванням до основи закінчення **-e**, наприклад:

Infinitivus	Основа	Imperatīvus
curāre – лікувати	cura-	cura – лікуй
docēre – навчати	doce-	doce – навчай
solvēre – розчиняти	solv-	solv-e – розчиняй
audīre – слухати	audi-	audi – слухай

У чотирьох дієсловах третьої дієвідмини форма наказового способу однини збігається з основою дієслова:

facēre – робити;	fac! – роби;
dicēre – говорити;	dic! – говори;
ducēre – вести;	duc! – веди;
ferre – нести;	fer! – неси.

Наказовий спосіб у другій особі множини утворюється шляхом додавання до основи дієслів I, II, IV дієвідмін закінчення **-te**, а до основи дієслів III дієвідмини – **-īte**, наприклад:

Infinitivus	Основа	Imperatīvus
curāre – лікувати	curā-	curāte – лікуйте
docēre – навчати	docē-	docēte – навчайте
solvēre – розчиняти	solv-	solvīte – розчиняйте
audīre – слухати	audī-	audīte – слухайте

§ 38. ВИРАЖЕННЯ ЗАПЕРЕЧЕННЯ

Заперечення у латинській мові висловлюється за допомогою часток **non, ne** (*не, щоб не*) або за допомогою форми наказового способу однини чи множини від дієслова polle (*не бажати*) – **poli** (*не, не смій*), **polīte** (*не, не смійте*) – та неозначеної форми дієслова. Наприклад:

Ignorantia non est argumentum. – Незнання (*закону*) не є доказ.

Noli nocēre! – Не шкодь! (*Не смій шкодити*).

Noli me tangēre! – Не торкайся мене! (*Застаріле визначення роз'їдаючої виразки (ulcus rodens), при якій місцеве лікування мазями тощо може тільки зашкодити. Інколи вживається для позначення родимих плям, бородавок, які не рекомендують видаляти*).

§ 39. ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ ДІЄСЛІВ

I дієвідміна

colo, colātum, āre цідити	do, datum, dare видавати
erro, errātum, āre помилятися	praepāro, ātum, āre готувати
signo, ātum, āre позначати	

II дієвідміна

misceo, mixtum, ēre змішувати

III дієвідміна

divīdo, divīsum, ēre поділяти	solvo, solūtum, ēre розчиняти
infundo, fūsum, ēre наливати	sumo, sumptum, ēre приймати (<i>всередину</i>)
praescribo, scriptum, ēre приписувати	verto, versum, ēre перегортати (<i>сторінку</i>)

IV дієвідміна

audio, ītum, īre слухати	nutrio, ītum, īre годувати
--------------------------	----------------------------

ВПРАВИ

I. У нижчеподаних дієсловах визначте основу і вкажіть їх належність до певної дієвідміни:

dividēre, signāre, diluēre, habēre, solvēre, nutrīre, praescribēre, docēre.

II. Від цих дієслів утворіть наказовий спосіб однини і множини.

III. Перекладіть українською мовою:

1. Da aegrōtae tinctūram. 2. Solvīte tabulettas in aqua. 3. Infunde aquam in lagoenam. 4. Misce substantias ad ollam. 5. Miscēte tinctūram Valeriānae cum tinctūra Belladonnae. 6. Discīte auscultāre aegrōtas. 7. Sume tabulettam ante cenam. 8. Verte! 9. Sume mixtūram contra angīnam. 10. Noli errāre.

ВПРАВИ

I. Утворіть наказовий спосіб однини і множини від таких дієслів і перекладіть українською мовою:

1. Dāre — видавати. 2. Miscēre — змішувати. 3. Praescribēre — приписувати. 4. Nutrīre — годувати.

II. Перекладіть латинською мовою:

1. Проциди через марлю. 2. Приготуй настоянку валеріани. 3. Прийміть таблетки перед обідом. 4. Налийте настоянку в банку. 5. Розчини таблетку у воді. 6. Припиши таблетки проти ангіни. 7. Змішайте речовини в пляшці. 8. Приготуй настоянку з трав і рослин.

Латинські вислови й афоризми

1. Nos age! —	Будь уважним (давніоримська формула заклику до уваги).
2. Da dextram misēro. —	Дай правицю нещасному (допоможи у біді).
3. Dic, duc, fac, fer! —	Говори (правду), ве́ди (справу чесно), виконуй (свої обов'язки), переноси (стійко труднощі). — (Чотири заповіді юриста).
4. Disce aut discēde! —	Вчися або відійди!

5. Futūra cogita! —

Думай про майбутнє!

6. Fac et spera! —

Роби і надійся!

7. Fac simile. —

Роби подібне (точне відтворення рукопису, документа).

8. In dubio abstīne! —

У сумніві утримайся!

9. Ne cede malis! —

Не падай духом у нещасті!

10. Perfice te! —

Вдосконалюй себе!

11. Sapēre aude! —

Відважся бути мудрим! (Не бійся йти за велінням розуму!)

12. Vince iram tuam! —

Переможи свій гнів!

§ 40. ДРУГА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ (DECLINATIO SECUNDA). ЧОЛОВІЧИЙ РІД (GENUS MASCULINUM)

До другої відміни чоловічого роду належать такі іменники, які мають в **Nom. sing.** закінчення **—us** або **—er**, а в **Gen. sing.** — закінчення **—i**, наприклад: **medicus, i m** — лікар; **morbis, i m** — хвороба; **succus, i m** — сік; **paediatr, tri m** — педіатр, дитячий лікар; **cancer, cri m** — рак.

До другої відміни належить також іменник **vir, viri m** — чоловік, муж.

§ 41. ВИНЯТКИ З ПРАВИЛА ПРО РІД ІМЕННИКІВ ДРУГОЇ ВІДМІНИ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ

Серед іменників другої відміни із закінченням **—us** або **—er** є кілька таких, що належать до жіночого або середнього роду.

До жіночого роду належать:

alvus, i f кал; кишечник	alvus laxa — розвільнене випорожнення
crystallus, i f кристал	crystallus lucida — світлий кристал
diameter, tri f діаметр	diameter transversa — поперечний діаметр
humus, i f земля, ґрунт	humus nigra — чорна земля
methodus, i f метод	methodus recta — правильний метод
periodus, i f період	periodus critica — критичний період

До жіночого роду належать також іменники, які є назвами дерев та кущів, наприклад:

Amygdālus, i f мигдаль	Junīperus, i f ялівець
Cerāsus, i f вишня	Ricīnus, i f рицина
Crataegus, i f глід	Sambūcus, i f бузина
Eucalyptus, i f евкаліпт	Sorbus, i f горобина

До середнього роду належать:

- virus, i n** 1) вірус, збудник інфекційного захворювання;
2) отрута, отруйні виділення тварин (у медичній термінології вживається тільки в однині).

vulgus, i n натовп, юрба (Від цього іменника утворений прикметник **vulgaris, e** (звичайний), який часто вживається у біологічній термінології та номенклатурі лікарських засобів)

❖ **Примітка.** За зразком іменників другої відміни чоловічого роду відмінюються прикметники першої групи (див. § 52) із закінченнями **—us** або **—er** та дієприкметники минулого часу пасивного стану (див. § 70) із закінченням **—us**. При відмінюванні іменники та узгоджені з ними прикметники чи дієприкметники мають однакові відмінкові закінчення.

Зразок відмінювання Oculus dexter — праве око

	<i>Singulāris</i>	<i>Plurālis</i>	
<i>Nom.</i>	ocūlus dexter	ocūl-i	dextr-i
<i>Gen.</i>	ocūl-i dextr-i	ocūl-ōrum	dextr-ōrum
<i>Dat.</i>	ocūl-o dextr-o	ocūl-is	dextr-is
<i>Acc.</i>	ocūl-um dextr-um	ocūl-os	dextr-os
<i>Abl.</i>	ocūl-o dextr-o	ocūl-is	dextr-is

❖ **Примітка:** Іменники і прикметники чоловічого роду другої відміни із закінченням в *Nom. sing.* **—us** у *Vocatīvus sing.* мають закінчення **—e**:

- Nom.* carissīmus amīcus — найдорожчий друг
Voc. Carissīme amīce! — Найдорожчий друже!

При відмінюванні прикметників чи дієприкметників пасивного стану минулого часу, узгоджених з іменниками другої відміни

жіночого роду (винятками) прикметники та дієприкметники матимуть закінчення першої відміни.

Зразок відмінювання Periōdus critica — критичний період

	<i>Singulāris</i>	<i>Plurālis</i>	
<i>Nom.</i>	periōdus critica	periōd-i	critic-ae
<i>Gen.</i>	periōd-i critica-ae	periōd-ōrum	critic-ārum
<i>Dat.</i>	periōd-o critica-ae	periōd-is	critic-is
<i>Acc.</i>	periōd-um critic-am	periōd-os	critic-as
<i>Abl.</i>	periōd-ō critic-ā	periōd-is	critic-is

§ 42. ГРЕЦЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ ЛАТИНСЬКИХ ІМЕННИКІВ ДРУГОЇ ВІДМІНИ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ

Латинський іменник	Грецький еквівалент і його основа	Значення
ānīmus, i m	psyche	psych- душа, духовна сила
angŭlus, i m	gonia	goni- кут
calcŭlus, i m	lithos	lith- камiнь
cancer, cri m	carcinos	carcin- рак
cibus, i m	trophe	troph- їжа, живлення
digitus, i m	dactylos	dactyl- палець
locus, i m	topos	top- мiсце
medīcus, i m	iater	-iatr лiкар
morbus, i m	nosos; pathos	nos-; —path- хвороба
musculŭs, i m	mys	my- м'яз
nasus, i m	rhis	rhin- нiс
nervus, i m	neuron	neur- нерв
ocŭlus, i m	ophthalmos	ophthalm- око
pīlus, i m	trix	trich- волосина
popŭlus, i m	demos	dem- народ
somnus, i m	hypnos	hypn- сон
succus, i m	chylos	chyl- сiк

umbilicus, i m	omphalos	omphal-	пупок
utērus, i m	hystēra; metra	hyster-; -metr-	матка
vir, viri m	aner	andr-	чоловік

§ 43. КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ

-cytus	клітина
-lithus	камінь
-logus	спеціаліст із конкретної галузі науки
-malacia	розм'якшення
-penia	недостатня кількість
-philia	схильність
-trophia	живлення
-tropus	напрямок дії

§ 44. ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

angŭlus, i m кут	A	humērus, i m плечова кістка
bulbus, i m цибулина (<i>bulbus oculi</i> очне яблуко)		limbus, i m лімб, облямівка
canalicŭlus, i m каналець		musculŭs, i m м'яз
condŷlus, i m виросток		nasus, i m ніс
digītus, i m палець		nervus, i m нерв
diamēter, tri f діаметр		nucleolŭs, i m ядереце
discus, i m диск		nucleus, i m ядро
erythrocytus, i m еритроцит, червонокрівець		ocŭlus, i m око
fonticŭlus, i m тім'ячко		organismus, i m організм
fusus, i m веретено		porus, i m отвір
fundus, i m дно		ramus, i m гілка
glomerŭlus, i m клубочок		saccŭlus, i m мішечок
hamŭlus, i m гачок		sulcus, i m борозна
		tubŭlus, i m трубочка, каналець
		ventricŭlus, i m шлуночок

bulbus, i m цибулина	B	sirŭpus, i m сироп
Helianthus, i m соняшник		Strophanthus, i m строфант
Rubus(i) idaeus f малина		succus, i m сік

aegrŏtus, i m хворий	C	morbilli, ōrum m кіп
cancer, cri m рак		paediāter, tri m педіатр, дитячий лікар
ictērus, i m жовтяниця		typhus, i m тиф
lupus, i m вовчак, туберкульоз шкіри		
methōdus, i f метод		

ВПРАВИ

I. Провідніайте словосполучення:
ocŭlus dexter — праве око; **diamēter transversa** — поперечний діаметр.

II. Прочитайте, перекладіть українською мовою, визначте граматичні форми:

nervi accessorii; fundus gastricus; magister anatomiae; magistri linguae Latinae; apex nasi externi; nucleus motorius nervi trigemini; canaliculi secretorii; methodi rectae; musculi organismi humani; morbi oculorum; diamēter transversa; ramus mandibulae; fonticuli cranii; condylus humeri; sacculus glandularis; nucleus planus.

III. Перекладіть українською мовою терміни:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
sulci nervorum	canaliculus osseus
fundus oculi	nucleolus compositus
angulus costae	canaliculus secretorius
hamulus pterygoideus	intercellularis
sulcus hamuli pterygoidei	erythrocytus polychromatophilicus
porus acusticus externus	tubulus transversus
canaliculus mastoideus	bulbus internus (externus)
digitus medius	fusus neurotendineus
discus interpubicus	glomerulus dendriticus

musculi unipennati
ramus digastricus
ramus profundus

noduli lymphatici aggregati
anulus fibrocartilagineus
limbus striatus
sacculus glandularis

фармацевтичні

succus gastricus; sirupus Rubi idaei; guttae tincturae Strophanthi;
oleum Helianthi; succus Aloës purificatus; succus baccarum Cerasi.

IV. Прочитайте клінічні терміни, виділіть їх компоненти, перекладіть українською мовою:

haemophthalmus; cytopenia; lithotomia; phlebolithus; trichatrophia;
hysterorrhagia; neurologia; gastralgia; bronchosopia; rhinorrhagia;
nosologia; syndactylia; psychopathia; omphalotomia; dysphagia;
topophobia; epidemia; myomalacia; myodystrophia; aetiotropus, a, um;
haemophilia; dactylalgia; hypnotherapia; neuralgia; hypertrichosis;
psychiater; achylia gastrica; andrologia.

V. Перекладіть українською мовою клінічні діагнози:

1. Morbus haemolyticus neonatorum. 2. Lupus vulgaris
hypertrophicus. 3. Icterus anhepaticus. 4. Typhus exanthematicus.
5. Morbilli congeniti.

ВПРАВИ

I. Перекладіть латинською мовою терміни:

анатомічні

одноперий м'яз
борозна нерва
зовнішній слуховий отвір
крилоподібні гачки
поперечний діаметр

гістологічні

залозистий мішечок
великі лімфоцити
нервово-сухожилкове веретено
скупчені лімфатичні вузлики
плоскі ядра

фармацевтичні

сироп із соку малини; шлунковий сік; настойка строфанту;
очищений сік алое з залізом; настойка евкаліпта; різані бруньки
сосни.

клінічні

зрощення пальців; зменшений вміст клітин порівняно з нормою;
камінь (конкремент) у просвіті вени; біль у пальцях; обстеження
бронхів; розлад функції ковтання; розлад живлення м'язів; біль у
шлунку.

II. Перекладіть латинською мовою клінічні діагнози:

1. Печінкова жовтяниця. 2. Глибокий червоний вовчак.
3. Ішемічна хвороба серця. 5. Повторний висипний тиф.

Латинські вислови й афоризми

1. **Barba non facit philosophum.** — Борода не робить (з людини)
філософа.
2. **De mortuis aut bene aut nihil.** — Про мертвих (говорять) або
добре, або нічого.
3. **Fortunae filius.** — Улюбленець долі.
4. **Lupus non mordet lupum.** — Вовк вовка не кусає.
5. **Medice, cura te ipsum.** — Лікарю, вилікуй себе самого
(Євангелія від Луки, 4, 23).
6. **Medicus amicus humani generis.** — Лікар — друг людського роду.
7. **Domine, adjuva me!** — Господи, допоможи мені!

§ 45. КЛІНІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

(Для самостійної позааудиторної роботи)

Запам'ятайте значення клінічних термінів:

Aetiotropus, a, um етіотропний — спрямований проти причини
захворювання; який усуває або послаблює дію чинника, що
викликає захворювання.

Andrologia, ae f андрологія — розділ урології, який вивчає
захворювання чоловічих статевих органів.

Cytopenia, ae f цитопенія — зменшений порівняно з нормою вміст
клітин певного виду в об'єкті дослідження.

Carcinōma, atis n карцинома — рак, злоякісна пухлина, яка розвивається з епітеліальної тканини.

Dysphagia, ae f дисфагія — загальна назва розладів ковтання.

Epidemia, ae f епідемія — пошесна хвороба: категорія інтенсивності епідемічного процесу, яка характеризується рівнем захворюваності на певну інфекційну хворобу, який значно перевищує рівень, зареєстрований на певній території за аналогічний період.

Haemophthalmus, i m гемофтальм — крововилив у порожнину очного яблука (у склисте тіло).

Hysterorrhaphia, ae f гістерорафія — хірургічна операція: зшивання стінок матки при її розриві.

Lithotomia, ae f літотомія — розсікання каменя: хірургічна операція розтину сечового міхура з метою видалення каменя.

Nosologia, ae f нозологія — вчення про хвороби та їх класифікації.

Myodystrophia, ae f міодистрофія — загальна назва дистрофічних змін м'язової тканини.

Myomalacia, ae f міомалія — ферментативне розм'якшення (розплавлення) некротизованих м'язів.

Neurologia, ae f неврологія — медико-біологічна наука, яка вивчає структуру і функцію нервової системи в нормальному і патологічному станах.

Psychopathia, ae f психопатія — сукупність стійких уроджених особливостей складу особистості, в основі котрих лежать дисгармонія, неврівноваженість чи нестійкість психічних процесів.

Torphobia, ae f топофобія — нав'язливий страх — боязнь певного місця в приміщенні.

§ 46. ДРУГА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ (DECLINATIO SECUNDA). СЕРЕДНІЙ РІД (GENUS NEUTRUM)

До другої відміни середнього роду належать іменники, які в **Nom. sing.** мають закінчення **-um**, та іменники грецького

походження із закінченням **-on**. У **Gen. sing.** вони мають закінчення **-i**. Наприклад: **membrum, i n** — кінцівка; **infusum, i n** — настій; **orgānon, i n** — орган.

В іменниках грецького походження закінчення **-on** часто переходить в **-um**, наприклад: **scelēton — scelētum**; **orgānon — orgānum**.

До іменників другої відміни відносять також тривіальні (умовні) назви лікарських засобів, як правило, імпортих препаратів, які не мають закінчення **-um**. Наприклад: **Vigerin, Mycosolon, Cloforex, Agiolax**.

У рецептах при виписуванні таких препаратів за загальноприйнятою традицією додають у родовому відмінку закінчення **-i** (див § 60. Вправа 2, рецепт 7).

За зразком іменників другої відміни середнього роду відмінюються прикметники першої групи з закінченням **-um**.

Зразок відмінювання

membrum dextrum — права кінцівка; **ganglion cardiācum** — серцевий ганглій

Singulāris

<i>Nom.</i>	membr-um	dextr-um	gangli-on	cardiāc-um
<i>Gen.</i>	membr-i	dextr-i	gangli-i	cardiāc-i
<i>Dat.</i>	membr-o	dextr-o	gangli-o	cardiāc-o
<i>Acc.</i>	membr-um	dextr-um	gangli-on	cardiāc-um
<i>Abl.</i>	membr-o	dextr-o	gangli-o	cardiāc-o

Plurālis

<i>Nom.</i>	membr-a	dextr-a	gangli-a	cardiāc-a
<i>Gen.</i>	membr-ōrum	dextr-ōrum	gangli-ōrum	cardiāc-ōrum
<i>Dat.</i>	membr-is	dextr-is	gangli-is	cardiāc-is
<i>Acc.</i>	membr-a	dextr-a	gangli-a	cardiāc-a
<i>Abl.</i>	membr-is	dextr-is	gangli-is	cardiāc-is

NB! Іменники грецького походження із закінченням **-on** мають такі самі відмінкові закінчення, як і латинські іменники з закінченням **-um**, за винятком **Nom. et Acc. sing.**, де вони зберігають своє первісне закінчення **-on**.

§ 47. СУФІКСИ ІМЕННИКІВ ДРУГОЇ ВІДМІНИ

- Суфікси **-ūl-** (**-cūl-**), **-ōl-** надають іменникам зменшувального значення, зберігаючи його рід, наприклад: **ramūlus**, *i m* — гілочка (від **ramus**, *i m* — гілка); **capitūlum**, *i n* — головочка (від **caput**, *itis n* — голова); **nucleolus**, *i m* — ядрце (від **nucleus**, *i m* — ядро); **tuberculum**, *i n* — горбок (від **tuber**, *eris n* — горб).
- Суфікс **-ment-**, приєднаний до дієслівної основи теперішнього часу, утворює іменники, які означають засіб або результат дії, наприклад: **ligamentum**, *i n* — зв'язка (від **ligare** — зв'язувати); **medicamentum**, *i n* — ліки (від **medicari** — лікувати).
- Суфікс **-ari-**, приєднаний до основи іменника, та суфікс **-ori-**, приєднаний до основи супіна, утворюють іменники середнього роду, які означають місце перебування, наприклад: **aquarium**, *i n* — акваріум, спеціальний резервуар, пристосований для утримання, розведення і демонстрації водних тварин і рослин (від **aqua**, *ae f* — вода); **terrarium**, *i n* — терарій, тераріум — спеціальне приміщення для утримання земноводних і плазунів (від **terra**, *ae f* — земля); **vivarium**, *i n* — віварій, приміщення для лабораторних (ніддослідних) тварин, використовуваних із науковою метою та для біологічних проб (від **vivum**, *i n* — живий організм); **sanatorium**, *i n* — санаторій, лікувально-оздоровчий заклад, оздоровня (від **sano**, **sanatum**, **are** — оздоровляти).
- Суфікс **-ism-**, приєднаний до основи іменників, надає їм значення хворобливого стану чи отруєння, наприклад: **botulismus**, *i m* — ботулізм, ковбасоотруєння, харчове отруєння (від **botulus**, *i m* — ковбаса); **cocainismus**, *i m* — кокаїнізм, наркоманія, при якій предметом пристрасті є кокаїн (від **cocainum**, *i n* — кокаїн). Іменники, утворені за допомогою суфікса **-ism-**, належать до чоловічого роду.
- Суфікси **-in-**, **-ol-**, приєднані до основи іменників, використовуються при утворенні назв ліків, наприклад: **Papaverinum**, *i n* — папаверин (від **Papaver**, *eris n* — мак); **Mentholum**, *i n* — ментол (від **Mentha**, *ae f* — м'ята).

6. Суфікс **-id-** використовується при утворенні назв аніонів солях безкисневих кислот, наприклад: **bromidum**, *i n* — бромід (від **Bromum**, *i n* — бром); **iodidum**, *i n* — йодид (від **Iodum**, *i n* — йод).

NB! *Зверніть увагу на те, що голосний цього суфікса ї короткий і ненаголошений, а в українській мові — наголошений.*

§ 48. ГРЕЦЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ ЛАТИНСЬКИХ ІМЕННИКІВ ДРУГОЇ ВІДМІНИ СЕРЕДНЬОГО РОДУ

Латинський іменник	Грецький еквівалент і його основа	Значення
caecum	typhlon	typhl- сліпа кишка
cerëbrum	encephalon	encephal- головний мозок
crassum	colon	col- ободова кишка
intestinum	enteron	enter- кишка
labium	cheilos	cheil-, ohil- губа
ligamentum	desmon	desm- зв'язка
medicamentum	pharmacon	pharmac- ліки
ovarium	oophoron	oophor- яєчник
ovum	oon	oo- яйце
rectum	proctos	proct- пряма кишка
scutum	thyreos	thyreo-, thyro- щит
venenum	toxikos	toxic-, tox- отрута

§ 49. КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ

-blastus — зародок **-iater** — лікар **-spasmus** — спазм, судома

§ 50. ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

А

antebrachium , i n передпліччя, передрам'я	centrum , i n центр, середина
brachium , i n плече; ручка	cerēbrum , i n мозок, великий мозок
capitūlum , i n головочка	cingūlum , i n пояс
corpusculum , i n тільце	pericaryon , i n перикаріон, частина цитоплазми, яка оточує ядро клітини
dorsum , i n спина, спинка, тил	reticulūm , i n сіточка
epithelium , i n епітелій	scrotum , i n калитка
flagellum , i n джгутик	segmentum , i n сегмент, відділок, відтинок
frenūlum , i n вуздечка	septum , i n перегородка
ganglion , i n ганглії, нервовий вузол	spatium , i n простір
granūlum , i n гранула	sternum , i n груднина
hilum , i n ворота	stratum , i n шар
infundibūlum , i n лійка	tapētum , i n покрив
ligamentum , i n зв'язка	tubercūlum , i n горбок
manubrium , i n ручка	
orgānon , i n орган	
ovarium , i n яєчник	

В

acidum , i n кислота	linimentum , i n лінімент, рідка мазь, змазка
amylum , i n крохмаль	remedium , i n засіб, лікувальний (лікарський) засіб
decoctum , i n вивар, відвар	Rheum , i n ревнь
emplastrum , i n пластир, наліпка	serum , i n сироватка
extractum , i n екстракт, витяжка	Triticum , i n пшениця
folium , i n листок	unguentum , i n мазь
Hydrargyrum , i n ртуть	vaccinum , i n вакцина
infusum , i n настій	

С

concrementum , i n конкремент (камінь, пісок), щільний утвір, в порожнинах і тканинах	entropion , i n заворот повіки
delirium , i n делірій, хворобливе марення	exsudatum , i n ексудат, випіт
ectropion , i n виворот повіки	panariciūm , i n панарицій, гнійне запалення пальця
symblepharon , i n зрощення повіки з очним яблуком	paranoīdum , i n параноїд, психоз, який проявляється маренням
	stadium , i n стадія
	vitium , i n вада, порок

ВПРАВИ

I. Провідміняйте:

atrium dextrum — праве передсердя;
organon internum — внутрішній орган.

II. Перекладіть українською мовою такі терміни:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
brachium sinistrum	corpusculum intermedium
tuberculum anterius	spatium intermembranosum
manubrium sterni	reticulūm endoplasmicum nongranulosum
dorsum sellae turcicae	granulum pigmenti
infundibulum ethmoidale	anulus flagelli
septum nasi osseum	stratum fibrōsum
cingulum membri inferioris	centrum ossificationis secundarium
rima vestibuli	segmentum externum
ligamenta flava	ganglion sensorium
labium superius oris	ligamentum denticulatum
ganglion oticum	tapetum fibrōsum
organon internum	epithelium stratificatum squamosum
hilum ovarii	perikaryon cellularum neurosensoriarum
frenulum linguae	

фармацевтичні

extractum fluidum; unguentum Hydrargyri cinereum; infusum Hyoscyami nigri; extractum Rhei siccum; amylum Tritici; oleum Ricini; folia Hyoscyami; decoctum foliorum Sennae; acidum hydrochloricum

dilūtum; emplastrum ad clavos; remedium sedatīvum; emplastrum adhaesīvum bactericīdum; vaccīnum antirabīcum; serum antidiphthericum.

клінічні

concrementum venōsum; delirium alcoholicum; ectropion paralyticum; entropion spasticum; exsudatum purulentum; labium fissum (leporinum); panaricium subcutaneum; paranoīdum alcoholicum; punctum dolorosum; symblepharon anterius.

III. Прочитайте клінічні терміни, виділіть їх компоненти, перекладіть українською мовою:

toxicophobia, toxaemia, encephalomalacia, proctalgia, typhlectasia, enteropexia, dactylospasmus, oophoralgia, hypnotica (remedia), colopexia, pharmacotherapia, syndesmologia, neuroblastus, psychiater, thyroidectomia, cheiloplastica.

IV. Перекладіть клінічні діагнози:

1. Morbus hypertonicus, stadium III. Insufficiencia ventriculi sinistri acuta. 2. Carcinoma mammae sinistrae, stadium IV.

ВПРАВИ

I. Перекладіть латинською мовою терміни:

анатомічні	гістологічні
нижня губа рота	волокнисті шари
вушні вузли	сенсорні ганглії
праве плече	зубчасті зв'язки
верхня кінцівка	волокнистий покрив
скелет верхньої кінцівки	зерниста ендоплазматична сіточка

фармацевтичні

рідкий екстракт ревеня; листя кропиви; заспокійливі засоби; сухі витяжки; вивар листків кропиви; розведеної чистої соляної кислоти; мазь для очей; сироп алое з залізом.

клінічні

сечовий конкремент; шкірний панарицій; гострий параноїд; заднє зрощення повіки; слизовий ексудат; спазматичний виворот повіки; рубцевий заворот повіки; інфекційний делірій.

II. Перекладіть латинською мовою і напишіть клінічні терміни:

кишковий камінь; видалення яєчника; обстеження прямої кишки; нав'язливий страх отруєння; наука про лікарські засоби; спазм шлунка; лікування киснем; наявність токсинів у крові; біль у ямій кишці.

Латинські вислови й афоризми

Ab ovo. (Ab ovo usque ad mala). —	Від яйця (частина виразу “Від яйця до яблук”). З самого початку. Проти факту нема доказу.
Contra factum non est argumentum. —	
Curriculum vitae. —	Життєвий шлях (біографія).
Et gaudium et solatium in litteris. —	І втіха, і насолода в навчанні.
Otium post negotium. —	Відпочинок після занять.
Per aspera ad astra. —	Через терни до зірок.
Sine ira et studio. —	Без гніву і пристрасті.
Sine magistris vitia discuntur. —	Вади засвоюються без наставників.

§ 51. КЛІНІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ (Для самостійної позааудиторної роботи)

Запам'ятайте значення клінічних термінів:

Araneidismus, i m аранеїдизм (від лат. *aranea* павук + грец. *eidos* вид; син.: арахнідизм) — дерматоз, викликаний укусами деяких видів павуків; проявляється місцевою гіперемією, набряком, кропив'яно-везикульозними висипами, інколи супроводжується судомами, проносом.

Astigmatismus, i m астигматизм (від *a* + грец. *stigma, stigmātos* точка) — аномалія рефракції, при якій сила заломлення оптичної системи ока різна в різних меридіанах, внаслідок чого промені, які виходять з будь-якої точки простору, не дають на сітківку точкового (крапчастого) фокусного зображення.

Atavismus, *i m* атавізм (лат. **atāvus** віддалений предок) – поява у потомків ознак, які відсутні у близьких предків, але властиві віддаленим предкам; як правило, атавізм є наслідком порушення ембріонального розвитку.

Blepharospasmus, *i m* блефароспазм (грец. **blephāron** повіка + **spasmus** спазм) – спазм повікової частини колового м'яза ока.

Cheiloplastica, *ae f* хейлопластика (грец. **cheilos** губа + **plastica**) – загальна назва пластичних операцій для усунення дефектів чи деформації губ.

Encephalomalacia, *ae f* енцефаломаліяція (грец. **encephālos** головний мозок + **malacia** м'якість) – вологий некроз тканини мозку; спостерігають, наприклад, при інфаркті мозку, черепно-мозковій травмі, деяких отруєннях.

Enterolithus, *i m* ентероліт (грец. **entēron** кишка + **lithos** камінь) – кишковий конкремент, який утворюється в результаті звапнення згущених харчових залишків.

Colopexia, *ae f* колопексія (грец. **colon** ободова кишка + **pexis** прикріплення) – хірургічна операція: фіксація ободової кишки, наприклад, при колоптозі (при її опущенні).

Desmoplasti, *ōrum m, pl* десмобласти (грец. **desmos** зв'язок, зв'язка + **blastos** зародок) – клітини мезенхіми, які дають початок клітинам сполучної тканини.

Neuroblastus, *i m* нейробласт (грец. **neuron** нерв + **blastos** зародок) – малодиференційована клітина нервової трубки, яка утворюється із медулобласта і перетворюється згодом у зрілий нейрон.

Oophoritis, *īdis f* оофорит (грец. **oophoron** яєчник + суф. **-itis**, *īdis*) – запалення яєчників.

Pharmacognosia, *ae f* фармакогнозія (грец. **pharmakon** ліки + **gnōsis** знання) – розділ фармації, який вивчає лікарську сировину рослинного і тваринного походження і розробляє методи її заготівлі, збереження і збагачення.

Proctorrhagia, *ae f* прокторагія (грец. **proktos** задній прохід + **rhagos** розірваний) – великі виділення з прямої кишки слизу і гною з домішками крові.

Typhlectasia, *ae f* тифлектазія (грец. **typhlon** сліпа кишка + **ektasis** розширення, розтягнення) – дилатація (розширення) сліпої кишки без потовщення її стінки.

Thoracotomia, *ae f* торакотомія (грец. **thorax**, **thorakos** грудна клітка + **tome** розтин) – хірургічна операція: розтинання плевральної порожнини через грудну стінку.

Tocographia, *ae f* токографія (грец. **tokos** пологи + грец. **grapho** писати, зображати) – графічна реєстрація скорочувальної діяльності матки під час пологів.

Toxicomania, *ae f* токсикоманія (грец. **toxicon** отрута + **mania** хворобливий потяг) – загальна назва хвороб, які проявляються потягом до постійного вживання деяких речовин і розвитком у зв'язку з цим хронічної інтоксикації.

§ 52. ПРИКМЕТНИКИ ПЕРШОЇ ГРУПИ

До першої групи прикметників належать такі прикметники, які відмінюються за зразком іменників I-II відмін і мають такі родові закінчення: **–us** або **–er(m)**, **–a(f)**, **–um(n)**, наприклад: **longus**, **a**, **um** – довгий; **dexter**, **tra**, **trum** – правий.

При узгодженні прикметників з іменниками на першому місці, як правило, виступає іменник, а потім узгоджений з цим іменником у роді, числі і відмінку прикметник, наприклад:

musculus longus – довгий м'яз; **aqua destillata** – дистильована вода; **membum sinistrum** – ліва кінцівка.

Основу прикметників визначають шляхом відкидання закінчення від форми жіночого роду однини, наприклад: **longus**, **long-a**, **longum** – основа **long**; **dexter**, **dextr-a**, **dextrum** – основа **dextr-**.

Прикметники першої групи мають такі самі відмінкові закінчення, як і іменники першої та другої відмін, з якими вони узгоджені.

❖ NB! Якщо прикметник та іменник, з яким він узгоджений, за формою належать до різних відмін, то вони матимуть різні відмінкові закінчення (див. § 41).

§ 53. СУБСТАНТИВАЦІЯ ПРИКМЕТНИКІВ

У латинській мові, як і в сучасних мовах, прикметники можуть виступати в ролі іменників, тобто субстантивуватися (від лат. *substantivum* – іменник). Наприклад, спочатку був двослівний термін *nervus vagus* – блукаючий нерв, а згодом іменник *nervus* відпав, бо прикметник *vagus* почав виступати в ролі іменника, набувши значення “блукаючий нерв”. У ролі таких субстантивованих прикметників серед медичних термінів уживаються: *caecum, i n* – сліпа кишка; *duodenum, i n* – дванадцятипала кишка; *ileum, i n* – клубова кишка; *rectum, i n* – пряма кишка; *vagus, i m* – блукаючий нерв; *intima, ae f* (від *tunica intima*) – внутрішня оболонка судин; *arachnoidea, ae f* (від *membrana arachnoidea*) – павутинна оболонка.

§ 54. СУФІКСИ ПРИКМЕТНИКІВ ПЕРШОЇ ГРУПИ

(для самостійної позааудиторної роботи)

- Серед медичних термінів зустрічається значна кількість прикметників, утворених за допомогою суфіксів – *os-us, a, um*; – *lent-us, a, um*, які надають значення насиченості, достатньої кількості, наприклад: *aquosus, a, um* – водний, водянистий (від *aqua, ae f* – вода); *oleosus, a, um* – олійний, оліїстий (від *oleum, i n* – олія); *purulentus, a, um* – гнійний (від *pus, puris n* – гній).
- Приєднані до основи іменників суфікси – *ace-us, a, um*; – *e-us, a, um* утворюють прикметники, що вказують на ознаку предмета за його походженням чи на матеріал, з якого зроблено предмет, наприклад: *membranaceus, a, um* – мембранний, перетинчастий (від *membrana, ae f* – мембрана, перетинка); *osseus, a, um* – кістковий (від *os, ossis n* – кістка).
- Суфікс – *ide-us, a, um* вказує на подібність, наприклад: *deltoideus, a, um* – дельтоподібний, тобто подібний до грецької літери дельти; *mastoideus, a, um* – соскоподібний (від грецьк. *mastos* – груди, сосок).

- Суфікси – *i-us, a, um*; – *ic-us, a, um*; – *in-us, a, um* означають належність, відношення до предмета, наприклад: *medius, a, um* – середній (від *medium, i n* – середина); *gastricus, a, um* – шлунковий (від *gaster, gastr – is f* – шлунок); *palatinus, a, um* – піднебінний (від *palatum, i n* – піднебіння).

❖ NB! Прикметник з терміноелементом – *cid-us, a, um* має значення “вбивчий, який знищує”, наприклад: *bactericidus, a, um* – бактерицидний, який вбиває бактерії. У цьому терміноелементі голосний – *i* є довгим, а отже, і наголошеним.

§ 55. ГРЕЦЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ ЛАТИНСЬКИХ ПРИКМЕТНИКІВ ПЕРШОЇ ГРУПИ

Латинський прикметник	Грецький еквівалент і його основа	Значення
<i>albus, a, um</i>	<i>leucos, leuc-, leuk-</i>	білий
<i>alienus, a, um</i>	<i>xenos, xen –</i>	чужий
<i>angustus, a, um</i>	<i>stenos, sten-</i>	вузький
<i>caecus, a, um</i>	<i>typhlos, typhl-</i>	сліпий
<i>crassus, a, um</i>	<i>pachys, pachy-</i>	товстий
<i>flavus, a, um</i>	<i>xanthos, xanth-</i>	жовтий
<i>durus, a, um</i>	<i>scleros, scler-</i>	твердий
<i>griseus, a, um</i>	<i>polios, polio-</i>	сірий
<i>humidus, a, um</i>	<i>hygros, hydr-</i>	вогкий, вологий
<i>latus, a, um</i>	<i>platys, platy-</i>	широкий
<i>longus, a, um</i>	<i>dolichos, dolich-</i>	довгий
<i>magnus, a, um</i>	<i>macros, macr-</i>	великий
	<i>megas, megale, mega-</i>	
<i>malus, a, um</i>	<i>cacos, cac-</i>	поганий
<i>medius, a, um</i>	<i>mesos, mes-</i>	середній
<i>mortuus, a, um</i>	<i>necros, necr-</i>	мертвий
<i>multus, a, um</i>	<i>polys, poly-</i>	численний
<i>niger, gra, grum</i>	<i>melas, melan-</i>	чорний
<i>novus, a, um</i>	<i>neos, neo-</i>	новий

parvus, a, um	micros, mic-	малий
pius, a, um	oligos, olig-	недостатній
rectus, a, um	leptos, lept-	ніжний, тонкий
ruber, bra, brum	proctos, proct-	прямий, правильний
siccus, a, um	orthos, orth-	
spurius, a, um	erythros, erythr-	червоний
tardus, a, um	xeros, xer-	сухий
totus, a, um	pseudos, pseud-	уявний, несправжній
	bradys, brady-	повільний
	pas, pan-, pant	весь, цілий

§ 56. КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ

-aesthesia	— чутливість
-cytus	— клітина
-iatria	— наука про лікування хвороб
-mania	— хвороблива схильність, пристрасть
-paedia	— виправлення вад, прищеплення правильних навичок
-megalia	— збільшення
-plastica	— оперативне відновлення форми або функції органа, пересадка тканин
-sthenia	— сила

§ 57. ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ ПРИКМЕТНИКІВ ПЕРШОЇ ГРУПИ

acusticus, a, um	слуховий	osseus, a, um	кістковий
arcuatus, a, um	дугоподібний	palatinus, a, um	піднебінний
auditorius, a, um	слуховий	petrotympanicus, a, um	кам'янисто-барабанний
caroticus, a, um	сонний	planus, a, um	плоский, рівний
crassus, a, um	товстий	proprius, a, um	власний
densus, a, um	щільний		

externus, a, um	зовнішній	pterygoideus, a, um	крилоподібний
fibrösus, a, um	волокнистий	ramösus, a, um	розгалужений
flagellatus, a, um	джгутиковий	secretorius, a, um	секреторний, видільний
fuscus, a, um	темний	sinister, tra, trum	лівий
intermedius, a, um	проміжний	striatus, a, um	посмугований
lucidus, a, um	світлий, блискучий	tubulosus, a, um	трубчастий
lymphaticus, a, um	лімфатичний	tympanicus, a, um	барабанний
mediānus, a, um	серединний		
oblongatus, a, um	довгастий		

В

adhaesivus, a, um	липкий	fluidus, a, um	рідкий (для екстрактів)
albus, a, um	білий	fuscus, a, um	темний
bactericidus, a, um	бактерицидний, який вбиває бактерії	gelatinösus, a, um	желатиновий
ceratus, a, um	навоскований	hydrochloricus, a, um	соляний
compositus, a, um	складний	medicatus, a, um	медичний
conservatus, a, um	консервований	obductus, a, um	покритий оболонкою
dilutus, a, um	розведений	piperitus, a, um	перцевий
durus, a, um	твердий	spissus, a, um	густий
elasticus, a, um	еластичний		

С

angiomotorius, a, um	ангіомоторний, судиноруховий	necroticus, a, um	некротичний, змертвілий
diffusus, a, um	дифузний, розлитий, поширений	paralyticus, a, um	паралітичний
guttatus, a, um	краплеподібний	ulceronecroticus, a, um	виразково-некротичний

ВПРАВИ

I. Утворіть словосполучення, узгодивши прикметники з іменниками, перекладіть українською мовою:

albus, a, um (linea, ae f; bolus, i m); transversus, a, um (musculus, i m; ligamentum, i n; diamēter, tri f); dexter, tra, trum (manus, us f;

ventricūlus, i m; membrum, i n); composītus, a, um (articulatio, ōnis f; infūsum, i n).

II. Перекладіть українською мовою терміни:

анатомічні	гістологічні
medulla oblongāta	lamīna fusca
ligamentum arcuātum mediānum	nodūlus lymphaticus
palātum durum	granūlum secretorium
sulcus palatīnus major	nucleus planus
canalicūli tympanīci	nucleōli composīti
tubercūlum carotīcum vertebrae	lamella ossea
cervicālis	epitheliocytus flagellātus
intestīnum crassum	glandūla tubulōsa (ramōsa)
fissūra petrotympanīca	columna striāta

фармацевтичні

linimentum olei Terebinthīnae composītum; emplastrum adhaesīvum bactericīdum; oleum Menthae piperītae; tabulettae Aloēs obductae; extractum Crataegi fluīdum; in vitro fusco; chole medicāta conservāta; oleum Ricīni in capsūlis gelatinōsis elasticis; extracta spissa.

клінічні

dactylomegalia; dolichocolon; dipsomania; erythropsia; erythrocytus; bradycardia; hypaesthesia; hygroma; granulocytus; leukaemia; leucocytus; macrocheilia; macroglossia; microencephalia; megaduodenum; megalomastia; melanoma; myasthenia; neophilia; oliguria; oligaemia; orthopaedia; paediatrica; panalgia; platyspondylia; polydactylia; proctorrhagia; pseudoarthrosis; rhinoplastica; pachygyria; poliomyelitis; xerophthalmia; xanthopsia; typhlospasmus.

клінічні діагнози

1. Leptomeningitis purulenta. 2. Angina necrotica. 3. Stenocardia subdiaphragmatica. 4. Scleroderma guttata. 5. Poliomyelitis paralytica. 6. Nephrosis necrotica.

ВПРАВИ

Перекладіть латинською мовою терміни:

анатомічні	гістологічні
барабанний каналець	щільна пластинка
борозни крилоподібних гачків	світлий пухирець
слухова труба	проміжні тільця
лімфатичні вузли	волокнистий шар
ліва кінцівка	розгалужені трубчасті залози

фармацевтичні

краплі розведеної соляної кислоти; білий цукор; рідкого екстракту глоду; свічки у навоскованому папері; у твердих желатинових капсулах; гідрохлориду ефедрину в темній склянці.

клінічні

патологічне збільшення губ; збільшене виділення сечі; розширення тіла хребця; слабкість різних груп м'язів; зменшена загальна кількість крові; спазми прямої кишки; відчуття болю в усьому тілі; порушення зору, при якому всі предмети сприймаються в жовтому кольорі.

клінічні діагнози

1. Ангіомоторна склеродермія. 2. Виразково-некротична ангіна. 3. Гостра пневмонія.

Латинські вислови й афоризми

1. Amicus certus in re incerta cernitur. —	Справжній друг пізнається в біді.
2. Avāri semper egent. —	Жадібні постійно потребують.
3. Extrēmīs malis, extrēma remedia. —	Проти серйозних захворювань потрібні серйозні лікувальні засоби.
4. Eventus est magister stultōrum. —	Випадок — учитель дурнів.
5. Fortūna caeca est. —	Доля сліпа.
6. Honesta vita — beata vita. —	Чесне життя — щасливе життя.

§ 58. КЛІНІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

(для самостійної позааудиторної роботи)

Запам'ятайте значення клінічних термінів:

Acromegalia, ae f акромегалія (грец. *acros* акральний, що лежить на кінці, віддалений, крайній + *megalia* збільшення) — ендокринна хвороба, зумовлена значним збільшенням секреції соматотропного гормону (гормону росту) передньої частки гіпофіза; характеризується збільшенням розмірів кистей, стіп, нижньої щелепи, внутрішніх органів та порушенням обміну речовин.

Dolichocōlon, i n доліхоколон (грец. *dolichos* довгий + грец. *colon* ободова кишка) — аномалія розвитку: ненормально велика подовжина ободової кишки.

Dipsomania, ae f дипсоманія (грец. *dipsa* спрага + *mania* хвороблива схильність, пристрасть) — імпульсивний, що періодично виникає на фоні пригніченого настрою, потяг до запійного пияцтва.

Тривалість від кількох днів до тижня і більше; у перервах між запоями спостерігають цілковите утримання від алкоголю.

Bradycardia, ae f брадикардія (грец. *bradys* сповільнений + *cardia* серце) — сповільнений ритм серцевих скорочень.

Leukaemia, ae f лейкемія, білокрів'я (грец. *leukos* білий + грец. *haima* кров) — застаріле, див. *leucosis*.

Leucōsis, is f лейкоз (грец. *leukos* білий + *ōsis*) — загальна назва пухлин, які виникають із кровотворних клітин і уражають кістковий мозок.

Melanōma, ātis n — меланома (грец. *melas, melanos* темний, чорний + *ōma*) — злоякісна пухлина, яка розвивається з пухлин, що продукують меланін (*melaninum* меланін — загальна назва пігментів чорного і темно-коричневого забарвлення, що містяться у волосі, шкірі і сітківці, звичайно у вигляді комплексів з білками).

Orthopaedia, ae f ортопедія (грец. *orthos* прямий, правильний + *paedia* виховання, навчання) — галузь клінічної медицини, яка вивчає хвороби і деформації опорно-рухового апарата і розробляє методи їх діагностики, лікування і профілактики.

Panalgia, ae f паналгія (грец. *pas, pantos* весь, цілий + *algos* біль) — відчуття болю в усьому тілі.

Pseudoarthrōsis, is f псевдоартроз, суглоб несправжній (грец. *pseudēs* несправжній + *arthron* суглоб + *ōsis*) — стійке порушення цілісності або осифікації кістки з наявністю патологічної рухомості на її протяжності.

Poliomyelitis, idis f поліомієліт (грец. *polios* сірий + *myelos* спинний мозок + *itis*) — гостра інфекційна хвороба, яка викликається однойменним вірусом, характеризується ураженням центральної нервової системи, головним чином, клітин передніх рогів спинного мозку, оболонки головного і спинного мозку, інколи лімфоїдної тканини органів травного тракту; спостерігають частіше у дітей.

Polyneuritis, idis f поліневрит (грец. *polys* численний + *neuron* нерв + *itis*) — численне запалення периферичних нервів; проявляється периферичними паралічами, порушеннями чутливості, трофічними і вегетативно-судинними розладами переважно в дистальних (віддалених від центру) відділах кінцівок.

Xanthopsia, ae f ксантопсія (грец. *xantos* жовтий + *opsis* зір) — порушення зору, при якому всі предмети сприймаються в жовтому кольорі, що може мати місце при жовтянці і в ряді інших патологічних станів; симптом отруєння пікриновою кислотою, сантонімом, амліанітрином.

Xerophthalmia, ae f ксерофтальмія, син. офтальмоксероз (грец. *xeron* сухий + *ophthalmos* око) — сухість поверхні кон'юнктиви і рогівки.

Typhlospasmus, i m тифлоспазм (грец. *typhlos* сліпий + *spasmus* спазм) — спазм сліпої кишки.

§ 59. РЕЦЕПТ, ЙОГО ГРАМАТИЧНА СТРУКТУРА І МОДЕЛІ РЕЦЕПТУРНИХ ПРИПИСІВ

Рецепт (від лат. **receptum** – *взяте*; **documentum receptum** – *взятий документ*) – письмовий припис лікаря, фельдшера чи акушера, згідно з яким аптека виготовляє і видає вказані ліки, а хворий приймає їх за вказаними в цьому документі способом і дозами.

Виписуються рецепти на спеціальних бланках за встановленою формою, виправлення не допускаються.

Склад ліків, позначення форми ліків і звернення лікаря (фельдшера, акушера) до фармацевта про виготовлення і видачу ліків пишуться латинською мовою. Скорочення цих позначень і вказівок дозволяється в межах прийнятої медичної і фармацевтичної практики. Не допускаються скорочення позначень близьких за найменуванням інгредієнтів (*складників*), якщо це скорочення унеможливило встановити, який, власне, лікарський засіб приписано. Так, наприклад, не можна вживати скорочення **nitr.** чи **sulf**, оскільки невідомо, що потрібно взяти – **nitras** чи **nitris**, **sulfas** чи **sulfis** відповідно.

Рецепт складається з таких частин:

I. **Inscriptio** (*напис*) – штамп лікувального закладу (*адреса, номер телефону лікувального закладу*) і його шифр.

II. **Datum** – дата випишування рецепта.

III. **Nomen aegrōti** – прізвище, ініціали та вік хворого (обов'язково до 14 і після 60 років).

IV. **Nomen medīci** – прізвище та ініціали лікаря (*якщо лікар випишує ліки для себе, то замість прізвища він може написати: pro auctōre – для автора або pro me – для мене*).

V. **Invocatio** – звернення лікаря до фармацевта, виражене словом **Recipe: (Rp.:)** – *взьми!* (*Це одна з латинських частин рецепта, яку доповнюють дві наступні*).

VI. **Designatio materiārum** – перелік лікарських речовин (*складників*) та їх кількості.

VII. **Subscriptio** – вказівки фармацевту латинською мовою про спосіб виготовлення ліків, їх форму, дози, форму упаковки.

Якщо у рецепті випишується одна лікарська речовина, то такий рецепт називається простим (**formūla remediōrum simplex**). У **subscriptio** простого рецепта лікар пише: **Da. Signa.**

Якщо в рецепті випишуються дві або більше лікарських речовин, то рецепт називається складним (**formūla remediōrum composita**).

У **subscriptio** лікар пише, яка форма повинна бути виготовлена, наприклад: **Misce, ut fiat pulvis** – *змішай, щоб утворився порошок*; **Misce, ut fiant suppositoria** – *змішай, щоб утворилися свічки* тощо.

Після зазначення форми ліків у складному рецепті вказують, скільки доз потрібно видати: **Da (Dentur) tales doses numēro...** (*Видай (видати) таких доз кількістю*).

VIII. **Signatūra** – позначення. Це вказівки хворому про дозу на один прийом, частоту приймання ліків, час і спосіб вживання. Ці вказівки пишуться державною мовою або такою, яку хворий розуміє.

IX. **Nomen medīci et sigillum personāle** – особистий підпис і печатка лікаря.

Designatio materiārum – основна частина рецепта. У складному рецепті вона складається з таких частин:

- 1) **basis seu remedium cardināle** – основа або кардинальний засіб, за допомогою якого досягається основна терапевтична дія;
- 2) **remedium adjūvans** – допоміжний засіб, який посилює або послаблює дію основної речовини;
- 3) **remedium corrigens** – виправний засіб, який поліпшує (*виправляє*) смак чи запах ліків;
- 4) **remedium constituens** – формоутворювальний засіб, за допомогою якого надають кінцевої форми лікам (*цукор, крохмаль – для порошків; дистильована вода, алкоголь тощо – для рідких форм*).

П'ята, шоста і сьома частини рецепта пишуться латинською мовою. Вони, власне, і складають латинську частину рецепта.

При оформленні **Designatio materiārum** потрібно дотримувати таких правил:

1. Назва кожної лікарської речовини (*складника*) пишеться з нового рядка у **Gen.** з великої літери і з визначенням її кількості. З великої літери пишуться також назви препаратів, рослин, хімічних елементів. Назви частин рослин (*листів, кореня, кори, плодів, насіння* тощо), якщо ними не починається рядок рецепта, а також назви аніонів солей, оксидів і прикметники (*означення*) пишуться з малої літери, наприклад:

Rp.: Infūsi herbae Adonīdis vernalis 6,0: 180 ml
Nartii bromīdi 6,0
Codeini phosphātis 0,18
Misce. Da. Signa:

Візьми: Настояю трави горицвіту весняного 6,0: 180 мл
Броміду натрію 6,0
Фосфату кодеїну 0,18
Змішай. Видай. Познач:

2. Сипкі і тверді речовини виписують в грамах або частинах грама і їх кількість позначається арабськими цифрами за десятковою системою. Слова “грам”, “дециграм”, “сантиграм”, “міліграм” не пишуться. Наприклад:

1 грам – 1,0; 1 дециграм – 0,1;
1 сантиграм – 0,01; 1 міліграм – 0,001.

3. Рідкі лікарські засоби виписуються і в грамах і в мілілітрах (ml), кількість яких також позначається арабськими цифрами. Слово “мілілітр” у скороченій формі (ml) пишеться після цифрової вказівки їх кількості.

Якщо рідкі лікарські засоби виписуються в краплях, то кількість крапель позначається римськими цифрами, перед якими пишуть guttas (gtts), якщо виписують дві і більше крапель. Якщо виписують одну краплю, то пишуть римську цифру I і слово guttam (gttm), наприклад:

Rp.: Olei Menthae piperitae guttas III (gttsIII)
Візьми: Олії перцевої м’яти 3 краплі
Rp.: Olei Menthae piperitae guttam I (gttm I)
Візьми: Олії перцевої м’яти 1 краплю

4. Деякі лікарські засоби можуть дозуватись у біологічних одиницях дії (ОД), кількість яких може становити сотні тисяч і мільйони, наприклад:

Rp.: Streptomycini 1000000 OD
Візьми: Стрептоміцину 1 млн ОД

5. Якщо виписують дві або більше лікарських речовин в однакових кількостях, то кількість вказується після назви останньої речовини зі словом **ana** (*скорочено āā*), що означає “порівно”, наприклад:

Rp.: Tinctūrae Valeriānae aethereaе
Tinctūrae Convallariae ana 30,0
Візьми: Ефірної настоянки валеріани
Настоянки конвалії по 30 г

Відповідно до цих правил така структура рецептів є найпоширенішою моделлю рецептурного припису.

Досить поширеною є й інша модель рецептурного припису, згідно з якою готові офіційнальні (*стандартні*) лікарські засоби (*таблетки, свічки, мазі, кульки* тощо) виписують під певною комбінованою (*тривіальною*) назвою. При такому приписі назва лікарської форми пишеться в **Acc. sing.** або **plur.**, комбінована (*тривіальна*) назва в **Nom. sing.** у лапках або без них, вказується лише загальна кількість лікарського засобу, наприклад:

Rp.: Tabulettas “Citramōnum” № 10
Візьми: таблетки “Цитрамон” кількістю 10
Rp.: Unguenti Erythromycini 1 % – 10,0
Візьми: 1 % мазі еритроміцину 10 г
Rp.: Suppositoria “Neo-Anusōlum” № 5
Візьми: свічки “Нео-Анузол” кількістю 5

§ 60. ДОДАТКОВІ НАПИСИ В РЕЦЕПТАХ

Якщо виникла потреба придбати ліки в аптеці терміново, то лікар (*фельдшер*) у верхній частині рецептурного бланка зазначає: “Cito!” (*швидко!*) чи “Statim!” (*негайно!*).

Якщо за одним рецептом потрібно і можна придбати ліки повторно, то у верхній частині рецептурного бланка позначається: “**Bis repetātur!**” (повторити двічі) або “**Repēte bis!**” (повтори двічі).

ВПРАВИ

I. Перекладіть українською мовою рецептурні вирази:

oleum Terebinthinae, infusum foliorum Cerasi; unguentum Hydrargyri cinereum; in capsulis gelatinosis duris; massae pilularum quantum satis; in tabulettis obductis; extractum Viburni fluidum; Olei Menthae piperitae guttas III; emplastrum adhaesivum bactericidum; acidum hydrochloricum dilutum; extractum Aloes fluidum; suppositoria cum extracto Opii; chole medicata conservata; in ampullis.

II. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Recipe: Choles medicatae conservatae 250,0
Da. Signa:
2. Recipe: Tabulettas “Sedalgin” numero 20
Da. Signa:
3. Recipe: Unguenti Furacillini 1 % – 25,0
Da. Signa:
4. Recipe: Infusi foliorum Betulae 15,0
et foliorum Sambuci 10,0: 250,0
Olei Menthae piperitae guttas II
Misce. Da. Signa:
5. Recipe: Acidi hydrochlorici diluti 5 ml
Pepsini 2 ml
Aquae purificatae 180 ml
Sirupi Cerasi 200 ml
Misce. Da. Signa:
6. Recipe: Extracti Frangulae fluidi 0,15
Extracti Viburni fluidi
Herbae Thymi ana 20 ml
Misce. Da. Signa:
7. Recipe: Mycosoloni 30,0
Da. Signa:

ВПРАВИ

I. Перекладіть латинською мовою:

1. У крохмальних капсулах. 2. Желатинові капсули. 3. В еластичних желатинових капсулах. 4. Настоянка перцевої м'яти. 5. Сухий екстракт крушини. 6. Очищеного скипидару 10 мл. 7. Листя ромашки. 8. Анальгін у таблетках. 9. Рідкий екстракт калини. 10. Відвару листків вишні 100 мл. 11. Пілюльна маса. 12. Сіра ртутна мазь. 13. Видай таких доз кількістю. 14. Змішай, щоб утворився збір. 15. Скільки треба.

II. Перекладіть рецепти латинською мовою:

1. Візьми: Таблетки “Аспаркам” кількістю 100
Видай. Познач.
2. Візьми: Рідкого екстракту крушини 0,75
Настою листків ревеня
Настою бруньок берези по 50 мл
Відвару листків бузини 100 мл
Сиропу алое 100 мл
Змішай. Видай. Познач:

III. Напишіть рецепти латинською мовою, користуючись зразком:

Зразок. Випишіть 180 мл настою з 0,6 г трави термопсису. Призначіть по 1 столовій ложці 3 рази на день.

Recipe: Infusi herbae Thermopsidis ex 0,6: 180 ml

Da. Signa: По одній столовій ложці 3 рази на день.

Випишіть: 1. 100 мл сиропу алое із залізом. Призначте по ½ чайної ложки в ¼ склянки води 3 рази на день.

2. 180 мл відвару з 8 г листя і кори бузини. Призначте по 1 столовій ложці 3 рази на день.

§ 61. ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС ДІЙСНОГО СПОСОБУ
АКТИВНОГО І ПАСИВНОГО СТАНІВ
(PRAESENS INDICATIVI ACTIVI ET PASSIVI)

Дієслова у латинській мові можуть бути активного (**actīvum**) або пасивного (**passīvum**) стану. Активного і пасивного стану бувають так звані перехідні дієслова, тобто такі, до яких можна поставити запитання кого?,що?, наприклад: **curāre** – лікувати. Вони вимагають після себе знахідного відмінка (Acc). Неперехідні дієслова бувають лише активного стану, до них не можна поставити запитання кого?, що?, наприклад: **ire** – іти.

Praesens indicatīvi утворюється шляхом додавання до основи дієслова теперішнього часу особових закінчень активного чи пасивного стану.

Особові закінчення дійсного способу теперішнього часу активного і пасивного станів			
	Actīvum		Passīvum
Sing.	1. - o	Sing.	1. - or
	2. - s		2. - ris
	3. - t		3. - tur
Plur.	1. - mus	Plur.	1. - mur
	2. - tis		2. - mīni
	3. - nt		3. - ntur

У дієсловах I, II, IV дієвідмін особові закінчення додаються безпосередньо до основи. У дієсловах III дієвідміни між основою дієслова та особовими закінченнями, починаючи з другої особи однини, вставляється єднальна літера -ī-, яка у другій особі однини пасивного стану перед -r- переходить в -ē-, а в третій особі множини активного і пасивного станів переходить в -i-.

Примітки:

У дієсловах I дієвідміни у першій особі однини кінцева основи -ā- зливається з особовим закінченням -o- (активний стан) та -or- (пасивний стан), наприклад: **cura** + o = **curo** (я лікую); **cura** + or = **curo** (я лікуюсь, мене лікують).

У третій особі множини дієслів IV дієвідміни між основою дієслова та особовим закінченням активного чи пасивного стану вставляється єднальна літера -u-, наприклад: **audi-u-nt** (вони слухають); **audi-u-ntur** (їх слухають, вони вислуховуються).

§ 62. ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛІВ У PRAESENS
INDICATIVI

sanāre	— оздоровлювати	основа	sanā -
docēre	— навчати	основа	docē -
tegēre	— вкривати	основа	teg -
audīre	— слухати	основа	audī -

Actīvum					
Число	Особи	Дієвідміни			
		I	II	III	IV
Sing.	1	san-o я	doce-o я навчаю	teg-o я вкриваю	audi-o я слухаю
	2	оздоровлюю	doce-s	teg-i-s	audi-s
	3	sana-s sana -t	doce-t	teg-i-t	audi-t
Plur.	1	sanā-mus	docē-mus	teg-ī-mus	audī-mus
	2	sanā-tis	docē-tis	teg-ī-tis	audī-tis
	3	sana-nt	doce-nt	teg-u-nt	audi-u-nt

Passīvum					
Число	Особи	Дієвідміни			
		I	II	III	IV
Sing.	1	san-or я оздоровлююсь, мене оздоровлюють	doce-or я навчаюсь, мене навчають	teg-or я вкриваюся, мене вкривають	audi-or мене слухають

	2	sanā- <i>ris</i>	docē- <i>ris</i>	teg-ē- <i>ris</i>	audī- <i>ris</i>
	3	sanā- <i>-tur</i>	docē- <i>-tur</i>	teg-ī- <i>-tur</i>	audī- <i>-tur</i>
<i>Plur.</i>	1	sanā- <i>-mur</i>	docē- <i>-mur</i>	teg-ī- <i>-mur</i>	audī- <i>-mur</i>
	2	sana- <i>-mīni</i>	doce- <i>-mīni</i>	tegi- <i>-mīni</i>	audi- <i>-mīni</i>
	3	sanā- <i>-ntur</i>	doce- <i>-ntur</i>	teg-u- <i>-ntur</i>	audi-u- <i>-ntur</i>

Українською мовою дієслова пасивного стану можна перекласти двома способами: безособовим реченням, в якому присудок стоїть у третій особі множини активного стану, або зворотним дієсловом із закінченням -ся, наприклад: **aegrōta curātur** — хвору лікують або хвора лікується.

☞ **NB!** У латинській мові особові заменники при дієсловах, як правило, не вживаються, крім тих випадків, коли йдеться про протиставлення дії і на цей займенник падає логічний наголос, наприклад: **ego studeo, sed tu cantas** (я вчуся, а ти співаєш). При перекладі дієслівних латинських форм українською мовою особові займенники вживаються.

§ 63. ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ ДІЄСЛІВ

I дієвідміна

ausculto, ātum, āre вислуховувати	praeparō, ātum, āre приготувати
consto, -, āre складатися	sano, ātum, āre оздоровляти
curo, ātum, āre лікувати	servo, ātum, āre зберігати
do, datum, āre видавати	signo, ātum, āre позначати
formo, ātum, āre утворювати, формувати	steriliso, ātum, āre стерилізувати, знепліднювати
palpo, ātum, āre пальпувати, прощупувати	

II дієвідміна

adhibeo, ĭtum, ēre застосовувати	moveo, motum, ēre рухати
debeo, debĭtum, ēre бути повинним	noceo, cĭtum, ēre шкодити
doceo, doctum, ēre вчити, навчати	studeo, -, ēre (Dat) займатися, старанно вчитися

habeo, ĭtum, ēre мати, володіти
misceo, mixtum, ēre змішувати

valeo, ĭtum, ēre бути здоровим
video, visum, ēre бачити

III дієвідміна

defendo, fensum, ēre захищати	repĕto, tĭtum, ēre повторяти
dignosco, gnōtum, ēre розпізнавати	solvo, solūtum, ēre розчиняти
disco, -, ēre вивчати, вчитись	sumo, sumptum, ēre приймати (всередину)
divĭdo, vĭsum, ēre ділити	
infundo, fūsum, ēre наливати	tego, tectum, ēre вкривати
praescribo, ptum, ēre приписувати	vivo, victum, ēre жити

IV дієвідміна

audio, ĭtum, ĭre слухати	scio, scitum, ĭre знати
dormio, ĭtum, ĭre спати	sentio, sensum, ĭre відчувати
finio, ĭtum, ĭre закінчувати	venio, ventum, ĭre приходити
nutrio, ĭtum, ĭre годувати	

ВПРАВИ

I. Провідмініайте в praesens indicatīvi actīvi et passīvi такі дієслова:

dare	видавати	defendĕre	захищати
docĕre	навчати	nutrĭre	годувати
servāre	зберігати	dividĕre	поділяти

II. Визначте дієслівні форми і перекладіть українською мовою: curant, auscultat, habĕmus, signat, repetĭtur, recĭpe, miscĕtis, praescribo, vale! valĕte! datur, student.

III. Перекладіть українською мовою:

1. Linguae Latīnae studĕre debĕmus. 2. Terminologia Latīna in disciplīnis medicis adhibĕtur. 3. Natūra sanat, medicus curat morbos (Hippocrātes). 4. Morbi non eloquentia, sed remediis curantur. 5. Fasciae muscūlos tegunt. 6. Cranium cerĕbrum defendit. 7. Barba non facit philosophum. 8. Studiōsi studiosaeque medicīnae aegrōtas auscultāre discunt. 9. Aegrōtae mixtura contra angīnam praescribĭtur.

10. Columna vertebrarum ex variis vertebris constat. 11. Studiosi memoria dictum tenere debent: "Non est medicina sine lingua Latina". 12. Chirurghi fracturas vertebrarum et costarum in clinica curant. 13. Camphora cum tinctura Valerianae miscetur. 14. Linguae Latina et Graeca in terminologia adhibentur. 15. Aqua Menthae piperitae e foliis Menthae praeparatur.

IV. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Rp.: Suppositoria cum Methyluracilo 0,5 numero 10.
Da.
Signa:
2. Rp.: Ichthyoli
Unguenti Camphorae 10 % aa 25,0
Misce, ut fiat unguentum.
Da.
Signa:

❧ ВПРАВИ

I. Перекладіть латинською мовою:

1. Студенти вивчають анатомію людини, гістологію, латинську мову, інші (alias) дисципліни. 2. Хворі оздоровлюються дієтою. 3. Черепне склепіння покриває і захищає мозок. 4. Фасції покривають і захищають м'язи. 5. Студенти повинні добре вчитися.

II. Перекладіть латинською мовою рецепти:

1. Візьми: Вазелінової олії 100 мл
М'ятної олії 2 краплі
Змішай. Видай.
Познач:
2. Візьми: Відвару бруньок сосни ex 10,0-200 мл.
Видай.
Познач:
3. Випишіть 50 мл. екстракту рідкого елеутерококу.
Призначити по 20 крапель 3 рази на день

Латинські вислови й афоризми

1. Amat victoria curam. — Перемога любить старання.
2. Bene dignoscitur, bene curatur. — Добре розпізнається, добре лікується.
3. DDD (Dat, Dicat, Dedicat). — Дарує. Присвячує. Шанує (дарчий напис).
4. Fortunam suam quisque parat. — Свою долю кожен готує сам.
5. Non in solo pane vivit homo. — Не хлібом єдиним живе людина (Євангелія від Матея, 4.4).
6. Non scholae, sed vitae discimus. — Не для школи, а для життя вчимося.

§ 64. УМОВНИЙ СПОСІБ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ АКТИВНОГО І ПАСИВНОГО СТАНІВ (CONJUNCTIVUS PRAESENTIS ACTIVI ET PASSIVI)

Conjunctivus у латинській мові відповідає умовному способові в українській, але виконує значно більше функцій. Він виражає дію, яка не відбувалась і не відбувається в даний момент, але могла або може відбутися при певних умовах. Кон'юнктив служить для вираження волевиявлення (наказ, але у ввічливій формі), бажання, припущення, сумніву, вагання тощо. У латинській мові вживається як у незалежних самостійних, так і в підрядних реченнях.

У незалежних реченнях кон'юнктив уживається для вираження волевиявлення (замість наказового способу), побажання, заклику до дії, прохання, наприклад: *Misceatur* — хай буде змішано (замість *Misce* — змішай); *Amemus patriam nostram!* — Любімо свою батьківщину! *Sis felix!* — Будь щасливий (-а)!

Кон'юнктив вживається у латинській мові також у підрядних реченнях мети, наслідку, які починаються сполучником *ut* (щоб), *ne* (щоб не), наприклад:

Misce, ut fiat unguentum. — Змішай, щоб утворилась мазь.

Cave, ne cadas. — Бережися, щоб ти не впав.

У рецептурних формулюваннях сполучник *ut*, як правило, пропускається, наприклад:

Misce, fiant pilulae. — Змішай, щоб утворилися пілюлі.

Утворюється кон'юнктив від дієслів I дієвідміни шляхом заміни кінцевої снови *-a* на *-e*, а від дієслів II, III, IV дієвідмін - шляхом приєднання суфікса *-a-* та особових закінчень активного чи пасивного стану.

§ 65. ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛІВ У CONJUNCTIVUS PRAESENTIS ACTIVI ET PASSIVI

I дієвідміна *curā-re* — лікувати

	Activum	Passivum
<i>Sing.</i>	1. <i>cure-m</i> я лікував би, нехай я лікую	1. <i>cure-r</i> я лікувався б, нехай мене лікують
	2. <i>cure-s</i>	2. <i>curē-ris</i>
	3. <i>cure-t</i>	3. <i>curē-tur</i>
<i>Plur.</i>	1. <i>curē-mus</i>	1. <i>curē-mur</i>
	2. <i>curē-tis</i>	2. <i>cure-mīni</i>
	3. <i>cure-nt</i>	3. <i>cure-ntur</i>

II дієвідміна *docē-re* — навчати

	Activum	Passivum
<i>Sing.</i>	1. <i>doce-a-m</i> я навчав би, нехай я навчаю	1. <i>doce-a-r</i> мене навчали б, нехай мене навчають
	2. <i>doce-a-s</i>	2. <i>doce-ā-ris</i>
	3. <i>doce-a-t</i>	3. <i>doce-ā-tur</i>
<i>Plur.</i>	1. <i>doce-ā-mus</i>	1. <i>doce-ā-mur</i>
	2. <i>doce-ā-tis</i>	2. <i>doce-a-mīni</i>
	3. <i>doce-a-nt</i>	3. <i>doce-a-ntur</i>

III дієвідміна *teg-ĕre* — вкривати

	Activum	Passivum
<i>Sing.</i>	1. <i>teg-a-m</i> я вкривав би, нехай я вкриваю	1. <i>teg-a-r</i> мене вкривали б, нехай мене вкривають
	2. <i>teg-a-s</i>	2. <i>teg-ā-ris</i>
	3. <i>teg-a-t</i>	3. <i>teg-ā-tur</i>
<i>Plur.</i>	1. <i>teg-ā-mus</i>	1. <i>teg-ā-mur</i>
	2. <i>teg-ā-tis</i>	2. <i>teg-a-mīni</i>
	3. <i>teg-a-nt</i>	3. <i>teg-a-ntur</i>

IV дієвідміна *nutri-re* — годувати

	Activum	Passivum
<i>Sing.</i>	1. <i>nutri-a-m</i> я годував би, нехай я годую	1. <i>nutri-a-r</i> мене годували б, нехай мене годують
	2. <i>nutri-a-s</i>	2. <i>nutri-ā-ris</i>
	3. <i>nutri-a-t</i>	3. <i>nutri-ā-tur</i>
<i>Plur.</i>	1. <i>nutri-ā-mus</i>	1. <i>nutri-ā-mur</i>
	2. <i>nutri-ā-tis</i>	2. <i>nutri-a-mīni</i>
	3. <i>nutri-a-nt</i>	3. <i>nutri-a-ntur</i>

✧ Примітка. Дієслова у *conjunctivi passivi* 3 особи однини і множини можна перекладати українською мовою двома способами, наприклад:

Misceātur — нехай буде змішано або змішати.

Misceāntur — нехай будуть змішані або змішати.

§ 66. ДІЄСЛОВО ESSE (БУТИ)

	Praesens conjunctivi	
<i>Sing.</i>	1. <i>sim</i>	я був би, нехай я буду
	2. <i>sis</i>	ти був би, нехай ти будеш

	3. sit	він (вона, воно) був би, нехай він (вона, воно) буде
Plum.	1. simus	ми були б, будьмо
	2. sitis	ви були б, будьте
	3. sint	вони були б, нехай вони будуть

§ 67. ДІЄСЛОВО FIO, FIĖRI (РОБИТИСЯ, УТВОРЮВАТИСЯ, СТАВАТИ)

У латинській мові дієслово **facĕre** (*робити*) не має форми пасивного стану. Замість неї вживається дієслово **fio, fiĕri**, яке належить до так званих неправильних дієслів, оскільки має особові закінчення активного стану, а значення — пасивне. У медичній літературі та в рецептах вживається здебільшого у третій особі однини і множини.

Indicativus	Conjunctivus
Sing. 3. fit — робиться, утворюється	3. fiat — нехай утвориться
Plur. 3. fiunt — робляться, утворюються	3. fiant — нехай утворяться

§ 68. КОН'ЮНКТИВ У РЕЦЕПТУРНИХ ФОРМУЛЮВАННЯХ

Запам'ятайте рецептурні вирази з кон'юнктивом:

Misceātur	Нехай буде змішано; змішати
Detur	Нехай буде видано; видати
Signĕtur	Нехай буде позначено; позначити
Sterilisĕtur	Нехай буде простерилізовано; простерилізувати
Repetātur	Нехай буде повторено; повторити
Formĕtur	Нехай буде сформовано; сформувати
Formentur	Нехай будуть сформовані; сформувати
Dentur tales doses numĕro	Нехай будуть видані (видати) такі дози кількістю...

Misce, (ut) fiat massa pilulārum, e quā for- mentur pilūlae numĕro ...	Змішай, щоб утворилася пілюльна маса, з якої сформувати пілюлі кількістю...
Misce, (ut) fiat suppositorium	Змішай, щоб утворилася свічка
Misce, (ut) fiant supposi- toria rectalia numĕro...	Змішай, щоб утворилися ректальні свічки кількістю...
Misce, (ut) fiant species	Змішай, щоб утворився збір
Misce, (ut) fiat unguentum	Змішай, щоб утворилася мазь.

ВПРАВИ

I. Утворіть conjunctivus praesentis activi et passivi у третій особі однини і множини від таких дієслів:

defendĕre (*захистити*), sanāre (*оздоровлювати*), docĕre (*навчати*), audĭre (*слухати*).

II. Перекладіть українською мовою:

1. Amĕmus patriam nostram. 2. Discāmus bene anatomiam, histologiam, linguam Latinam aliasque disciplīnas. 3. Vivat nostra civitas, vivat, crescat, floreat! 4. Auscultet medicus aegrōtam bene. 5. Sit solutio sterīlis. 6. Dentur tabulettae cito. 7. Sit tibi (тобі) terra levis. 8. Misceātur tinctūra Valerianae cum tinctūra Belladonnae, ut fiat mixtura. 9. Repetātur mixtura bis. 10. Dividātur massa, ut fiant pilūlae. 11. Adde massam, e qua formentur pilūlae. 12. Fiat voluntas tua! 13. Sis felix! 14. Vivat academia, vivant professōres, semper sint in flore (*в розквіті си*)!

III. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Rp.: Ichthyōli	2. Rp.: Seri antidiphtherici 50 000 000
Zinci oxŷdi	Dentur tales doses numĕro 6
Amŷli Trīfici ana 12,5	in ampullis.
Vaselīni ad 50,0	Signetur:
Misce, fiat pasta	
Da. Signa:	

ВПРАВИ

I. Перекладіть і напишіть латинською мовою:

1. Вивчаймо латинську мову! 2. Нехай буде вислуханий хворий.
3. Змішай хлоридну (соляну) кислоту з дистильованою водою в темній склянці. 4. Будьмо уважні! 5. Повторити мікстуру двічі! 6. Змішайте речовини, щоб утворилась паста. 7. Старанно (*diligenter*) вчімося, щоб ми були добрі лікарі.

II. Перекладіть рецепти латинською мовою:

1. Візьми: Таблетки "Adonis-brom", покриті оболонкою, кількістю 25
Видай. Познач:
2. Візьми: Осарсолу 0,2
Глюкози 0,25
Олії какаової 4,0
Змішай, щоб утворилася піхвова кулька
Видай такі дози кількістю 6.
Познач:
3. Випишіть 20 таблеток фуразолідону по 0,1 г.
Призначіть по 1 таблетці 4 рази на день.

Латинські вислови й афоризми

1. Audiātur et altera pars. — Нехай буде вислухана й інша сторона (*особа*).
2. Dicāmus verba bona! — Скажімо добрі слова (*побажаймо всього найкращого*)!
3. Edīmus, ut vivāmus, non vivīmus, ut edāmus. — Ми їмо, щоб жити, не живемо, щоб їсти.
4. Feci, quod potui, faciānt meliōra potentes. — Я зробив (*зробила*) все, що міг (*могла*), нехай зроблять краще ті, котрі можуть.
5. Ne noceas, si juvāre non potes. — Не зашкодь, якщо не можеш допомогти (*хворому*).
6. Pereat mundus et fiat justitia! — Нехай загине світ, але хай переможе справедливість (*девіз*)

германського імператора Фердинанда I (1555-1564)).

7. Si qui non vult operāri, non mandūcet. —

Хто не хоче працювати, той нехай не їсть (*Друге послання апостола Павла "До солунян", III, 10*).

§ 69. ДІСПРИКМЕТНИК МИНУЛОГО ЧАСУ ПАСИВНОГО СТАНУ (PARTICIPIUM PERFECTI PASSIVI)

Participium perfecti passivi (P.P.P.) утворюється шляхом додавання до основи **супіна** (див. §35) прикметникових закінчень прикметників першої групи -us(m), -a(f), -um(n), наприклад:

Дієслово <i>perfecti passivi</i>	Основа супіна	Participium
curo, <u>curātum</u> , āre лікувати	curat-	curātus, a, um вилікуваний
misceo, <u>mixtum</u> , ēre змішувати	mixt-	mixtus, a, um змішаний
solvo, <u>solūtum</u> , ěre розчиняти	solut-	solūtus, a, um розчинений
nutrio, <u>nutrītum</u> , ĩre годувати	nutrit-	nutrītus, a, um нагодований

Participia perfecti passivi відмінюються так само, як і прикметники першої групи, тобто за зразком іменників першої і другої відмін. Вони часто вживаються в анатомічній, гістологічній, фармацевтичній і клінічній термінології. Запам'ятайте найчастіше вживані.

§ 70. ДІСПРИКМЕТНИКИ МИНУЛОГО ЧАСУ ПАСИВНОГО СТАНУ В МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Анатомічні терміни

aggregātus, a, um скупчений	oblongātus, a, um довгастий
follicūli lymphatīci aggregāti скупчені лімфатичні вузлики	medulla oblongāta довгастий мозок
affixus, a, um прикріплений	occlūsus, a, um закритий
lamīna affixa прикріплена пластинка	pars occlūsa закрита частина
circumflēxus, a, um огинальний	occultus, a, um прикритий
arteria circumflēxa огинальна артерія	margo occultus прикритий край
compactus, a, um щільний	musculus pectinātus гребенястий м'яз
substantia compacta щільна речовина	perforātus, a, um пронизаний
compositus, a, um складний	substantia perforāta пронизана речовина
articulatio composita суглоб	retroflēxus, a, um загнутий назад
contortus, a, um покручений	fasciculus retroflēxus загнутий пучок
tubulus renālis contortus покручений нирковий каналець	striātus, a, um смугастий
cruciātus, a, um схрещений, хрестоподібний	ramus striātus смугаста гілка
musculus cruciātus хрестоподібний м'яз	transversus, a, um поперечний
fixus, a, um прикріплений, нерухомий	ligamentum transversum поперечна зв'язка
punctum fixum нерухома точка	vallātus, a, um обвалований, валкоподібний
	papillae vallatae валкоподібні сосочки, обвалковані сосочки

Гістологічні терміни

accumulātus, a, um накопичений	fixus, a, um прикріплений
corpusculum neurosecretorium накопичене нейросекреторне тільце	pars fixa прикріплена частина
	imperfectus, a, um незавершений

aggregātus, a, um скупчений, агрегований
noduli lymphatīci aggregāti скупчені лімфатичні вузлики
compactus, a, um компактний
os compactum компактна кістка
complēxus, a, um складний
glandula tubulosa complēxa складна трубчаста залоза
compositus, a, um складний
nucleolus compositus складне ядрце
convolutus, a, um покручений
tubulus seminifer convolutus покручений сім'яний каналець
contortus, a, um звивистий
cornificātus, a, um зроговілий
epithelium cornificātum зроговілий епітелій
disjunctus, a, um розділовий
stratum disjunctum розділовий шар
disseminātus, a, um розсіяний
cellula cum synapsi disseminata клітина з розсіяним синапсом

Фармацевтичні терміни

compositus, a, um складний	divisus, a, um поділений
pulvis compositus складний порошок	pulvis divisus поділений (на дози) порошок
compressus, a, um пресований	filtrātus, a, um профільтрований, проціджений
herba concisocompressa трава різанопресована	liquor filtrātus проціджена рідина
concentrātus, a, um концентрований	obductus, a, um покритий оболонкою

lamina basalis imperfecta незавершена базальна пластинка
punctātus, a, um точковий
nucleoplasma punctatum точкова нуклеоплазма
reservātus, a, um збережений
zona reservatae cartilaginis зона збереженого хряща
separātus, a, um відокремлений
glandula sebacea separata відокремлена сальна залоза
striātus, a, um посмугований
limbus striātus посмугована облямівка
tensus, a, um натягнутий
pars tensa натягнута частина
transversus, a, um поперечний
tubulus transversus поперечна трубочка
dispersus, a, um розсіяний
glomus dispersum розсіяний клубок

solutio concentrāta

концентрований розчин
concīsus, a, um різаний
gemmae Pini concīsaе різані
соснові бруньки

depurātus, a, um очищений
adeps suillus depurātus

очищений свинячий жир
destillātus, a, um дистильований
aqua destillāta дистильована вода
dilūtus, a, um розведений
acidum dilūtum розведена
кислота

exsiccātus, a, um висушений
fructus Sorbi exsiccāti висушені
плоди горобини

Клінічні терміни

acquisītus, a, um набутий
vitium cordis acquisītum набута
вада серця
apertus, a, um відкритий
clausus, a, um закритий
combinātus, a, um
комбінаторний
vitium mitrāle combinātum
комбінаторна мітральна вада
complētus, a, um повний
complicātus, a, um ускладнений
fractūra aperta (clausa, complēta, complicāta) перелом відкритий, (закритий, повний, ускладнений)
compensātus, a, um
компенсований

tabulettae obductae таблетки,
покриті оболонкою
praecipitātus, a, um осаджений
Sulfur praecipitātum осаджена
сірка
rectificātus, a, um очищений
oleum Terebinthinae rectificātum
очищений скипидар
reductus, a, um відновлений
Ferrum reductum відновлене
залізо

tritrus, a, um розтертий, тертий
Camphōra trita терта камфора
ustus, a, um палений
Magnesia usta палена магнезія

struma diffūsa toxīca дифузний
токсичний зоб
disseminātus, a, um розсіяний
sclerōsis dissemināta розсіяний
склероз
incarcerātus, a, um
защемлений
hernia incarcerāta защемлена
грижа
innātus, a, um вроджений
nephropathia innāta вроджена
нефропатія
inversus, a, um перевернений
situs inversus viscērum
перевернене положення
внутрішніх органів
laesus, a, um пошкоджений

hepatitis compensāta chronīca
хронічний компенсований
гепатит
congenītus, a, um вроджений
vitium cordis congenītum
вроджена вада серця
contūsus, a, um товчений
vulnus contūsum товчена рана
diffūsus, a, um розлитий

functio laesa пошкоджена функція
mixtus, a, um змішаний
glaucoma mixtum змішана
глаукома
morsus, a, um кусаний
vulnus morsum рана укушена
protractus, a, um затяжний
decursus protractus morbi
зтяжний перебіг хвороби

ВПРАВИ

I. Утворіть дієприкметники минулого часу пасивного стану від таких дієслів, перекладіть українською мовою:

perfōro, ātum, āre — пронизувати, пробивати
doceo, doctum, ēre — навчати, вчити
figo, fixum, ēre — прикріплювати
audio, ītum, īre — слухати, вислуховувати

II. Перекладіть українською мовою терміни:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
arteria circumflexa femōris	nodūli lymphatīci aggregāti
substantia compacta ossis	os compactum
musculi cruciāti	tubūli seminiferi convoluti
ramus striātus	epithelium squamosum (planum cornificatum)
folliculi lymphatīci aggregāti	cartilāgo reservāta
ligamentum transversum scapulae	glandulae tubulosae complexae
tubuli renales contorti	nucleoli compositi
papilla vallata	tubulus contortus proximālis
articulatio composita	stratum compactum
lineae transversae	pars fixa

фармацевтичні

formula remediōrum composita, herba Leonūri concisocompressa, recipe olei Terebinthinae rectificāti guttas III, gemmarum Pini concisarum 30,0, tabulettae obductae, adeps suillus depuratus, acidum

hydrochloricum dilutum purum, folia Rubi idaei exsiccata, Ferri reducti 50,0, Camphora trita, pulvis divinus, solutio concentrata, charta cerata.

клінічні діагнози

fractura tibiae clausa, struma diffusa toxica, vitium cordis innatum, hepatitis compensata protracta chronica, situs inversus viscerum, nephropathia congenita, alvus laxa.

III. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Rp.: Nitroglycerini soluti 4 ml	2. Rp.: Sulfuris depurati 0,3
Da.Signa:	Olei Persicorum 30,0
	Misceatur.Sterilisetur!
	Detur.
	Signetur:

ВПРАВИ

I. Перекладіть і напишіть латинською мовою терміни:

анатомічні

поперечне піднебінне шво	агерований лімфатичний вузлик
схрещені зв'язки коліна	згорнута частина
прикріплена пластинка зорового горба	дистальний звивистий каналець
поперечний м'яз язика	посмугований стовп
покручені ниркові каналці	поперечна проточна гребеняста зв'язка
огиальна артерія лопатки	

фармацевтичні

очищена сірка; видай у таблетках, покритих оболонкою; розведена дистильованою водою хлоридна кислота; відновлене залізо; висушені ягоди вишні; поділений на дози порошок; очищений етиловий спирт.

клінічні діагнози

порушена функція печінки; закритий ускладнений перелом стегнової кістки; защемлена грижа; затяжний перебіг хвороби; розсіяний склероз.

II. Перекладіть і напишіть латинською мовою рецепти:

- Візьми: Сухого гематогену 1,0
Видай кількістю 60 у навоскованому папері
Познач:
- Візьми: Настоянки валеріани 10 мл
Тертої камфори 2,0
Змішай. Видай.
Познач:

Латинські вислови й афоризми

- Alea jacta est. — Жереб кинуто (вираз належить Юлію Цезарю, вживається тоді, коли хочуть заявити про незворотно прийняте рішення).
- Ante Christum natum (скор. а. Chr. n.). — До Різдва Христового (тобто до н.е.).
- Dictum — factum. — Сказано — зроблено.
- Multi enim sunt vocati, pauci vere electi. — Бо багато покликаних, але вибраних мало. (Євангелія від Матей, 22.4.)
- Nemo propheta acceptus est in patria sua, in familia sua atque in domo sua. — Нема пророка, визнаного в своїй батьківщині, у своїй родині і в своєму домі. (Євангелія від Марка, 6.4.)
- Post Christum natum (р. Chr. n.). — Після Різдва Христового (тобто н.е.).
- Post factum. — Після того, що сталося (після зробленого).
- Post scriptum (P.S.). — Після написаного (дописка, додаток після написаного).

§ 71. ТРЕТЯ ВІДМІНА ІМЕННИКІВ (Declinatio tertia)

До третьої відміни належать іменники всіх трьох родів, які мають різні закінчення в **Nom. sing.** і закінчення **-is** в **Gen. plur.** Наприклад :

margo, ĩnis *m* – край; **radix, ĩcis** *f* – корінь; **corpus, ħris** *n* – тіло.

Серед іменників III відміни є іменники **рівноскладові** і **нерівноскладові**.

До **рівноскладових** належать іменники, які мають однакову (**рівну**) кількість складів в **Nom. et Gen. sing.**, наприклад: **cutis, is** *f* – шкіра; **canalis, is** *m* – канал.

До **нерівноскладових** належать іменники, які в **Gen. sing.** мають на один склад більше, ніж в **Nom. sing.**, наприклад: **margo, ĩnis** *m* – край; **cartilāgo, ĩnis** *f* – хрящ.

Основу іменників III відміни визначають шляхом відкидання закінчення **-is** – у **Gen. sing.**, наприклад:

Nom. sing.	Gen. sing.	Значення	Основа
margo	margĭn-is	край	margĭn-
cartilāgo	cartilagĭn-is	хрящ	cartilagĭn-
corpus	corpŏr-is	тіло	corpŏr-
ulcus	ulcĕr-is	виразка	ulcĕr-
symptōma	symptomāt-is	симптом	symptomāt-

NB! У порівнянні з формою **Nom. sing.** основа іменників III відміни часто видозмінена. Про це потрібно пам'ятати як при відмінюванні іменників III відміни, так і при утворенні множини відповідних медичних термінів на базі іменників III відміни.

§ 72. ТИПИ ВІДМІНЮВАННЯ

Іменники III відміни на основі відмінностей у закінченнях (оскільки в одних і тих самих відмінках вони можуть мати різні закінчення) поділяються на три типи відмінювання: **приголосний** (*основний тип*), **голосний** і **мішаний**.

Відмінкові закінчення іменників третьої відміни				
<i>Singulāris</i>			<i>Plurālis</i>	
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.		різні	-es	-a(ia)
Gen.	-is			-um(-ium)
Dat.	-i			-ibus
Acc.	-em(-im)	Nom.	-es	-a(-ia)
Abl.	-e(-i)			-ibus

За приголосним типом відмінюються нерівноскладові іменники всіх родів, основа яких закінчується на одну приголосну, наприклад:

margo, ĩnis <i>m</i>	(основа margĭn-)	край;
cartilāgo, ĩnis <i>f</i>	(основа cartilagĭn-)	край;
corpus, ħris <i>n</i>	(основа corpŏr-)	тіло.

Іменники приголосного типу мають такі відмінкові закінчення, які у наведеній таблиці подані поза дужками.

Зразок відмінювання

margo, ĩnis <i>m</i> – край		основа margĭn-
<i>Singulāris</i>		<i>Plurālis</i>
Nom.	margo	margĭn-es
Gen.	margĭn-is	margĭn-um
Dat.	margĭn-i	margĭn-ibus
Acc.	margĭn-em	margĭn-es
Abl.	margĭn-e	margĭn-ibus

За голосним типом відмінюються іменники третьої відміни лише середнього роду, але тільки ті, які в **Nom. sing.** мають закінчення **-e, -al, -ar**, наприклад: **rete, is** *n* – сітка; **animal, ālis** *n* – тварина; **calcar, āris** *n* – шпора.

Іменники голосного типу мають такі відмінкові закінчення, які в наведеній таблиці подані в дужках.

Зразок відмінювання

rete, is <i>n</i> – сітка		основа ret-
<i>Singulāris</i>		<i>Plurālis</i>
Nom.	rete	ret-ia
Gen.	ret-is	ret-ium

<i>Dat.</i>	ret-i	ret-ibus
<i>Acc.</i>	rete	ret-ia
<i>Abl.</i>	ret-i	ret-ibus

За мішаним типом відмінюються:

1) такі нерівноскладові іменники, основа яких закінчується на дві або три приголосні, наприклад:

dens, ntis m	основа dent-	зуб;
os, ossis n	основа oss-	кістка.

2) рівноскладові іменники чоловічого і жіночого роду, які в **Nom. sing.** мають закінчення **-es** або **-is**, наприклад: **pubes, is f** – лобок; **cutis, is f** – шкіра.

Іменники мішаного типу мають такі самі відмінкові закінчення, як і іменники приголосного типу, тобто ті, які в наведеній таблиці подані поза дужками. У **Gen. plur.** такі іменники мають закінчення **-ium**, властиве голосному типові, чому й сам тип називається мішаним.

Зразок відмінювання

dens, ntis m – зуб основа **dent** –

	<i>Singulāris</i>		<i>Plurālis</i>	
	m	n	m	n
<i>Nom.</i>	dens	os	dent-es	oss-a
<i>Gen.</i>	dent-is	oss-is	dent-ium	oss-ium
<i>Dat.</i>	dent-i	oss-i	dent-ibus	oss-ibus
<i>Acc.</i>	dent-em	os	dent-es	oss-a
<i>Abl.</i>	dent-e	oss-e	dent-ibus	oss-ibus

NB! Іменники чоловічого і жіночого роду мають однакові відмінкові закінчення.

§ 73. ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

A

caput, itis n голова, головка	os, ossis n кістка
cartilāgo, inis f хрящ	paries, etis m стінка
cavitas, atis f порожнина	pars, rtis f частина

cervix, icis f шийка
chromosōma, atis n хромосома
cor, cordis n серце
corpus, oris n тіло
crus, cruris n гомілка, ніжка
forāmen, inis n отвір
glomus, eris n клубок
unctio, onis f сполучення

pes, pedis m стопа
pulmo, onis m легень
radix, icis f корінь
regio, onis f ділянка
rete, is n сітка
terminatio, onis f закінчення
tuber, eris n горб

B

brikētum, i n брикет
plasma, atis n плазма
Filix (-icis) mas (maris) папороть чоловіча
radix, icis f корінь
rhizōma, atis n кореневище
flos, floris m квітка
solutio, onis f розчин
hirūdo, inis f п'явка

Carbo, onis m вугілля
pulvis, eris m порошок
Sulfur, ūris n сірка
injectio, onis f ін'єкція
tuber, eris n бульба (бот.)
mel, mellis n мед
Papāver, eris n мак
Plantāgo, inis f подорожник

C

abdōmen, inis n живіт
graviditas, atis f вагітність
amputatio, onis f ампутація, відсікання
pavor, oris m страх
pes, pedis m стопа
dens, ntis m зуб
symptōma, atis n симптом, ознака

dolor, oris m біль
trauma, atis n травма, пошкодження
emphysēma, atis n емфізема
ulcus, eris n виразка
erysipēlas, atis n бешиха
extractio, onis f витягання, викидання

ВПРАВИ

I. Визначіть тип відмінювання таких іменників:

pulmo, onis m; os, oris n; os, ossis n; secale, is n; hepar, atis n; cutis, is f; dens, ntis m; margo, inis m; cochlear, aris n; phalanx, ngis f; rete, is

n; flos, floris *m*; tendo, ĩnis *m*; canālis, is *m*; pars, rtis *f*; exemplar, āris *n*; auris, is *f*.

II. Узгодьте прикметники з іменниками і провідмінійте утворені словосполучення в однині і множині:

auris, is <i>f</i> (sinister, tra, trum)	— ліве вухо
pes, pedis <i>m</i> (dexter, tra, trum)	— права стопа
dens, ntis <i>m</i> (incisīvus, a, um)	— різцевий зуб
rete, is <i>n</i> (longus, a, um)	— довга сітка
corpus, ōris <i>n</i> (callōsus, a, um)	— мозолисте тіло

III. Перекладіть терміни українською мовою:

анатомічні	гістологічні
atrium cordis	glomus dispersum
rete longum	crus chromosomātis
pulmo dexter	junctio cellulārum simplex
radix pulmōnis	rete elasticum
pars ossea	cartilāgo fibrōsa
crus sinistrum	cavitas cartilaginea
pariētes ventricūli	terminatio nervi libēra
cavitas pericardiāca	pes terminālis
os temporāle	corpus vitreum
tuber parietāle	paries membranaceus
regiōnes hypochondriacae	regio respiratoria

фармацевтичні

pulvis radīcis Rhei	Sulfur praecipitātum
solutio “Duplex” pro injectionibus	folia Plantaginīs concīsa
tubēra cum radicibus Stephaniae glabrae	rhizōma Calāmi pulverātum
brikētum rhizomātum et radicum Inūlae	flores Bursae pastōris
flores Taraxāci	solutio Iodi spirituōsa
tabulettae Carbōnis activāti	hirudines medicināles

клінічні діагнози

ulcus gastris rotundum	graviditas extrauterina
traumata clausa	erysipelas gangraenodsum
dolor acutus	amputatio membrorum

pavor nocturnus
trauma apertum

extractio dentis

IV. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Recipe: Extracti Filicis maris spissi 0,9
Mellis depurati 25,0
Misce.Da.Signa:
2. Recipe: Emulsi olei jecoris Aselli 200,0
Da ad vitrum fuscum
Signa:
3. Recipe: Hirudines medicinales numero 6
Da. Signa:

ВПРАВИ

I. Перекладіть латинською мовою терміни:

анатомічні	гістологічні
надчеревна і підреброва ділянки	зернисті частини
коріння легень	волокнисті хрящі
живильні отвори	барабанні стінки
стінка шлуночка	вільні закінчення нервів
пальці правої стопи	склисте тіло

фармацевтичні

настій трави водяного перцю; відвар квітів снодійного маку;
брикет кореневищ і коренів маку; суха плазма з глюкозою; вода для ін'єкцій в ампулах.

клінічні діагнози

закрита травма черепа	ампутація правої стопи
травматична підшкірна емфізема	вторинна туберкульозна виразка
симптоми гангренозної бешихи	

II. Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

- 1) 5 % розчину хлориду натрію в кількості 500 мл. Призначте для лікування гнійних ран.
- 2) 200 мл відвару з 10 г кори калини. Призначте по 1 столовій ложці 3 рази на добу за 30 хв до їди.

Латинські вислови й афоризми

1. Amīci fures temporis. — Друзі — злодії часу.
2. Amicus verus rara avis est. — Справжній друг — рідка птаха.
3. Caecus non iudicat de colore. — Сліпий не судить про колір.
4. Praeteritum tempus nunquam revertitur. — Втрачений час ніколи не повертається.
5. Sine labore non erit panis in ore. — Без праці не буде й крихти хліба в роті.

§ 74. ІМЕННИКИ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ (GENUS MASCULINUM)

Іменники чоловічого роду третьої відміни мають такі закінчення в Nom. et Gen. sing.:

Nom.	Gen.	Приклади
- o	- īnis	homo, īnis <i>m</i> людина
	- ōnis	pulmo, ōnis <i>m</i> легеня
- or	- ōris	dolor, ōris <i>m</i> біль
- os	- ōris	mos, mōris <i>m</i> звичай
- er	- tris	venter, tris <i>m</i> черевце, черев
	- ēris	trochanter, ēris <i>m</i> вертлюг
- es (нерівно- складові)	- edis	pes, pedis <i>m</i> стопа, нога
	- ētis	paries, ētis <i>m</i> стінка
- ex	- īcis	vortex, īcis <i>m</i> завиток, вихор

§ 75. ВИНЯТКИ З ПРАВИЛА ПРО РІД ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ

Деякі іменники з такими закінченнями належать до жіночого або середнього роду. Їх слід запам'ятати:

До жіночого роду належать:

- o	carnō, carnis <i>f</i>	м'ясо
- or	arbor, arbōris <i>f</i>	дерево

- er	mater, matris <i>f</i>	мати; оболонка (мозку)
	gaster, gastris <i>f</i>	шлунок (грецьк.)
- es	quies, quiētis <i>f</i>	спокій
	inquiet, ētis <i>f</i>	неспокій
	requies, ētis <i>f</i>	заспокоєння
- ex	lex, legis <i>f</i>	закон
До середнього роду належать:		
- er	cadāver, cadavēris <i>n</i>	труп
	tuber, tubēris <i>n</i>	горб (анат.); бульба (бот.)
	Papāver, Papavēris <i>n</i>	мак
	Piper, Pipēris <i>n</i>	перець
	ver, veris <i>n</i>	весна
- or	cor, cordis <i>n</i>	серце
- os	os, oris <i>n</i>	рот
	os, ossis <i>n</i>	кістка

§ 76. СУФІКСИ ІМЕННИКІВ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ

Серед анатомічних, гістологічних і клінічних термінів є чимало термінів, утворених за допомогою суфікса **-or**, який означає діючу особу або предмет, що виконує дію. Цей суфікс додається до основи супіна, наприклад:

abductor, ōris m — відвідник, відвідний м'яз (*vid* abdūco, **abductum, ēre** — відводити);

doctor, ōris m — доктор, вчений (*vid* doceo, **doctum, ēre** — вчити, навчати).

Серед клінічних термінів за допомогою цього суфікса утворені такі, що означають фізичний або душевний стан, наприклад:

tumor, ōris m — пухлина (*vid* tumeo, **ēre** — пухнути);

rubor, ōris m — почервоніння (*vid* rubeo, **ēre** — червоніти).

§ 77. ГРЕЦЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ ЛАТИНСЬКИХ ІМЕННИКІВ ІІІ ВІДМІНИ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ

Латинський іменник	Грецький еквівалент і його основа	Закінчення
✓ <u>apex</u> , īcis <i>m</i>	acron, acr-	верхівка, край
<u>adeps</u> , īdis <i>m</i>	lipos, lip-	жир
<u>calor</u> , ōris <i>m</i>	therma, therm-	жар, тепло
<u>carbo</u> , ōnis <i>m</i>	anthrax, anthrac-	вугілля
<u>color</u> , ōris <i>m</i>	chroma, chrom-	колір, барва
	chromat-	
<u>dens</u> , ntis <i>m</i>	odus, odont-	зуб
<u>dolor</u> , ōris <i>m</i>	odyne, odyn-	біль
<u>ensis</u> , is <i>m</i>	xiphos, xiph-	меч
<u>homo</u> , īnis <i>m</i>	anthropos, anthrop-	людина
<u>mensis</u> , is <i>m</i>	men, men-	місяць (календ.)
<u>pavor</u> , ōris <i>m</i>	phobos, -phobia	страх
<u>pes</u> , pedis <i>m</i>	pus, pod-	стопа
<u>piscis</u> , is <i>m</i>	ichthys, ichthy-	риба
<u>pulmo</u> , ōnis <i>m</i>	pneumon, pneum-	легеня
<u>sanguis</u> , īnis <i>m</i>	haema, haem-, haemat-	кров
<u>sudor</u> , ōris <i>m</i>	hidor, hidr-	піт
<u>tendo</u> , īnis <i>m</i>	tenon, ten-	сухожилок
<u>unguis</u> , is <i>m</i>	onyx, onych-	ніготь
<u>venter</u> , tris <i>m</i>	lapara, lapar-	живіт, черев

§ 78. ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

А

<u>apex</u> , īcis <i>m</i> верхівка, кінчик	<u>margo</u> , īnis <i>m</i> край
<u>arbor</u> , ōris <i>f</i> дерево	<u>mater</u> , tris <i>f</i> оболона (мозку)
<u>cor</u> , cordis <i>n</i> серце	<u>pes</u> , pedis <i>m</i> стопа, ніжка
<u>cortex</u> , īcis <i>m</i> кора, кірка	<u>pollex</u> , īcis <i>m</i> великий палець руки
<u>depressor</u> , ōris <i>m</i> опускач (м'яз)	<u>pulmo</u> , ōnis <i>m</i> легеня
<u>extensor</u> , ōris <i>m</i> розгинач (м'яз)	<u>stapes</u> , ēdis <i>m</i> стремінце

flexor, ōris *m* згинач (м'яз)
homo, īnis *m* людина
index, īcis *m* вказівний палець
liquor, ōris *m* рідина

trochanter, ēris *m* вертлюг
vertex, īcis *m* тім'я
vomer, ēris *m* леміш
vortex, īcis *m* вихор
vortices pilorum волоссяні вихри

В

adeps, adīpis *m* жир, сало
Aether, ēris *m* ефір
auctor, ōris *m* автор
Carbo, ōnis *m* вугілля
cortex, īcis *m* кора
liquor, ōris *m* рідина, розчин
 лікарської рідини

liquor Ammonii anisātus
 нашатирно- ганусові краплі
Bursa pastōris (бот.) грицики
sapo, ōnis *m* мило
Polygāla, ae *f* китятки

С

calor, ōris *m* жар, тепло
dolor, ōris *m* біль
herpes, ētis *m* пухирчастий
 лишай
livor, ōris *m* синява пляма, синяк
livor mortis трупна пляма
 червонуватого і темно-синього
 кольору
pavor, ōris *m* страх

rigor, ōris *m* заціпеніння, задубіння
rubor, ōris *m* почервоніння
stridor, ōris *m* шипіння, свист
stupor, ōris *m* ступор, стан заціпе-
 ніння, повна нерухомість і без-
 чуттєвість без втрати свідомості
tremor, ōris *m* тремор, дрижання
tumor, ōris *m* пухлина,
 припухлість

ВПРАВИ

I. Узгодьте прикметники з іменниками і перекладіть українською мовою:

pulmo (dexter, tra, trum); tuber (magnus, a, um); pes (sinister, tra, trum); os (parvus, a, um); cor (adipōsus, a, um); lex (durus, a, um); mater (pius, a, um); arbor (altus, a, um); dolor (acūtus, a, um); Papāver (somniafer, ēra, fērum); Piper (niger, gra, grum); quies (absolūtus, a, um); homo (sanus, a, um); pes (equīnus, a, um).

II. Перекладіть українською мовою терміни:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
canālis obturatorius	pes terminālis
muscūlus depressor angūli oris	dura mater encephālī
apex pulmōnis dextri	pia mater spinālis
pia mater encephālī	paries tympanicus
margīnes squamōsi	medulla ossium flava
muscūlus abductor pollicis longus	medulla ossium fibrōsa
ala vomēris	pariētes membranacei
pariētes ventricūli	arbor bronchiālīs
glandūlae oris	cortex ovarii
apex cordis	gutta adipis
<i>фармацевтичні</i>	
adeps suillus depurātus	guttae Aethēris aethylicī
flores Sambūci nigrae exsiccāti	ex cortice Viburni
decoctum Papavēris somnifēri	liquor Ammonii anisātus
tabulettae Carbōnis activāti	liquor ad clavos
Papāver somnifērū	Piper nigrum
Aether aethylicus	

клінічні

acrophobia; chromatopsia; chromophobia; anthracōsis;
lipodystrophia; thermoplegia; laparotomia; odontoscopia; onychia;
acralgia.

клінічні діагнози

ruptūra cordis externa; pes equinus myogēnus; cor pulmonāle
subacūtum;
haemothorax circumscriptus; tumor odontogēnus mixtus; tremor
alcoholicus; pneumonia lobularis.

III. Перекласти латинською мовою рецепти:

1. Rp.: Decoci radīcis Saponariae ex 6,0-180 ml
Liquōris Ammonii anisāti 3 ml
Misce. Da.
Signa:

2. Recipe: Solutiōnis Riboflavīni 0,02 % 10 ml
Glucōsi 0,5
Kalii iodīdi 0,2
Solutiōnis Citrali 1% guttas VI
Misce. Da.
Signa:

ВПРАВИ

I. Перекладіть терміни латинською мовою:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
тверда оболонка головного мозку	кінцеві ніжки
верхівка лівої легені	м'яка оболонка головного мозку
пальці лівої стопи	червоний кістковий мозок
стінка лівого шлуночка	драглистий кістковий мозок
м'язи-розгиначі	барабанні стінки
волосяні вихри (вихри волосків)	жирові краплі

фармацевтичні

настій квітів ромашки; сік з головок снодійного маку; 20 г
очищеного свинячого жиру; відвар трави грициків; відвар кори
бузини.

клінічні

верхня поперечна лапаротомія; вимірювання людського тіла;
боязнь незнайомих людей; вимірювання розмірів стопи.

клінічні діагнози

дистрофічна оніхія; нічний страх; грипозна пневмонія.

II. Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

- 1) 180 мл. відвару з 8 г. листків і кори бузини.
Призначте по 1 столовій ложці три рази на день.
- 2) Лінімент, що складається з йодиду калію і очищеного свинячого
жиру по 2 г, ланоліну 15 г, дистильованої води –1 мл.
Призначте змазувати уражену поверхню.

Латинські вислови й афоризми

1. **Alma mater.** – Мати-годувальниця (так студенти-випускники шанобливо називають свій навчальний заклад).
2. **Arbor mala, mala mala.** – Погане дерево – погані плоди.
3. **Dura lex, sed lex.** – Суворий закон, але закон.
4. **Homo ornat locum, non locus hominem.** – Людина прикрашає місце, а не місце людину.
5. **Homo sacra res est homini.** – Людина людині – святиня (Сенека).
6. **Honōres mutant mores, sed raro in meliōres.** – Почесті змінюють звичаї, але рідко на кращі.
7. **Labor omnia vincit.** – Праця все перемагає.
8. **Lege artis.** – Згідно з законом мистецтва (за всіма правилами).

§ 79. КЛІНІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

(для самостійної позааудиторної роботи)

Запам'ятайте значення медичних термінів:

- Anthropologia**, ae f антропология – наука про походження та еволюцію людини, формування людських рас і про нормальні варіації будови і функції організму
- Gastrectomia**, ae f гастректомія – повне видалення шлунка з накладанням анастомозу між стравоходом і порожньою кишкою
- Hidrocystōma**, āris n гідроцистома – кіста потової залози
- Hyperhidrōsis**, is f гіпергідроз – надмірне виділення поту
- Ichthyōsis**, is f іхтіоз – різновид кератозу, що характеризується ураженням великих ділянок або всього шкірного покриву
- Ichthyotoxicōsis**, is f іхтіотоксикоз – харчове отруєння, що виникає при вживанні в їжу отруйних риб
- Laparotomia**, ae f лапаротомія – оперативний розтин черевної порожнини (через черевну стінку)

Menophobia, ae f менофобія – нав'язливий страх менструації чи пов'язаних з нею неприємних відчуттів

Menometrorrhagia, ae f менометрорагія – кровотеча з матки під час менструації, яка перевищує за інтенсивністю чи тривалістю нормальну

Odontolithus, i m = **calcūlus dentālis** – зубний камінь

Odontoscopia, ae f одонтоскопія – сукупність методів опису особливостей розвитку і будови зубної системи, які застосовуються в антропології

Odynophobia, ae f одинофобія – страх болю

Onycholysis, is f відшарування нігтьової пластинки від нігтьового ложа

Phobophobia, ae f фобофобія – страх появи нав'язливої боязні

Pneumectomy, ae f пневмектомія – повне видалення легені хірургічним шляхом

Podalgia, ae f подальгія – біль у стопі, який виникає після фізичного навантаження, частіше при плоскостопості

Tenolysis, is f звільнення сухожилка від рубців хірургічним способом

Xiphopagus, i m ксифопаг – близнюки, зрослені в ділянці мечоподібного відростка

§ 80. ІМЕННИКИ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ ЖІНОЧОГО РОДУ (GENUS FEMININUM)

Іменники III відміни жіночого роду мають такі закінчення в Nom. et Gen. sing.:

Nom.	Gen.	Приклади
- as	- ātis	cavitas, cavitātis f порожнина
- is	- is	cutis, cutis f - шкіра
	- idis	glottis, glottidis f голосник
		colitis, colitidis f коліт
- es (рівноскладові)	- is	pubes, pubis f лобок
- s (з попереднім приголосним)	- tis	pars, partis f частина
		frons, frontis f лоб, чоло

us	- ūdis	incus, incūdis <i>f</i>	коваделко
	- ūtis	salus, salūtis <i>f</i>	здоров'я
- x (крім -ex)	- cis	cervix, cervīcis <i>f</i>	шийка, шия
	- gis	phalanx, phalangis <i>f</i>	фаланга (пальця), ряд
	- ctis	nox, noctis <i>f</i>	ніч
- do	- īnis	hirūdo, hirudīnis <i>f</i>	п'явка
- go	- īnis	impetigo, impetigīnis <i>f</i>	імпетиго, поверхнева піодермія
- io	- ōnis	regio, regiōnis <i>f</i>	ділянка

§ 81. ВИНЯТКИ З ПРАВИЛА ПРО РІД ІМЕННИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ

З вищевказаними закінченнями деякі іменники належать до чоловічого або середнього роду.

До чоловічого роду належать іменники :

- as:	atlas, atlantis <i>m</i>	атлант, перший шийний хребець
- do:	tendo, tendīnis <i>m</i>	сухожилок
- go:	margo, margīnis <i>m</i>	край
- is:	axis, axis <i>m</i>	вісь, другий шийний хребець
	canālis, is <i>m</i>	канал
	ensis, is <i>m</i>	меч
	pulvis, pulvērīs <i>m</i>	порошок
	sanguis, īnis <i>m</i>	кров
	testis, is <i>m</i>	яєчко, чоловіча статева залоза
	vermis, is <i>m</i>	черв'як
	unguis, unguis <i>m</i>	ніготь
- s :	dens, dentis <i>m</i>	зуб
	adeps, īpis <i>m</i>	жир, сало
	fons, fontis <i>m</i>	джерело
	hydrops, hydrōpis <i>m</i>	водянка
	mons, montis <i>m</i>	горб; підвищення; гора
	pons, pontis <i>m</i>	міст
- x:	anthrax, ācis <i>m</i>	сибірка, сибірська виразка

calix, īcis <i>m</i>	чашечка (ниркова)
calyx, ūcis <i>m</i>	чашечка (квітки), келих
coccyx, coccýgis <i>m</i>	куприк
fornix, īcis <i>m</i>	склепіння
halux, halūcis <i>m</i>	великий палець ноги
helix, īcis <i>m</i>	завиток, закруток
larynx, laryngis <i>m</i>	гортань
pharynx, pharyngis <i>m</i>	глотка
thorax, thorācis <i>m</i>	грудна клітка
varix, varīcis <i>m</i>	венозний вузол

NB! До чоловічого роду належать також назви аніонів солей кисневмісних кислот із закінченнями **-as(-atis), -is (-ītis)**, наприклад:

sulfas, ātis <i>m</i>	сульфат
phosphas, ātis <i>m</i>	фосфат
nitris, ītis <i>m</i>	нітрит
nitras, ātis <i>m</i>	нітрат

До середнього роду належать:

vas, vasis <i>n</i>	судина, посуд
erysipēlas, erysipelātis <i>n</i>	бешиха
pancreas, pancreātis <i>n</i>	підшлункова залоза
Ribes, is <i>n</i>	порічки, смородина
- x Echinopānax, ācis <i>n</i>	заманиха

§ 82. ГРЕЦЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ ЛАТИНСЬКИХ ІМЕННИКІВ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ ЖІНОЧОГО РОДУ

Латинський іменник	Грецький еквівалент і його основа	Значення
articulatio, ōnis <i>f</i>	arthron, arthr-	суглоб
auris, is <i>f</i>	us, otos, ot-	вухо
avis, avis <i>f</i>	ornis, ornith-	птаха
curatio, ōnis <i>f</i>	therapia, -therapia	лікування
cutis, is <i>f</i>	derma, dermat-, derm-	шкіра
cartilāgo, īnis <i>f</i>	chondros, chondr-	хрящ

mater, tris <i>f</i>	menix, mening-	мозкова оболонка
mors, rtis <i>f</i>	thanatos, thanat-	смерть
pelvis renālis <i>f</i>	pyelos, pyel-	ниркова миска
sectio, ōnis <i>f</i>	tome, tom-	розріз, розтин

§ 83. КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ

- derma (dermia) — захворювання	<i>шкіра</i>
- praxis — виконання	
- rrhexis — розрив кровоносної судини або органа; крихкість	

§ 84. ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

A

aggregatio, ōnis <i>f</i> група, агрегація	investio, ōnis <i>f</i> оболонка (<i>гіст.</i>)
appendix, īcis <i>f</i> відросток	junctio, ōnis <i>f</i> сполучення
a. vermiformis червоподібний відросток	lens, ntis <i>f</i> кришталік
articulatio, ōnis <i>f</i> суглоб	mons, ntis <i>m</i> горбик, підвищення
auris, is <i>f</i> вухо	pars, partis <i>f</i> частина
axis, is <i>m</i> вісь, другий шийний хребець	phalanx, ngis <i>f</i> фаланга (<i>пальця</i>)
calix, īcis <i>f</i> чашечка (<i>ниркова</i>), келих	pons, ntis <i>m</i> міст
calyx, ūcis <i>m</i> чашечка (<i>квітки</i>)	portio, ōnis <i>f</i> частина, відділ (<i>гіст.</i>)
cavitas, ātis <i>f</i> порожнина	pubes, is <i>f</i> лобок
constrictio, ōnis <i>f</i> стиснення	pyrāmis, īdis <i>f</i> піраміда
cuspidis, īdis <i>f</i> вістря	radix, īcis <i>f</i> корінь
cutis, is <i>f</i> шкіра	regio, ōnis <i>f</i> ділянка
dens, ntis <i>m</i> зуб	sanguis, īnis <i>m</i> кров
extremitas, ātis <i>f</i> кінець	terminatio, ōnis <i>f</i> закінчення
	testis, is <i>m</i> яєчко-чоловіча статеві залози
	thorax, ācis <i>m</i> грудна клітка

fibrocartilāgo, īnis <i>f</i> волокнистий хрящ	trias, ādis <i>f</i> триада, поєднання трьох ознак, предметів, понять
fornix, īcis <i>m</i> склепіння	tuberositas, ātis <i>f</i> горбистість
helix, īcis <i>f</i> завиток	vermis, is <i>m</i> черв'як
impressio, ōnis <i>f</i> втиснення, вдавнення	

B

aspersio, ōnis <i>f</i> присипка	Nux(nucis) vomica(ae) <i>f</i> блювотний горіх
conservatio, ōnis <i>f</i> консервація	pix, īcis <i>f</i> смола
emulsio, ōnis <i>f</i> емульсія	pix liquida дьоготь
hirūdo, īnis <i>f</i> п'явка	pulvis, ěris <i>m</i> порошок
injectio, ōnis <i>f</i> ін'єкція, впрорскування	solutio, ōnis <i>f</i> розчин
mucilāgo, īnis <i>f</i> слиз (<i>лікарська форма</i>)	Solutio Ammonii caustici нашатирний спирт
	turio, ōnis <i>f</i> брунька, пагінець

C

adipositas, ātis <i>f</i> ожиріння	hydrops, ōpis <i>m</i> водянка — скупчення трансудату в будь-якій порожнині тіла
cicatrix, īcis <i>f</i> рубець, шрам	palpatio, ōnis <i>f</i> пальпація, метод діагностичного дослідження шляхом прощупування тіла
combustio, ōnis <i>f</i> опік	pestis, is <i>f</i> чума
congelatio, ōnis <i>f</i> відмороження	resectio, ōnis <i>f</i> резекція — вирізання частини органа
contusio, ōnis <i>f</i> контузія, удар, забій, ушиб	transfusio, ōnis <i>f</i> переливання
degeneratio, ōnis <i>f</i> переродження, дегенерація	transfusio sanguinis переливання крові
exacerbatio, ōnis <i>f</i> загострення	vertigo, īnis <i>f</i> запаморочення (<i>голови</i>)
extractio, ōnis <i>f</i> витягання	
gravitas, ātis <i>f</i> тяжкість	
graviditas, ātis <i>f</i> вагітність	

ВПРАВИ

I. Узгодьте прикметники з іменниками і перекладіть українською мовою:

dens (incisīvus, a, um); articulatio (compositus, a, um); canālis (obturatorius, a, um); adeps (suillus, a, um); extremītas (tubarius, a, um); vas (sanguineus, a, um); cutis (siccus, a, um); hydrops (cardiācus, a, um); pancreas (accessorius, a, um); erysipēlas (traumaticus, a, um); sanguis (venōsus, a, um); axis (opticus, a, um); margo (zygomatīcus, a, um); pulvis (grossus, a, um); thorax (latus, a, um); phalanx (medius, a, um); tendo (calcaneus, a, um); terminatio (liber, ēra, ērum); auris (medius, a, um).

II. Перекладіть українською мовою терміни:

анатомічні	гістологічні
pars optica tendinis	junctio denticulata
sanguis arteriōsus	pars terminālis tubulōsa
tuberositas deltoidea humeri	cavitas calicis
phalanges digitōrum	cuspidis dentalis
fibrocartilago interpubica	cavitas medullaris primaria
margo squamosus	terminatio nervi libera
raphe pontis	investio processus neuroni
fornix pharyngis	capsula lentis
cauda pancreatis	cervix dentis
cartilagineus nasales accessoriae	trias hepatica
folium vermis	basis pyramidis
nuclei montis	calix renalis major
	portio vaginalis cervicis

фармацевтичні

pulvis compositus; solutio spirituosa; solutio pro conservatiōne sanguinis seu haemoconservantum; pulvėres divisi; cortices, flores, radices, solutiōnes, emulsiōnes, mucilagines; pix liquida; solutio Ammonii caustici; mucilago seminum Lini; pro injectionibus subcutaneis; infusum Uvae ursi; pulvis radices Glycyrrhizae compositus; hiruđo medicinalis; vaccinum contra pestem.

клінічні

gravitas morbi; vertigophobia; palpatio profunda; adipositas alimentaria; vertigo systemica; stadium exacerbationis; inflammatio allergica; amputatio mammae seu mastectomia; congelatio digitōrum pedum; extractio cataractae combinata; graviditas extrauterina tubaria dextrolateralis; cicatrices post variolam veram; deformatio articulationis; exstirpatio uteri seu hysterectomy; resectio gastris; pestis pulmonalis primaria; hydrops sacci lacrimalis.

III. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Rp.: Solutio Natrii chloridi 5 % 500 ml
Sterilisa!
Da. Signa:
2. Rp.: Decocti corticis Frangulae 20,0 : 200 ml
Natrii sulfatis 20,0
Misce. Da. Signa:
3. Rp.: Turiōnum Pini
Herbae Serpylli
Radices Valerianaе 80,0
Foliōrum Farfarae
Radices Glycyrrhizae ana 50,0
Lichenis islandici 40,0
Misce, fiant species
Da. Signa:
4. Rp.: Pulvėris Glycyrrhizae compositi 30,0
Da in scatula
Signa:

ВПРАВИ

I. Перекладіть латинською мовою терміни

анатомічні	гістологічні
порожнина грудної клітки	цитоплазматичне стиснення
венозна кров	просте сполучення клітин
додаткова підшлункова залоза	кінцевий відділ
склепіння горла	хрящова порожнина
черв'як мозочка	зубне вістря

внутрішня пластинка келиха

фармацевтичні

порошок кореня ревеня; очищений свинячий жир; паста при опіках; складний поділений порошок; присипка тальку; дьогтю 20,0; спиртовий розчин камфори; грубі порошки.

клінічні

розтин сухожилка; кров у сечі; сечокрів'я; зубний камінь; лікування кров'ю, її компонентами або виготовленими з неї препаратами; розм'якшення хряща; хронічна венозна недостатність; видалення легень; виділення жирів з сечею.

клінічні діагнози

простий вивих суглоба плечової кістки; справжня ерозія шийки матки; остеопластична пневмонія; кардіологічний пневмосклероз.

II. Перекладіть латинською мовою рецепти:

1. Візьми: Розчину кокаїну гідрохлориду 2 % 5 мл
Розчину адреналіну гідрохлориду 0,1 % 3 краплі
Змішай. Видай. Познач:
2. Візьми: Спиртового розчину йоду 5 % 20 мл
Таніну 3,0
Гліцерину 10,0
Змішати. Видати. Позначити:

III. Напишіть рецепт латинською мовою. Випишіть:

10 ампул 5 % розчину гідрохлориду ефедрину по 1 мл.

Призначте по 0,5 - 1 мл під шкіру 1-2 рази на день.

Латинські вислови й афоризми

1. Amīcus Plato, sed magis
amīca veritas. —	Платон — друг, але більша подруга —
істина (<i>правда дорожча</i>).
2. Conditio sine qua non ... —	Необхідна умова.
3. Consuetudo est altera
natūra. —	Звичка — друга природа.
4. Ebrietas est metropolis
omnium vitiōrum. —	Пияцтво — столиця всіх вад.

5. Fames artium magister. —

Голод — учитель мистецтв.

6. Medicīna soror

Медицина – сестра філософії.

philosophiae. —

7. Multitūdo remediōrum est

Велика кількість ліків — дочка

filia ignorantiae. —

незнання.

8. Repetitio est mater

Повторення – мати навчання.

studiōrum. —

9. Ultima ratio.—

Останній доказ. (Частина напису на французьких гарматах часів Людовіка XIV. — *Ultima ratio regum.* — Останній доказ королів).

§ 85. СУФІКСИ ІМЕННИКІВ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ ЖІНОЧОГО РОДУ

(для самостійної позааудиторної роботи)

1. Суфікс **-īt -is** (Gen. **-itīd -is**), приєднаний, як правило, до основи іменника грецького походження (*рідко – латинського*) – назви органа, утворює медичний термін, який означає запалення цього органа. Такі терміни в латинській мові є іменниками жіночого роду (в українській – чоловічого), наприклад:
arthrītis, īdis *f* (від грец. **arthr-on** – суглоб) артрит – запалення суглоба або деяких його елементів;
otītis, īdis *f* (від грец. **us, ot-os** – вухо) отит – запалення будь-якої ділянки вуха;
vaginītis, īdis *f* (від лат. **vagīna**, **ae** – піхва) – запалення слизової оболонки піхви, *синонім colpītis, īdis* *f* (від грец. **kolpos** - піхва).
2. Суфікс **-ōs -is**, приєднаний до основи іменника грецького походження (*рідко – латинського*), утворює терміни, які означають захворювання незапального характеру. Такі терміни в латинській мові є іменниками жіночого роду (в українській – чоловічого). Про це треба пам'ятати при узгодженні з ними прикметників під час перекладу латинською мовою.

arthrōsis, is f (від грец. **arthr-on** — суглоб) артроз — загальна назва хвороб суглобів, в основі яких є дегенерація суглобового хряща.

3. Суфікс - **iās-is**, приєднаний до основи іменника (*переважно грецького*), утворює терміни, які вказують на ознаки хвороб, на хвороби незапального характеру. Такі терміни в латинській мові є іменниками жіночого роду.

leontiāsis, is f (від грец. **leon, leont-os** — лев) леонтіазис — різка гіпертрофія м'яких тканин лица, часто з їх деформацією, яка надає обличчю подібності до морди лева; спостерігають при лепрі, деяких лейкозах.

4. Суфікс -**io**, доданий до основи супіна (віддієслівного іменника, див. § 35), утворює іменники, що означають дію або результат дії, наприклад:

deformatio, ōnis f (від **deformo, deformat -um, āre** — спотворювати) деформація, порушення форми;

rotatio, ōnis f (від **roto, rotat-um, āre** — обертати) обертання;

curatio, ōnis f (від **curo, curat-um, āre** — лікувати, доглядати) догляд, лікування; в медицині — сукупність дій лікаря з метою діагностики захворювання і лікування хворого, а також оформлення медичної документації.

Запам'ятайте значення таких медичних термінів:

Arthrolŷsis, is f артроліз — хірургічна операція: розтин порожнини суглоба і видалення фіброзних спайок з метою мобілізації суглоба

Dermatitis, idis f дерматит — запалення шкіри, зумовлене безпосередньою дією на неї патогенного чинника (*фізичного, хімічного* тощо); інколи цей термін використовується як загальна назва всіх форм запалення шкіри

Pyodermia, ae f піодермія (син.: піодерматоз, піодерміт, піодерма) — загальна назва дерматозів, які викликаються стрептококами, стафілококами, рідше іншими збудниками, і які характеризуються гнійним запаленням шкіри

Ornithōsis, is f орнітоз — гостра інфекційна хвороба, яка викликається хламідіями, що передаються людині респіраторним (*дихальним*) шляхом від птахів

Otoplastica, ae f отопластика — хірургічна операція відновлення вушної раковини або тієї її частини, якої бракує

Phleborrhexis, is f флеборексис — розрив вени

Thanatophobia, ae f танатофобія — нав'язливий страх смерті

§ 86. ІМЕННИКИ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ СЕРЕДНЬОГО РОДУ

Іменники III відміни середнього роду мають такі закінчення в

Nom. i Gen. sing.:

<i>Nom. sing.</i>	<i>Gen.</i>	<i>Приклади</i>	
- c	- tis	lac, lactis n	молоко
- e	- is	secāle, secālis n	жито
- n	- īnis	forāmen, īnis n	отвір
- t	- ītis	caput, capītis n	голова, головка
- a(-ma)	- ātis	oedema, ātis n	набряк
- ur	- ōris	femur, femōris n	стегно
- us	- ēris	vulnus, ēris n	рана
	- ōris	tempus, ōris n	скроня
	- ūris	crus, cruris n	гомілка, ніжка
- l	- lis	fel, fellis n	жовч
- ar	- āris	calcar, āris n	острога, шпора

§ 87. ВИНЯТКИ З ПРАВИЛА ПРО РІД ІМЕННИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ

До чоловічого роду належать:

- en:	aden, adēnis m	залоза, лімфатичний вузол
	hymen, hymēnis m	дівоча перетинка
	lien, liēnis m	селезінка
	Lichen, ēnis m	лишайник

	lichen, lichēnis <i>m</i>	лишай
	pecten, pectinis <i>m</i>	гребінь
	ren, renis <i>m</i>	нирка
	splen, splenis <i>m</i>	селезінка
- l:	sal, salis <i>m (n)</i>	сіль
	sol, solis <i>m (n)</i>	сонце
- us (назва тварин)	mus, muris	миша
	lepus, ōris	заєць

До жіночого роду належить:

- n:	phren, phrenis <i>f</i>	діафрагма; розум, думка
-------------	--------------------------------	-------------------------

§ 88. ГРЕЦЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ ЛАТИНСЬКИХ ІМЕННИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

Латинський іменник	Грецький еквівалент і його основа	Значення
abdōmen, īnis <i>n</i>	lapara, lapar-	живіт, черево
anīmal, ālis <i>n</i>	zoon, zo-	тварина
cadāver, ěris <i>n</i>	necros, necr-	труп
caput, ītis <i>n</i>	cephale, cephal-	голова
cor, cordis <i>n</i>	cardi-, cardio-	серце
corpus, ōris <i>n</i>	soma, somat-	тіло
fel, fellis <i>n</i>	chole, chol-	жовч
lac, lactis <i>n</i>	gála, galact-	молоко
lien, liēnis <i>m</i>	splen, splen-	селезінка
os, oris <i>n</i>	stoma, stomat-	рот
os, ossis <i>n</i>	osteon, oste-	кістка
pus, puris <i>n</i>	pyon, py-	гній
ren, renis <i>m</i>	nephros, neph-	нирка
semen, īnis <i>n</i>	sperma, spermat-	насіння, сім'я, сперма
sol, solis <i>n (m)</i>	helios, heli-	сонце
tempus, ōris <i>n</i>	chronos, chron-	час
viscus, ěris <i>n</i>	splanchnon, splanchn-	внутрішній орган

§ 89. КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ

-gramma	— запис, графічне зображення
-metria	— вимірювання
-pexia	— прикріплення

§ 90. ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

A

abdōmen, īnis <i>n</i> живіт	lien, ēnis <i>m</i> селезінка
calcar, āris <i>n</i> остро́га, шпо́ра	lumen, īnis <i>n</i> просві́т
caput, ītis <i>n</i> голова, головка	nomen, īnis <i>n</i> назва, найменування
corpus, ōris <i>n</i> тіло	os, oris <i>n</i> рот
crus, cruris <i>n</i> ніжка, гомілка	os, ossis <i>n</i> кістка
culmen, īnis <i>n</i> вершина	pecten, īnis <i>m</i> гребінь
declive, is <i>n</i> схил	pulvīnar, āris <i>n</i> подушка
forāmen, īnis <i>n</i> отвір	ren, renis <i>m</i> нирка
germen, īnis <i>n</i> зачаток	rete, is <i>n</i> сітка
glomus, ěris <i>n</i> клубок	splen, splenis <i>m</i> селезінка
helix, ěis <i>n</i> завиток, закруток	tempus, ōris <i>n</i> скроня
hepar, ātis <i>n</i> печінка	tuber, ěris <i>n</i> горб
hymen, ēnis <i>m</i> дівоча перетинка	vas, vasis <i>n</i> судина

B

Alūmen, īnis <i>n</i> галу́н	jecur, ōris <i>n</i> печі́нка (<i>риб</i>)
anīmal, ālis <i>n</i> тварина	Secāle, is <i>n</i> жито
elixir, īris <i>n</i> елі́ксир	sal, salis <i>m(n)</i> сіль
Oleum jecōris Aselli олія печі́нки	Secāle cornūtum маткові ріжки
тріски, риб'ячий жир	semen, īnis <i>n</i> насіння
lac, lactis <i>n</i> молоко	sulfas, ātis <i>m</i> сульфат
mel, mellis <i>n</i> мед	Sulfur, ūris <i>n</i> сірка
Papāver, ěris <i>n</i> мак	tempus, ōris <i>n</i> час
Polygōnum(i n) hydropīper (ěris)	tuber, ěris <i>n</i> бульба (<i>бот.</i>)
водяний перець	

abdōmen, ĩnis *n* живіт

hepar, ātis *n* печінка

lien, ěnis *m* селезінка

lien in liēne селезінка в селезінці,

аномалія розвитку: в центрі

селезінки виявляють другу

селезінку

ren, renis *m* нирка

ulcus, ěris *n* виразка

vulnus, ěris *n* рана

ВПРАВИ

I. Узгодьте прикметники з іменниками і перекладіть українською мовою утворені словосполучення:

pecten (ruber, bra, brum); rete (elasticus, a, um); ren (dexter, tra, trum); crus (osseus, a, um); splen (accessorius, a, um); tuber (cinereus, a, um); Alūmen (ustus, a, um); hymen (bilobātus, a, um); ulcus (cutaneus, a, um); Secāle (cornūtus, a, um); Lichen (islandicus, a, um); forāmen (magnus, a, um); caput (oblīquus, a, um); os (planus, a, um); sal (carolinus, a, um).

II. Перекладіть українською мовою терміни:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
rer sinister	os compactum
vas lymphaticum	vas sanguineum perfōrans
corpus vitreum	corpus gliocyti
liēn accessorius	calcar sclerāle
forāmen obturātum	corpus luteum
ossa sesamoidea	crus sinistrum
musculus longus capitis	rete arteriōsum
apex pulmōnis sinistri	pulvīnar tunīcae intīmae
calcar avis	lumen capsulae
crus helīcis	rete testis
declīve cerebelli	germen dentāle

фармацевтичні

extracta ex orgānis animalium; semīna Schizandrae; mucilāgo ex seminībus Lini; Sulfur praecipitātum; oleum jecōris Aselli; solutio

Argenti nitrātis; per os; sal pro balneis; elīxir pectorāle; tubēra cum radicībus Stephaniae glabrae; fructus Ribis nigri; vitrum fuscum; ex tempore.

клінічні

laparotomia; zoophobia; phlebogramma; ren polycysticus; nephropexia.

клінічні діагнози

1. Ulcus duodēni actīvum chronicum, penetratio diffūsa. 2. Asthma bronchiāle atopīcum, phasis remissionis respectīvae. 3. Abdōmen acūtum. 4. Vulnus sclopetarium. 5. Lien in liēne. 6. Hernia corpōris vitrei.

III. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Rp.: Infūsi Althaeae
Infūsi Adonīdis vernālis ana ex 6,0 – 150 ml
Elixīris pectorālis 5 ml
Liquōris Ammonii anisāti 3 ml
Natrii hydrocarbonātis 3,0
Misce. Da. Signa:
2. Rp.: Sulfūris praecipitāti 10,0
Zinci sulfātis 4,0
Kalii sulfātis 10,0
Aquae purificātae 100 ml.
Misce. Da. Signa.
3. Rp.: Extracti Secālis cornūti fluīdi 25 ml
Da. Signa:
4. Rp.: Mucilagīnis semīnum Lini 300 ml
Da. Signa:
5. Rp.: Emulsi olei jecoris Aselli 200,0
Da ad vitrum fuscum.
Signa:

ВПРАВИ

I. Перекладіть латинською мовою терміни:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
вершина правої легені	венозна сітка

права нирка	аортальний гломерул
затрульні отвори	лімфатична судина
довга ніжка коваделка	подушка внутрішньої оболонки
мозолисте тіло	зубний зачаток
плоска кістка	гілка правої ніжки

фармацевтичні

палений галун; назви фармацевтичних препаратів; насіння гіркої мигдалю; молочний цукор (цукор молока); очищений мед; морська сіль для ванни; осаждена сірка; 1 грам склистого тіла; відвар листків чорної смородини; головки маку снодійного.

клінічні діагнози

1. Варикозна виразка стравоходу.
2. Гемангіома печінки.
3. Різана рана правого стегна.
4. Зморщена піелонефротична нирка.
5. Плямиста селезінка.
6. Відвислий живіт.

II. Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

- 1) 10 ампул склистого тіла по 2 мл. Призначте вводити щоденно підшкірно 2 мл.
- 2) 200 г. емульсії риба'ячого жиру в темній склянці. Призначте по 1 десертній ложці 2 рази на день.
- 3) Присипку, яка складається з 2 г. саліцилової кислоти, паленого галуни і тальку по 50 г. Призначте як присипку при пітливісті ніг.

Латинські вислови й афоризми

1. *Barba crescit, caput nescit.* — Борода росте, голова не тямить.
2. *O tempora, o mores!* — О часи, о звичаї! (Цицерон)
3. *Ex tempore!* — Без підготовки, зараз.
4. *In corpore.* — В повному складі.
5. *Divinum opus sedare dolorem.* — Божественна справа — заспокоювати біль (страждання).
6. *Tempora mutantur et nos mutamur in illis.* — Часи міняються і ми міняємось з ними.
7. *Hosti pectus, cor amico.* — Груді — для ворога, серце — для друга.

§ 91. СУФІКСИ ІМЕННИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

(для самостійної позааудиторної роботи)

Серед іменників 3-ої відміни середнього роду є такі, що утворилися за допомогою суфікса **-men**, доданого до основи дієслова теперішнього часу. Вказує цей суфікс на засіб або результат дії, наприклад:

medicāmen, īnis *n* ліки (від **medīcor, āri** — лікувати);

forāmen, īnis *n* отвір (від **foro, āre** — свердлити, робити отвір).

Суфікс **-ōma (Gen. - omātis)**, доданий до основи іменника (переважно грецького), утворює терміни, які вказують на наявність пухлини, наприклад:

lipōma, ātis *n* ліпома — жирова пухлина (від грец. *lipos* — жир);

fibrōma, ātis *n* фіброма — волокниста пухлина (від лат. **fibra** — волокно).

Однак серед медичних термінів є такі, які утворилися як віддієслівні іменники за допомогою суфікса **-ōma** із загальним значенням наслідку дії, наприклад:

symptōma, ātis *n* симптом (від грец. дієслова *sympipto* — збігатися, траплятися).

Так само утворилися терміни за допомогою суфікса **-ēma**, наприклад:

systema, ātis *n* система (від грец. *synistemi* — складати, з'єднувати).

Більшість іменників з суфіксом **-ēma** виступають у ролі клінічних термінів, які вказують на належність висипів, набряків та наливів, наприклад:

eczēma, ātis *n* екзема — висипання на шкірі (від грец. дієслова **ekzeo** — спалахувати).

NB! Терміни, утворені за допомогою суфіксів **-ōma** та **-ēma**, в латинській мові є іменниками середнього роду (в українській — жіночого).

ВПРАВИ

I. Запам'ятайте значення таких медичних термінів:

emphysēma, ātis *n* емфізема — розтягнення (здуття) органа або тканини повітрям, яке потрапило ззовні, чи газом, який утворився в тканинах.

symptōma, ātis *n* симптом — ознака патологічного стану або хвороби
systema, ātis *n* (грец. єдине ціле, що складене з частин; з'єднання) система — сукупність яких-небудь елементів, зв'язаних між собою, які розглядаються як єдине функціональне і структурне ціле.

II. Поясніть спосіб утворення таких термінів і запам'ятайте їх значення:

cardiogramma, ātis *n* — кардіограма:

- 1) крива, що відображає зміну будь-якого показника функції серця;
- 2) крива механічних коливань грудної стінки, зумовлених діяльністю серця.

Cephalocēle, es *f* цефалоцеле — черепно-мозкова грижа, вмістом якої є речовина мозку і (або) його оболонки.

Cholaemia, ae *f* холемія — підвищений вміст у крові складових частин жовчі (жовчних кислот, білірубін-глюкуроніду); має місце при закупорці жовчних проток і ураженнях паренхіми печінки.

Chronicus, a, um хронічний, затяжний, тривалий (про захворювання, запальний процес).

Dyscholia, ae *f* дисхолія — наявність відхилень від нормального складу жовчі.

Galactorrhoea, ae *f* галакторея — патологічне мимовільне витікання молока із молочних залоз без зв'язку з процесом годування дитини.

Heliotherapia, ae *f* геліотерапія — метод лікування загальним або місцевим дозованим сонячним опроміненням.

Laparometria, ae *f* лапарометрія — вимірювання обводу живота на рівні пупка, наприклад, при визначенні терміну вагітності.

Necrectomia, ae *f* некректомія — вирізання мертвих тканин, яке не зачіпає життєздатні тканини.

Nephrolithiāsis, is *f* нефролітіаз — нирковокам'яна хвороба, яка характеризується утворенням у нирковій паренхімі або чашечках і місці конкрементів, які формуються із складових частин сечі.

Osteomalacia, ae *f* остеомаліяція — розм'якшення кісток з розвитком деформацій скелета, зумовлене декальцинацією кісткової тканини при порушенні обміну речовин.

Pyonephrōsis, is *f* піонефроз — гнійне запалення нирки з розплавленням її паренхіми.

Splanchnoptōsis, is *f* спланхноптоз (син. вісцероптоз) — зміщення внутрішніх органів униз порівняно з їх нормальним положенням.

Somatoscopia, ae *f* соматоскопія — сукупність методів точного опису зовнішніх особливостей будови тіла людини.

Splenopexia, ae *f* спленопексія — хірургічна операція: усунення патологічної рухливості селезінки шляхом підшивання її до діафрагми.

Stomatologia, ae *f* стоматологія — галузь клінічної медицини, яка вивчає етіологію і патогенез хвороб і пошкоджень зубів, щелеп та інших органів порожнини рота і щелепно-лицевої ділянки, розробляє методи їх діагностики, лікування і профілактики.

§ 92. ОСОБЛИВОСТІ ВІДМІНЮВАННЯ ДЕЯКИХ ІМЕННИКІВ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

Серед медичних і фармацевтичних термінів є іменники III відміни, що мають певні особливості при відмінюванні. Це, зокрема, рівноскладові іменники жіночого роду грецького походження, які закінчуються на *-sis*.

Вони мають такі особливості у відмінкових закінченнях: **Acc. sing.** — **-im** (**-in**); **Abl. sing.** — **-i**; **Gen. plur.** — **-ium**.

Наприклад: **dosis, is** *f* — доза

Зразок відмінювання

	<i>Singulāris</i>	<i>Plurālis</i>
<i>Nom.</i>	dosis	dos - es
<i>Gen.</i>	dos - is	dos - ium
<i>Dat.</i>	dos - i	dos - iibus
<i>Acc.</i>	dos - im (-in)	dos - es
<i>Abl.</i>	dos - i	dos - iibus

Такі ж особливості у відмінкових закінченнях мають і деякі латинські іменники, зокрема:

febris, is f— лихоманка, гарячка; **pelvis, is f**— таз, миска; **sitis, is f**— спрага; **tussis, is f**— кашель; **pertussis, is f**— кашлюк.

Іменник **vis, f**— сила не має форм **Gen. et Dat. sing.**, а у множині відмінюється із зміненою основою **vir-**.

Зразок відмінювання

	<i>Singulāris</i>	<i>Plurālis</i>
<i>Nom.</i>	vis	vir - es
<i>Gen.</i>	-	vir - ium
<i>Dat.</i>	-	vir - iibus
<i>Acc.</i>	vim	vir - es
<i>Abl.</i>	vi	vir - iibus

Іменники **classis, is f**— клас, група та **pars, rtis f**— частина в **Acc. sing.** можуть мати закінчення **-em** або **-im**, а в **Abl. sing.**— **-e** або **-i**.

Іменники грецького походження середнього роду із закінченням в **Nom. sing.** - **ma** в **Dat. et Abl. plur.** замість характерного для III відміни закінчення **-ibus** мають закінчення **-is**. У біологічних термінах, як правило, такі іменники зберігають в **Dat. et Abl. plur.** закінчення **-ibus**.

Зразок відмінювання

	<i>Singulāris</i>	<i>Plurālis</i>
<i>Nom.</i>	oedēma	oedemāt — a
<i>Gen.</i>	oedemāt — is	oedemāt - um
<i>Dat.</i>	oedemāt — i	oedemāt - is
<i>Acc.</i>	oedēma	oedemāt - a
<i>Abl.</i>	oedemāt — e	oedemāt — is

NB. Латинський іменник **vas, vasis n** — судина, посуд в однині відмінюється за третьою відміною, а в множині — за другою відміною.

	<i>Singulāris</i>	<i>Plurālis</i>
<i>Nom.</i>	vas	vas-a
<i>Gen.</i>	vas-is	vas-ōrum
<i>Dat.</i>	vas-i	vas-is
<i>Acc.</i>	vas	vas-a
<i>Abl.</i>	vas-e	vas-is

§ 93. КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ НА -SIS

Грецький терміноелемент	Значення
-emēsis	блювота, блювання
-genēsis	походження, виникнення, утворення, розвиток
-gnōsis	вчення, пізнання
-lŷsis	1) розпад 2) звільнення оперативним способом від зрощень, рубця
-mycōsis	грибкове захворювання
-necrōsis	змертвіння, відмирання тканин, частин тіла
-poēsis	утворення
-schīsis	розщеплення (губи, щелепи), розділення
-sclerōsis	затвердіння, ущільнення тканин або органів
-stāsis	застій (жовчі, крові, калу, молока)
-stenōsis	звуження

§ 94. ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

A

anastomōsis, is f анастомоз, сполучення, злушення
aponeurōsis, is f апоневроз, розтяг сухожилка(-ків)
basis, is f основа

diaphragma, ātis *n* діафрагма, грудочеревна перетинка
diaphragma oris діафрагма рота — щелепно-під'язиковий м'яз (*mylohyoideus*)
diaphragma pelvis діафрагма таза — м'яз, який підіймає задній прохід, м'яз дна малого таза
chiasma, ātis *n* перехрестя
hypophŷsis, is *f* гіпофіз — залоза внутрішньої секреції, розміщена в турецькому сідлі
osteogenēsis, is *f* остеогенез — утворення кісткової тканини
parenchŷma, ātis *n* паренхіма, м'якуш, спеціальні клітинні елементи органа, що виконують його основну функцію
plasma, ātis *n* 1) плазма крові; 2) протоплазма — плазматична частина клітини
plasma sanguinis плазма крові — рідка частина крові, що залишається після видалення її формених елементів
stigma, ātis *n* цяточка, стигма (*gicm.*)
stroma, ātis *n* строма, основа
sympħŷsis, is *f* симфіз — зрощення, з'єднання кісток хрящем, в якому є щілиноподібна порожнина
synapsis, is *f* синапс — спеціалізована структура, яка забезпечує передачу нервового імпульсу з нервового волокна на яку-небудь клітину чи м'язове волокно, а також з рецепторної клітини на нервові волокно
synchondrōsis, is *f* синхондроз — хрящове з'єднання, безперервне з'єднання кісток (або частини однієї кістки) хрящовою тканиною
syndesmōsis, is *f* синдесмоз — з'єднання кісток щільною волокнистою сполучною тканиною

В

basis, is *f* основа, основний складник
Aether pro narcōsi ефір для наркозу
rhizōma, ātis *n* кореневище
stigma, ātis *n* приймочка
stigmāta Maŷdis приймочки кукурудзи

С

anamnēsis, is *f* анамнез, згадування
asthma, ātis *n* астма
cirrħōsis, is *f* цироз — розростання фіброзної тканини в паренхіматозному органі, що супроводжується перебудовою його структури і зморщуванням
eczēma, ātis *n* екзема — рецидивний сверблячий нейроалергічний дерматоз
empyēma, ātis *n* емпієма — значне скупчення гною у порожнині тіла або порожнистому органі
necrobiōsis, is *f* некробіоз — більш або менш тривалий процес зменшення та згасання життєдіяльності клітин або тканин, що передують їх загибелі (*некрозу*)
oedēma, ātis *n* едема — набряк, надмірне накопичення рідини в тканинах
phasis, is *f* фаза, зміна, певний момент у розвитку явища
sarcoidōsis, is *f* саркоїдоз — хронічна хвороба невідомої етіології, що характеризується ураженням лімфатичної системи, внутрішніх органів і шкіри з утворенням у них специфічних гранулом, оточених шаром гіалінозу
thrombōsis, is *f* тромбоз — процес утворення тромбу (тромбів)

ВПРАВИ

I. Провідмініайте в singularis et pluralis такі словосполучення:
dosis media — середня доза; **vas lymphaticum** — лімфатична судина; **trauma magnum** — велика травма

II. Перекладіть українською мовою такі терміни:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
diaphragma pelvis	osteogenēsis membranacea
basis cranii externa	osteogenēsis cartilaginea
systema lymphaticum	plasma sanguinis
basis ossis sacri	synapsis vesiculāris
anastomōsis venōsa	parenchŷma testis
aponeurōsis femoralis	stroma villi

symphysis publica	stigma folliculare
syndesmosis tympanostapedial	systema endocrinum
synchondrosis sphenopetrosa	hypophysis cerebri
chiasma opticum	anastomosis arteriovenosa simplex

фармацевтичні

tinctura rhizomatum cum radicibus Valerianae recentium; rhizoma Calami pulveratum; extractum stigmatum Maýdis; basis remedii; Aether pro narcosi; decoctum rhizomatis Calami; plasma siccum cum Vikasolo.

клінічні

arteriosclerosis; neurolýsis; cardiosclerosis; diagnósis; haemostasis; erythropoësis; phylogenesis; nephroptosis; onychoschisis; phlebostenosis; stomatomycosis; tussis sicca; febris continua; osteogenesis.

клінічні діагнози

1. Oedema cutaneum recurrens cum necrobiósi. 2. Oedema haemorrhagicum membrorum inferiorum. 3. Necrosis hepatis toxica. 4. Asthma bronchiale, forma infectiosoallergica, stadium II, phasis exacerbationis. 5. Sarcoidosis pulmonum, phasis activa, decursus progrediens. Insufficiencia respiratoria gradus II. 6. Eczema dyshidroticum.

III. Перекладіть рецепти українською мовою:

- Recipe: Extracti stigmatum Maýdis fluidi ex 10,0 – 100 ml
Da. Signa:
- Recipe: Infusi rhizomatis cum radice Valerianae ex 6,0 : 200 ml
Da. Signa:

ВПРАВИ

I. Перекладіть латинською мовою терміни:

анатомічні	гістологічні
внутрішня основа черепа	безпухирцевий синапс
внутрішньоорганний	процес утворення еритроцитів
артеріальний анастомоз	(еритропоез)
діафрагма рота	паренхіма простати
травна система	артеріовенозний анастомоз
лобковий симфіз	нервова система

фармацевтичні

брикет кореневищ і коренів оману; брикет кореневища перстачу прямостоячого; кореневища і корені марени; хлороформ для наркозу; приймочки кукурудзи; стабілізований ефір для наркозу; суха мікстура проти кашлю для дорослих.

клінічні

печія; змертвіння (некроз); кровотворення; опущення шлунка; прогноз хвороби; грибкове ураження вуха; процес руйнування еритроцитів з виходом гемоглобіну в середовище, яке його оточує (гемоліз); вогкий кашель; інфекційна гарячка.

клінічні діагнози

- Набряк шкіри гострий весняний.
- Хронічний гнійно-обструктивний дистальний бронхіт, безперервно рецидивний перебіг. Емфізема легень. Дихальна недостатність I ступеня.
- Тромбоз центральної вени сітківки.

II. Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

- 25 мл екстракту кукурудзяних приймочок рідкого. Призначте по 30 крапель 3 рази на день перед їдою.
- 200 мл відвару з 15 г кореневища лепехи. Призначити по 1 столовій ложці 3 рази на день перед їдою.
- 100 мл хлороформу для наркозу. Позначте: для наркозу.

Крилаті латинські вислови

- Amor tussique non celatur. — Любов і кашель не можна втаїти.
- Contra vim mortis non est medicamen in hortis. — Проти сили смерті немає ліків у садах.
- Diagnósis bona – curatio bona. — Добрий діагноз – добре лікування.
- Theoria cum praxi. — Теорія з практикою.
- Non vi, sed mente. — Не силою, а розумом.
- Sola dosis facit venenum. — Тільки доза перетворює в отруту (ліки).

§ 95. ЛАТИНСЬКА ХІМІЧНА НОМЕНКЛАТУРА

Хімічна номенклатура – це сукупність найменувань хімічних елементів (Алюміній, Аргентум, Ферум тощо) і сполук, які вживаються як лікарські речовини. У рецептах вказують не символ хімічного елемента чи формулу сполуки, а їх латинську назву.

§ 96. НАЙМЕНУВАННЯ ХІМІЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

В українських відповідниках латинських назв указані сучасні хімічні назви, а в дужках – їх старі назви. В латинській та українській номенклатурах назви хімічних елементів пишуться з великої літери.

Запам'ятайте назви найважливіших хімічних елементів:

Латинська назва	Символ	Українська назва	Латинська назва	Символ	Українська назва
Aluminium, i n	Al	Алюміній	Hydrogenium, i n	H	Водень
Argentum, i n	Ag	Аргентум (срібло)	Iodum, i n	I	Йод
Arsenicum, i n	As	Арсен (миш'як)	Kalium, i n	K	Калій
Aurum, i n	Au	Аурум (золото)	Lithium, i n	Li	Літій
Barium, i n	Ba	Барій	Magnesium, i n або Magnium, i n	Mg	Магній
Bismuthum, i n	Bi	Бісмут (вісмут)	Manganum, i n	Mn	Марганець
Borum, i n	B	Бор	Natrium, i n	Na	Натрій
Bromum, i n	Br	Бром	Nitrogenium, i n	N	Нітроген (азот)
Calcium, i n	Ca	Кальцій	Phosphorus, i n	P	Фосфор

Carboneum, i n	C	Карбон (вуглець)	Plumbum, i n	Pb	Плюмбум (свинець)
Chlorum, i n	Cl	Хлор	Silicium, i n	Si	Силіцій (кремній)
Cuprum, i n	Cu	Купрум (мідь)	Stibium, i n	Sb	Стибій (сурма)
Ferrum, i n	Fe	Ферум (залізо)	Sulfur, ūris n	S	Сульфур (сірка)
Fluorūm, i n	F	Флуор (фтор)	Thallium, i n	Tl	Талій
Hydrargyrum, i n	Hg	Меркурій (ртуть)	Zincum, i n	Zn	Цинк

В зарубіжних номенклатурах деякі хімічні елементи мають інші назви:

Hydrargyrum, i n – Mercurium

Kalium, i n – Potassium

Natrium, i n – Sodium

Stibium, i n – Antimonium

§ 97. ЛАТИНСЬКІ НАЗВИ КИСЛОТ

За своїм складом кислоти поділяються на оксигеновмісні (кисневмісні) і безоксигенні (безкисневі).

У науковій та навчальній літературі кислоти називаються за міжнародними номенклатурними правилами. Назви оксигеновмісних кислот утворюють від кореня латинської назви кислотоутворювального елемента додаванням відповідного суфікса залежно від ступеня окислення.

1. У назвах оксигеновмісних кислот з вищим ступенем окислення є суфікс **-ic(um)**. В українській номенклатурі цьому суфіксові відповідає кінцевий терміноелемент **-атна**.

H₂SO₄ – Acidum sulfuricum – сульфатна кислота

HNO₃ – Acidum nitricum – нітратна кислота

H₂CO₃ – Acidum carbonicum – карбонатна кислота

2. У назвах оксигеновмісних кислот з нижчим ступенем окислення є суфікс -*ōs(um)*. В українській номенклатурі йому відповідають кінцеві терміоеlementи -*ітна*, -*итна*.

Наприклад:

H_2SO_3 — *Acidum sulfurōsum* — сульфїтна кислота;

H_2NO_2 — *Acidum nitrōsum* — нїтритна кислота.

Якщо елемент може виявляти більше ніж два ступені окислення в оксигеновмісних кислотах, то вживають префікс *hypo-* (*найнижчий ступінь окиснення*), суфікс -*os(um)*.

Наприклад:

$HClO$ — *Acidum hypochlorōsum* — гіпохлоритна кислота.

В українській номенклатурі вживається префікс *гіпо-*, а суфіксові -*ōs(um)* відповідає кінцевий терміоеlement -*итна*.

При найвищому ступені окиснення в назвах оксигеновмісних кислот вживається префікс *per-* та суфікс -*ic(um)*. В українській номенклатурі

префікс *пер-* зберігається, а суфіксові -*ic(um)* відповідає кінцевий терміоеlement -*атна*. Наприклад:

$HClO_4$ — *Acidum perchloricūm* — перхлоратна кислота.

Назви кислот з проміжними ступенями окиснення утворюються за правилами 1 та 2. Наприклад:

$HClO_3$ — *Acidum chloricūm* — хлоратна кислота

$HClO_2$ — *Acidum chlorōsum* — хлоритна кислота

Назви *безоксигенних кислот* утворюються за допомогою префікса *hydr(o)-* і суфікса -*ic(um)*. В українській номенклатурі назви таких кислот мають кінцевий терміоеlement -*идна*.

Наприклад: HCl — *Acidum hydrochloricūm* — хлоридна кислота.

У випадку, коли при незмінному ступені окиснення кислотоутворюючого елемента утворюються декілька кислот з різною основністю, то їх розрізняють за префіксами у назві кислоти. Одноосновні кислоти мають префікс *meta-*, а триосновні — префікс *ortho-*. Наприклад:

HPO_3 — *Acidum metaphosphoricūm* — метафосфатна кислота;

H_3PO_4 — *Acidum orthophosphoricūm* — ортофосфатна кислота.

Деякі кислоти мають поширені українські тривіальні (*умовні, побутові*) назви: Наприклад:

H_2CO_3 — *Acidum carbonicūm* — карбонатна кислота (вугільна);

H_2SO_4 — *Acidum sulfuricūm* — сульфатна кислота (сірчана);

HNO_3 — *Acidum nitricūm* — нїтратна кислота (азотна);

HCl — *Acidum hydrochloricūm* — хлоридна кислота (соляна);

Назви органічних кислот вказують на речовину або рослину, з якої вони були виділені. Утворюються такі назви додаванням до основи іменника — назви рослини чи речовини - суфікса -*ic(um)*.

Наприклад:

Acidum lacticūm — молочна кислота (*vid lac, lactis n* — молоко)

Acidum citricūm — лимонна кислота (*vid citrus, i f* — лимон)

Приклади латинських та українських назв кислот

Неорганічні кислоти

Формула кислоти	Латинська назва	Українська назва	
		сучасна назва	"стара" назва
H_2CO_3	<i>Acidum carbonicūm</i>	кислота карбонатна	вугільна кислота
H_2SO_4	<i>Ac. sulfuricūm</i>	к. сульфатна	сірчана
H_2SO_3	<i>Ac. sulfurōsum</i>	к. сульфїтна	сірчиста
HNO_3	<i>Ac. nitricūm</i>	к. нїтратна	азотна
HNO_2	<i>Ac. nitrōsum</i>	к. нїтритна	азотиста
HPO_3	<i>Ac. metaphosphoricūm</i>	к. метафосфатна	метафосфорна
H_3PO_4	<i>Ac. orthophosphoricūm</i>	к. ортофосфатна	фосфорна
H_3PO_3	<i>Ac. orthophosphorōsum</i>	к. ортофосфїтна	фосфориста
$HClO_3$	<i>Ac. chloricūm</i>	к. хлоратна	хлорнувата
$HClO_2$	<i>Ac. chlorōsum</i>	к. хлоритна	хлориста
$HClO_4$	<i>Ac. perchloricūm</i>	к. перхлоратна	хлорна
$H_2Cr_2O_7$	<i>Ac. dichromicūm</i>	к. дихроматна	двохромова
H_2CrO_4	<i>Ac. chromicūm</i>	к. хроматна	хромова
H_3AsO_4	<i>Ac. arsenicūm</i>	к. арсенатна	миш'якова
H_3AsO_3	<i>Ac. arsenieōsum</i>	к. арсенїтна	миш'яковиста
$HBrO_3$	<i>Ac. bromicūm</i>	к. броматна	бромнувата
HBr	<i>Ac. bromōsum</i>	к. бромїдна	бромистоводнева

НСІ	Ac. hydrochloricum	к.хлоридна	хлористоводнева (соляна)
-----	--------------------	------------	-----------------------------

Органічні кислоти

Латинська назва	Українська назва
ac. aceticum	оцтова кислота
ac. citricum	лимонна кислота
ac. formicum	мурашина кислота
ac. ascorbinicum	аскорбінова кислота
ac. acetylsalicylicum	ацетилсаліцилова кислота
ac. nicotinicum	нікотинова кислота
ac. lacticum	молочна кислота

§ 98. ЛАТИНСЬКІ НАЗВИ ОКСИДІВ

Згідно з Міжнародною хімічною номенклатурою, назви оксидів, пероксидів складаються з назви хімічного елемента в **Gen. sing.** (назви катіона) і групової назви оксиду в **Nom. sing. (oxŷdum, i n – оксид; peroxŷdum, i n – пероксид)** – назви аніона.

Наприклад: **Hydrogenii oxŷdum** – оксид водню;
Hydrogenii peroxŷdum – пероксид водню.

Якщо елемент утворює кілька оксидів, то в їх назвах, згідно з номенклатурними правилами IUPAC (International Union of Pure and Applied Chemistry – Міжнародна спілка теоретичної і прикладної хімії), зазначають ступінь окислення електропозитивного елемента римською цифрою в дужках після назви сполуки.

Наприклад: **Ferri oxŷdum (II)** – оксид феруму (II);
Cupri oxŷdum (I) – оксид купруму (I).

Назви оксидів на нижчому ступені окислення (закисів) у номенклатурі лікарських засобів утворюються з назви катіона (іменник у **Nom. sing.**) та узгодженого з цим іменником прикметника **oxydulātum** – закисний.

Наприклад: **Nitrogenium oxydulātum** – закис азоту (досл. закисний азот).

Розрізняють також оксиди, назви яких утворені за допомогою грецьких (рідше латинських) числівників, які вказують на кількість атомів кисню, що припадає на один атом елемента (**hemi** – половина, пів-; **mono** – одно; **sesqui** – (лат.) півтора; **di**- **bi** – дво-; **tri** – три- **tetra** – чотири тощо). В українській номенклатурі зберігаються назви грецьких і латинських числівників, графічно передані літерами українського алфавіту.

Наприклад: **SO₂ – Sulfūris dioxŷdum** – діоксид сірки;
SO₃ – Sulfūris trioxŷdum – триоксид сірки.

Якщо елемент утворює лише один оксид, його називають просто оксидом (**oxŷdum**), не зазначаючи ступеня окислення елемента.

В назвах пероксидів уживають префікси **per-** та **super-**.
Наприклад:

BaO₂ – Barii peroxŷdum – пероксид барію;
KO₂ – Kalii superoxŷdum – супероксид (або надпероксид) калію.

§ 99. ЛАТИНСЬКІ НАЗВИ ОСНОВ

Сполуки, до складу яких входять атом металу і гідроксильні групи **-ОН**, називаються основами. Згідно з номенклатурними правилами IUPAC, речовини, які містять гідроксильні групи (**ОН-групи**), називаються гідроксидами (**hydroxŷdum, i n**). Наприклад:

NaOH – Natrii hydroxŷdum – гідроксид натрію;
Al(OH)₃ – Aluminii hydroxŷdum – гідроксид алюмінію.

Якщо елемент утворює кілька гідроксидів, то в його назві позначають ступінь окислення металу римською цифрою в дужках після назви гідроксиду (як і оксидів).

Наприклад: **Fe(OH)₂ – Ferri hydroxŷdum (II)** – гідроксид феруму (II).
Fe(OH)₃ – Ferri hydroxŷdum (III) – гідроксид феруму (III).

Згідно з іншою поширеною номенклатурою, гідроксиди, утворені одним металом, розрізняють за допомогою грецького числівникового префікса, що означає назву відповідного числа.

Наприклад: **Fe(OH)₂ – Ferri dihydroxŷdum** – дигідроксид феруму;
Fe(OH)₃ – Ferri trihydroxŷdum – тригідроксид феруму.

§ 100. ЛАТИНСЬКІ НАЗВИ СОЛЕЙ

З огляду на теорію електролітичної дисоціації, солі — це речовини, які під час дисоціації розпадаються на катіони металів та аніони кислотних залишків. У цьому зв'язку, згідно з міжнародними номенклатурними правилами, назва солі складається з назви металу в **Gen. sing** і латинської назви кислотного залишку, тобто з назви катіона й аніона.

Є солі оксигеновмісних і безоксигенних кислот. Розрізняють такі типи солей: середні, кислі, основні, подвійні, змішані та комплексні.

§ 101. ЛАТИНСЬКІ НАЗВИ СЕРЕДНІХ СОЛЕЙ

Назва аніона солей оксигеновмісних кислот з вищим ступенем окислення виражається іменником III відміни (як виняток, цей іменник належить до чоловічого роду) з суфіксом **-as** в **Nom. sing.** і **-ātis** — в **Gen. sing.** В українській номенклатурі цьому суфіксові відповідає суфікс **-ат**. Наприклад:

Na_2SO_4 — **Natrii sulfas** — сульфат натрію.

Назва аніона солей оксигеновмісних кислот з нижчим ступенем окислення виражається іменником III відміни (як виняток, цей іменник належить до чоловічого роду) з суфіксом **-is** в **Nom. sing.** і **-ītis** — в **Gen. sing.** В українській номенклатурі йому відповідають суфікси **-іт**, **-ит**. Наприклад:

Na_2SO_3 — **Natrii sulfis** — сульфід натрію.

Назва аніона солей безоксигенних кислот виражається іменником II відміни середнього роду з суфіксом **-id-** та закінченням **-um**. В українській номенклатурі цьому суфіксові відповідають суфікси **-ид** або **-ід** (відповідно до українського правопису). Наприклад:

CaCl_2 — **Calcii chloridum** — хлорид кальцію;

NaBr — **Natrii bromidum** — бромід натрію;

Na_2S — **Natrii sulfidum** — сульфід натрію.

Назва аніона солей безоксигенних кислот з органічною основою виражається іменником II відміни середнього роду, що має префікс **hydro-** і суфікс **-id-** та закінчення **-um**. В українській номенклатурі передається буквально, в українській транскрипції — без закінчення. Наприклад:

Papaverīni hydrochloridum — папаверину гідрохлорид;

Morphīni hydrochloridum — гідрохлорид морфіну.

§ 102. ЛАТИНСЬКІ НАЗВИ КИСЛИХ І ОСНОВНИХ СОЛЕЙ

Латинські назви аніонів кислих солей двоосновних кислот утворюються так само, як і назви середніх солей, але з приєднанням префікса **hydro-**. Наприклад:

NaHSO_4 — **Natrii hydrosulfas** — гідросульфат натрію;

NaHSO_3 — **Natrii hydrosulfis** — гідросульфід натрію;

NaHS — **Natrii hydrosulfidum** — гідросульфід натрію.

У латинській назві аніонів кислих солей **три-** і **більше** основних кислот додають числівник, який відповідає числу атомів водню в молекулі кислоти і слово **hydrogen**. Наприклад:

Na_2HPO_4 — **Natrii hydrogenphosphas** — гідрогенфосфат натрію;

NaH_2PO_4 — **Natrii dihydrogenphosphas** — дигідрогенфосфат натрію.

Латинські назви аніонів основних солей утворюються також так само, як і середніх солей, але з приєднанням префікса **sub-**. Наприклад:

$(\text{CuOH})_2\text{SO}_4$ — **Cupri subsulfas** — сірчаноокисла мідь основна.

Аналогічно до назви катіона основної солі додається слово **hydroxo-**. Наприклад:

$\text{Bi}(\text{OH})(\text{NO}_3)_2$ — **Hydroxobismuthi (III) nitras** — нітрат гідроксобісмуту (III).

Якщо ж є дві і більше **ОН-**груп, то додається ще числівник, який вказує на їх кількість. Наприклад:

$\text{Bi}(\text{OH})_2\text{NO}_3$ — **Dihydroxobismuthi (III) nitras** — нітрат дигідроксобісмуту (III).

§ 103. ЛАТИНСЬКІ НАЗВИ ОРГАНІЧНИХ КАЛІЄВИХ І НАТРІЄВИХ СОЛЕЙ

Латинські назви органічних солей натрію і калію складаються з назви основи і приєднаної до неї через дефіс назви **natrium** чи **kalium**. Наприклад:

Norsulfazolum – **natrium** (*Gen. Norsulfazoli-natrii*) – норсульфазол-натрій;

Benzylpenicillinum – **kalium** (*Gen. Benzylpenicillini-kalii*) – бензилпеніциліну калієва сіль.

§ 104. ЛАТИНСЬКІ НАЗВИ КИСЛОТНИХ І УГЛЕВОДНЕВИХ РАДИКАЛІВ

Латинські назви *кислотних і вуглеводневих радикалів* утворюються приєднанням до кореня назви відповідного вуглеводню чи кислоти терміноелемента **-ylium-**, який, власне, є сполученням суфікса **-yl-**, що в хімічній термінології означає кислотний або вуглекислий радикал, і закінчення **-ium**. Наприклад:

Aethylium – етил (*корінь від назви вуглеводню aethanum aeth- + кінцевий терміноелемент -ylium*);

Acetylium – ацетил (*корінь від назви acidum aceticum acet- + кінцевий терміноелемент -ylium*).

§ 105. НАЗВИ СКЛАДНИХ ЕФІРІВ

Латинські назви *складних ефірів* утворюються так само, як і назви середніх солей оксигеновмісних кислот. В українській номенклатурі ці назви позначаються одним словом. Наприклад:

Methyl salicylas (в *Gen.* – **atis**) – метилсаліцилат;

Amylii nitris (в *Gen.* – **itis**) – амілнітрит.

ВПРАВИ

I. Перекладіть українською мовою:

1. Acidum sulfurösom. 2. Acidum sulfuricum. 3. Sulfur depuratüm ad aspersiones. 4. Argenti nitras. 5. Natrii nitris. 6. Acidum nitricum. 7. Ferri dihydroxydum. 8. Kalii superoxydum. 9. Sulfur praecipitatum ad usum externum. 10. Natrii bromidum. 11. Natrii dihydrogenphosphas. 12. Hydroxobismuthi (III) nitras. 13. Methylii salicylas. 14. Unguentum Hydrargyri cinereum. 15. Natrii sulfas exsiccatus. 16. Acidum hydrochloricum dilutum. 17. Emplastrum Plumbi simplex. 18. Sal carolinum factitium. 19. Benzylpenicillinum-kalium. 20. Sirupus Aloes cum Ferro.

II. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Rp.: Acidi acetylsalicylici
Phenacetini ana 0,25
Coffeini 0,05
Dentur tales doses numero 10
in tabulettis
Signetur:	2. Rp.: Sulfuris praecipitati 2,0
Acidi salicylici 1,0
Zinci oxydi
Amylii Tritici ana 12,5
Vasellini ad 50,0
Misce, ut fiat pasta
Da. Signa:
3. Rp.: Solutionis Hydrogenii peroxydi concentratae 5,0
Aquae purificatae 15 ml
Misce.
Da. Signa:	5. Rp.: Sulfuris depurati 0,3
Olei Persicorum 30,0
Misce. Sterilisa!
Da. Signa:
4. Rp.: Natrii chloridi
Natrii hydrocarbonatis
Natrii tetraboratis ana 40,0
Misce, ut fiat pulvis.
Da. Signa:	

ВПРАВИ

I. Напишіть терміни латинською мовою в *Nom. et Gen. sing.*:

1. Фосфат. 2. Цитрат. 3. Тригідроксид. 4. Ртуть. 5. Сірка. 6. Метилій. 7. Нітрит. 8. Пероксид. 9. Саліцилат. 10. Фосфор. 11. Цинк. 12. Літій. 13. Талій. 14. Гідрогенфосфат. 15. Норсульфазол-натрій.

II. Напишіть латинською мовою:

1. Бромиду натрію.
2. Хлориду кальцію.
3. Йодиду калію.
4. Гідрохлориду морфіну.
5. Гідротартрату платифіліну.
6. Субацетату свинцю.
7. Цитрату купруму (міді).
8. Барбіталу-натрію.
9. Лактату феруму (заліза).
10. Розведеного розчину пероксиду водню.

III. Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

1. 6 таблеток, які містять по 0,24 ацетилсаліцилової кислоти; 0,18 фенацетину; 0,03 кофеїну; 0,015 какао; 0,02 лимонної кислоти. Призначте по 1 таблетці 3 рази на день після їди.
2. 20 желатинових капсул, які містять по 1,0 лактату заліза і 0,1 аскорбінової кислоти. Призначте по 1 капсулі 3 рази на день після їди.
3. 10 порошків, які містять по 0,3 окису магнію і гідрокарбонату натрію; 0,015 екстракту беладони. Призначте по 1 порошку після їди.
4. 20 порошків, які містять по 0,5 осадженого карбонату кальцію, гідрокарбонату натрію і субнітрату бісмуту та 0,015 екстракту беладони. Призначте по 1 порошку 3 рази на день.
5. 10 мл. розведеної хлоридної кислоти. Призначте по 5 крапель 3 рази на день підчас їди в $\frac{1}{4}$ склянки води (дитині 5 років).

§ 106. ФАРМАЦЕВТИЧНІ ЧАСТОТНІ ВІДРІЗКИ В СТРУКТУРІ ТРИВІАЛЬНИХ НАЗВ ЛІКАРСЬКИХ ПРЕПАРАТІВ

Значна кількість хімічних речовин як лікарські засоби використовується під двома назвами:

- а) наукова (систематична), в якій склад компонентів та їх розташування відповідають складу і структурі молекули хімічної сполуки;
- б) тривіальна (умовна), яка не відображає систематичних принципів наукової класифікації, але є зручною завдяки своїй фонетично-граматичній простоті та компактності у практичному застосуванні. Наприклад:

Тривіальна назва

Анальгін

Наукова (систематична) назва

1-феніл-2, 3-диметил-4-метиламінопіразолон-5-N-метансульфонат натрію

Тривіальні назви можуть нести різну інформацію: про хімічний склад препарату, належність до певної фармакологічної групи, про терапевтичну дію, про відношення до певного анатомічного органа, джерело утворення тощо.

Латинські тривіальні назви лікарських препаратів – це іменники II відміни середнього роду із закінченням **-um**. В українському відповіднику закінчення **-um** не зберігається, як і в назвах імпортованих препаратів, наприклад:

Viregin – вірегін, **Mycosolon** – мікосолон.

Проте і ці назви без закінчення **-um** розглядаються як іменники II відміни середнього роду. У родовому відмінку, який вживається у рецептурних виразах, такі назви отримують закінчення **-i**, додане до їх назви у називному відмінку (див. § 46).

Словотворчі елементи, які в назвах лікарських препаратів стійко зберігають своє семантичне (сислове) значення, називаються фармацевтичними частотними відрізками або терміноелементами. Вони можуть вказувати на хімічний склад препарату, на належність до терапевтичної чи фармацевтичної групи тощо.

§ 107. ЧАСТОТНІ ВІДРІЗКИ, ЯКІ ВКАЗУЮТЬ НА ХІМІЧНИЙ СКЛАД ПРЕПАРАТУ

Частотний відрізок	Значення	Приклад
- aeth	Наявність етилового або етинілового радикала	Aethazolum Aethylmorphinum Ethoforme
- eth		
- amin-	Наявність аміногрупи	Aminocainum
- barb-	Барбітурати (заспокійливі, снодійні, наркотичні засоби)	Barbital Barbinal

- benz-	Наявність ароматичного ядра в молекулі препарату	Benzonaphthölum
- chlor-	Наявність хлору	Benzotephum
- hydr(o)-	Вода, вказує на наявність води, водню	Chlorohex
- meth(yl)-	Наявність метилового або метиленового радикала	Dehydrocholin
- naphth-	1) Нафта	Methyltestosterönum
- phth-	2) Наявність нафталанового ядра	Metanol
- phen-	Наявність фенілу або фенілену	Naphthalänum
- fen-		Naphthyzinum
- oxy-	Наявність кисню, кислий	Phenasälum
- phosph-	Наявність фосфору і його сполук	Phenamīnum
- sulf-	Наявність сірки (антимікробні, сульфаніламід)	Fenisan
- thi(o)-	Наявність атома сірки, утворює назви тіосолей і тіокислот	Oxystin
- ti(o)-		Phosphothiamīnum
- yl-	Суфікси у назвах вуглеводневих та кислотних радикалів	Cytophosphan
- (a)z-	Наявність азотогрупи	Sulfamidyl
- (a)zid-	Наявність азотогрупи	Sulphanilamide
- (a)zol-	Наявність азотогрупи	Thionembutal
- (a)zin-	Наявність азотогрупи	Tioctan
		Amylji nitris
		Methylium
		Ampazin
		Amiprazid
		Evazol
		Aminazinum

§ 108. ЧАСТОТНІ ВІДРІЗКИ ТЕРАПЕВТИЧНОГО, АНАТОМІЧНОГО, ФІЗІОЛОГІЧНОГО ТА ФАРМАКОЛОГІЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Частотний відрізок	Значення	Приклад
- aesth(es)	Анестезувальний, знеболювальний препарат	Anaesthesinum Anaestheticin

- andr-	Препарати чоловічих статевих гормонів та їх аналоги	Androfort
- vir-		Viormone
- test-		Testolutin
- ster-		Sterandryl
- angi-	Спазмолітичні препарати, судинорозширювальні та судинозахисні	Anginal
- vas-		Nitrangin
		Vasolan
- alg-	Знеболювальні препарати, анальгетики	Analgīn
- dol-		Panadölum
- allerg-	Протиалергічні препарати	Allergan
- ap-	Препарати з бджолоїної отрути й інші продукти, що виробляють бджоли	Apiphörum
- apis-		Apisarthronum
- asthm(at)-	Препарати протиастматичної дії	Antasthmin
		Antasthman
		Asthmatölum
- bil-	Жовчогінні засоби	Biletan
		Biligradin
		Bilamid
- cid-	Засоби антибактеріальної дії	Bilocid
		Streptocidum
- cillin-	Антибіотики-пеніциліни	Ampicillinum
		Bicillinum – 5
		Oxacillinum
		Penicillin V
- chol(-col-)	Жовчогінні засоби	Allochölum
		Cholagölum
		Cholosäsum
- cor-	Серцево-судинні препарати	Corglycönum
- card-		Cordarone
- cut-	Препарати проти шкірних захворювань	Cutivitol
- derm(at)		Dermatölum
- dorm-	Снودійні, седативні, заспокійливі засоби	Dormicum
- somn-		Somnotropon
- hypn-		Hypnofer
- noct-		Noctiväne

- flog- - phlog- - sed- - stress- - tranqui- - zepam-		Floginax Phlogex Sedalgin Anastress Tranquisan Nitrazepamum
- gastr-	Засоби для лікування шлункових захворювань	Gastropharm
- haem(at)- (-aem-)	Препарати, які очищують кров, стимулюють кровотворення, виготовлені з крові	Haemostimulīnum Haematogenum
- myc(et)- - myc(et)in- - fung-	Антибіотики – похідні грибка Streptomyces; протигрибкові засоби	Laevomycetīnum Streptomycetīnum Mycoseptin Nitrofungin
- neph- - ren-	Препарати для лікування захворювання нирок; вказує на походження препарату	Nephridin Renex Renostypticīnum
- pancr-	Препарати підшлункової залози	Pancreatīnum
- py(o)-	Антисептичні засоби	Pyocidum Pyopan
- pyr-	Антипіретики, засоби проти гарячки	Antipyrīnum Pyrameīnum
- thyr(eo)- - tyr-	Препарати щитоподібної залози	Thyreoidīnum Diiodthyrosīnum Dityrin
- ur-	Діуретики, сечогінні засоби для лікування захворювань сечових шляхів	Uregit Novurit
- vip(e)r-	Препарати зміїної отрути	Viperalgin Vipratox
- vir-	Противірусні препарати, препарати отруйних тваринних виділень	Virosol Virofral
- vit-	Комбінований препарат вітамінів	Undevitum Polyvitaplex

ВПРАВИ

I. Прочитайте і поясніть значення частотних відрізків:

Biloton, Hypnogen, Phlogex, Corvalolum, Testoviron, Mycoseptol, Promedolum, Neodorm, Amidopyrinum, Urodanum, Microcidum, Pyopan, Apiphorum, Cardiovalenum, Antasthman, Apothyzin, Androral, Anaesthesinum, Methylium, Benzylpenicillinum-natrium, Thiopentalum, Naphthyzinum, Cytophosphan, Cholosasum, Hypnofer.

II. Напишіть назви препаратів латинською мовою, зверніть увагу на орфографічні особливості, виділіть частотні відрізки:

драже “Ундевід”; тіофосфамід; свічки з синтоміцином; таблетки “Пірамінал”; сульфадимезин у таблетках; коразол в ампулах; таблетки “Алохол”; мазь “Мікосептин”; гемофобін; неоміцин; нефридин; окситетрациклін.

III. Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

- 12 драже аміназину по 0,025 г. Призначте по 1 драже 3 рази на день після їди.
- 10 ампул лідази по 0,1 г. Призначте по 1 мл через день підшкірно біля місця ураження.
- 20 таблеток “Седалгін”. Призначте по 1 таблетці 2 рази на день.
- 25 г. 2 % мазі тетрацикліну. Призначте намазувати місце ураження 2 рази на добу у вигляді пов’язки.

§ 109. ПРИКМЕТНИКИ ДРУГОЇ ГРУПИ

Прикметники другої групи (див. § 17) незалежно від кількості родових закінчень відмінюються за зразком іменників III відміни голосного типу, тобто в *Abl. sing.* мають закінчення *-i*, в *Nom.* та *Acc. plur.* середнього роду — *-ia*, в *Gen. plur.* — *-ium*. В інших відмінках однини і множини мають такі ж закінчення, як і іменники III відміни приголосного типу.

Зразок відмінювання

acer, acris, acre — гострий

brevis, breve — короткий

<i>Singularis</i>					
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
<i>Nom</i>	acer	acris	acre	brevis	breve
<i>Gen</i>		acr-is		brev-is	
<i>Dat</i>		acr-i		brev-i	
<i>Acc.</i>	acrem	acrem	acre	brevem	breve
<i>Abl.</i>		acr-i		brev-i	

<i>Plurālis</i>					
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
<i>Nom</i>	acr-es	acr-ia	brev-es		brev-ia
<i>Gen</i>		acr-ium		brev-ium	
<i>Dat</i>		acr-ibus		brev-ibus	
<i>Acc.</i>	acr-es	acr-ia	brev-es		brev-ia
<i>Abl.</i>		acr-ibus		brev-ibus	

simplex, ĩcis (основа *simplic-*) простий

	<i>Singulāris</i>	<i>Plurālis</i>
<i>Nom.</i>	simplex (<i>m, f, n</i>)	simplic-es (<i>m, f</i>) <i>simplic-ia</i> (<i>n</i>)
<i>Gen.</i>	simplic-is (<i>m, f, n</i>)	simplic-ium (<i>m, f, n</i>)
<i>Dat.</i>	simplic-i (<i>m, f, n</i>)	simplic-ibus (<i>m, f, n</i>)
<i>Acc.</i>	simplic-em (<i>m, f</i>) <i>simplex</i> (<i>n</i>)	simplic-es (<i>m, f</i>) <i>simplic-ia</i> (<i>n</i>)
<i>Abl.</i>	simplic-i (<i>m, f, n</i>)	simplic-ibus (<i>m, f, n</i>)

§ 110. СУФІКСИ ПРИКМЕТНИКІВ ДРУГОЇ ГРУПИ

Серед медичних термінів є чимало прикметників другої групи, утворених за допомогою суфіксів **-il -is, e** та **-bil -is, e**, доданих до основи дієслова теперішнього часу, наприклад:

facilis, e — легкий (*vid facere* — робити);

curabilis, e — виліковний (*vid curare* — лікувати).

Прикметники з цими суфіксами виражають можливість виконання дії, здатність, податливість. За допомогою суфіксів **-al -is, e** та **-ar -is, e**, приєднаних до основи іменників, утворюються прикметники, які вказують на відношення до предмета, належність, наприклад:

front -al -is, e — лобовий (*vid frons, ntis* *f* лоб, чоло);

palm -ar -is, e — долонний (*vid palma, ae f* долоня).

Суфікси **-ax, -ix, -ox** у прикметниках вказують на схильність до чогось, на певний стан, наприклад:

audax, ācis — відважний, сміливий;

felix, ĩcis — щасливий;

efficax, ācis — дієвий, ефективний;

praecoх, ōcis — передчасний.

§ 111. ГРЕЦЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ ЛАТИНСЬКИХ ПРИКМЕТНИКІВ ДРУГОЇ ГРУПИ

Латинський прикметник	Грецький еквівалент і його основа	Значення
aequālis, e	homoeos homoeo- , homos homo-	рівний, однаковий
brevis, e	brachys brachy-	короткий
celer, ěris, ěre	tachys tachy-	швидкий
dulcis, e	glykys glyc-, glyk-, gluc -	солодкий
impar, is	anisos aniso-	нерівний
latens, ntis	cryptos cripto-	прихований
mollis, e	malakos malac-	м'який
omnis, e	pas, pantos pan-, pant-	весь, всякий
par, paris	isos iso-	рівний, подібний
puter, tris, tre	sapros sapr-	гнилий
senex, senis	geron, ntos ger-, geront-	старий, похилого віку
viridis, e	chloros chlor-	зелений

§ 112. КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ

- pepsia	— стосується травлення
- chylia	— стосується шлункового соку
- iatria	— стосується лікування, діяльності лікаря
- genes, is (genus, a, um)	— утворювальний, творний

A

alārīs, е криловий
alveolārīs, е комірковий
anulārīs, е кільцевий,
 перснєподібний
apicālīs, е верхівковий
articulārīs, е суглобовий
biliārīs, е жовчний
bronchiālīs, е бронховий
cellulārīs, е клітинний
dentālīs, е зубний
faciālīs, е лицевий
generālīs, е загальний
glandulārīs, е залозовий, який
 стосується залози
interlobulārīs, е міжчастковий

intestinālīs, е кишковий
laterālīs, е бічний
lobārīs, е частковий
longitudinālīs, е поздовжній
nasālīs, е носовий
palmārīs, е долонний
persistens, ntis постійний
plantārīs, е підошвовий
sacrālīs, е крижовий
simplex, īcis простий
temporālīs, е скроневиий
tenuis, е тонкий
terminālīs, е кінцевий
tonsillārīs, е мигдаликовий
tracheālīs, е трахейний

B

aequālīs, е рівний, однаковий
arborescens, ntis деревоподібний
infans, ntis немовля, малий
medicinālīs, е лікарський,
 лікувальний
mollis, е м'який
naturālīs, е натуральний, природний

pectorālīs, е грудний
silvester, tris, tre лісовий
simplex, īcis простий
solubīlis, е розчинний
vaginālīs, е вагінальний,
 піхвовий
vernālīs, е весняний

C

bacteriālīs, е бактеріальний
dextrolaterālīs, е правосторонній
fibrillārīs, е миготливий
gravis, е важкий, тяжкий
homogēnes, е гомогенний,
 однорідний

inferiolobārīs, е
 нижньочастковий
renālīs, е нирковий
stabīlis, е стабільний, сталий,
 постійний
umbilicālīs, е пупковий

ВПРАВИ

I. Узгодьте прикметники з іменниками і поставте утворені словосполучення в Nom. plur.:

abdominālīs, е (musculus, i m; regio, ōnis f; ligamentum i n);
 recens, ntis (succus, i m; solutio, ōnis f; rhizōma, ātis n).

II. Перекладіть українською мовою терміни:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
vesīca biliārīs	bulbus terminālīs
intestīnum tenue	nomīna generalia
canalicūli dentāles	forāmen apicāle dentis
canāles alveolāres	lamīna dentālīs
ossa temporālīa	villus intestinālīs
sutūra frontālīs persistens	septum interlobulāre
ligamentum plantāre longum	nodūli lymphatīci tracheāles
fossa tonsillārīs	cartilagīnes bronchiāles
cartilagīnes nasāles accessoriae	epithelium simplex ciliātum
bronchus lobārīs superior dexter	cementum cellulāre
	fibra elastīca longitudinālīs

фармацевтичні

extractum Adonīdis vernālīs fluīdum; extractum Pini silvestris naturāle; formae medicināles durae; balsāmum Abiētis medicināle; Sacchārum solubīlis; sirūpus Aloēs arborescentis; suppositoria vaginalia cum Synthomycīno; succus gastrīcus naturālīs; mixtura sicca contra tussim pro infantībus.

клінічні

homoeopathia; homogēnes, is; homoplastīca = alloplastica; brachycephalia; brachydactylia; bradypnoë; odontogēnus, a, um; brachybasia.

клінічні діагнози

1. Bronchītis endogēna toxīca secundaria acūta cum syndrōmo obstructīvo manifesto, decursus gravis. Insufficiētia renālīs.
 2. Pneumonia inferiolobārīs dextrolaterālīs chronīca, stadium II, phasis exacerbatīonis. Insufficiētia respiratoria gradus II.
 3. Hernia umbilicālīs incarcerāta.

III. Перекладіть рецепти українською мовою:

- Recipe: Infūsi herbae Adonidis vernālis ex 6,0 – 180 ml
Diuretīni 4,0
Sirūpi simpliciis ad 200 ml
Misceātur. Detur. Signētur:
- Recipe: Infūsi Althaeae et
Adonidis vernālis ana 6,0 : 150,0
Elixīris pectorālis 5,0
Liquōris Ammonii anisāti
Natrii hydrocarbonātis ana 30,0
Misce. Da. Signa:
- Recipe: Natrii salicylātis 6,0
Natrii hydrocarbonātis 3,0
Misce, ut fiat pulvis
Divide in partes aequāles numēro 12
Da. Signa:

ВПРАВИ

1. Перекладіть латинською мовою терміни:

анатомічні	гістологічні
суглобові капсули	кільцеві зв'язки
скронева кістка	бронхове дерево
залозові гілки	бічна гілка
глибока долонна гілка	криловий хрящ
ядро лицевого нерва	кінцевий відділ
тазові крижові отвори	зубний мішечок

фармацевтичні

м'які лікарські форми; вагінальна свічка з синтоміцином; рідкого екстракту горицвіту весняного 100 мл; натурального шлункового соку 200 мл; простого свинцевого (свинцю) пластиру 100 г.

клінічні діагнози

1. Ішемічна хвороба серця: стабільна стенокардія. Кардіосклероз. Атеросклероз аорти і коронарних артерій. Миготлива аритмія. Недостатність кровообігу II Б ступеня. 2. Первинний підгострий бактеріальний ендокардит.

II. Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

- Мікстуру, яка складається з 4 мл чистої розведеної хлоридної кислоти, 2 мл пепсину, 50 мл простого сиропу, 15 мл дистильованої води. Призначте по 1 столовій ложці 3 рази на день після їди.
- 15 порошоків, які містять по 0,1 г теофіліну і 0,025 г ефедрину гідрохлориду. Призначте по 1 порошку 3 рази на день.

Латинські вислови й афоризми

- Ars longa, vita brevis. — Мистецтво вічне, життя коротке (*Гіннократ*).
- Cetēris parībus. — За інших однакових умов.
- Fortes fortuna adjuvat. — Відважним доля допомагає.
- Naturalia non sunt turpia. — Природне не є потворне (*Цельс*).
- Non omnis Martinus sanctus. — Не кожний Мартин святий (*пор.*: не всі черниці Христові сестриці).
- Non omnia possumus omnes. — Не все можемо всі (не кожному посильна всяка справа).
- Omne initium difficīle est. — Всякий початок важкий.
- Similia similibus curantur. — Подібне лікується подібним.
- Sol lucet omnībus parīter. — Сонце світить всім однаково.

§ 114. ПРИКМЕТНИКИ ДРУГОЇ ГРУПИ В КЛІНІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ (для самостійної позааудиторної роботи)

1. Перекладіть українською мовою клінічні терміни:

tachycardia; glycaemia (glykaemia); glykogenoēsis; anisocoria; anisangiotonia; cryptorchismus; osteomalacia; panotitis; pantophobia (panphobia); isocoria; saprogēnus, a, um; geroadermia; gerontologia, chloropsia; chloranaemia; geriatria.

2. Знайдіть у словнику підручника і запам'ятайте значення таких клінічних термінів:

anisoangiotonia; anisometropia; geriatria; gerontologia; isosthenuria; panarthrititis.

3. Запам'ятайте переклад таких діагнозів:

- 1) **Achylia gastrica** — ахілія шлунка, патологічний стан, при якому слизова оболонка шлунка не виділяє вільної соляної кислоти і ферментів;
- 2) **Achylia pancreatica** — ахілія панкреатична, відсутність ферментів у панкреатичному соці, зумовлена недостатністю функції підшлункової залози;
- 3) **Dyspepsia gastrogena** — диспепсія гастрогенна (син. шлункова), дисперсія, яка характеризується порушенням процесів перетравлювання їжі в шлунку;
- 4) **Dyspepsia pancreatica** — диспепсія панкреатична, диспепсія, зумовлена недостатністю зовнішньосекреторної функції підшлункової залози;
- 5) **Dyspepsia putrida** — гнильна (путридна) диспепсія, диспепсія кишечника, яка характеризується порушенням перетравлювання білків з розвитком у кишечнику процесів гниття;
- 6) **Tachycardia neurogena** — неврогенна тахікардія: 1) тахікардія, яка виникає під впливом нервово-емоціональної напруги; 2) тахікардія, яка спостерігається при деяких ураженнях нервової системи;
- 7) **Tachycardia paroxysmalis ventricularis** — пароксизмальна шлуночкова тахікардія, пароксизмальна тахікардія, зумовлена патологічною циркуляцією збудження по міокарду шлуночків.

§ 115. ДІЄПРИКМЕТНИК ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ АКТИВНОГО СТАНУ (PARTICIPIUM PRAESENTIS ACTIVI)

Дієприкметники теперішнього часу активного стану утворюються від дієслів I-II дієвідмін шляхом додавання до їх основ

закінчення **-ns**, а від дієслів III-IV дієвідмін — шляхом додавання до основи закінчення **-ens**.

curā - re — лікувати

cura - ns, ntis — лікуючий

docē - re — навчати

doce - ns, ntis — навчаючий

solv - ěre — розчиняти

solv - ens, ntis — розчиняючий

nutrī - re — годувати

nutri - ens, ntis — годуючий

За своєю словниковою формою дієприкметники теперішнього часу активного стану подібні до прикметників другої групи з одним закінченням і відмінюються, як і прикметники звичайного ступеня, за голосним типом.

Зразок відмінювання

	<i>Singlāris</i>	<i>Plurālis</i>
<i>Nom.</i>	curans	curant-es (<i>m, f</i>) curant-ia (<i>n</i>)
<i>Gen.</i>	curant-is	curant-ium
<i>Dat.</i>	curant-i	curant-ibus
<i>Acc.</i>	curant-em (<i>m, f</i>) curans (<i>n</i>)	curant-es (<i>m, f</i>) curant-ia (<i>n</i>)
<i>Abl.</i>	curant-i	curant-ibus

Дієприкметники теперішнього часу активного стану українською мовою перекладаються переважно прикметниковою формою або описово, наприклад:

remedium adjuvans — допоміжний засіб;

costae fluctuantes — коливні ребра;

negrotus reconvalescens — одужуючий хворий, або хворий, який одужує.

В українській мові є ряд іменників латинського походження із закінченням **-ант, -ент**, наприклад:

лаборант (**laborans, ntis** — який працює);

дисертант (**dissertans, ntis** — який досліджує);

доцент (**docens, ntis** — який навчає) — вчене звання;

репатріант (**repatrians, ntis** — який повертається на батьківщину);

студент (**studens, ntis** — який старанно вивчає);

агент (**agens, ntis** — 1) який діє за чийсь дорученням; 2) діюча причина);

асистент (*assistens, ntis* — який присутній, який допомагає) — особа, яка допомагає професору при читанні лекції і веде лабораторні і практичні заняття;
 пацієнт (*patiens, ntis* — який страждає, хворіє).

§ 116. ДІСПРИКМЕТНИКИ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ АКТИВНОГО СТАНУ В МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Анатомічні терміни

abērrans, ntis відхильний	fluctuans, ntis коливний
abdūcens, ntis відвідний	nutriens, ntis живильний
affērens, ntis аферентний, приносний	oppōnens, ntis протиставний
albicans, ntis білястий	penētrans, ntis пронизний, проникаючий
ascendens, ntis висхідний	perfōrans, ntis пронизний, проколюючий
communīcans, ntis сполучний	permānens, ntis постійний
comītans, ntis супутній	persistens, ntis персистентний
descendens, ntis низхідний	promīnens, ntis виступний
effērens, ntis еферентний, виносний	recurrens, ntis поворотний

Гістологічні терміни

adhērens, ntis злипний	effērens, ntis виносний
affērens, ntis аферентний, приносний	limitans, ntis пограничний
ascendens, ntis висхідний	nutriens, ntis живильний
collīgens, ntis збірний	occlūdens, ntis замикальний
condūcens, ntis провідний	penētrans, ntis проникаючий
conjungens, ntis зв'язувальний	perfōrans, ntis проривний, пронизний
defērens, ntis сім'явиносний	resorbens, ntis поглинальний
descendens, ntis низхідний	sustentans, ntis підтримувальний

Клінічні терміни

agītans, ntis тремтучий	perforans, ntis проривний
alternans, ntis перемінний	persistens, ntis персистуючий, що повільно атрофується
ascendens, ntis висхідний	progrediens, ntis прогресуючий
deformans, ntis деформівний	recipiens, ntis приймаючий
desquāmans, ntis лускатий (десквамативний)	recrudescens, ntis повторний
differens, ntis різний, неоднаковий	recurrens, ntis поворотний
dominans, ntis переважаючий	rodens, ntis роз'їдаючий
fulminans, ntis блискавичний, фульмінантний	saliens, ntis стрибкоподібний (швидкий)
incipiens, ntis початковий	serpens, ntis повзучий
intermittens, ntis переміжний	substituens, ntis замісний, вікарний
migrans, ntis блукаючий	tremens, ntis тремтливий
penetrans, ntis проникаючий, пенетруючий	

Фармацевтичні терміни

abluenti-defendens, ntis відмивно-захисний	excitans, ntis збудливий, який збуджує, викликає
absorbens, ntis поглинальний	expectōrans, ntis відхаркувальний
adjuvans, ntis допоміжний	laxans, ntis проносний
adstringens, ntis в'язучий	nitens, ntis блискучий, брильянтовий
constituens, ntis формоутворювальний	purgans, ntis очищувальний, проносний
corrigens, ntis виправний, коригувальний	

ВПРАВИ

- I. Утворіть дієприкметники теперішнього часу активного стану від таких дієслів і перекладіть їх українською мовою:*
sanāre — оздоровляти;	miscēre — змішувати;
solvēre — розчиняти;	audīre — слухати.

II. Перекладіть українською мовою терміни:

анатомічні	гістологічні
ramus perforans	zona resorbens
colon ascendens	arteria glomerulāris effērens
costae fluctuantes	ductūlus effērens
vasa afferentia	ampulla ductus deferentis
nucleus nervi abducentis	myofibra condūcens cardiāca
arteria comitans nervi ischiadīci	vas lymphaticum affērens
dentes permanentes	neurofibra ascendens
rami communicantes cum nervo	vasa prominentia
hypoglosso	epitheliocytus limītans externus
ductūlus aberrans superior	ductus lactifer colingens

клінічні діагнози

arthritis progressīva deformans; surditas progrediens; glaucōma incipiens; glaucōma fulmīnans; glossitis migrans; hormonotherapia substituens; typhus recurrens epidemicus; typhus exanthematicus recrudescens; symptomāta ulcēris serpentis; hepatitis compensāta protracta persistens chronica.

фармацевтичні

Remedia adstringentia, expectorantia, laxantia, excitantia, purgantia; pulvēres laxantes; succi adstringentes; solutio Viridis nitentis; remedia corrigentia; pasta abluenti-defendens cum Solidōlo.

III. Перекладіть рецепти українською мовою:

- Recipe: Viridis nitentis 0,3
Spiritus aethylicī 70 % 10 ml
Aquaе purificātae 20 ml
Misce. Da. Signa:
- Recipe: Pepsīni 2,0
Acīdi hydrochloricī dilūti 5 ml
Sirūpi simplicis 10 ml
Aquaе purificātae 200 ml
Misce. Da. Signa:

ВПРАВИ

I. Перекладіть латинською мовою терміни:

анатомічні	гістологічні
виносні судини	плями злипання
висхідна поперекова вена	пронизні волокна
пронизні гілки	живильні канали
променева поворотна артерія	виступні судини
задня сполучна артерія	сім'явиносна протока
виносні проточки яєчка	

клінічні діагнози

1. Ревматизм, активність II ступеня. Поворотний ендоміокардит. Складний мітральний порок з переважаючою (домінантною) недостатністю кровообігу II A ступеня. 2. Ревматоїдний артрит, серопозитивний, швидко прогресуючий перебіг, активність III ступеня, функціональна недостатність.

фармацевтичні

допоміжний, виправляючий і формоутворювальний засоби; відхаркувальний засіб; в'язучий сік; паста відмивно-захисна.

II. Напишіть рецепт латинською мовою. Випишіть:

10 мл 1 % розчину діамантового зеленого. Призначте для зовнішнього вживання.

Латинські вислови й афоризми

- Absente aegrōto. — За відсутності хворого.
- Audentes fortūna adjuvat. — Відважним доля допомагає.
- Nemo sapiens, nisi patiens. — Ніхто не мудрий, якщо не терпеливий.
- Nihil agentī dies longus est. — Для того, хто нічого не робить, день довгий.
- Sapienti sat. — Для розумного достатньо (сказаного).
- Sero (tarde) venientibus ossa. — Тим, які пізно приходять, кістки.
- Vox clamantis in deserto. — Голос волаючого в пустелі (Євангелія від Луки, III, 4)

§ 117. МЕДИЧНІ ТЕРМІНИ, УТВОРЕНІ ЗА ДОПОМОГОЮ ДІСПРИКМЕТНИКІВ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ АКТИВНОГО СТАНУ

(для самостійної позааудиторної роботи)

Запам'ятайте такі терміни:

анатомічні

ductūli aberrantes відхильні
ходи

nervus abdūcens відвідний нерв
vas affērens приносна судина
aorta ascendens висхідна аорта
arteriae communicantes

сполучні артерії

arteria comitans супутня артерія
aorta descendens низхідна аорта
vas effērens виносна судина
costa fluctuans коливне ребро
musculus oppōnens

протиставний м'яз мізинця

nervus perfōrans пронизний нерв
dens permānens постійний зуб
vertēbra promīnens виступний
хребець

nervus recurrens поворотний
нерв

гістологічні

macūla adhērens пляма злипання
arteriōla affērens приносна
артеріола

pars ascendens висхідна частина
venūla colligens збірна венула
systema condūcens cardiācum

серцева провідна система

pars conjungens зв'язувальна
частина

pars descendens низхідна частина
arteriōla effērens виносна артеріола
membrāna limītans погранична

мембрана

canālis nutriens живильний канал
zonūla occlūdens замикальна зона
fibra perfōrans пронизне волокно
vas promīnens виступна судина
epitheliocytus sustentans

підтримувальний епітеліоцит

клінічні

pulsus alternans альтернувальний (перемінний) пульс
paral̄ysis agītans тремтучий параліч
paral̄ysis acūta ascendens висхідний гострий параліч
arthrōsis deformans деформівний артроз

herpes desquāmans лускатий (десквамативний, що лущиться) лишай
pulsus deffērens артеріальний пульс, різний за наповненням
glaucoma incipiens початкова глаукома
febris intermittens перемінна (інтермітуюча) гарячка
ren migrans блукаюча нирка
typhus recurrens поворотний тиф
pulsus saliens пульс швидкий (стрибкоподібний)
ulcus serpens повзуча виразка
delirium tremens алкогольний (тремливий) делірій (біла гарячка)

§ 118. ЧЕТВЕРТА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ (DECLINATIO QUARTA)

До IV відміни належать іменники чоловічого роду із закінченням **-us** в **Nom. et Gen. sing.** і середнього роду із закінченням **-u** в **Nom. sing.** та **-us** в **Gen. sing.**, наприклад: **processus, us m** — відросток; **textus, us m** — тканина (*гіст.*); **cornu, us n** — ріжок.

§ 119. ВИНЯТКИ З ПРАВИЛА ПРО РІД ІМЕННИКІВ ЧЕТВЕРТОЇ ВІДМІНИ

До жіночого роду належать іменники: **acus, us f** — голка; **bolus, us f** — глина; **manus, us f** — рука, кисть; **Quercus, us f** — дуб; **domus, us f** — дім та ін.

Зразки відмінювання

ductus, us m — протока; **genu, us n** — коліно

	<i>Singulāris</i>		<i>Plurālis</i>	
<i>Nom.</i>	ductus	genu	duct-us	gen-ua
<i>Gen.</i>	duct-us	gen-us	duct-uum	gen-uum
<i>Dat.</i>	duct-ui	gen-u	duct-ibus	gen-ibus
<i>Acc.</i>	duct-um	gen-u	duct-us	gen-ua
<i>Abl.</i>	duct-u	gen-u	duct-ibus	gen-ibus

☞ **Примітка.** Спочатку іменники IV відміни в *Dat. et Abl. plur.* мали закінчення **-ībus**, яке з плином часу під впливом III відміни змінилося на **-ibus**. Своє первісне закінчення **-ībus** зберегли лише деякі іменники четвертої відміни, зокрема ті, основа котрих збігається з основою іменників III відміни, наприклад:

III відміна

arx, arcis f – фортеця

pars, partis f – частина

До таких іменників IV відміни належать: **acus, us f** – голка; **artus, us f** – суглоб; **partus, us f** – пологи; **Quercus, us f** – дуб.

IV відміна

arcus, arcus m – дуга

partus, partus m – пологи

§ 120. СУФІКСАЛЬНЕ УТВОРЕННЯ ІМЕННИКІВ ЧЕТВЕРТОЇ ВІДМІНИ

Багато іменників IV відміни чоловічого роду утворені шляхом додавання до основи супіна суфікса **-us**, наприклад:

audītus, us m – слух (*vid audio, audītum, -īre* – слухати);

partus, us m – пологи, роди (*vid pario, partum, -ēre* – родити);

plexus, us m – сплетення (*vid plecto, plexum, -ēre* – плести);

pulsus, us m – пульс (*vid pello, pulsum, -ēre* – бити, штовхати);

sensus, us m – відчуття (*vid sentio, sensus, -īre* – відчувати);

textus, us m – тканина (*vid texo, textum, -ēre* – ткати);

tactus, us m – дотик, відчуття на дотик (*vid tango, tactum, -ēre* – торкатися);

visus, us m – зір (*vid video, visum, -ēre* – бачити).

§ 121. ГРЕЦЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ ЛАТИНСЬКИХ ІМЕННИКІВ ЧЕТВЕРТОЇ ВІДМІНИ

Латинський іменник	Грецький іменник і його основа	Значення
appetītus, us m	orexis, orex-	апетит
audītus, us m	acusis, acu-, acus-	слух

foetus, us m
gustus, us m
manus, us f
motus, us m
olfactus, us m
partus, us m
pulsus, us m
sensus, us m
textus, us m
visus, us m
vomītus, us m
cornu, us n

gelu, us n
genu, us n

embryon, embry-
geusis, geus-
cheir, chir-
kinesis, kines-
osme, osm-
tocos, toc-
sphygmus, sphygm-
aesthesia, aesthes-
histos, hist-
opsis, ops-
emesis, emesis-
keras, kerat-

cryos, cry-
gony, gon-

зародок, утробний плід
 смак
 рука, кисть
 рух
 нюх
 пологи
 пульс
 відчуття
 тканина
 зір
 блювання, блювота
 ріг, рогівка, рогова речовина
 холод, лід
 коліно

§ 122. КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ

-acusia	слух
-kinesia	рух, рухливість
-orexia	голод
-osmia	нюх
-sphygmia	пульс
-geusia	смак

§ 123. ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

А	
apparātus, us m апарат	processus, us m відросток
arcus, us m дуга	recessus, us m закуток, кишень (зіст.)
complexus, us m комплекс	sinus, us m пазуха
cornu, us n ріг, ріжок	sensus, us m відчуття
ductus, us m протока	

defectus, us m вада
genu, us n коліно
hiātus, us m розтір
manus, us f кисть
meātus, us m хід, прохід
plexus, us m сплетення

fructus, us m плід
bolus, us f глина
spirītus, us m спирт
usus, us m вживання
ad usum externum для
зовнішнього вживання

abortus, us m викидень
abscessus, us m абсцес, нарив
accessus, us m напад
collapsus, us m колапс, падіння
діяльності серця
complexus, us m комплекс
cursus, us m перебіг, хід
cursus morbi перебіг хвороби
decubitus, us m пролежень
ductus, us m протока
exītus, us m вихід, відхід

ВПРАВИ

I. Визначіть відміну і під таких іменників:

arcus, acus, alvus, corpus, nervus, vulnus, meātus, virus, sinus, sulcus, fructus, bolus, periōdus.

II. Провідміняйте в однині і множині такі словосполучення:

meātus acusticus — слуховий прохід;

status, us m стан
tactus, us m дотик,
дотикова чутливість
textus, us m тканина
visus, us m зір

В

ad usum internum для
внутрішнього вживання
pro usu externo для зовнішнього
вживання
pro usu interno для
внутрішнього вживання

С

exītus letālis смертельний кінець
gradus, us m ступінь
infarctus, us m інфаркт
insultus, us m інсульт
partus, us m пологи, роди
prolapsus, us m випадання
situs, us m положення,
розміщення
status, us m стан
vomitus, us m блювання,
блювота

pulsus frequens — частий пульс;
sinus frontālis — лобна пазуха;
manus sinistra — ліва кисть;
genu dextrum — праве коліно.

III. Перекладіть українською мовою терміни:

анатомічні

orgānum visus
plexus thyroideus impar
arcus venōsus palmāris profundus
ductus hepaticus sinister
ductus sublinguāles minōres
arteria genus inferior laterālis
sulcus sinus sigmodei
articulatiōnes manus
processus clinoideus posterior
meātus acusticus externus
cornu minus ossis hyoidei
orgāna sensuum

гістологічні

apparātus mitoticus
ductus secretorius
textus connectivus elasticus
arcus secundus
plexus vasculāris submucōsus
ductus interlobulāris bilifer
complexus juxtaglomerulāris
defectus capitis
ductus defērens
ampulla ductus deferentis
status gemmālis
sinus ductus
recessus infundibūli
hiātus umbilicālis

клінічні

cursus morbi; situs inversus viscerum; abortus artificialis; exītus letālis; collapsus haemorrhagicus; partus praematūrus; infarctus myocardi; prolapsus recti; status praesens aegrōti; insultus ischaemicus; abscessus gangraenōsus; vomitus felliōsus; habitus aegrōti

клінічні діагнози

1. **Sarcoidōsis pulmōnum: phasis actīva, cursus progressivus.**
Insufficiētia respiratoria gradus II. 2. **Vitium cordis congenitum; ductus arterialis apertus; hypervolaemia circūli sanguinis minōris, phasis compensatiōnis.** 3. **Complexus tuberculōsus primarius, phasis infiltratiōnis.** 4. **Accessus glaucomātis posttraumatīci secundarii oculi dextri acūtus.**

фармацевтичні

Spiritus aethylicus rectificatus; solutio Iodi ad usum internum; sirupus ex fructibus Rosae; Spiritus Acidi formicici; Spiritus camphoratus; cortex Quercus; fructus Ribis nigri, bolus albae 50,0.

IV. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Recipe: Fructuum Anisi
Fructuum Carvi
Fructum Foeniculi ana 20,0
Misce, ut fiant species.
Da. Signa:
- 2..Recipe: Olei Ricini 1,0
Spiritus aethylici 95 % 100 ml
Misce. Da. Signa

ВПРАВИ

1. Перекладіть латинською мовою терміни:

анатомічні	гістологічні
підшова дуга	дихальний апарат
хрящовий зовнішній слуховий хід	вивідна протока
хрящ слухового ходу	внутрішньослизове лімфатичне сплетення
волокнисті піхви пальців кисті	
пальці правої кисті	нервові тканини
органи травного апарату	гладка м'язова тканина
печінкові протоки	каротидний синус
	органи відчуттів

клінічні

перевернуте положення внутрішніх органів; повне випадання матки; пізній викидень; геморагічний інсульт; червоний атрофічний інфаркт печінки; екзогенні пролежні; перебіг хвороби; смертельний кінець; жовчне блювання; кардіогенний колапс.

фармацевтичні

розчин для зовнішнього вживання; сік з плодів чорної смородини; мильний спирт; очищений етиловий спирт; відвар кори дуба; біла глина.

2. Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

- 260 мл сиропу з 15 г плодів шипшини. Призначте по 1 десертній ложці 3 рази на день, запивати водою.
- 200 мл настою з 15 г анісу. Призначте по 1 столовій ложці 3 рази на день.
- 200 мл відвару з 20 г кори дуба. Призначте для полоскання рота.

Латинські вислови й афоризми

1. Arbor de fructu suo cognoscitur. — Дерево з плоду свого пізнається. (Евангелія від Луки, VI, 44).
2. Cessante causa cessat effectus. — З усуненням причини припиняється дія (наслідок).
3. In statu nascendi. — У стані зародження.
4. Manu propria. — Власною рукою.
5. Manus manum lavat. — Рука руку мие.
6. Radices litterarum amarae sunt, fructus dulces. — Корені науки гіркі, плоди — солодкі. (Переклад з грецької, вислів належить Гіппократові).
7. Usus magister est optimus. — Досвід — найкращий вчитель.
8. Usus est tyrannus linguae. — Звичай — тиран мови. (Важко боротися з застарілими мовними звичками і штампами). — Горацій.

§ 124. КЛІНІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

(для самостійної позааудиторної роботи)

Запам'ятайте значення таких медичних термінів:

- Acumetria (audiometria), ae f акуметрія (аудіометрія) — вимірювання гостроти слуху.
- Acusalgia, ae f акузальгія — виникнення болю при дії звукового подразника, сила якого вища від звичайної величини порога больової чутливості органа слуху.
- Anorexia, ae f анорексія — відсутність апетиту при фізіологічній потребі в їжі, зумовлена порушенням діяльності харчового центру.

Asphygmia, ae *f* (син. **acrotismus**, i *m*) асфірмія (син. акротизм) — відсутність або непрощупуваність пульсу при пальпаторному обстеженні пацієнта.

Chiroscopia, ae *f* хіроскопія — спосіб ідентифікації (ототожнення) особистості, що базується на вивченні індивідуальних особливостей будови шкіри долонної поверхні кисті.

Chirurgia, ae *f* хірургія — галузь клінічної медицини, яка вивчає хвороби і травми, для лікування яких застосовуються оперативні методи, розробляє ці методи і регламентує умови їх ефективного і безпечного застосування.

Cryopexia, ae *f* кріопексія — хірургічна операція: з'єднання сітківки (при її відшаруванні) з судинною оболонкою очного яблука дією холоду на відповідні ділянки склери, що викликає розвиток локального адгезивного (злиплого) процесу.

Cryotherapia, ae *f* кріотерапія — загальна назва методів лікування, які базуються на застосуванні низьких температур для охолодження тканин, органів або всього організму.

Dysgeusia, ae *f* дисгевзія (син. зіпсуття смаку) — розлад смаку, що характеризується втратою або зіпсуттям сприйняття деяких смакових подразників.

Dyskinesia, ae *f* дискінезія — загальна назва розладів координованих рухових актів, в т.ч. внутрішніх органів.

Gonarthrosis, is *f* гонартроз — артроз колінного суглоба.

Histolysis, is *f* гістоліз — руйнування тканин шляхом їх розплавлення протеолітичними ферментами тканинного або бактеріального походження.

Sphygmographia, ae *f* сфігмографія — метод дослідження гемодинаміки, який базується на реєстрації пульсових стінок артерій.

§ 125. П'ЯТА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ (DECLINATIO QUINTA)

До п'ятої відміни належать іменники жіночого роду, які мають в **Nom. sing.** закінчення -es, а в **Gen. sing.** закінчення -ei. Наприклад: **caries**, ei *f* — карієс, костоїда; **facies**, ei *f* — поверхня, обличчя.

NB! 1. До чоловічого роду належить іменник **dies**, ei *m* — день: **dies criticus** — критичний день. Коли ж йдеться про визначений термін, іменник **dies** жіночого роду, наприклад: **nulla dies** — жодний день; **dies constituta** — встановлений день.

2. Не всі іменники п'ятої відміни вживаються у множині. Найчастіше у множині вживаються такі іменники п'ятої відміни: **dies**, ei *m, f* — день; **facies**, ei *f* — поверхня, лице; **res**, rei *f* — річ, справа; **species**, ei *f* — вид.

3. Іменник **species**, ei *f* у фармацевтичній термінології вживається у множині, але українською мовою перекладається в однині, наприклад: **species amarae** — гіркий (анетитний) збір.

Відмінкові закінчення іменників V відміни

	<i>Singulāris</i>	<i>Plurālis</i>
<i>Nom.</i>	species	speci-es
<i>Gen.</i>	speci-ei	speci-erum
<i>Dat.</i>	speci-ei	speci-ebus
<i>Acc.</i>	speci-em	speci-es
<i>Abl.</i>	speci-e	speci-ebus

❧ **Примітка.** Часто збір називають чаєм, але з вказівкою про характер його дії.

Запам'ятайте назви таких зборів (чай):

species amarae гіркий (анетитний) збір (чай)
species antirheumaticae протиревматичний збір (чай)
species antiasthmaticae протиастматичний збір (чай)
species aperitivae збір проти ожиріння
species antidiabeticae протидіабетичний збір (чай)
species antihemorrhoidales протигемороїдальний збір (чай)
species cardiaca серцевий збір (чай)
species carminativae вітрогінний збір (чай)
species cholagogae жовчогінний збір (чай)
species depurativae кровоочисний збір (чай)
species diaphoreticae потогінний збір (чай)
species diureticae сечогінний збір (чай)

species laxantes проносний збір (чай)
species nervinae нервовозаспокійливий збір (чай)
species pectorales грудний збір (чай)
species pulmonariae легеневий збір (чай)
species sedativae заспокійливий збір (чай)
species stomachicae шлунковий збір (чай)
species urologicae урологічний збір (чай)

В рецептах назви зборів (чаїв) пишуться в **Gen. plur.**,
наприклад:

Rp.: Specierum amararum 100,0
Da. Signa:

Rp.: Specierum laxantium 100,0
Da. Signa:

§ 126. ГРЕЦЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ ЛАТИНСЬКИХ ІМЕННИКІВ П'ЯТОЇ ВІДМІНИ

Латинський іменник	Грецький еквівалент і його основа	Значення
dies, ei m, f	hemera hemer-	день
facies, ei f	prosōpon prosop-	лице, обличчя
rabies, ei f	lyssa lyss-	сказ
species, ei f	eidos id-	вид

§ 127. ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

A
facies, ei f 1) поверхня; сторона (гіст.); 2) лице, обличчя
superficies, ei f поверхня

B
dies, ei m, f день
species, ei f збір (чай)

C

caries, ei f карієс, костоїда, процес руйнування кісткової тканини на обмеженій ділянці
caries dentis карієс зуба, патологічний процес: прогресуюче руйнування твердих тканин зуба з утворенням дефекту у вигляді порожнини
caries sicca суха костоїда, форма туберкульозу кісток, при якій їх руйнування не супроводжується нагноєнням та утворенням нориць (фістул)
dies, ei m, f день
diprosōpus, i m — близнята, які зрослися і мають на одній спільній голові два обличчя

facies, ei f лице, обличчя
rabies, ei f сказ, гостра інфекційна хвороба з групи зоонозів, яка викликається вірусами і передається людині, як правило, через укуси або через слину хворих тварин
scabies, ei f короста
hemeralopia, ae f (грец. hemera день + alaos сліпий + ops, opus око; син. нікталопія, сліпота нічна) гемералопія — різке погіршення зору в умовах пониженої освітленості

ВПРАВИ

а) Перекладіть українською мовою терміни:

анатомічні	гістологічні
facies lunata	facies plasmica (cytoplasmatis)
facies anterior partis petrosae	superficies plasmica
facies temporalis	superficies extraplasmica
facies articulāris superior	facies extraplasmica
facies anterolateralis	facies externa (unguis)

фармацевтичні

mixtura pro die; species e foliis, e radicibus, e floribus et e cortice plantarum; species nervinae; specierum cholagogarum 50,0; species laxantes.

клінічні

facies Hippocratica; caries dentium; dies criticus; caries sicca; combustio faciei; hemeralopia congenita; diprosopus; prosopalgia; lyssophobia; rabies paralytica; aprosopia; caries dentis secundaria; hemiprosopoplegia.

Erysipēlas faciēi bullosoerythematōsum primarium, gravitas media.

II. Перекладіть рецепти українською мовою:

- Rp.: Herbae Hyperici
Fructuum Foeniculi
Rhizomātis cum radicibus Valerianae ana 30,0
Misce, fiant species.
Da. Signa:
- Rp.: Foliōrum Melissae 15,0
Foliōrum Rosmarini
Foliōrum Chamomillae
Foliōrum Lavandulae ana 4,6
Foliōrum Lamii albi 2,0
Fructuum Carvi
Fructuum Foeniculi ana 4,6
Herbae Callunae
Herbae Passiflorae
Radices Valerianae
Strobilōrum Lupuli ana 15,0
Misce, fiant species (*nervinae*)
Da. Signa:
- Rp.: Speciērum pectoralium 100,0
Da. Signa:

ВПРАВИ

I. Перекладіть латинською мовою терміни:

анатомічні	гістологічні
тильна поверхня кисті	цитоплазматична сторона
передньобічна поверхня	цитоплазматична поверхня
передня поверхня повік	зовнішня сторона
грудниннореброва поверхня	зовнішня поверхня
передня поверхня кристалика	внутрішня поверхня (<i>нігтя</i>)

сечогінний збір; вітрогінний збір; проносний збір; змішай, щоб утворився збір.

клінічні

вторинний карієс зуба; неврологічний біль обличчя; параліч обличчя; критичні дні хвороби; харчова гемералопія; відсутність обличчя; суха костоїда; ускладнений карієс зуба; однобічний параліч м'язів лица при ураженні лицевого нерва або його ядра.

II. Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

- Збір, що складається з 10 г чистотілу, 40 г трави деревію, 20 г квітромашки, 40 г трави звіробою. Призначте: 1 столова ложка на склянку окропу. Приймати по 1 столовій ложці настою 3-5 разів на день.
- 100 г сечогінного збору. Призначте: по 1 столовій ложці на склянку окропу. Приймати по 1 столовій ложці настою 3-5 разів на день.

Крилаті латинські вислови

- Amīci, diem perdīdi.** — Друзі, я втратив день. (*Якщо нічого не зробив доброго*). — Слова римського імператора Тіта, 1 ст. н.е.
- Bona fide.** — За велінням совісті (*тобто щиро, чесно*).
- Comple aegrōtum bonā spe.** — Сповною хворого доброю надією.
- Contra spem spero.** — Всупереч надії сподіваюсь.
- Dies diem docet.** — День навчає день.
- Dies dolōrem minuit.** — Горе з часом зменшується (*досл. день зменшує біль*).
- Est modus in rebus.** — Є міра в речах.
- Nulla dies sine linea.** — Жодного дня без лінії (*тобто без корисної справи*).
- Nulla res tam necessaria est omni genēri homīnum, quam medicīna.** — Жодна річ не є так необхідна всьому людському роду, як медицина (*Квінтіліан, 1 ст. н.е.*).

§ 128. НАЗВИ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН У БОТАНІЦІ ТА В НОМЕНКЛАТУРІ ЛІКАРСЬКОЇ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ

(для самостійної позааудиторної роботи)

Історія розвитку біології, як і медицини, своїми коренями сягає античності. Ще давньогрецький філософ Аристотель (384-322 рр. до н.е.), його учень Теофраст (Тіртама), пізніше давньоримський лікар Педаній Діоскорид (І ст. н.е.) та інші певною мірою систематизували знання про рослинний світ, створювали класифікацію рослин, узагальнювали знання з медичного використання рослин. Праці античних вчених відіграли помітну роль у розробці систематики рослин дослідниками епохи Відродження і Нового часу (XV-XVIII ст.).

У XVII-XVIII століттях завдяки подальшому розвитку біологічної науки накопичилося багато ботанічних (як і зоологічних) термінів, утворених на основі грецьких і латинських слів. Виникла потреба в нових методах класифікації рослинного і тваринного світу. Види рослин і тварин не мали загальноприйнятих назв, вони передавалися багатьма словами, що створювало певні труднощі і незручності. Шведський вчений Карл Лінней (1707-1778) запровадив біномінальну номенклатуру, згідно з якою кожна рослина чи тварина має дві назви — родову і видову. Родова назва виражається іменником у *Nominativus*, а видова — найчастіше прикметником або (рідше) іменником. Власне, залежно від того, якою частиною виражений видовий епітет, виділяють п'ять граматичних моделей ботанічних назв:

1. Іменник в *Nom.* + іменник в *Nom.*: *Artemisia absinthium* — полин гіркий.
2. Іменник в *Nom.* + іменник в *Gen.*: *Primula veris* — первоцвіт весняний (букв. весни).
3. Іменник в *Nom.* + невідм. іменник¹: *Theobroma cacao* — шоколадне дерево.

¹ У фармакогнозії і в ботаніці вживаються невідмінювані іменники — назви рослин, дерев, сировини, напр.: *Sassafras*, *Yochimbe*, *Cacao*, *Salep*, *Boldo*, *Colombo*, *Gummi* тощо.

4. Іменник в *Nom.* + іменник з означенням: *Arctostaphylos uva-ursi* — мучниця звичайна, ведмеже вушко
5. Іменник в *Nom.* + прикметник: *Crataegus sanguinea* — глід криваво-червоний.

Принцип біномінальної номенклатури зберігається у систематиці донині.

Рослини, які вживаються як лікарська рослинна сировина, здебільшого мають тільки одну назву — родову або видову.

Якщо ботанічна назва рослини створена за 1-ю, 3-ю або 4-ю моделями, то назва лікарської сировини (тобто фармацевтична назва рослини), як правило, — видовий епітет. Якщо ж за 2-ю або 5-ю моделями — назва роду. Наприклад:

Ботанічна назва рослини		Фармацевтична назва
1-а модель:	<i>Achillea millefolium</i>	<i>Millefolium</i>
3-а модель:	<i>Theobroma cacao</i>	<i>Cacao</i>
4-а модель:	<i>Dryopteris filix-mas</i>	<i>Filix mas</i>
2-а модель:	<i>Primula veris</i>	<i>Primula</i>
5-а модель:	<i>Kalanchoe pinnata</i>	<i>Kalanchoe</i>

Є, однак, випадки, коли фармацевтична назва рослини така ж сама, як і ботанічна. Наприклад:

Ботанічна назва рослини		Фармацевтична назва
<i>Adonis vernalis</i> (горицвіт весняний)		<i>Adonis vernalis</i>
<i>Anisum vulgare</i> (аніс звичайний)		<i>Anisum vulgare</i>
<i>Erysimum canescens</i> (жовтушник сіруватий)		<i>Erysimum canescens</i>
<i>Helichrysum arenarium</i> (цмин пісковий)		<i>Helichrysum arenarium</i>
<i>Ledum palustre</i> (багно звичайне)		<i>Ledum palustre</i>
<i>Mentha piperita</i> (перцева м'ята)		<i>Mentha piperita</i>
<i>Polygonum hydropiper</i> (водяний перець, гірчак перцевий)		<i>Polygonum hydropiper</i>
<i>Polygonum aviculare</i> (спорихи звичайний)		<i>Polygonum aviculare</i>
<i>Rhamnus cathartica</i> (жостір проносний)		<i>Rhamnus cathartica</i>
<i>Ribes nigrum</i> (чорна смородина)		<i>Ribes nigrum</i>

Rosa canīna (<i>шишина</i>)	Rosa canīna
Rubia tinctoria (<i>марена фарбувальна</i>)	Rubia tinctoria
Rubus idaeus (<i>малина</i>)	Rubus idaeus
Trifolium febrīnum (<i>трилисник водяний</i>)	Trifolium fibrīnum
Viōla tricōlor (<i>фіалка триколірна</i>)	Viōla tricōlor

Деякі фармацевтичні назви абсолютно відрізняються від ботанічних назв рослин. Правда, їх небагато.

Наприклад:

<i>Ботанічна назва рослини</i>	<i>Фармацевтична назва</i>
Brassīca nigra (гірчиця чорна)	Sināpis
Cassia acutifolia seu Cassia angustifolia (касія, сена, олександрійське листя)	Senna

Іноколи рослина може мати дві ботанічні назви, дані тими самими або різними природодослідниками в різні часи, наприклад:

Brassica nigra або Sināpis nigra; Cassia acutifolia або Senna alexandrīna.

У таких випадках фармацевтичні назви походять від більш пізніх ботанічних назв рослин.

ВПРАВИ

I. Користуючись алфавітним списком фармацевтичних назв рослин, перекладіть такі словосполучення:

1. Насіння гірчиці. 2. Плоди кмину звичайного. 3. Квіти волошки. 4. Листя і корені красавки. 5. Трава полину гіркого. 6. Насіння мигдалю гіркого і мигдалю солодкого. 7. Бруньки берези. 8. Шишки хмелю. 9. Листя перцевої м'яти. 10. Ягоди журавлини. 11. Трава водяного перцю. 12. Кора дуба. 13. Плоди чорної смородини. 14. Коріння кульбаби.

II. Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

1. Серцевий збір (cardiacaе), який складається з 13 г квітів глоду, 4 г листків розмарину, 13 г плодів глоду, 2 г трави конвалії, 13 г трави рути, 4 г трави кропиви, 13 г трави омели білої, 4 г кореня дудника, 13 г кореня спаржі, 13 г кореня кульбаби з травою, 4 г

кореня валеріани. Позначити: 2 повні чайні ложки збору залити чашкою гарячої води, залишити на 10 хв. у закритій посудині і потім процідити. Пити по 1 чашці 3 рази на день якомога гарячішим.

§ 129. ЛАТИНСЬКА НОМЕНКЛАТУРА ЛІКАРСЬКИХ ФОРМ

Лікарські засоби, готові для вживання, називаються лікарськими формами (**formae medicamentōrum**).

Речовини, які застосовуються для лікування чи профілактики різних захворювань і патологічних станів, називаються лікарськими засобами (**remedia, medicamenta**).

З метою уніфікації виготовлення лікарських засобів і встановлення єдиних обов'язкових методів визначення їх якості (*активності*) вже давно почали складати спеціальні видання під назвою **Pharmacopoea** (*від грец. слів pharmacon – ліки та poieo – роблю*) – фармакопея. Вперше такі книги з'явилися в арабів. Перша державна цивільна фармакопея в Російській державі латинською мовою під назвою "Pharmacopoea Rossica" з'явилась у 1778 р.

Нині є чинною Міжнародна фармакопея (**Pharmacopoea internationālis**), хоча у різних країнах користуються власними національними фармакопеями з тенденцією до використання єдиної латинської хімічної номенклатури лікарських засобів, рекомендованої ВООЗ (Всесвітньою організацією охорони здоров'я) і прийнятої у Міжнародній фармакопеї. Фармакопея має законодавчий характер, вимоги її щодо виготовлення, зберігання і застосування лікарських засобів є обов'язковими для всіх фармацевтичних підприємств і закладів.

Ліки, виготовлені на фармацевтичних підприємствах, згідно з вимогами фармакопеї, називаються офіційними (*від лат. officīna – майстерня*), а лікарські засоби, виготовлені за рецептом і призначенням лікаря, – магістральними (*від лат. magister – учитель, керівник*).

Залежно від консистенції (*ступеня щільності*) всі лікарські форми поділяють на тверді (**durae**), рідкі (**fluidae**), м'які (**molles**) та аерозолі (**aërosōla**).

Деякі лікарські форми виділяють в окремі групи, зокрема:

- **formae medicamentōrum pro injectionības** (лікарські форми для ін'єкцій);
- **formae medicamentōrum pro oculis** (лікарські форми для очей);
- **formae medicamentōrum pro infantibus** (лікарські форми для немовлят і дітей до 3 років).

Всі форми ліків, як правило, виписують скороченим або розгорнутим способом.

При виписуванні ліків скороченим способом у рецепті після слова Recipe: (Rp.:) вказують лікарську форму, назву лікарської рослини і загальну кількість, наприклад:

Rp.: Streptocīdi subtilissīmi 20,0

Da. Signa: Для присипання ран.

При виписуванні ліків у розгорнутій формі вказують назви всіх інгредієнтів (*складників*), в тому числі і **constituens**, їх кількість, потім дають вказівку фармацевтові латинською мовою, яку лікарську форму приготувати та скільки таких доз видати, наприклад:

Rp.: Dibazōli

Papaverīni hydrochorīdi ana 0,02

Phenobarbitāli 0,01

Sacchāri 0,3

Misce, fiat pulvis

Da tales doses numēro 10

Signa: По 1 пороху 3 рази на день

§ 130. ТВЕРДІ ФОРМИ ЛІКІВ (FORMAE MEDICAMENTŌRUM DURAE)

Порошки — **pulvĕres** (pulvis, ĕris *m*)

Капсули — **capsūlae** (capsūla, ae *f*)

Таблетки — **tabulettae** (tabuletta, ae *f*)

Драже — **dragee** (dragee *n* невідмін.)

гранули — **granūla** (granūlum, i *n*)

Збір лікарський — **species, ĕrum *f***

Порошки (pulvĕres)

Залежно від кількості інгредієнтів порошки поділяють на прості (**pulvĕres simplices**) і складні (**pulvĕres compositi**).

Якщо до складу порошку входить одна подрібнена лікарська речовина, то такий порошок називають простим (**pulvis simplex**).

Складний порошок (**pulvis compositus**) — це суміш двох і більше лікарських речовин.

За способом вживання порошки поділяють на:

1. Порошки для зовнішнього вживання — **pulvĕres ad usum externum** або **pulvĕres pro usu externo**.
2. Порошки для внутрішнього вживання — **pulvĕres ad usum internum** або **pulvĕres pro usu interno**.

За ступенем подрібнення порошок може бути:

- дрібний (**pulvis subtilis**);
- середньодрібний (**pulvis modice subtilis**);
- дуже дрібний (**pulvis subtilissimus**);
- якнайдрібніший (**pulvis longe subtilissimus**);
- грубий, крупний (**pulvis grossus**);
- середньогрубий (**pulvis modice grossus**);
- якнайгрубший (**pulvis longe grossissimus**).

Виготовляють порошки дозовані, тобто поділені на окремі дози (**pulvĕres divisi**). Як правило, це порошки **ad usum internum** масою від 0,1 до 1,0. Якщо лікарська речовина дозованого порошку менша ніж 0,1, то для збільшення маси порошку додають звичайний цукор (**Sacchārum**) або молочний цукор (**Sacchārum lactis**).

Недозовані порошки (**pulvĕres indivisi**) — це порошки для зовнішнього вживання масою від 1 до 100 г, які виписують у загальній кількості, і хворий дозує їх сам, оскільки ретельність дозування не має особливого значення.

Приписують порошки на один прийом (**pro dosi**) або добову дозу (**pro die**) в паперових капсулах (**in capsulis chartaceis**), в

паперових мішечках (*in saccūlis chartaceis*), в капсулах, закритих кришечками (*in capsūlis operculātis*), в навоскованому або парафінованому папері (*in charta cerāta, in charta paraffināta*), в коробочках (*in scatūlis*).

При виписуванні простого дозованого порошку в рецепті вказують назву лікарської речовини, її разову дозу, кількість таких доз і спосіб вживання.

Rp.: Pulvēris foliōrum Digitalis 0,1
Dentur tales doses numēro 12
Signa: По 1 порошок 3 рази на день.

При виписуванні складних дозованих порошоків вказують назви всіх складників, необхідність їх змішати, щоб утворився порошок, і кількість доз, яку треба видати.

Rp.: Bismūthi subnitratīs 0,35
Magnesii carbonātis
Natrii hydrocarbonātis ana 0,2
Pulvēris radicis Frangūlae
Pulvēris rhizomātis Calāmi ana 0,025
Misce, ut fiat pulvis
Da tales doses numēro 30
Signa: По 1 порошок 3 рази на день.

Rp.: Methylēni coerulei 0,03
Natrii salicylātis 0,3
Misce, fiat pulvis
Da tales doses numero 6 in capsūlis amyloaceis
Signa: По 1 капсулі 2 рази на день

Слово **Pulvis** на початку рецепта пишуть лише у двох випадках: а) при виписуванні порошоків із речовин рослинного походження (**Pulvis radicis Rhei** — порошок із кореня ревеню, **Pulvis foliōrum Digitalis** — порошок із листків дигіталісу); б) при виписуванні складних офіційних порошоків (**Pulvis Glycyrrhizae compositus** — складний порошок із кореня солодки; **Pulvis Apilāci** — порошок апілаку; **Pulvis antiasthmaticus** — порошок проти астми (син. протиастматичний збір)).

Найпоширенішим різновидом недозованих порошоків є присипки (**aspersiōnes**). Призначають їх **ad usum externum**. Вихідною величиною їх є терапевтична концентрація лікарської речовини, яка виражається у відсотках від загальної маси. Наповнювачем служить крохмаль (**Amylum**) і тальк (**Talcum**). Виписують присипки у кількості від 5 до 100 г скороченим або розгорнутим способом.

Rp.: Aspersiōnis Anaesthesini 75 % 10,0
Da. Signa: Наносити на уражені ділянки шкіри.

Rp.: Bolus albae
Amyli ana 0,1
Talcum 5,0
Misce, fiat pulvis
Da. Signa: Присипка.

Капсули (Capsulae)

Лікарські засоби, які мають неприємний гіркий смак, подразнюють слизову ротової порожнини або негативно впливають на зуби, виписують в капсулах. Виготовляють капсули з желатину. Вони мають кулькоподібну (овальну) і довгасту форму чи форму маленьких пляшечок.

Виготовляють такі капсули:

- **capsulae gelatinosae molles seu elasticae** (м'які або еластичні желатинові капсули);
- **tubatinae** (тубатіни, у вигляді маленьких пляшечок);
- **pelettae** (пелети — капсули, які призначені для вишивання під шкіру хірургічним способом).

При виписуванні лікувальних засобів у капсулах в **Subscriptio** треба вказати вид капсул.

Rp.: Olei jecoris Aselli 5 ml
Da tales doses numēro 30 in capsūlis gelatinosis elasticis
Signa: По 3 капсули 2 рази на день.
Rp.: Vinylini 1,4
Da tales doses numēro 60 in capsūlis gelatinosis
Signa: По 3-5 капсул 1 раз на день

Таблетки (Tabulettae)

Таблетки виготовляються на фармацевтичних підприємствах і належать до офіційних лікарських засобів. За способом приготування їх поділяють на:

- **tabulettae compressae** — таблетки пресовані;
- **tabulettae friabiles** — таблетки, отримані методом формування;
- **tabulettae obductae** — таблетки, покриті оболонкою.

За способом вживання таблетки поділяють на:

- **oriblettae seu tabulettae perorales** — пероральні;
- **resoriblettae seu tabulettae sublinguales** — сублінгвальні;
- **injectabulettae seu tabulettae pro injectionibus** — для приготування ін'єкційних розчинів;
- **solublettae seu tabulettae pro gargarismatis** — для приготування розчинів для полоскання або спринцювань.

Виписують таблетки двома способами.

1. Якщо таблетки не мають умовної назви, то зазначають назви їх складників і їх дози. У **Subscriptio** вказують кількість і форму, наприклад:

Rp.: Extracti Belladonnae 0,013
Natrii hydrocarbonatis 0,25
Da tales doses numero 6 in tabulettis
Signa: По 1 таблетці 2-3 рази на день.

2. Якщо виписують таблетки комбінованого складу, що мають певну умовну назву, складники не перераховуються.

Rp.: Tabulettas Platyphyllini hydrotartratis 0,005 numero 6
Da. Signa: По 1 таблетці 2-3 рази на день.

При другому способі вагова кількість таблетки не вказується у тому випадку, коли вага складника даної суміші є стандартною.

Rp.: Tabulettas "Corbella" obductas N 50
Da. Signa: По 1 таблетці перед сном.

Драже (Dragee)

Драже (**dragee n** — не відмінюється) є досить поширеною твердою офіційною лікарською формою для внутрішнього живання, яку готують на фармацевтичних підприємствах способом нашарування (*дражирування*) лікарських і допоміжних речовин на

цукрові гранули. Виписують драже в основному скороченим способом. Найчастіше цю форму використовують при виписуванні вітамінів.

Rp.: Dragee "Renivium" numero 100

Da. Signa: По 1 драже 3 рази на день за 10-15 хв до їди.

Гранули (Granulae)

Гранули як тверда лікарська форма **ad usum internum** являють собою зернинки, крупинки різної форми масою до 0,05. Виготовляються на фармацевтичних підприємствах як офіційний лікарський засіб. Виписуються скороченим способом із зазначенням загальної кількості.

Фармацевтична промисловість випускає гранули орази (**granula Orāzi**), гранули плантаглюциду (**granula Plantaglicidi**), гранули гліцерофосфату (**granula Glycerophosphatis**), гранули етазолу-натрію для дітей (**granula Aethazoli-natrii pro infantibus**), гранули "Флакарбін" (**granula "Flacarbium"**).

Rp.: Granulorum Plantaglicidi 50,0

Da. Signa: По 1 чайній ложці 2-3 рази на день за 20-30 хв до їди.

Збір лікарський (Species)

Збір лікарський — це суміш декількох видів висушених і подрібнених цілих лікарських рослин або лише їх частин (*трава, листя, квітки, плоди, корені, кореневища* тощо), з якої готують настої та відвари. Виписують лікарський збір двома способами: офіційний — скороченим, магістральний — розгорнутим.

Збори поділяють на такі групи:

1. **Species ad infusa et decocta** — збори для настоїв.
2. **Species fumales** — збори для куріння.
3. **Species pro balneis** — збори для ванн.

Назви зборів у рецептах пишуться у **Gen. plur.**

Rp.: Speciērum pectoralium 50,0

Da. Signa: 1 столову ложку збору залити 1 склянкою окропу, варити протягом 10 хв, приймати по півсклянки вранці і ввечері.

Rp.: Foliōrum Menthae piperitae
Florum Sambūci

Florum Tiliae ana 10,0

Misce, fiant species

Da. Signa: 1 столову ложку заварити 2 склянками окропу, настояти 20 хв, процідити. Приймати по 2-3 столові ложки тричі на день.

До твердих лікарських форм відносять і плівки для очей (**Membranulae ophthalmicae**), які виготовляє фармацевтична промисловість і які замінюють краплі. До таких належать очні плівки з сульфатом неоміцину (**Membranulae ophthalmicae cum Neomycini sulfate**), очні плівки з дикаїном (**Membranulae ophthalmicae cum Dicaïno**), плівки очні з сульфapіридазином-натрієм (**Membranulae ophthalmicae cum Sulfapyridazino-natrio**), очні плівки з флореналом (**Membranulae ophthalmicae cum Florenālo**) та ін.

Rp.: Membranulas ophthalmicas cum Dicaïno numēro 30

Da. Signa: Закладати за нижню повіку 2 рази на добу.

ВПРАВИ

1. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Rp.: Tabulettas Ephedrīni hydrochlorīdi 0,025 numēro 10

Da. Signa: По 1 таблетці 1-2 рази на день.

2. Rp.: Tabulettas Dimecolīni 0,025 obductas numēro 50

Da. Signa. По 1 таблетці 2 рази на день.

3. Rp.: Amidopyrīni 0,25

Coffeīni-natrii benzoātis 0,1

Da tales doses numēro 10 in tabulettis

Signa: По 1 таблетці 3 рази на день.

4. Rp.: Ephedrīni hydrochlorīdi

Dimedrōli ana 0,025

Misce, fiat pulvis

Dentur tales doses numēro 10

Signa: По 1 порошку 3 рази на день.

5. Rp.: Pulvēris Xeroformii subtilissīmi 10,0

Misce. Da. Signa: Присипка

6. Rp.: Ferri reducti 1,0

Dentur tales doses numēro 15 in capsulis gelatinosis

Signa: По 1 капсулі 3 рази на день після їди.

7. Rp.: Corticis Frangulae

Foliōrum Menthae piperitae

Rhizomātis cum radicibus Valeriānae ana 15,0

Misce, fiant species

Detur in sacculo chartaceo

Signētur: 1 столову ложку заварити склянкою окропу, настояти 20 хв, процідити. Приймати по півсклянки 2 рази на день.

8. Rp.: Speciērum antiasthmaticarum 100,0

Da. Signa. Під час приступів бронхіальної астми курити, як цигарку.

9. Rp.: Granulorum Orāzi 100,0

Da. Signa: По 1 чайній ложці гранул 3 рази на день під час їди.

10. Rp.: Granulorum Aethazōli-natrii pro infantibus 60,0

Da. Signa: Розчинити гранули в свіжокип'яченій воді, підігрітій до 30-40 °C, періодично збовтувати протягом 30 хв. Дітям віком 3-4 роки — 15 мл через кожні 4 год.

11. Rp.: Dragee Aminazīni 0,025 numēro 12

Da. Signa: По 1 драже 2 рази на день.

12. Rp.: Membranulas ophthalmicas cum Neomycini sulfate

0,0012 numēro 30

Da. Signa: Класти в кон'юнктивальний мішок по 1 плівці 2 рази на день.

13. Rp.: Dragee "Hendevitum" numēro 50

Da. Signa: По 2 драже на день.

14. Rp.: Tabulettas Furadonīni 0,03 enterosolubiles pro infantibus numēro 20

Da. Signa: По 1 таблетці 3 рази на день.

Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

- 20 таблеток сульфадимезину 0,5. Призначте по 1 таблетці 5 разів на день.
- 10 порошків, які містять по 0,1 тертої камфори, 0,25 цукру. Видати у навоскованому папері. Призначте по 1 порошку 4 рази на день.
- Лікарський жовчогінний збір, що складається з 2 г квітів календули, 20 г плодів фенхелю (*кропу аптечного*), 10 г трави полину, 5 г трави золототисячника, 2 г трави чистотілу, 38 г трави цикорію, 10 г трави деревію, 5 г трави чебрецю, 8 г кореневища лелехи. Позначити: 2 чайні ложки збору всипати у фільтр-ситечко, опустити в чашку з гарячою водою, тримати 10 хв і протягом цього часу ситечко зі збором кілька разів підіймати й опускати, тобто перемішати збір і процідити. Призначте: пити найкраще натще зранку, в обід і ввечері перед їдою 1 чашку якомога гарячішим.
- 40 г присипки аміназолу 2 %. Позначити: зовнішнє. Призначте: присипати уражені ділянки шкіри.
- 300 очних плівок з флореналом у скляних флаконах. Призначити: 1-2 рази на добу закладати за нижню повіку.
- 100 г гранул гліцерофосфату кальцію. Призначте по 0,5 чайної ложки тричі на день.
- 12 капсул густого екстракту чоловічої папороті 0,5. Призначте по 1 капсулі через кожні три хвилини, запиваючи водою.
- 25 драже тифену 0,03. Призначте по 1 драже 2-3 рази на день.

§ 131. СКОРОЧЕННЯ В РЕЦЕПТАХ

(для самостійної позааудиторної роботи)

При виписуванні рецептів лікарі в основному послуговуються різними скороченнями відповідно до загальноприйнятих правил. Скорочують як окремі слова, так і цілі рецептурні вирази.

Зазвичай скорочують:

- назви лікарських форм і галенових препаратів;
- назви органів рослин;
- вказівки фармацевтові;
- рецептурні вирази.

Скорочення, згідно з правилами, повинні закінчуватися на приголосний. Якщо ж у слові поруч стоять два або три приголосні, то при скороченні воно повинно закінчуватися на останній приголосний, наприклад:

divide — **div.** — розділи, поділи;

emplastrum — **empl.** — пластир.

Не допускаються скорочення позначень близьких за назвою інгредієнтів, бо таке скорочення унеможливило б встановлення приписаного лікарського засобу. Наприклад:

Sulf. (*sulfas* чи *sulfis*? — невідомо), **nitr.** — (*nitras* чи *nitris*?).

Практикуються деякі нестандартні скорочення, що виходять за рамки правил. Серед них такі:

aa — *ana*; **cps.** — *compositus*; **det.** — *decoctum*; **hb.** — *herba*; **pct.** — *praecipitatus*; **t-ra, tct.** — *tinctura*.

Найважливіші загальноприйняті рецептурні скорочення

Скорочена форма	Повне написання	Значення
aa	<i>ana</i>	по, порівну
ac., acid.	<i>acidum</i>	кислота
add.	<i>adde</i>	додай
aq., dest.	<i>aqua destillata</i>	дистильована вода
aq., purif.	<i>aqua purificata</i>	очищена вода
aq. pro inject.	<i>aqua pro injectionibus</i>	вода для ін'єкцій
bol.	<i>bolus</i>	глина

comp. cps.	compositus, a, um	складний
concentr.	concentrātus, a, um	концентрований
concis.	concisus, a, um	різаний, порізаний
consp.	consperge	посип
contus.	contūsus, a, um	товчений, потовчений
cort.	cortex	кора
crystall.	crystallisātus, a, um	кристалічний
D.	Da або Detur (<i>однина</i>) Dentur	Видай. Нехай буде видано Нехай будуть видані
dec.dct.	decoctum	відвар
dep.	depurātus, a, um	очищений
dil.	dilūtus, a, um	розведений
div.	divīde	розділи
div.in p. aeq,	divīde in partes aequales	розділи на рівні частини
D.S.	Da. Signa. або Detur. Signetur	Видай. Познач або Видати. Позначити
D.t.d. №	Da (Dentur) tales doses numēro	Видай (Видати) такі дози кількістю
empl.	emplāstrum	пластир
em., emuls.	emūsum	емульсія
ext.s.lint.	extende supra linteum	намаж на полотно
extr.	extractum	екстракт, витяжка
f.	fiat (<i>однина</i>), fiant (<i>множ.</i>)	хай утвориться, хай утворюються
fl., flor.	flōs	квітка
fluid.	fluīdus, a, um	рідкий (<i>про екстракти</i>)
fol.	foliūm	листок
fr., fruct.	fructus	плід
gel.	gelatinōsus, a, um	желатиновий
glob.	globūlus	кулька
glob.vagin.	globulus vaginālis	вагінальна кулька
gran.	granūlum	гранула
gttm., gtt.	guttam, guttas	краплю, краплі (<i>крапель</i>)
hb., herb.	herba	трава
inf.	infūsum	настій

in amp.,	in ampullis	в ампулах
in ampull.		
in caps.amyl.	in capsūlis amylaceis	в крохмальних капсулах
in caps.gel.	in capsūlis gelatinōsis	в желатинових капсулах
in caps.operc.	in capsūlis operculātis	в капсулах, закритих кришечкою
in ch.cer.	in charta cerata	у навоскованому папері
in ch.paraff.	in charta paraffināta	у парафінованому папері
in lag.origin.	in lagēna origināli	в оригінальній пляшці
in obl.	in oblātis	в облатках
in oll.	in olla	в баночці
in scat.	in scatūla	в коробочці
in sacc.chart.	in saccūlo chartaceo	в паперовому мішечку
	in saccūlis chartaceis	в паперових мішечках
in tab.	in tabulettis	в таблетках
in tab.obd.	in tabulettis obductis	в таблетках, покритих оболонкою
in tub.	in tuba, in tubis	у тубі, у тубах
in vitr.fusc.	in vitro fusco	в темній склянці
in vitr.nigr.	in vitro nigro	в чорній склянці
l.a.	lege artis	за правилом науки
lat.	latitudīne	шириною
linim.	linimentum	лінімент
liq.	liquor	рідина
long.	longitudīne	довжиною
M.	Misce. Misceatur	Змішай. Змішати
m.pil.	massa pilulārum	пілюльна маса
ml.	millilitrum	мілілітр
mixt.	mixtura	мікстура, суміш
mucil.	mucilāgo	слиз
OD		одиниця дії
O.D.	ocūlo dextro	у правому оці
O.S.	ocūlo sinistro	в лівому оці
O.utro	ocūlo utro	в кожному оці
ol.	oleum	олія

oleos.	oleōsus, a, um	олійний
past.	pasta	паста
pil.	pilūla	пілюля
M.f.m.pil., e qua form.pil. №.	Misce, fiat massa pilulārum, e qua formentur pilūlae	Змішай, щоб утворилася пілюльна маса, з якої сформувати пілюлі
pct., praec.	numēro	кількістю
pro infant.	praecipitātus, a, um	осаджений
pro inject.	pro infantibus	для дітей
pulv.	pro injectionibus	для ін'єкцій
pulver.	pulvis	порошок
q.s.	pulverātus, a, um	порошкоподібний
r.,rad.	quantum satis	скільки треба
rect., rectif.	radix	корінь
Rep.	rectificātus, a, um	очищений
rhiz., rh.	Repēte! Repetātur!	Повтори! Повторити! (<i>Хай буде повторено!</i>)
Rp.:	rhizōma	кореневище
S.	Recipe:	Візьми:
sem.	Signa. Signētur	Познач. Позначити
sicc.	semen	насіння
simpl.	siccus, a, um	сухий
sir.	simplex	простий
sol.	sirūpus	сироп
spec.	olutio	розчин
spir.	species	збір
spiss.	spirītus	спирт
Steril.	spissus	густий
	Sterilīsa!	Простерилізуй!
	Sterilisētur!	Простерилізувати! (<i>Нехай буде простерилізовано!</i>)
succ.		сік
supp.	succus	свічка
susp.	suppositorium	суспензія
tab.	suspensio	таблетка
	tabuletta	

t-ra, tct.	tinctūra	настојнка
tr.	tritus, a, um	тертий
ung.	unguentum	мазь
us.ext.	usus externus	зовнішнє вживання
us.int.	usus internus	внутрішнє вживання
vagin.	vaginālis, e	вагінальний, піхвовий
V.!	Verte!	Перегорни (<i>сторінку!</i>)
Vitr.	vitrum	склянка

ВПРАВИ

I. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Rp.: Ol. Terebinth.
Chloroform. āā 10,0
Linim. volat. ad 60,0
M. f.linim.
D.S.: Розтирання
2. Rp.: Sulfur. pct.
Ol.Rusci āā 1,0
Zinci oxŷdi
Amŷli Tritici āā 2,5
Vaselini 20,0
M.f.ung.
D.S.: Мазь
3. Rp.: Sol. Phenylī salicylātis oleos. 2 % 20,0
Sol. Adrenalīni hydrochlorīdi 0,1 % gtts. XX
M.D.
S.: По 2 краплі в обидві ніздрі 3-5 разів на день.
4. Rp.: Pentalgīni 0,3
D.t.d. N 20 in tab.
S.: По 1 таблетці при болях.

5. Rp.: Theophyllīni 0,2
Ol. Cacao 2,0
M.f.suppl.
D.t.d. N 10
S.: По 1 свічці 2 рази на день.

6. Rp.: Dct.rad. Senēgae ex 6,0 – 200,0
Liq.Amm.anis. 2,0
Sir.simpl. 15,0
M.D.
S.: По 1 столовій ложці кожні 2 год.

7. Rp.: Hydrargŷri salicylātis 3,0
Ol. Persicor. 27,0
M. Steril!
D.S.: По 1 мл 1 раз на 5 днів внутрішньом'язово.

8. Rp.: Extr. Filīcis maris spiss. 1,0
Div. in 6 p. aeq.
D. in cap. gel.
S.: Прийняти всі протягом години.

9. Rp.: Inf.hb.Ledi palustris 10,0
Sir. Althaeae 25,0
M.D.
S.: По 1 десертній ложці 4 рази на день.

10. Rp.: Extr. Frangūlae spiss. 4,0
Pulv.r. Rhei 3,0
Extr. Bell. 0,1
M.pil.q.s., ut f.pil. N 30
D.S.: По 1-2 пілюлі на ніч.

11. Rp.: Tab. "Sedalgin" N 20
D.S.: По 1 таблетці при болях.

12. Rp.: Ac. borīci 1,0
Talcī 50,0
Bol. alb.
Am. Tritīci āā 10,0
M.,f.pulv.
D.S.: Присипка.

13. Rp.: T-rae Capsīci 10,0
Naphthalāni
Sp.aethylīci 96 % āā 100,0
M.D.
S.: Для розтирання

14. Rp.: Fol. Menthae
Fr. Thymi
Fr. Foenicūli
Fl. Chamomillae āā 25,0
M.f. spec.
D.S.: 1 столову ложку на склянку окропу, настояти 20 хв, процідити.
Приймати по ½ склянки вранці та ввечері.

15. Rp.: Extr. Aloēs spiss. 3,0
Pulv.et extr.rad. Taraxāci q.s., ut f.pil. N 30
D.
S.: По 1 пілюлі 3 рази на день.

§ 132. РІДКІ ЛІКАРСЬКІ ФОРМИ (FORMAE MEDICAMENTŌRUM FLUIDAE)

До рідких лікарських форм відносять:
розчини — **solutiōnes** (*solutio, ōnis f*)
вастої — **infūsa** (*infūsum, i n*)
відвари — **decocta** (*decoctum, i n*)

краплі — **guttae** (*gutta*, *ae f*)
настоїнки — **tincturae** (*tinctura*, *ae f*)
мікстури — **mixturae** (*mixtura*, *ae f*)
суспензії — **suspensiones** (*suspensio*, *onis f*)
емульсії — **emulsa** (*emulsum*, *i n*)
екстракти — **extracta** (*extractum*, *i n*)
слизи — **mucilagines** (*mucilago*, *inis f*)
лініменти — **linimenta** (*linimentum*, *i n*)
аерозолі — **aerosola** (*aerosolum*, *i n*)
бальзами — **balsama** (*balsamum*, *i n*)

Розчини (Solutiōnes)

Розчини — це рідка лікарська форма, яка являє собою суміш розчинених у розчиннику твердих лікарських речовин чи рідких лікарських засобів. Як розчинники найчастіше використовуються дистильована вода (**aqua destillata**), етиловий спирт (**Spiritus aethylicus** 95 %, 90 %, 70 %), рідкі олії: персикова (**oleum Persicorum**), оливкова (**oleum Olivarum**), мигдальна (**oleum Amygdalarum**), соняшникова (**oleum Helianthi**), вазелінова (**oleum Vaselinei**), гліцерин (**Glycerinum**).

Залежно від розчинника, розчини поділяються на:

- водні (**solutiōnes aquosae**);
- спиртові (**solutiōnes spirituosae**);
- олійні, або медичні олії (**solutiōnes oleosae seu olea medicata**);
- гліцеринові (**solutiōnes glycerinatae**).

За своїм призначенням розчини поділяються на:

1. Розчини для ін'єкцій (**Solutiōnes pro injectionibus**).
2. Розчини для внутрішнього вживання (**solutiōnes ad usum externum**). До цієї групи відносять: полоскання (**gargarismata**), лосьйони (**lotiōnes**), промивання для ротової порожнини (**collutōria**), клізми (**enemata seu clysmata**), змазування (**liturae**), спринцювання (**perlotiōnes**), розтирання (**frictiōnes**), обмивання (**irrigatiōnes**) тощо.
3. Розчини для внутрішнього вживання (**solutiōnes ad usum internum**).

4. Розчини для анестезії (**solutiōnes ad anaesthesiam або solutiōnes pro anaesthesiā**).

Видаються розчини в ампулах (**in ampullis**), у шприц-тюбиках (**in spritz-tubulis**), у ректальних піпетках місткістю 3-5 мл розчину для мікроклізм (**in rectiolis**).

Рецепти на розчини виписують скороченим або розгорнутим способом.

При виписуванні рецептів на розчини скороченим способом після слова **Rescipe** (**Rp.:**) вказують лікарську форму, тобто пишуть **Solutionis** і назву лікарської речовини, концентрацію розчину у відсотках і його кількість. Наприклад:

Rp.: Solutiōnis Menthōli oleosae 1 % — 10 ml

Da. Signa: По 2-3 краплі в ніс 2 рази на день.

При розгорнутому способі після слова **Rescipe** (**Rp.:**) вказують назву лікарської речовини, її кількість і розчинник. Наприклад:

Rp.: Menthōli 0,1

Phenylīi salicylātis 0,3

Olei Vaselinei 9,6 ml

Misce. Da.

Signa: По 2-3 краплі в ніс 2 рази на день.

Розчини для ін'єкцій (Solutiōnes pro injectionibus)

Розчини, призначені для підшкірних, внутрішньом'язових, внутрішньовенних та інших ін'єкцій, виписуються в ампулах. Про стерильність ін'єкцій свідчать слова у **Subscriptio**: "**in ampullis**" (в ампулах), "**pro injectionibus**" (для ін'єкцій), а при виписуванні неампульних розчинів на це вказує вираз "**Sterilisa!**" (Простерилізуй), "**Sterilisetur**" (Простерилізувати!). Наприклад:

Rp.: Solutiōnis Magnesiī sulfātis 25 % — 10 ml

Da tales doses numēro 5 in ampullis

Signa: По 10 мл щодня внутрішньом'язово.

Rp.: Solutiōnis Acetylcysteīni 10 % pro injectionibus 2 ml numēro 10 in ampullis.

Da. Signa: Для внутрішньом'язових ін'єкцій по 2 мл 3 рази на день.

При виписуванні рецептів на розчини для ін'єкцій, що виготовляються в аптеках, не в ампулах, у **Subscriptio** вказують "**Sterilisētur!**" (Простерилізувати!) або "**Sterilīsa!**" (Простерилізуй!). При цьому вказується кількість лікарської речовини і розчинника у пропорційному відношенні до кількості прийомів. Наприклад:

Rp.: Solutiōnis Natrii iodīdi 10 % – 200 ml

Sterilisētur!

Da in vitro nigro

Signa: По 10 мл внутрішньовенно через день.

У рецептах на розчини для ін'єкцій в ампулах зазначають окремі дози і їх кількість. Наприклад:

Rp.: Solutiōnis Morphīni 1 % – 1 ml

Dentur tales doses numēro 6 in ampullis

Signētur: По 1 мл підшкірно.

При виписуванні рецептів на спиртові чи олійні розчини обов'язково вказують тип розчину. Наприклад:

Rp.: Solutiōnis Camphōrae oleōsae 20 % – 2 ml

Da tales doses numēro 6 in ampullis

Signa: По 2 мл внутрішньом'язово.

Якщо розчини для ін'єкцій готують безпосередньо перед їх вживанням, то лікарські речовини для ін'єкцій виписують в ампулах (**in ampullis**) або у флаконах (*не позначається*) у сухому вигляді із зазначенням дози препарату, що міститься в ампулі чи флаконі, та кількість таких доз, а в сигнатурі вказують спосіб приготування лікарської форми. Наприклад:

Rp.: Myarsenōli 0,15

Da tales doses numēro 20 in ampullis

Signa: Розчинити в 2 мл 1 % новокаїну. Вводити внутрішньом'язово голкою завдовжки 5-6 см у зовнішній верхній квадрат сідниці.

Rp.: Bicillīnum-3 300 000 OD

Dentur tales doses numēro 5

Signētur: Вміст одного флакона розчинити в 2-3 мл стерильного ізотонічного розчину хлориду натрію, збовтати і ввести внутрішньом'язово 1 раз на три дні.

Розчини для зовнішнього вживання

(Solutiōnes ad usum externum)

Рецепти на розчини для зовнішнього вживання виписують двома способами: скороченим і розгорнутим. При виписуванні рецептів скороченим способом після зазначення лікарської форми вказують назву препарату, тип розчину (*спиртовий чи олійний*), концентрацію і загальну кількість. Концентрація виражається у відсотках або у вигляді співвідношення. Наприклад:

Rp.: Solutiōnis Acīdi salicylicī spirituōsae 1 % 10 ml

Da.

Signa: Зовнішнє. Для змазування шкіри при інфікованих ураженнях.

При виписуванні рецепта на водний розчин скороченим способом розчинник не вказують. Наприклад:

Rp.: Solutiōnis Kalii permanganātis 0,1 % 500 ml

Da.

Signa: Для промивання ран.

При виписуванні рецепта на розчин для зовнішнього вживання розгорнутим способом вказують назви всіх інгредієнтів, в тому числі і розчинник. Наприклад:

Rp.: Alumīnis 4,0

Acīdi borīci 6,0

Aquae destillātae 200 ml

Misce. Da.

Signa: Для примочок (*при екземі*).

Rp.: Natrii tetraborātis 2,5

Glycerīni 50 ml

Spirītus aethylicī 0,5 % ad 10 ml

Misce. Da.

Signa: Для змазування ураженої ділянки шкіри

Для виготовлення розчину для зовнішнього вживання можуть використовуватися і таблетки. Наприклад:

Rp.: Furacillīni 0,02 ad usum externum numēro 10

Da.

Signa: Розчинити 1 таблетку в 100 мл води. Для полоскання.

Розчини для внутрішнього вживання

(Solutiōnes ad usum internum)

Рецепти на розчини для внутрішнього вживання виписуються скороченим і розгорнутим способами. При виписуванні рецептів на водні розчини скороченим способом розчинник (*дистильована вода* — **aqua destillāta**, *очищена вода* — **aqua purificāta**) не вказується.

Rp.: Solutiōnis Calcii chlorīdi 5 % — 200 ml

Da.

Signa: По 1 столовій ложці 3-4 рази на день після їди.

При виписуванні рецептів на розчини для внутрішнього вживання розгорнутим способом вказуються назви всіх складників, в тому числі і розчинник. Наприклад:

Rp.: Cupri sulfātis 0,5

Aquae destillātae 50 ml

Misce. Da.

Signa: По 1 столовій ложці кожні 10 хв до настання блювання.

В окрему групу виділяють розчини для анестезії (Solutiōnes ad anaesthesiam). Форма рецептів на них така сама, як і на всі розчини. У сигнатурі вказують призначення розчину. Наприклад:

Rp.: Solutiōnis Novocaīni 0,25 — 200 ml

Da. Signa. Для інфільтративної анестезії.

Rp.: Novocaīni 1,25

Natrii chlorīdi 3,0

Kalii chlorīdi 0,038

Calcii chlorīdi 0,062

Aquae pro injectionibus 500 ml

Misceātur. Sterilisētur!

Detur. Signētur: Для анестезії за методом О.В. Вишневського.

Настої та відвари

(Infūsa et decocta)

Настої та відвари являють собою водні витяжки лікарських речовин із рослинної сировини та водні розчини сухих чи рідких екстрактів. Готують їх **ex tempore**, тобто в міру необхідності, зразу. Призначають як для внутрішнього, так і для зовнішнього вживання. Рецепти на настої і відвари виписують лише скороченим способом.

У рецепті на настої і відвари після слова **Recepte** (Rp.:) вказують назву лікарської форми, частину лікарської рослини, з якої треба приготувати лікарський засіб, назву рослини, вагову кількість рослинної сировини і загальну кількість настою чи відвару. Наприклад:

Rp.: Infūsi foliōrum Urtīcae ex 7,5 — 10,0 — 200 ml

Da.

Signa: По 1 столовій ложці 3 рази на день

Rp.: Decocti corticis Viburni ex 10,0 — 200 ml

Da.

Signa: По 1 столовій ложці 3 рази на день

Краплі (Guttae)

Краплі — це різні розчини і суміші, які приписуються краплинно для внутрішнього і зовнішнього вживання. Приписують їх здебільшого у невеликій кількості до 20-30 мл. Наприклад:

Rp.: Tinctūrae Belladonnae 10 ml

Tinctūrae Valeriānae 20 ml

Menthōli 0,25

Da.

Signa. По 10-15 крапель 2-3 рази на день.

Rp.: Extracti Viburni fluīdi 25 ml

Da.

Signa: По 20-30 крапель на 1 прийом 2-3 рази на день.

В окрему групу виділяють краплі для очей (**Oculoguttae**), краплі для носа (**Nasoguttae**), краплі для вуха (**Otoguttae**).

Rp.: Solutiōnis Zinci 0,25 % — 5 ml

Da.

Signa: Очні краплі. По 2 краплі 3 рази на день.
Rp.: Solutiōnis Ephedrīni hydrochlorīdi 2 % 10 ml
Da.
Signa: Краплі для носа. По 2-3 краплі через кожні 3-4 год.
Rp.: Resorcīni
Acīdi salicylicī ana 2,0
Spirītus aethylicī 70 % ad 100 ml
Misce. Da.
Signa: Вушні каплі. По 1-2 краплі у вухо.

Настоянки (Tinctūrae)

Настоянки (настойки) — це забарвлені спиртові або спирто-ефірні витяжки лікарських речовин. Рецепти на настойки як офіцінальну лікарську форму виписують скороченим способом. При виписуванні рецепта на спиртову настойку означення (*тобто слово spirituōsae*) не пишуть. При виписуванні ефірної настойки, що практикується рідко, обов'язково вказується означення **aethereae**. Наприклад:

Rp.: Tinctūrae Araliae 50 ml
Da. Signa: По 30-40 крапель 2-3 рази на день до їди.
Rp.: Tinctūrae Valeriānae aethereae
Tinctūrae Convallariae ana 10 ml
Misce. Da.
Signa: По 20-30 крапель 3 рази на день.

Мікстури (Mixtūrae)

Мікстурою називають рідку лікарську форму, яку одержують при змішуванні в різних основах (*у воді, спирті, гліцерині, рослинних оліях* тощо) декількох твердих речовин або декількох рідин (*настоїв і відварів з настоянками або екстрактами*). Якщо в мікстурі є осад внаслідок нерозчинності в ній частини лікарських речовин, то її перед вживанням треба збовтати. Такі мікстури називають **mixtūrae agitandae** (*мікстури, які вимагають збовтування*). Приписують мікстури в основному для внутрішнього вживання, а також для зовнішнього і парентерально.

Рецепти на мікстури виписують звичайно розгорнутим способом, тобто вказують назви всіх складників і їх дози. Наприклад:

Rp.: Infūsi foliōrum Digitālis ex 0,5 — 180 ml
Sirūpi simplicis 20 ml
Misce. Da.
Signa: По 1 столовій ложці 3 рази на день.

Якщо виписують рецепти на офіцінальну мікстуру, то після слова Rp.: пишуть **Mixtūrae** і її назву та вагову кількість. Наприклад:

Rp.: Mixtūrae antiasthmaticae Trascovi 200 ml
Da.
Signa: По 1 чайній ложці в теплом молоці 2 рази на день після їди.

Суспензії (Suspensiōnes)

Суспензії (зависі) — це рідкі лікарські форми, в яких роздрібнені розчинні лікарські речовини (**basis**) перебувають у завислому стані в якій-небудь рідині (**constituens**). Одержують суспензії змішуванням нерозчинних речовин з оліями, очищеною водою, гліцерином.

Суспензії застосовують для внутрішнього і зовнішнього вживання, а також тільки для внутрішньом'язових ін'єкцій і в порожнини тіла.

При виписуванні рецептів на суспензії дотримують таких правил, як і при виписуванні розчинів і мікстур для зовнішнього і внутрішнього застосування. У сигнатурі вказують спосіб їх застосування і пишуть "**Перед вживанням збовтати**". Виписують рецепти на суспензії розгорнутим і скороченим способами. Наприклад:

Rp.: Hydrocortisoni acetātis 0,05
Aquaе purificātae ad 10,0
Misce, fiat suspensio
Da. Signa: По 2 краплі в око 4 рази на день. Перед вживанням збовтати.
Rp.: Suspensiōnis Hydrocortisoni acetātis 0,05 — 10,0

Da.

Signa: По 2 краплі в око 4 рази на день. Перед вживанням збовтати.

Емульсії (Emulsa)

Емульсія — це рідка лікарська форма, в якій нерозчинні у воді рідини (*жирні олії, бальзами, смоли й інші речовини, що не змішуються з водою*) перебувають у завислому стані у вигляді дуже дрібних часточок. За способом приготування емульсії поділяють на олійні (**emulsa oleōsa**) і насінневі (**emulsa seminalia**). Насінневі емульсії в останній час практично не використовуються.

Олійні емульсії готують з рідких олій: рицинової (**oleum Ricīni**), риб'ячого жиру (**oleum jecōris**), мигдальної олії (**oleum Amygdalārum**) та ін. До олійної емульсії обов'язково додають який-небудь емульгатор (*камедь абрикосову — Gummi Armeniācae; желатозу — Gelatōsa* тощо).

Якщо емульсія виписана без зазначення назви олії, то її готують з мигдальної або персикової олії.

Рецепти на емульсії виписують розгорнутим і скороченим способами. Наприклад:

Rp.: Olei jecōris 20,0
Gelatōsae 10,0
Aquae purificātae ad 200,0
Misce, fiat emulsum
Da.
Signa: Прийняти за 2 рази.
Rp.: Emulsi olei jecōris 200,0
Da.
Signa: Прийняти за 2 рази.

Екстракти (Extracta)

Екстракти — це концентровані витяжки з рослинної сировини або (*рідше*) тваринного матеріалу. В залежності від консистенції екстракти поділяють на рідкі (**extracta fluida**), густі (**extracta spissa**) і сухі (**extracta sicca**).

Залежно від екстрагувальної рідини екстракти поділяють на водні (**extracta aquōsa**), спиртові (**extracta spirituōsa**), олійні (**extracta oleōsa**).

У фармацевтичній практиці вживається один ефірний екстракт (**extractum Filicis maris aethereum** ефірний екстракт чоловічої папороті, *син.* extractum Filicis maris spissum — густий екстракт чоловічої папороті).

Рецепти на рідкі екстракти виписують за тими ж правилами, що й настоянки, вказуючи консистенцію екстракту. Дозують їх, як і настоянки, краплями. Наприклад:

Rp.: Extracti Secālis cornūti fluidi 20,0
Da.

Signa: По 2 краплі 3 рази на день.

Інколи рідкі екстракти, призначені для підшкірних ін'єкцій, виписують в ампулах. Наприклад:

Rp.: Extracti Aloēs fluidi 1 ml
Da tales doses numēro 10 in ampullis.
Signa: По 1 мл під шкіру.

Густі і сухі екстракти дозують у вагових одиницях і виписують в капсулах, порошках, таблетках, свічках, пілюлях. Вони можуть входити також до складу лікарських форм як основа (**basis**) чи формоутворювальний складник (**constituens**), наприклад, для утворення пілюльної маси (**massae pilulārum**).

Rp.: Extracti Filicis maris spissi 0,5
Da tales doses numēro 12 in capsulis gelatinōsis elastīcis
Signa: Прийняти всі капсули протягом 30 хв.
Rp.: Acīdi arsenicōsi anhydrīci 0,05
Extracti et pulvērīs radīcis Glycyrrhīzae quantum satis, ut fiant pilūlae numēro 50
Da.
Signa: По 1 пілюлі 3 рази на день.
Rp.: Hexamethylentetramīni 0,25
Extracti Belladonnae 0,015
Dentur tales doses numēro 10 in tabulettis
Signa: По 1 таблетці 3 рази на день.

Слизи (Mucilagīnes)

Слиз — рідка лікарська форма, яку одержують обробленням водою рослинних матеріалів, які вміщують слизисті речовини або самі являють собою слизи (*Gummi arabicum* — аравійська камедь; *Gummi Armeniācae* — абрикосова камедь; *radix Althaeae* — алтейний корінь; *tubēra Salep* — бульби салепу; *Amŷlum* — крохмаль; *semīna Lini* — насіння льону). Слиз із крохмалю називається **Mucilāgo Amŷli**.

Слизи самі собою використовуються рідко. Виписують слизи частіше в мікстурах, які приписують для внутрішнього вживання (**per os**) або у вигляді клізм (**per rectum**).

До мікстур слизи додають у кількості від 20 до 50 %. Вони використовуються з подразнювальними речовинами, оскільки мають здатність вкривати слизові оболонки тонкою плівкою, яка захищає їх від подразнювальної дії лікарських речовин. Всі слизи — офіціальні.

У медичній практиці при виписуванні рецептів користуються такими препаратами слизів: слиз із абрикосової камеді — **mucilāgo Gummi Armeniācae**; слиз із аравійської камеді — **mucilāgo Gummi arabici**; слиз із крохмалу — **mucilāgo Amŷli**; слиз із насіння льону — **mucilāgo seminis Lini**. Наприклад:

Rp.: Mucilaginis seminis Lini 300 ml

Da. Signa: По 1 столовій ложці кілька разів на день.

Rp.: Chlorali hydrātis 2,0

Mucilaginis Amŷli

Aquae purificātae ana 30,0

Misce. Da. Signa: По 1 столовій ложці на ніч.

Лініменти (Linimenta)

Лінімент — це рідка мазь або густа рідина, лікарська форма для зовнішнього застосування. Лініменти являють собою однорідні суміші у вигляді густих рідин або драглистої маси, що розплавляється при температурі тіла.

Для отримання лініментів часто використовують як **remedium constituens** соняшникову олію — **oleum Helianthi**, оливкову олію —

oleum Olivārum, рицинову олію — **oleum Ricini**, рідкі жири (риб'ячий жир — **oleum jecōris**).

Застосовують лініменти для втирання в шкіру, накладання на рани, опіки, виразки.

Лініменти є офіціальні, магістральні, лініменти - емульсії, лініменти - суспензії.

Виписують рецепти на лініменти розгорнутим і скороченим способами. Наприклад:

Rp.: Picis liquidae

Sapōnis viridis ana 15,0

Spiritus aethylici 95 % — 15 ml

Misce, fiat linimentum

Da.

Signa: Мильно-дьогтьовий спирт.

Rp.: Linimenti Methylli salicylātis compositi 50,0

Da. Signa: Зовнішнє. Для розтирань.

Аерозолі (Aërosōla)

Аерозолі — лікарська форма, що являє собою дисперсійну (розсіювальну) систему, в якій дисперсійним середовищем є газ або газова суміш, а дисперсійна фаза складається з частин твердої речовини або рідини. Використовуються аерозолі для інгаляцій, місцевої дії на шкіру і слизові оболонки. Широке застосування аерозолі знайшли у стоматології, оскільки вони забезпечують одночасне рівномірне покриття розсіяними лікарськими речовинами всіх доступних зон ротової порожнини.

Рецепти на аерозолі як офіціальну лікарську форму виписують скороченим способом: Наприклад:

Rp.: Aërosōli "Oxycyclosolum" 70,0

Da.

Signa: Наносити на уражену ділянку протягом 1-3 с з відстані 20-30 см.

Бальзами (Balsāma)

Бальзами — ароматичні рідини з рослин, які містять органічні безазотні речовини, ефірні олії, смоли тощо. Вони мають антисептичні і дезодораційні властивості.

Rp.: Balsāmi contra pertussim 30 ml

Da.

Signa: По 10 крапель 3 рази на день.

До рідких лікарських форм, які також використовуються у медичній практиці, належать соки **succi** (**succus, i m** — сік), сиропи — **sirūpi** (**sirūpus, i m**), ароматичні води — **aquae aromaticae** тощо. Як лікарські засоби часто вживаються: сік алое (**succus Aloës**), природний шлунковий сік (**succus gastricus naturalis**), сік каланхое (**succus Kalanchoës**), сік подорожника (**succus Plantaginis**). Рецепти на соки як офіційну лікарську форму виписуються скороченим способом. Наприклад:

Rp.: Succi Plantaginis 250 ml

Da.

Signa: По 1 столовій ложці 3 рази на день за 15-30 хв до їди.

Такою ж офіційною лікарською формою є і сиропи. Наприклад:

Rp.: Sirūpi Aloës cum Ferro 100,0

Da.

Signa: По ½ - 1 чайній ложці в ¼ склянки води 3 рази на день.

Як лікарські засоби вживаються такі сиропи: сироп ревеня — **sirūpus Rhei**, сироп алтейний — **sirūpus Althaeae**, сироп солодки — **sirūpus Glycyrrhizae**. Часто сиропи вживаються як виправні засоби, зокрема сироп простий, або цукровий сироп — **sirūpus Sacchāri**, малиновий сироп — **sirūpus Rubi idaei**, сироп алтейний — **sirūpus Althaeae** та ін.

Серед ароматичних вод найчастіше вживаються: вода кропу — **aqua Foeniculi**, вода перцевої м'яти — **aqua Menthae piperitae**, вода коріандру спиртова — **aqua Coriandri spirituosa**. Наприклад:

Rp.: Olei Amygdalarum 15,0

Phenylii salicylatis 1,0

Aquae purificatae 180 ml

Sirūpi simplicis 15 ml

Misce, fiat emulsum

Da.

Signa: По 1 столовій ложці 3 рази на день.

Rp.: Liquōris Kalii arsenitis 4,0

Aquae Menthae 20 ml

Misce. Da.

Signa: По 10-15 крапель 3 рази на день.

ВІПРАВИ

Перекладіть українською мовою рецепти:

1. Rp.: Solutiōnis Proserini 0,05 % — 1 ml
Dentur tales doses numēro 6 in ampullis
Signa: По 1 мл 1-2 рази на день.
2. Rp.: Extracti Polygōni hydropipēris fluidi
Extracti Viburni fluidi ana 20 ml
Misce. Da.
Signa: По 25-30 крапель 2 рази на день.
3. Rp.: Infūsi flōrum Arnicae ex 10,0 — 200 ml
Da.
Signa: По 1 столовій ложці 3 рази на день.
4. Rp.: Iodi 0,03
Kalii iodidi 0,3
Glycerini 30,0
Olei Menthae piperitae guttas III
Misce. Da.
Signa: Для змазування горла.
5. Rp.: Solutiōnis Natrii nucleinatis 2 % — 20 ml
Sterilisetur!
Da. Signa: По 5 мл 1-2 рази на день внутрішньом'язово.
6. Rp.: Solutiōnis Pilocarpini hydrochloridi 0,1
Solutiōnis Adrenalinī hydrochloridi 0,1 % — 10 ml
Misce. Da. Signa: Очні краплі. По 2 краплі 2-3 рази на день.
7. Rp.: Suspensiōnis Griseofulvini 100,0
Da.
Signa: По 1 десертній ложці 3 рази на день.

8. Rp.: Menthōli 0,1
Olei Vaselīni 10 ml
Misce. Da.
Signa: Краплі для носа. По 5 крапель в ніс 2 рази на день.
9. Rp.: Solutiōnis Coffeīni-natrii benzoātis 10 % pro injectionibus in
spritz-tubūlis 1 % – 1 ml
Da tales doses numēro 6 in ampullis
Signa: По 1 мл 2 рази на день підшкірно
10. Rp.: Olei Ricīni 20,0
Xeroformii 1,2
Vinylīni 1,0
Misce, fiat linimentum
Da. Signa: Для мазевих пов'язок
11. Rp.: Lergasōli 80 ml
Da.
Signa: Розпорошувати препарат на інфіковану рану з відстані
25-30 см протягом 1-10 с 3-5 разів на добу.
12. Rp.: Balsāmi Schostakovsky 200,0
Da.
Signa: Для внутрішнього застосування; щоденно по 1 чайній
ложці.
13. Rp.: Succī Aloēs 100 ml
Da.
Signa: По 1 чайній ложці 3 рази на день за 20-30 хв

✎ ВПРАВИ

Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

1. 6 ампул 2,5 % розчину дипразину по 1 мл. Призначте по 1 мл
внутрішньом'язово.
2. Краплі, до складу яких входять настоянка конвалії, настоянка
валеріани по 10 мл, рідка витяжка глоду – 5 мл, ментол – 0,05.
Призначити по 15-20 крапель 2-3 рази на день.
3. 6 ампул 2,5 % суспензії триметилацетату дезоксикортикостерону
по 1 мл. Призначте по 1 мл внутрішньом'язово на 2 тижні.

4. Лінімент, що складається з хлороформу і олії соняшникової по
2 мл. Призначте для розтирання шкіри.
5. 75 г аерозолію “Оксикорт”. Призначте для лікування опіків:
наносити аерозоль на уражену поверхню протягом 1-3 с.
6. 200 мл настою з 20 г трави водяного перцю. Призначте по
1 столовій ложці 3 рази на день.

§ 133. М'ЯКІ ФОРМИ ЛІКІВ (FORMAE MUDICAMENTŌRUM MOLLES)

До м'яких лікарських форм відносять:

1. Мазі – **unguenta (unguentum, i n)**.
2. Пасти – **pastae (pasta, ea f)**.
3. Свічки: **suppositoria (suppositorium, i n)**, кульки **globūli (globūlus, i m)**, овулі **ovūla (ovūlum, i n)**, песарії **pessaria (pessarium, i n)**, **bacilli (bacillus, i m)** – палички.
4. Пластири – **emplastra (emplastrum, i n)**.
5. Пілюлі – **pilūlae (pilūla, ae f)**.

Мазі (Unguenta)

Мазь як м'яка лікарська форма складається з однієї або кількох лікарських речовин і мазевої основи (**Vaselinum, Lanolinum, Adeps suillus depurātus** або **Axungia porcīna** тощо).

Спеціальні мазі для очей називають **oculenta, unguenta ophthalmica чи unguenta pro oculis**.

Мазі є офіцинальні і магістральні. Офіцинальні мазі виписують скороченим способом, магістральні – розгорнутим. Рецепт на просту мазь, тобто таку, до складу якої входить одна лікарська речовина, виписують скороченим способом. Наприклад:

- Rp.: Unguenti Hydrargyri albi 5 % – 25,0
Da. Signa. Змазувати шкіру.
- Rp.: Hydrargyri oxydi flavi 0,6
Ichthyoli 0,8
Unguenti Zinci 20,0

Misce, fiat unguentum

Da.

Signa: Змазувати при сикозі.

Пасты (Pastae)

Пасты — густі мазі, які містять понад 25 % порошкоподібної речовини. Пасты належать до недозованої форми ліків. Основу паст складають в основному гліцерин, вазелінова олія, рослинні олії, очищений свинячий жир.

Рецепти на пасты виписують скороченим і розгорнутим способами. Наприклад:

Rp.: Pastae Boro-zinci-naphthalāni 50,0

Da.

Signa: Змазувати уражену ділянку шкіри

Rp.: Acīdi salicylicī 1,0

Zinci oxŷdi

Amŷli Tritīci ana 12,5

Vaselīni ad 50,0

Misce, fiat pasta

Da.

Signa: Зовнішнє. Антисептичний засіб при захворюваннях шкіри.

Свічки (Suppositoria). Кульки (Globŭli)

Свічки (супозиторії) — це м'яка дозована форма ліків, яка залишається твердою при кімнатній температурі, але розм'якшується під дією температури тіла. Свічки є трьох видів: ректальні (**suppositoria rectalia**), вагінальні (**suppositoria vaginalia** або, якщо вони мають форму кульки, **globŭli vaginales**). Різновидністю вагінальних свічок є яйцеподібні (**ovŭla**) і у вигляді плескатого тіла з кулястими кінцями (**pessaria**).

Свічки, які вводяться у нориці, в порожнину носа чи сечовивідний канал, називаються **bacilli** (палички).

Якщо палички призначені для введення у порожнину матки, то вони мають назву **uretoria** (**uretorium**, і n).

Рецепти на свічки виписуються скороченим і розгорнутим способами. Наприклад:

Rp.: Suppositoria biologica numĕro 12

Da. Signa: Вводити по 1 свічці вранці і ввечері у пряму кишку.

Rp.: Dermatoli 0,2

Extracti Belladonnae spissi 0,01

Olei Cacao 2,5

Misce, fiat suppositorium rectale

Da tales doses numĕro 6

Signa: По 1 свічці на ніч.

Rp.: Atropini sulfatis 0,0005

Olei Cacao quantum satis, uf fiat bacillus longitudine

5 cm et crassitudine 0,5 cm

Dentur tales doses numĕro 6

Signa: Вводити у сечовивідний канал по 1 паличці 1 раз на день.

Пластери (Emplastra)

Пластери — одна з м'яких лікарських форм для зовнішнього застосування, яка зберігається твердою при кімнатній температурі і розм'якшується під дією температури тіла людини, стає клейкою і міцно прилипає до шкіри.

За агрегатним станом (*станом злипання*) пластери поділяють на тверді (**emplastra dura**) і рідкі (**emplastra fluida**).

При виписуванні рецептів на пластери вказують їх назву, масу, розмір. Наприклад:

Rp.: Emplastri adhaesivi ad clavos "Salipodum" 100,0

Da.

Signa: Кусок пластиру необхідного розміру відокремити від целофану і прикріпити на мозоль. Знімати через 2 дні.

Rp.: Emplastri Capsici 12 x 8.

Da. Signa: Прикладати на уражений суглоб.

Однією з різновидностей пластирів є гірчичники (**charta sinapisata**) — аркуш паперу, який вкритий тонким шаром порошку

знежиреного насіння гірчиці. Оскільки гірчичники є офіційною лікарською формою, то рецепти на них виписують скороченим способом.

Rp.: Chartas sinapisatas numēro 10

Da.

Signa: Змочити у теплій воді, прикладати на непошкоджену шкіру.

Пілюлі (Pilūlae)

Пілюлі — це дозована форма ліків для внутрішнього вживання. Вони являють собою кульки масою від 0,1 до 0,5 г. Пілюлі вагою 0,5 називаються болюсами — **boli**, менше 0,1 — гранулами.

Пілюлі складаються з лікарських речовин і пілюльної маси (**massa pilulārum**), яка являє собою **constituens**. Для одержання пілюльної маси використовують крохмаль (**Amylum**), пшеничну муку (**farīna Tritici**), дуже дрібні порошки солодкового кореня (**radix Glycyrrhizae, seu Liquiritiae**), кореня алтеї (**radix Althaeae**), воду, спирт. Найчастіше використовують екстракт і порошок солодкового кореня (**extractum et pulvis radīcis Glycyrrhizae**).

Якщо в пілюлях виписують лікарські препарати, які легко розкладаються при змішуванні з органічними речовинами (нітрат срібла — **Argenti nitras**, перманганат калію — **Kalii permanganas**, йод — **Iodum**), то як пілюльну масу використовують білу глину (**bolus alba**), гліцерин (**Glycerinum**) і воду.

При виписуванні рецептів на пілюлі разові дози лікарських речовин не вказують, а відразу на всю кількість пілюль. Кількість пілюльної маси, як правило, не вказують, а лише зазначають: **“Massae pilulārum quantum satis, ut fiant pilūlae numēro 30”** (пілюльної маси скільки треба, щоб утворилися пілюлі кількістю 30). Офіційальних прописів пілюль не практикують.

Оскільки у формі пілюль приписують здебільшого лікарські речовини з неприємним смаком чи запахом, то як **corrigen**s використовують цукор, крохмаль, шоколад, кератин.

Виготовлення пілюль практикують дуже рідко. Зумовлено це тим, що готують їх ручним способом в аптеках і сам процес виготовлення досить трудомісткий.

Rp.: Acīdi arsenicōsi anhydrīci 0,06

Ferri lactātis 6,0

Extracti et pulvērīs Glycyrrhīzae, ut fiant pilūlae numēro 60

Da.

Signa: По 1 пілюлі 2 рази на день після їди.

Rp.: Strychnīni nitrātis 0,03

Massae pilulārum quantum satis, ut fiant pilūlae numēro 30

Da.

Signa: По 1 пілюлі 3 рази на день після їди.

ВПРАВИ

Перекладіть українською мовою рецепти:

1. Rp.: Unguenti Tetracyclīni ophthalmīci 10,0

Da.

Signa: Очна мазь. Закладати за нижню повіку 3-5 разів на день.

2. Rp.: Acīdi salicylīci 1,0

Hydrargyri amidochlorīdi

Bismūthi subnitrātis ana 3,0

Vaselīni

Lanolīni ana 15,0

Misce, fiat unguentum

Da.

Signa: Мазь (для видалення веснянок).

3. Rp.: Natrii fluorātis

Bolus albae ana 1,0

Glycerīni 1,2

Misce, fiat pasta

Detur.

Signetur: Пасту втирати 2-3 місяці в чутливий дентин.

4. Rp.: Suppositoria “Bethiolum” numēro 10

Da.

Signa: При геморої і тріщинах відхідника. По 1 свічці в пряму кишку на день.

5. Rp.: Chinosōli

Acīdi borīci ana 0,2

Olei Cacao quantum satis, ut fiat globūlus vaginālis

Dentur tales doses numēro 6

Signa: Вагінальні кульки.

6. Rp.: Extracti Belladonnae 0,015

Novocaīni 0,2

Xeroformii 0,1

Ichthyōli 0,2

Olei Cacao quantum satis, ut fiat suppositorium rectāle

Da tales doses numēro 20

Signa: По 1 свічці 2 рази на день.

7. Rp.: Iodoformii 0,01

Olei Cacao quantum satis.

Misce, fiat bacillus longitudīne 6 cm et diametro 3 mm

Dentur tales doses numēro 6

Signētur: Вводити по 1 паличці 2 рази на день.

8. Rp.: Emplastri Plumbi simplicis 50,0

Da.

Signa: Прикладати на шкіру в ділянці ураження.

9. Rp.: Extracti Bursae pastōris sicci

Extracti Secālis cornūti ana 3,0

Pulvēris radīcis Glycyrrhīzae quantum satis, ut fiant pilūlae numēro 30

Da.

Signa: По 1 пілюлі 3 рази на день після їди.

✎ ВПРАВИ

Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

- 50 г мазі проти відмороження. Призначте втирати тонким шаром у відкриті частини шкіри.
- Мазь, до складу якої входять: резорцину – 1 г, вазеліну – 10 г.
Позначте: мазь. Призначте накладати на уражені місця шкіри.

3. 60 пілюль, до складу яких входять: 0,03 кристалізованого арсенату натрію; 3,0 гідрохлориду хініну; екстракт і порошок кореня солодки скільки треба. Призначте по 1 пілюлі 2-3 рази на день.

4. 20 ректальних свічок. До складу свічки входять: 0,3 еуфіліну, 3,0 какаової олії. Призначте по 1 свічці 2 рази на добу.

5. 10 свічок з гліцерином. Призначте по 1 свічці 1 раз на добу через 15-20 хв після сніданку.

6. 20 вагінальних кульок. До складу кульки входять: 0,2 левоміцетину, 0,1 борної кислоти і какаової олії скільки треба. Призначте по 1 кульці 2 рази на день.

7. Намазаного еластичного липкого пластиру 10 см х 15.
Позначити: для фіксації пов'язок.

§ 134. ПРИЙМЕННИКИ В РОЛІ ПРЕФІКСІВ

У процесі словотворення латинські і грецькі прийменники часто виступають у ролі префіксів. Префікси ніби розгортають конкретне значення відповідних прийменників і, крім основних значень, можуть виражати також вторинні і переносні значення. Вони, власне, суттєво не змінюють значення кореня, а лише надають йому певного відтінку або підсилюють це значення.

§ 135. ГРЕЦЬКІ ПРЕФІКСИ

Грецькі префікси досить часто є складовими, компонентами анатомічних, гістологічних і фармацевтичних, а найчастіше — клінічних термінів.

У процесі термінотворення в грецьких префіксах може випадати кінцевий голосний перед голосним кореня, наприклад:

hupacusia гіпакузія (від **hypo** + **acusia**) — порушення слуху, зумовлене зниженням збудливості рецепторних клітин спірального органа;

endosteum внутрішня надкісниця (*від* **endo** + **osteum**).

Деякі компоненти, утворені від грецьких прикметників або числівників, також виступають у процесі терміноутворення в ролі префіксів, наприклад:

mesarteriitis мезартерит (*від* **mesos** середній + **arteriitis**) – запалення середньої оболонки артерії;

mesogastrium мезогастрій (*від* **mesos** + **gaster, gastros** живіт, шлунок) – 1) загальна назва ділянок грижі (мезентерія) зародка, зв'язаних зі шлунком; 2) середня частина живота;

diplegia диплегія (*від* **dis** два + **plege** удар, ураження) – двобічний параліч однойменних частин тіла (наприклад обох ніг, обох половин обличчя тощо).

<i>Грецький префікс</i>	<i>Значення</i>	<i>Приклади</i>
a-, an-	заперечення	abasia нездатність ходити anaemia анемія
amphi-	рух навколо, з обох боків	amphicarion ядро зиготи, утворюється при злитті ядер чоловічої і жіночої статевих клітин у процесі запліднення
ana-	рух вгору, відновлення процесу	anabolia відригування anamnesis анамнез; відновлення в пам'яті
anti-	протиставлення	antidōta протиотрути
apo-	відділення, відокремлення	apoplexia крововилив у головний мозок
di-	дво-	digastricus двочеревцевий
dia-	дія за допомогою, через; рух у просторі і часі	diathermia метод електролізування
dys-	розлад функції	diarrhoea пронос dystrophia розлад живлення
ecto-(ec-)	рух зовні	ectoderma зовнішній зародковий листок ectopia зміщення тканин або органів у непридатне їм місце

ex-, exo-

en-

положення всередині

endo-

epi-

перебування над чим-небудь

hemi-

половина, пів

hyper-

знаходження вище, перебільшення норми

hypo-

знаходження нижче, недостатність

meta-

переміщення, перехід з одного стану в інший

para-

1) перебування поблизу чого-небудь;
2) відхилення від норми

peri-

з усіх боків, навколо

pro-

вказує на майбутню дію
syn-(sym-) перебування разом з чим-небудь

exanthēma плямистий висип

exogēnes екзогенний, зовнішнього походження, що відбувається ззовні

encephalon головний мозок

endaortitis запалення внутрішньої оболонки аорти

epidermis надшкір'я

hemiplegia параліч м'язів однієї половини тіла

hyperkeratōsis надмірне потовщення рогового шару епідермісу

hypopyon скупчення гною в передній камері ока

hypoglykaemia понижений вміст глюкози в крові

metastasis перенесення в організмі хворобливого чинника з одного місця в інше

parotis привушна залоза

paranephritis запалення приурковної клітковини

paraphrasia розлад мовлення

pericaryon частина цитоплазми, що оточує ядро клітини

prognosis передбачення, прогноз

syndactylia зрощення пальців рук або ніг

symplysis зрощення, зчленування

ВПРАВИ

I. Перекладіть українською мовою терміни:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
vena azýgos	epithelium stratificátum cuboideum
endometrium seu tunica mucosa	exocrinocytus caliciformis
utéri	pericardium fibrósum
anastomosis venosa	promyelocytus basophilicus
anastomosis ductuum	synapsis neuromuscularis
aponeurosis musculi bicipitis	epitheliocytus superficialis
brachii	
apophysis persistens	
synostosis artificialis	
symphysis intervertebralis	

клінічні

abasia; anamnēsis morbi, anamnēsis vitae; anaemia alimentaria; anaemia sideropenica; anophthalmus postoperativus; anorexia neurotica; apoplexia cerebri; diarrhoea viralis; dystonia vegetovascularis; dysenteria acuta; dysostosis craniofacialis; eczema endogenum; exophthalmus malignus; ectopia vesicae urinariae; endometritis puerperalis; hemiplegia hysterica; hypertrophia hormonalis (hypertrophia endocrinica); metastasis lymphogena; paranephritis purulenta; pericarditis rheumatica; prognosis infausta; syndactylia ossea; symblepharon anterius.

фармацевтичні

Analginum in tabulettis. Unguentum Anaesthesini 5 %. Mixtura antiasthmatica Trascovi. Solutio Apomorphini hydrochloridi 1 % pro injectionibus. Unguentum Dibiomycini ophthalmicum. Calcii hypochloridum. Tabulettae Paracetamoli 0,2. Solutio Promedoli 1% pro injectionibus. Linimentum Synthomycini 1 % cum Novocaíno 0,5 %. Solutio Synoestrolis oleosa 1 % pro injectionibus.

II. Перекладіть рецепти українською мовою:

- Rp.: Solutio Apomorphini hydrochloridi 1 % 1 ml
Dentur tales doses numero 5 in ampullis
Signetur:

- Rp.: Unguenti Dibiomycini ophthalmici 10,0
Da. Signa:
- Rp.: Tabulettas Paracetamoli 0,2 numero 10
Da. Signa:

ВПРАВИ

I. Перекладіть терміни латинською мовою:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
барабанно-стремінцевий	шлунково-кишковий
синдесмоз	ендокриноцит
лобковий симфіз	альвеомерне окістя
надгортанний горбок	нейтрофільний метамієлоцит
	<i>клінічні</i>

медикаментозна анемія; харчова (аліментарна) дистрофія; біль в одній (правій або лівій) половині тіла; гіпергідроз (підвищене потовиділення) патологічний.

II. Напишіть рецепт латинською мовою. Випишіть:

12 свічок “Анестезол”. Призначити: вводити по 1-2 свічки на день в пряму кишку.

Запам'ятайте значення термінів:

- Anaphasis, is f** анафаза — стадія поділу клітин, яка характеризується розходженням хромосом до полюсів клітини з утворенням фігур, що називаються дочірніми зірками.
- Prophasis, is f** профаза — перша стадія клітинного поділу, під час якого відбувається спіралізація хромосом, розпад каріолеми і ядерець та формування мітотичного апарата.
- Metaphasis, is f** метафаза — друга (за профазою) стадія клітинного поділу, під час якої хромосоми розміщуються в екваторіальній площині веретена поділу; в кінці метафази починається роз'єднання хромосом.

§ 136. ЛАТИНСЬКІ ПРИЙМЕННИКИ І ЧАСТКИ В РОЛІ ПРЕФІКСІВ

(для самостійної позааудиторної роботи)

Латинські прийменники і частки в термінотворенні виступають часто як компоненти термінів. При цьому інколи відбуваються певні фонетичні зміни, зокрема уподібнення кінцевого приголосного префікса до початкового приголосного кореня. Таке явище називається асиміляцією.

Префікс **in-** перед приголосними **b, m, p** переходить в **im-**, наприклад:

imbibitio імбібіція (*від in в + bibere* вбирати, просякати) — вбирання, просякання тканин розчиненими в тканинній рідині речовинами;
immobilisatio іммобілізація (*від in не + mobilis* рухливий) — створення повної нерухомості чи зменшеної рухомості однієї або декількох частин тіла при пошкодженнях чи деяких захворюваннях;

implantatio імплантація (*від in в + planto, plantatum, are* саджати, пересаджувати) — 1) хірургічна операція, при якій здійснюється вживлення в тканини чужих для організму матеріалів (*пластмас, біологічно неактивних металів* тощо); 2) загальна назва багатьох видів пластичних хірургічних операцій (*пересадка хряща, кістки, накладання деяких анастомозів* тощо).

Перед приголосними **l, r** префікс **in-** переходить в **il-, ir-**, наприклад:

illusiones ілюзії, обман (*від in в + ludo, lusum ere* обманювати) — помилкове сприйняття реально існуючих у даний момент предметів чи явищ;

irregulāris, e іррегулярний *син.* нерегулярний (*від in не + regula* міра, правило) — нерівномірний, неправильний, нерівний.

Латинський префікс	Значення	Приклади
a-, ab-, abs-	віддалення, відхилення	aversio відвернення abductio відведення abstinentia утримання, стримання

ad-	наближення	adductor привідний (м'яз) affērens приносний
ante —	попереду, передня дія	antebrachium передпліччя antecēdens попередній
circum-	навкруги	circimflexus огинальний circumcisio обрізування
cum-, col-com-, cor-cor-, co-	сполучення	collateralis прибічний compositus складний conjugatio сполучення corrugator зморшувач coordinatio координація, узгодження дій
contra-	проти	contralateralis контралатеральний, який є на протилежному боці contraindicatio протипоказання
de-	1) рух зверху вниз; 2) погіршення; 3) заперечення	depressor опускач (м'яз) deformans деформівний destructio нищення depilatio видалення волосся
dis-	відокремлення, розповсюдження	discisio дисцизія, розтин disseminatio розсіювання, розповсюдження divergentia розходження, відхилення від загального напрямку
e-, ex-	рух з чогось	elongatio елонгація, подовження, витягування extractum екстракт, витяжка
extra—	поза чим-небудь	extrauterinus позаматковий
in-	1) рух до середини 2) заперечення	injectio ін'єкція, впорскування inspiratio вдих, інспірація insanabilis невиліковний
infra-	перебування під чим-небудь	infracostalis підребровий, розміщений під ребром
inter-	положення або рух між чим-небудь	interscapularis міжлопатковий interruptio переривання

intra-	перебування всередині чого-небудь	intracellulāris внутрішньоклітинний intravitālis інтравітальний, прижиттєвий
ob-	рух назустріч, рух навколо	oblongātus довгастий, продовгуватий obturātor затульник
per-	рух через	perforātus пронизаний, прорваний
post-	положення назад, після...	postfrontālis позалобовий postnatālis післяродовий
prae-(pre-)	положення або рух вперед	praematūrus передчасний, передчасно дозрілий praeventivus превентивний, запобіжний
pro-	рух вперед	processus відросток promīnens виступний
re-	відновна дія, рух назад	regeneratio регенерація, відновлення recurrens поворотний
se-	відділення, роз'єднання	separatio сепарація, роз'єднання, відділення
sub-, sus-	1) розміщення під чим-небудь; 2) менший ступінь	subcutaneus підшкірний suspensorium суспензорій, підв'язка у вигляді мішечка subacūtus підгострий (<i>не гострий і не хронічний</i>)
super-, supra —	1) розміщення над чим-небудь; 2) більший ступінь, підсилювальна дія	superficies зовнішня поверхня superciliāris надбрівний suprarenālis наднирковий superacūtus надзвичайно гострий
trans-	переміщення в просторі	transplantatio трансплантація, пересадка transfusio переливання

ВПРАВИ

I. Перекладіть українською мовою терміни:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
ligamentum transversum genus	septum interlobāre
articulationes interphalangeae manus	stratum superficiāle
bursa subcutanea	fibrae textus connectivi
vagina tendinum musculorum extensorum	typus irregularis
ductuli efferentes	lamella circumferentiālis externa
vasa afferentia	substantia infra fissurālis

клінічні

abscessus gangraenōsus; circumcisio preputii; contractura congenita; arthritiis progressiva deformans; graviditas extrauterina; typhus recurrens epidemicus.

§ 137. СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

Якісні прикметники в латинській мові мають, як і в українській, ступені порівняння — вищий (**gradus comparativus**) і найвищий (**gradus superlativus**). Звичайний ступінь (**gradus positivus**) являє собою словникову форму прикметника.

Gradus comparativus утворюється додаванням до основи прикметника суфікса **-ior** (для утворення форми чоловічого і жіночого роду) і суфікса **-ius** (для утворення форми середнього роду).

<i>Positivus</i>	<i>Основа</i>	<i>Comparativus</i>
albus, a, um білий	alb -	alb-ior (m, f) alb-ius (n) біліший, а, е
niger, gra, grum чорний	nigr-	nigr-ior (m, f) nigr-ius (n) чорніший, а, е
acer, acris, acre гострий	acr-	acr-ior (m, f) acr-ius (n) гостріший, а, е
brevi, e короткий	brev-	brev-ior (m, f) brev-ius (n) коротіший, а, е

simplex, ĭcis **simplic-** **simplic-ior (m, f) simplic-ius (n)**
простий простіший, а, е

NB! Прикметники вищого ступеня відмінюються за зразком іменників III відміни приголосного типу.

Зразок відмінювання				
	Singularis		Pluralis	
	m, f	n	m, f	n
Nom.	latior	latius	latiōr-es	latiōr-a
Gen.	latiōr-is		latior-um	
Dat.	latiōr-i		latior-ibus	
Acc.	latiōr-em	latius	latiōr-es	latiōr-a
Abl.	latiōr-e		latior-ibus	

Gradus superlativus утворюється додаванням до основи прикметника суфікса **-issim-** та родових закінчень **-us, -a, -um**.

Positivus	Основа	Superlativus
albus, a, um	alb-	albissimus, a, um
білий		найбіліший, дуже білий
brevi, e	brev-	brevissimus, a, um
короткий		найкоротший
simplex, ĭcis	simplic-	simplicissimus, a, um
простий		найпростіший

NB! 1. У найвищому ступені прикметники відмінюються за зразком іменників I-II відмін.

2. Форма найвищого ступеня прикметника перекладається за допомогою префікса **най...** або описово за допомогою прислівника **дуже, наприклад:**

latissimus, a, um — найширший або дуже широкий (залежно від контексту).

§ 138. ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ НАЙВИЩОГО СТУПЕНЯ ДЕЯКИХ ПРИКМЕТНИКІВ

I. Прикметники, які у чоловічому роді мають закінчення **-er**, утворюють найвищий ступінь додаванням до форми чоловічого роду в **Nom. sing.** суфікса **-rim-** і родових закінчень **-us, -a, -um**.

Positivus	Comparativus	Superlativus
niger, gra, grum	nigrior, ius	nigerrimus, a, um
acer, cris, cre	acrior, ius	acerrimus, a, um

II. Шість прикметників із закінченням **-lis, e** утворюють вищий ступінь за загальним правилом, а найвищий — додаванням до основи звичайного ступеня суфікса **-lim-** і родових закінчень **-us, -a, -um**.

Positivus	Comparativus	Superlativus
facilis, e	facilior, ius	facillimus, a, um
легкий		
difficilis, e	difficilior, ius	difficillimus, a, um
важкий		
similis, e	similior, ius	simillimus, a, um
подібний		
dissimilis, e	dissimilior, ius	dissimillimus, a, um
неподібний		
gracilis, e	gracilior, ius	gracillimus, a, um
стрункий		
humilis, e	humilior, ius	humillimus, a, um
низький		

Примітка. Інші прикметники другої групи із закінченням **-lis, e** утворюють найвищий ступінь за загальним правилом.

III. Прикметники першої групи із закінченням **-us, a, um** з попередньою голосною (**necessarius, a, um** — необхідний; **dubius, a, um** — сумнівний та ін.) утворюють вищий і найвищий ступінь описово, наприклад:

Positivus	Comparativus	Superlativus
dubius, a, um	magis dubius	maxime dubius
сумнівний	більш сумнівний	найбільш сумнівний

§ 139. ВЖИВАННЯ ВІДМІНКІВ ПРИ СТУПЕНЯХ ПОРІВНЯННЯ

У латинській мові при вищому ступені для порівняння одного предмета з іншим можливі дві синтаксичні конструкції:

1. Предмет, з яким порівнюємо, ставиться в **Nom.** після сполучника **quam** (ніж, як), наприклад: **Os durius est, quam cartilāgo.** — *Кістка твердіша, ніж хрящ.*
2. Предмет, з яким порівнюємо, ставиться в **Abl.** без сполучника **quam**, наприклад: **Os durius cartilagīne est.** — *Кістка твердіша за хрящ.*

Такий **Abl.** називається **Ablatīvus comparatiōnis** — орудний порівняння.

Якщо потрібно виділити за якістю в найвищому ступені один предмет з групи однакових або з цілого — одну частину, тоді прикметник ставиться в **superlatīvus**, а назви предметів, з яких виділяємо один, — в **Gen.** Такий **Gen.** називається **Genetīvus partitīvus** — родовий розділовий (*частини*).

Omnium medicorum antiquitātis Hippocrātes clarissimus est. — З усіх лікарів античності Гіппократ — найславніший.

ВПРАВИ

I. Утворіть вищий і найвищий ступені порівняння від таких прикметників:

profundus, a, um — глибокий; levis, e — легкий; niger, gra, grum — чорний; simplex, ī cīs — простий; utilis, e — корисний; humilis, e — низький; necessarius, a, um — необхідний; salūber, bris, bre — цілющий, здоровий.

II. Перекладіть українською мовою:

1. Femur omnium ossium skelēti longissimum est. 2. Prima costa omnium costarum latissima est. 3. Misce pulvĕrem subtilissimum cum Vaselīno flavo. 4. Duriōres ossibus dentes sunt. 5. Omnium vasōrum corpōris humāni vasa capillaria tenuissima sunt. 6. Phalanges hallūcis phalangibus pollicis crassiōres sunt. 7. Aether purissimus pro narcōsi. 8. Misce, ut fiat pulvis subtilissimus. 9. Ver saluberrimum est, periculosior est aetas, autumnus vero periculosissimus est (*Celsus*).

III. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Rp.: Solutiōnis Zinci sulfātis 0,25 % 10,0
Acīdi borīci purissimi 0,2
Solve!
Da. Signa:
2. Rp.: Olei Vaselīni purissimi 200 ml
Olei Menthae piperītae guttas II
Misce. Da. Signa:
3. Rp.: Amyli Orýzae 45,0
Zinci oxydi 20,0
Talcī venēti 30,0
Magnesii carbonātis levissimi 5,0
Misce, ut fiat pulvis subtilissimus
Da. Signa:

ВПРАВИ

I. Перекладіть латинською мовою:

1. Біль очей, вух, зубів є дуже гострим. 2. Приготуй найдрібніший порошок. 3. Візьми найдрібнішого порошку скільки треба. 4. Хрящ м'якший, ніж кістка. 5. Рослинна їжа дуже корисна людині.

II. Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

1. Найчистішої вазелінової олії 200 мл. Призначте по 1 столовій ложці на прийом.
2. Стерильного найдрібнішого стрептоциду 50 г. Призначте для присипання рани.

Крилаті латинські вислови

1. Debēmus autem, nos firmiōres, imbecillitātes infirmorum sustinēre. —	Ми, сильніші, повинні нести слабкості безсилих (<i>Послання апостола Павла "До римлян". — XV, 1</i>).
2. Recta linea est brevissima, recta via est tutissima. —	Пряма лінія — найкоротша, пряма дорога — найбезпечніша.
3. Omnium profecto artium medicīna nobilissima est. —	З усіх, звичайно, мистецтв медицини — найбагородніша (<i>Гіппократ</i>).

4. *Medicīna fructuosior ars nulla.* —
5. *Omnium malōrum stultitia est mater.* —

Нема пліднішого (*кориснішого*) мистецтва за медицину (*Пліній Старший*).

Глупота є мати всіх бід (*нещастя*).

§ 140. СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ, УТВОРЕНІ ВІД РІЗНИХ ОСНОВ

У латинській мові, як і в українській та інших європейських мовах, є кілька прикметників, які утворюють ступені порівняння від різних основ.

<i>Positīvus</i>	<i>Comparatīvus</i>	<i>Superlatīvus</i>
bonus, a, um добрий	melior, ius ліпший	optīmus, a, um найліпший
malus, a, um поганий	peior, ius гірший	pessīmus, a, um найгірший
magnus, a, um великий	maior, ius більший	maxīmus, a, um найбільший
parvus, a, um малий	minor, us менший	minīmus, a, um найменший
multus, a, um численний	plus, pluris, pl. plures, plura, pl. pluria рідко pluria більш численні	plurīmus, a, um найчисленніший, численний

§ 141. НЕПОВНІ СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

Кілька прикметників у латинській мові, утворених від прислівників чи прийменників, не мають звичайного ступеня, а вищий ступінь має значення звичайного.

<i>Comparatīvus</i>	<i>Superlatīvus</i>
anterior, ius — передній	-
inferior, ius — нижній	infīmus, a, um; imus, a, um
interior, ius — внутрішній	intīmus, a, um
posterior, ius — задній	postrēmus, a, um
propior, propius — близький	proxīmus, a, um
superior, ius — верхній	suprēmus, a, um; summus, a, um

↪ Примітка. Про вживання цих прикметників у медичній термінології див § 18.

ВПРАВИ

I. Перекладіть українською мовою терміни:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
ostium venae cavae superiōris	camēra anterior
foramīna venārum minimārum	tunīca interna (intīma)
valvūla venae cavae inferiōris	gemma membri superiōris
ramus anterior descendens	pars proximālis
rami articulāres anteriōres	camēra posterior oculi
segmentum anterius superius	epithelium anterius corneae
vena pulmonālis superior dextra	lamīna limītans posterior
stratum griseum collicūli superiōris	neuron fusiforme parvum
compartimentum femōris anterius	glandūla vestibulāris minor
musculus rectus capītis posterior minor	lobus anterior hypophysis
musculus flexor digīti minīmi brevis	ramus cruris sinistri posterior
arteria segmenti anteriōris superiōris	neuron pyramidāle magnum

фармацевтичні

Vaselīnum optīmum pro oculis; infūsum foliōrum Plantaginis majōris; folia Plantaginis majōris concīsa; fructus Ammi majōris; herba Thalictri minōris; decoctum herbae Vincae minōris; decoctum Lemmae minōris; infūsum Lini usitatissīmi.

клінічні діагнози

aneurysma pariētis anteriōris ventricūli sinistri acūtum; syndrōmum thrombōsis sinus sagittālis superiōris; abscessus lobi superiōris pulmōnis dextri postpneumonīcus acūtus; phlebectasia membrōrum inferiōrum;

tuberculōsis lobi superiōris pulmōnis dextri focālis simplex;
hypervolaemia circūli sanguinis minōris.

II. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Recipe: Infūsi foliōrum Plantaginis majōris ex 10,0 – 200 ml
Da. Signa:
2. Recipe: Chloroformii pro narcōsi 100 ml
Aethēris purissīmi pro narcōsi 80 ml
Spirītus aethylīci rectificāti 30 ml
Misce. Da. Signa:

✂ ВПРАВИ

I. Перекладіть латинською мовою терміни:

анатомічні

гістологічні

задній шкірний нерв стегна
верхні мозочкові вени
найвища міжреброва вена
малий чепець; великий чепець
передній основний сегмент

велика залоза присінка
передня гілка лівої ніжки
малий пірамідний нейрон
задня погранична пластинка
задній епітелій

фармацевтичні

трава барвінку малого; найкращий вазелін для очей; настій
листіків подорожника великого; з соком подорожника великого;
відвар плодів амі великої.

клінічні діагнози

інфаркт міокарда передньої стінки лівого шлуночка;
циротичний туберкульоз верхньої частки лівої легені; очевидний
парез нижніх кінцівок; гіперволемія великого кола кровообігу.

II. Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

1. 200 мл настою з 10 г. листків подорожника великого. Призначте по 1 столовій ложці 3 рази на день.
2. Мазь, яка складається з 0,03 г жовтого окису ртуті, 10 г найкращого білого вазеліну. Призначте для змащування країв повік.

Крилаті латинські вислови

1. A posteriōri. – На основі досвіду.
2. A priōri. – Незалежно від досвіду.
3. Fames optīmum condimentum est. – Голод – найкраща приправа.
4. Optīmum medicamentum quies est. – Найкращі ліки – спокій.
5. Sibi imperāre maxīmum imperium est. – Наказувати собі – найвища влада.
6. Summum bonum medicīnae sanītas. – Найбільше добро медицини – здоров'я.
7. Temperāta fortūna optīma. – Помірне щастя – найкраще.
8. Usus est optīmus magister. – Досвід – найкращий учитель.

§ 142. МЕДИКО - ТЕХНІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

(для самостійної поза аудиторної роботи)

Назви різних приладів, апаратів, інструментів, які використовуються в медичній практиці, належать до клінічної термінології і складають одну з головних підсистем медичної термінології – медико-технічну. В процесі вивчення латинської мови й основ медичної термінології на першому курсі студенти мають ознайомитися зі структурою медико-технічних термінів, з принципами їх утворення, виникнення, орфографією, створивши собі підґрунтя для їх подальшого вивчення на старших курсах і для вже своєї практичної медичної діяльності.

У багатьох країнах діють науково-виробничі об'єднання, які розробляють і виготовляють різні медичні інструменти, прилади і сучасну радіоелектронну медичну апаратуру.

Основним напрямком діяльності згаданих науково-виробничих об'єднань є розробка і серійне виробництво різних медичних приладів, інструментів та радіоелектронної апаратури для функціональної діагностики і терапії, включаючи прилади вимірювання, багатоканальної реєстрації, візуального контролю біоелектричної та механічної активності різних органів і систем

людини, наприклад, апаратуру для реанімації та інтенсивної терапії, для акушерства й педіатрії, оториноларингології, для фізіотерапії, а також портативні переносні прилади, призначені для безперервного контролю за станом пацієнта при наданні йому медичної допомоги на дошпитальному етапі. Сюди входять різні електрокардіостимулятори, електрокардіометри, осцилографи, дефібрилятори, термометри тощо. Наприклад:

1. **Electrocardiostimulators** “Stikar-01”, “Stikar-02” — електрокардіостимулятори “Стикар-01”, “Стикар — 02”. “Stikar-01” — призначений для ендокардіальної електростимуляції шлуночків серця при аудіовізуальних блокадах високого ступеня. “Stikar-02” — призначений для ендокардіальної електростимуляції передсердь при пароксизмах надшлуночкової тахікардії, резистентної (опірної, протидіючої) до медикаментозного лікування.
2. **Electrocardioscope** — електрокардіоскоп, призначений для контролю за біоелектричною активністю серця.
3. **Ambulance Monitor** (німецька назва “**Erste Hilfe**”Monitor) — монітор швидкої допомоги, портативний переносний прилад, призначений для безперервного контролю за станом хворого на дошпитальному етапі: в машинах швидкої допомоги, у ліжку хворого.
4. **Synchronizing Defibrillator** — синхронний дефібрилятор серця через нерозкрити (нерозрізану) грудну клітку; пристосований до роботи з кардіосинхронізатором, а також з апаратом для короткочасної електроанестезії “Елітин-1”; може використовуватися в стаціонарі і в машинах швидкої допомоги.
5. **Mother and Fetus Monitor** — монітор матері і плода, призначений для тривалого спостереження за їх станом на всіх етапах пологового процесу.
6. **Digital Clinical Thermometer** — цифровий медичний термометр, призначений для вимірювання температури тіла людини; забезпечує вимірювання оральної, аксиллярної (що стосується пахової западини) і ректальної температури тіла.
7. **Pelvimeter** (франц. **pelvimètre** *m*) — пельвіметр, тазомір — інструмент у вигляді циркуля із сантиметровою шкалою для

вимірювання зовнішніх розмірів таза, а також довжини плода і розмірів його головки.

8. **Thermophore** (нім. **Thermopher**; франц. **thermophore**) — термофор — прилад для теплового лікування; електротермічна грілка.

Як видно з наведених прикладів, назви таких апаратів, приладів та інструментів запозичені безпосередньо з сучасних національних мов (англійської, німецької, французької та ін.), але виникли вони в цих мовах на ґрунті грецьких чи латинських слів або шляхом сполучення основ латинського і грецького слів, орфографічно адаптувались до цих мов, втративши латинське закінчення або змінивши його чи взагалі змінивши форму кінцевого терміоелемента. Однак, знаючи структуру назви конкретного апарата, інструмента чи приладу, розуміючи значення окремих грецьких чи латинських терміоелементів, тобто складових частин цієї назви, легше запам’ятаєте як саму назву апарата чи інструмента, так і його призначення.

Actograph (лат. **actus** — рух, діяльність + грец. **grapho-** пишу) актограф — прилад для автоматичної реєстрації рухової активності людини чи тварини.

Cryostat (грец. **kryos** — холод, мороз + грец. **statos** встановлений) кріостат — пристрій для приготування зрізів заморожених тканин, який являє собою комбінацію морозильної камери з мікротомом.

Dissector (лат. **disseco, sectum, āre** — розсікати, розрізати) директор — хірургічний інструмент у вигляді затискача, призначений для тупого розділення клітин при їх препаратії і виділенні трубчастих органів, а також для тимчасового перетискання кровоносних судин, проток і захоплення лігатур при хірургічних втручаннях.

Hysterophor (істор.; грец. **hystēra** — матка + **phoros** — який несе) гістерофор — пристрій для підтримання матки при її випаданні, який складається з песарія, що підтримує матку, і бандажа, який закріплений на талії.

Lithotriptor (грец. **lithos** камінь + **triptos** розтертий, роздроблений) — літотриптор — інструмент для механічного роздроблення конкрементів у сечовому міхурі.

Maculotester [лат. (*macūla lutea retīnae* жовта пляма сітківки) *macūla* — складова частина складних слів, яка означає “жовта пляма сітківки” + *англ. tester* тестер, випробувальний пристрій] макулотестер — оптичний прилад для дослідження стану жовтої плями.

Назви медичних апаратів, приладів, інструментів, часто вживаних у медичній практиці чи в науково-дослідній медичній діяльності, з поясненням їх етимології подано в додатку (§ 159).

§ 143. ПРИСЛІВНИК (ADVERBIUM)

Прислівник у латинській мові, як і в українській, є незмінною частиною мови, що в основному вживається з дієсловом.

Розрізняють прислівники самостійні й похідні:

- 1) **самостійні**: *ana* — *по, порівно*; *ibi* — *там*; *interdum* — *інколи*; *gratis* — *безплатно*; *saepe* — *часто*; *semper* — *завжди*; *statim* — *негайно*; *ubi* — *де* тощо;
- 2) **похідні**, тобто утворені переважно від якісних прикметників.

§ 144. УТВОРЕННЯ ПРИСЛІВНИКІВ ВІД ПРИКМЕТНИКІВ

Від прикметників першої групи (*тобто тих, що відмінюються за зразком іменників I-II відмін*) прислівники утворюються здебільшого додаванням до основи прикметника закінчення **-e**, наприклад:

Прикметники	Основа	Прислівники
<i>acūtus, a, um</i> <i>гострий, а, е</i>	<i>acūt-</i>	<i>acūte</i> <i>гостро</i>
<i>latus, a, um</i> <i>широкий, а, е</i>	<i>lat-</i>	<i>late</i> <i>широко</i>
<i>aeger, gra, grum</i> <i>хворий, слабкий</i>	<i>aegr-</i>	<i>aegre</i> <i>слабо</i>

Деякі прислівники утворені від прикметників першої групи за допомогою закінчення **-o**. Їх треба запам'ятати.

Прикметник	Основа	Прислівник
<i>citus, a, um</i> <i>швидкий</i>	<i>cit-</i>	<i>cito</i> <i>швидко</i>
<i>creber, bra, brum</i> <i>частий</i>	<i>crebr-</i>	<i>crebro</i> <i>часто</i>
<i>multus, a, um</i> <i>численний</i>	<i>mult-</i>	<i>multo</i> <i>значно, багато</i>
<i>perpetus, a, um</i> <i>постійний</i>	<i>perpetu-</i>	<i>perpetuo</i> <i>постійно</i>
<i>postrēmus, a, um</i> <i>останній</i>	<i>postrem-</i>	<i>postrēmo</i> <i>нареши</i>
<i>primus, a, um</i> <i>перший</i>	<i>prim-</i>	<i>primo</i> <i>по-перше</i>
<i>secundus, a, um</i> <i>другий</i>	<i>secund-</i>	<i>secundo</i> <i>по-друге</i>
<i>serus, a, um</i> <i>пізній</i>	<i>ser-</i>	<i>sero</i> <i>пізно</i>
<i>subītus, a, um</i> <i>раптово</i>	<i>subīt-</i>	<i>subīto</i> <i>раптово</i>
<i>tutus, a, um</i> <i>безпечний</i>	<i>tut-</i>	<i>tuto</i> <i>безпечно</i>

↗ **Примітка.** Від деяких прикметників першої групи прислівники можуть утворюватися шляхом додавання до основи закінчення **-o** або **-e**, тобто прислівники можуть мати так звані паралельні форми, наприклад:

Прикметник	Основа	Прислівник
<i>rarus, a, um</i> <i>рідкий, рідкісний</i>	<i>rar-</i>	<i>raro</i> або <i>rare</i> <i>рідко</i>
<i>verus, a, um</i> <i>справжній</i>	<i>ver-</i>	<i>vero</i> або <i>vere</i> <i>справді</i>

Від прикметників другої групи (*тобто тих, що відмінюються за зразком іменників III відміни*) прислівники утворюються додаванням до основи прикметника закінчення **-īter**, наприклад:

Прикметник	Основа	Прислівник
<i>acer, acris, acre</i> <i>гострий</i>	<i>acr-</i>	<i>acrīter</i> <i>гостро</i>
<i>brevīs, e</i> <i>короткий</i>	<i>brev-</i>	<i>brevīter</i> <i>коротко</i>
<i>simplex, īcis</i> <i>простий</i>	<i>simplic-</i>	<i>simplicīter</i> <i>просто</i>

Від прикметників другої групи з одним закінченням, основа яких закінчується на **-nt**, прислівники утворюються додаванням до їхньої основи закінчення **-er**, наприклад:

Прикметник	Основа	Прислівники
<i>diligens, ntis</i> <i>старанний</i>	<i>diligent-</i>	<i>diligenter</i> <i>старанно</i>
<i>recens, ntis</i> <i>свіжий</i>	<i>recent-</i>	<i>recenter</i> <i>свіжо</i>

У ролі прислівників часто вживаються форми прикметників середнього роду, наприклад: *facīle* — *легко* (від *facīlis, e* — *легкий*);

difficile – важко (*від difficilis*, е – важкий, тяжкий);

multum – багато (*від multus*, а, um – численний).

Прислівники можуть утворюватися і від інших частин мови. Такі прислівники подаються у словнику і їх вивчають як нову лексику, наприклад: **partim** – частково (*від pars*, rtis f– частина); **separātīm** – окремо (*від separāre* – відокремлювати, відділяти).

§ 145. СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИСЛІВНИКІВ

Прислівники, утворені від прикметників, так само як і прикметники, мають три ступені порівняння: **positīvus** (звичайний), **comparatīvus** (вищий) і **superlatīvus** (найвищий).

Вищий ступінь за формою збігається з формою вищого ступеня прикметника середнього роду. Найвищий ступінь утворюється шляхом заміни родового закінчення прикметника найвищого ступеня -us на -e.

<i>Positīvus</i>	<i>Comparatīvus</i>	<i>Superlatīvus</i>
alte	altius	altissime
<i>високо</i>	<i>вище</i>	<i>вище, дуже високо</i>
cito	citius	citissime
<i>швидко</i>	<i>швидше</i>	<i>найшвидше, дуже швидко</i>
facile	facilius	facillime
<i>легко</i>	<i>легше</i>	<i>найлегше, дуже легко</i>
acriter	acrius	acerrime
<i>гостро</i>	<i>гостріше</i>	<i>найгостріше, дуже гостро</i>

§ 146. СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИСЛІВНИКІВ, УТВОРЕНІ ВІД РІЗНИХ ОСНОВ

У латинській мові є декілька прислівників, які мають ступені порівняння, утворені від різних основ:

<i>Positīvus</i>	<i>Comparatīvus</i>	<i>Superlatīvus</i>
bene	melius	optime

добре

male

погано

magnopere

дуже

multum

багато

non multum

мало

краще

peius

гірше

magis

більш

plus

більше

minus

менш

найкраще, дуже добре

pestime

найгірше, дуже погано

maxime

найбільш

plurimum

найбільше

minime

найменш

§ 147. ПРИСЛІВНИКИ В МЕДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ І В РЕЦЕПТУРІ

acute гостро

ana по, порівну

aseptice – асептично

(в безгнйльних умовах)

bene добре

bis двічі

calide гарячим способом

caute обережно

cito швидко

citissime якнайшвидше

continue безперервно

dextra справа

exacte точно, докладно

frigide холодним способом

gratis безплатно

ibi там

grosse грубо, крупно

iucunde приємно

lente повільно (за дією)

longe subtilissimus, a, um надзвичайно дрібний

male погано

minutim дрібно

modice посередньо

optime якнайкраще

partim частково

perpetuo переважно

quantum libet скільки завгодно

quantum satis скільки потрібно

recenter свіжо

recte правильно

sero пізно

sinistra зліва

statim негайно

subito раптово

tarde пізно

tuto безпечно

ubi де

§ 148. ГРЕЦЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ ЛАТИНСЬКИХ ПРИСЛІВНИКІВ

Латинський прислівник	Грецький еквівалент	Значення	Приклади
bene	eu	добре	eupnoë, es f легке, рівномірне дихання
saepe	pollakis	часто, багато разів	pollakiuria, ae f часте сечовипускання (частіше 6 разів на добу)
multum	poly	багато	polypus, i m поліп (патологічний утвір який виступає над поверхнею ортана і зв'язаний з ним нізкою або своєю основою).

ВПРАВИ

I. Утворіть прислівники і їх ступені порівняння від таких прикметників:

longus, a, um — довгий; **simplex, ĩcis** — простий; **difficilis, e** — важкий; **malus, a, um** — поганий; **recens, ntis** — свіжий.

II. Перекладіть клінічні діагнози українською мовою:

1. Bronchĭtis distālis bronchoobstructĭva chronĭca, cursus continue recidĭvus. Emphysēma pulmōnum. Insufficiētia respiratoria gradus I (primi).
2. Arthrĭtis rheumatoidea, seronegatĭva, cursus lente progressĭvus, activĭtas gradus II (secundi), stadium III (tertium), insufficiētia functionālis gradus I.
3. Podagra cursus gravis, polyarthrĭtis podagrĭca chronĭca cum exacerbationĭbus continue recidĭvis, insufficiētia articulatiōnum functionālis manifesta, multi tofĭ grossi. Nephropathia podagrĭca, typus hyperurikaemiae metabolĭcus.
4. Hernia inguinālis incarcerāta sinistrā.

III. Перекладіть фармацевтичні терміни українською мовою:

1. Spirĭtus Vini optĭme rectificātus seu spirĭtus aethylicus.
2. Infŭsa frigĭde (calĭde) parata.
3. Remedium exactissĭme parātum.
4. Remedia recēter parata.
5. Pulvis longe subtilissĭmus.

IV. Перекладіть українською мовою:

1. Medĭci debent curāre aegrōtos cito, tuto et iucunde (*Celsus*).
2. Facilius est camēlum per forāmen acus transĭre, quam divĭtem intrāre in regnum Dei (Євангелія від Марка, X, 25).
3. Multum vinum bibēre, non diu vivēre.
4. Morbi inveterāti semper difficĭle curantur.

V. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Rp.: Хусаїні 1,25
Solutiōnis Natrii chlorĭdi isotonicāe 0,9 %
Misce. Sterilisa!
Adde asepticē:
Solutiōnis Adrenalīni hydrochlorĭdi 1: 1000 guttas XXX
Misce. Da.
Signa: Для приготування розчину.
2. Rp.: Strychnīni nitrātis 0,03
Massae pilulārū quantum satis, ut fiant pilŭlae numēro 30
Da. Signa:

ВПРАВИ

I. Перекладіть клінічні діагнози латинською мовою:

1. Ревматизм, активність II ступеня, безперервно рецидивний перебіг. Поворотний ендоміокардит, недостатність мітрального клапана, недостатність кровообігу I стадії.
2. Хронічний атрофічний гастрит з явною секреторною недостатністю, фаза загострення.
3. Защемлена стегнова грижа справа.

II. Перекладіть фармацевтичні терміни латинською мовою:

1. Настій, приготовлений гарячим способом.
2. Лікувальний засіб, свіжоприготовлений.
3. Середньокрупний порошок.
4. Надзвичайно дрібний порошок.
5. Зберігай обережно!
6. У темній склянці найкраще закритій.
7. Листки добре висушені.
8. Додай білого цукру скільки треба.

III. Перекладіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

1. 0,06 миш'якової безводної кислоти, 6,0 лактату заліза, екстракту і порошку солодкового кореня скільки треба, щоб утворилися пілюлі кількістю 60. Призначте по 1 пілюлі 2 рази на день після приймання їжі.
2. Лактату кальцію і гліцерофосфату кальцію по 0,25. Видати таких доз кількістю 20 в таблетках. Призначте по 1 таблетці 2-3 рази на день.

Латинські вислови й афоризми

1. Bene dignoscitur, bene curatur. — Добре розпізнається, добре лікується.
2. Citius, altius, fortius. — Швидше, вище, сильніше!
(Олімпійський девіз).
3. Ibi bene, ubi patria. — Там добре, де батьківщина.
4. Feliciter vade! — Щасливої дороги!
5. Potius sero, quam nunquam. — Краще пізно, ніж ніколи.
6. Quidquid agis, prudenter agas et respice finem. — Все, що ти робиш, роби розсудливо і оглядайся на кінець
(тобто думай про наслідки).

§ 150. ЧИСЛІВНИК (NUMERALE)

Латинські числівники діляться на чотири розряди:

1. Кількісні (відповідають на питання скільки?) — **numeralia cardinalia**
2. Порядкові (котрий?) — **numeralia ordinalia**

3. Розподільні (по скільки?) — **numeralia distributiva**

4. Числівники-прислівники (скільки разів?) — **numeralia adverbialia**

Цифри		Числівники	
Арабські	Римські	Кількісні	Порядкові
1	I	unus, una, unum (один, одна, одне)	primus, a, um (перший, перша, перше)
2	II	duo, duae, duo	secundus (alter), a, um
3	III	tres, tria	tertius, a, um
4	IV	quattuor	quartus, a, um
5	V	quinque	quintus, a, um
6	VI	sex	sextus, a, um
7	VII	septem	septimus, a, um
8	VIII	octo	octavus, a, um
9	IX	novem	nonus, a, um
10	X	decem	decimus, a, um
11	XI	undecim	undecimus, a, um
12	XII	duodecim	duodecimus, a, um
13	XIII	tredecim	tertius(a, um)decimus, a, um
14	XIV	quattuordecim	quartus(a, um)decimus, a, um
15	XV	quindecim	quintus(a, um)decimus, a, um
16	XVI	sedecim	sextus(a, um)decimus, a, um
17	XVII	septendecim	septimus(a, um)decimus, a, um
18	XVIII	duodeviginti	duodevicesimus, a, um
19	XIX	undeviginti	undevicesimus, a, um
20	XX	viginti	vicesimus, a, um
21	XXI	viginti unus seu unus et viginti	vicesimus primus seu unus et vicesimus
22	XXII	viginti duo seu duo et viginti	vicesimus alter seu alter et vicesimus, a, um
23	XXIII	viginti tres seu tres et viginti	vicesimus tertius seu tertius et vicesimus, a, um
28	XXVIII	duodetriginta	duodetricesimus, a, um
29	XXIX	undetriginta	undetricesimus, a, um

30	XXX	triginta	tricesīmus, a, um
40	XL	quadraginta	quadragesīmus, a, um
50	L	quinguaginta	quinguagesīmus, a, um
60	LX	sexaginta	sexagesīmus, a, um
70	LXX	septuaginta	septuagesīmus, a, um
80	LXXX	octoginta	octogesīmus, a, um
90	XC	nonaginta	nonagesīmus, a, um
100	C	centum	centesīmus, a, um
200	CC	ducenti, ae, a	ducentesīmus, a, um
300	CCC	trecenti, ae, a	trecentesīmus, a, um
400	CD	quadringenti, ae, a	quadringentesīmus, a, um
500	D	quingenti, ae, a	quingentesīmus, a, um
600	DC	sescenti, ae, a	sescentesīmus, a, um
700	DCC	septingenti, ae, a	septingentesīmus, a, um
800	DCCC	octingenti, ae, a	octingentesīmus, a, um
900	CM	nongenti, ae, a	nongentesīmus, a, um
1000	M	mille	millesīmus, a, um
2000	MM (IIM)	duo milia	bis millesīmus, a, um
3000	IIM	tria milia	ter millesīmus, a, um
4000	IVM	quattuor milia	quater millesīmus, a, um
1000000	IXI	decies centena milia	decies centies millesīmus

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	unus	una	unum	duo	duae	duo
Gen.	unius			duorum	duarum	duorum
Dat.	uni			duobus	duabus	duobus
Acc.	unum	unam	unum	duos	duas	duo
Abl.	uno	una	uno	duobus	duabus	duobus

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	tres	tria	milia	ducenti	ducentae	ducenta
Gen.	trium		milium	ducentorum	ducentarum	ducentorum
Dat.	tribus		milibus	ducentis	ducentis	ducentis
Acc.	tres	tria	milia	ducentos	ducentas	ducenta
Abl.	tribus		milibus	ducentis	ducentis	ducentis

NB ! У латинській мові кількісні числівники не керують іменниками, а узгоджуються з ними в роді, числі і відмінку, як прикметники. Наприклад: **una gutta** – одна крапля; **duae tabullettae** – дві таблетки; **decem grammata** – десять грамів. Лише числівник **milia** – тисячі вимагає іменника в родовому відмінку: **три тисячі людей** – **tria milia hominum**.

В українській мові родового відмінка вимагають всі числівники, починаючи від *n*'яти.

§ 150. ВІДМІНЮВАННЯ КІЛЬКІСНИХ І ПОРЯДКОВИХ ЧИСЛІВНИКІВ

Із кількісних числівників відмінюються лише:

unus, a, um – один, одна, одне; **duo, duae, duo** – два, дві, два; **tres, tria** – три. Сотні, починаючи від **ducenti, ae, a** – *dwiciti*, відмінюються за зразком I-II відмін; **-milia** – *тисячі* відмінюються як іменник III відміни середнього роду голосного типу (**mille** – *тисяча* не відмінюється).

Порядкові числівники відмінюються за зразком прикметників першої групи, узгоджуючись з іменниками, до яких вони відносяться, у роді, числі та відмінку.

§ 151. СКЛАДНІ І СКЛАДЕНІ ЧИСЛІВНИКИ

1. **Складні числівники**, останньою цифрою яких є 8 або 9 (18, 19, 28, 29 та ін.), утворюються відніманням однієї або двох одиниць від назви наступного десятка. Наприклад:

**18 – duo – de – viginti; 19 – un – de – viginti,
28 – duo – de – triginta; 29 – un – de – triginta.**

2. **Складені числівники** від 21 до 99 передаються двома способами:

а) на першому місці ставиться число одиниць і до нього за допомогою сполучника **-et** приєднується число десятків, наприклад:

21 – unus et viginti; 35 – quinque et triginta; 99 – novem et nonaginta;

б) спочатку ставиться число десятків, потім число одиниць без сполучника:

21 – viginti unus; 35 – triginta quinque; 99 – nonaginta novem.

3. У тризначних і багатозначних числах спочатку ставляться числа більшого розряду, потім – меншого без сполучника. Наприклад:

154 – centum quinquaginta quattuor.

❖ **Примітка:** Від *сотень*, ні *цифра два* ні *один* не віднімаються; наприклад: **98 – nonaginta octo; 99 – nonaginta novem.**

4. У складних порядкових числівниках усі числа виражаються порядковими числівниками, при цьому кожна складова частина набуває прикметникових закінчень і узгоджується з відповідним іменником у роді, числі та відмінку (в українській мові – тільки останнє число). Наприклад:

2001-й (дві тисячі перший) – **bis millesimus primus.**

Щоб позначити термін, час, коли відбувалася певна подія, у якому році, у латинській мові вживається числівник з іменником в **Abl.** без прийменника. Наприклад:

у 1995 році – **anno millesimo nongentesimo quinto;**

у 2003 році – **anno bis millesimo tertio.**

Римськими цифрами ці дати позначаються, відповідно, так: **anno MCMXCV; anno MMIII.**

§ 152. РОЗПОДІЛЬНІ ТА ПРИСЛІВНИКОВІ ЧИСЛІВНИКИ (NUMERALIA DISTRIBUTIVA ET NUMERALIA ADVERBIA)

Розподільні числівники відповідають на питання **по скільки?**, а числівники-прислівники – **скільки разів?** Їх форми такі:

Розподільні числівники		Прислівникові числівники
1	Singŭli, singŭlae, singŭla (по одному, по одній, по одному)	semel (один раз)
2	bini, ae, a (по два, по дві, по два)	bis (двічі)

3	terni (trini), ae, a	ter
4	quaterni, ae, a	quater
5	quini, ae, a	quinquies
6	seni, ae, a	sexies
7	septēni, ae, a	septies
8	octōni, ae, a	octies
9	noveni, ae, a	novies
10	deni, ae, a	decies

Розподільні числівники вживаються тільки у множині і відмінюються за першою і другою відмінами. Вони узгоджуються з іменниками, як і прикметники, в роді, числі і відмінку.

Прислівникові числівники не відмінюються.

§ 153. ПОЗНАЧЕННЯ ВАГИ, ОБ'ЄМУ, ВІДСОТКІВ

Кількість речовин у грамах, у частинах грамів та в мілілітрах у рецептах записується і читається так:

1,0 – gramma unum	0,1 – decigramma unum
2,0 – grammāta duo	0,2 – decigrammāta duo
3,0 – grammāta tria	0,3 – decigrammāta tria
4,0 – grammāta quattuor	0,4 – decigrammāta quattuor
5,0 – grammāta quinque	0,5 – decigrammāta quinque (semigramma)
0,01 – centigramma unum	0,001 – milligramma unum
0,02 – centigrammāta duo	0,002 – milligrammāta duo
0,03 – centigrammāta tria	0,003 – milligrammāta tria
0,04 – centigrammāta quattuor	0,004 – milligrammāta quattuor
0,05 – centigrammāta quinque	0,005 – milligrammāta quinque

1 ml – millilitrum unum
2 ml – millilitra duo
3 ml – millilitra tria
4 ml – millilitra quattuor

10 ml – **millilitra decem**
 100 ml – **millilitra centum**
 180 ml – **millilitra centum octoginta**
 200 ml – **millilitra ducenta**

✍ **Примітка.** Рідину, кількість якої менша ніж мілілітр, виписують в краплях. Кількість крапель позначають римськими цифрами, які пишуться після слова **guttas** (див. § 59).

Відсотки в рецептах

Відсоток (*процент* - **pro centum** – на сто) – це сота частина певної кількості.

Цілі числа відсотків у латинській мові виражаються кількісними числівниками, узгодженими з іменником **pars** (частина) або **partes** (частини), наприклад: 1 % – **una pars pro centum**; 2 % – **duae partes pro centum**; 3 % – **tres partes pro centum**; 10 % – **decem partes pro centum**; 0,5 % – **dimidia pro centum**.

Ціле число з половиною відсотка пишеться і читається так:

5,5 % – **quinque partes et dimidia pro centum**.

Відсотки, виражені десятковими дробами, позначаються у латинській мові порядковими числівниками жіночого роду, узгодженими з іменником **pars** (частина) або **partes** (частини), наприклад:

0,1 % – **decīma (pars) pro centum**;

0,2 % – **duae decīmae (partes) pro centum**;

0,5 % – **dimidia pro centum**;

0,01 % – **centesīma (pars) pro centum**;

0,03 % – **tres centesīmae (partes) pro centum**;

0,001 % – **millesīma (pars) pro centum**;

0,002 % – **duae millesīmae (partes) pro centum**.

✍ **Примітка.** При читанні відсотків латинською мовою слова **pars, partes**, як правило, не читаються.

§ 154. СЛОВОТВОРЕННЯ. УТВОРЕННЯ МЕДИЧНИХ І ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ТЕРМІНІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЛАТИНСЬКИХ І ГРЕЦЬКИХ ЧИСЛІВНИКОВИХ ПРЕФІКСІВ

Значна частина медичних і фармацевтичних термінів утворена за допомогою таких латинських і грецьких числівникових префіксів:

Латинський числівнико- вий префікс	Грецький числівнико- вий префікс	Зна- чення	Приклади
un-(uni-)	mono-	одно-	unipennātus, a, um <i>одноперий</i> monoarthritis, īdis f <i>моноартрит – запалення</i> <i>одного суглоба</i>
primi-	proto-		primigravida, ae f <i>вагітна</i> <i>1-й раз</i> protodiastolicus, a, um <i>протодіастолічний,</i> <i>належний до початку</i> <i>діастолу</i>
bi	di	дво-	biventer, tra, trum <i>двочеревцевий</i> digastricus, a, um <i>двочеревцевий</i>
tri-	tri-	три-	triceps, ītis <i>триголовий</i> triplegia, ae f <i>параліч</i> <i>трьох кінцівок</i>
quadr(i)-	tetra-	чотири-	quadriceps <i>чотириголовий</i> tetraplegia, ae f <i>параліч</i> <i>всіх кінцівок</i>
quinque-	penta-	п'яти-	quintipāra, ae f <i>жінка, яка</i> <i>народжувала п'ять разів</i> Pentalginum, ī n <i>пенталгін</i> <i>(назва лікарського</i> <i>препарату)</i>

sext-	hex-	<i>шість</i>	sextipāra, ae f жінка, яка народжувала шість разів hexadactylia, ae f наявність шести пальців на руці або нозі
sept-	hept-	<i>сім</i>	septigravīda, ae f жінка, вагітна сьомою дитиною Heptānum, i n гептан (лікувальний засіб)
oct-	oct-	<i>вісім</i>	Octadīnum, i n октадин (лікувальний засіб)
deci-	deca-	<i>десять</i>	Decamīnum, i n декамін decigramma, ātis n дециграм
unde-	-	<i>одинадцять</i>	Undevītum, i n ундевіт
centi-	-	<i>сто</i>	centigramma, ātis n сантиграм
milli-(mille)-	-	<i>тисяча</i>	milligramma, ātis n міліграм Millefolium, i n деревій
semi-	hemi-	<i>половина</i>	semilunāris, e півмісяцевий hemiplegia, ae f параліч однієї половини тіла

ВПРАВИ

I. Провідмініяйте словосполучення:

unus musculus — один м'яз; **una costa** — одне ребро; **unum gramma** — один грам; **tres apīces** — три верхівки; **tria ligamenta** — три зв'язки.

II. Перекладіть українською мовою терміни:

<i>анатомічні</i>	<i>гістологічні</i>
musculus biventer	cellūla uninucleāris

musculi digastrīci	saccus bilamināris
linea semilunāris	adipocytus uniguttulāris
sulcus (musculi) bicipitālis laterālis	glandula trigōni vesīcae (urinariae)
musculus triceps brachii	neuron unipolāre
musculus quadriceps femōris	palpēbra tertia
semicanālis tubae auditoriae	canālis semicirculāris osseus
cartilāgo quadrangulāris septi nasi	corpus polāre primum
trigōnum nervi hypoglossi	arcus secundus (viscerocranīi)

фармацевтичні

herba Bidentis tripartitae; decoctum florum Millefolii; unguentum Tetracyclīni pro oculis; tabulettae “Tetravītum” obductae; solutio “Tetrasterōnum” oleōsa pro iniectiōnibus; coque species per minūtas X; aqua bidestillāta recenter parāta.

клінічні

pneumonia bilaterālis; insufficiētia respiratoria gradus I (primi); malaria tertiāna; partus I (primus); partus IV (quartus); ulcus duodēni; pulsus bigemīnus; triplegia; hemianaesthesia.

III. Прочитайте латинською мовою рецепти і вагову кількість, перекладіть українською мовою:

Rp.: Streptocīdi subtilissīmi 2,0
Vaselīni 10,0
Misce, ut fiat unguentum
Detur. Signētur:
Rp.: Sulfūris praecipitāti 3,0
Spiritus camphorāti 6,0
Olei Ricīni 1,0
Solutiōnis Acīdi borīci 2 %
Spiritus aethylicī 70 % ana 50 ml
Misceātur. Detur.
Signētur:

ВПРАВИ

I. Перекладіть латинською мовою терміни:

анатомічні	гістологічні
півмісяцеві лінії	переднє черевце
триголові м'язи плеча	двочеревцевого м'яза
верхній згин дванадцятипалої	напівнепарна вена
кишки	мозкова півкуля
спинномозковий шлях трійчастого	трикутна складка
нерва	перша анафаза
перша щілина мозочка	смугаста частина півкулі

фармацевтичні

20 мл відвару квітів деревію; вари траву череди трироздільної протягом 5 хв; 25 гр лініменту синтоміцину 10 %; двічі дистильованої води до 200 гр.

клінічні

параліч трьох кінцівок; другі пологи; нечутливість половини тіла; хронічна виразка дванадцятипалої кишки; блискавична (фульмінантна) триденна малярія.

II. Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

- 6 ампул 2 % розчину супрастину по 1 мл. Призначте по 1 мл. внутрішньом'язово.
- 19 мл. 0,1 % нафтизину. Призначте закапувати по 2 краплі 3 рази на день у кожний носовий хід.

Латинські вислови й афоризми

- Primus inter pares.** — Перший серед рівних.
- Tertium non datur.** — Третього не дано.
- Tres faciunt collegium.** — Троє складають раду (положення римського права стосовно складу суду).
- Una hirundo non facit ver.** — Одна ластівка не робить весни.
- Vox unius — vox nullius.** — Один голос — не голос.
- Una voce.** — Одноголосно.

7. Nemo servus potest duobus dominiis servire. —

Жоден раб не може служити двом панам (Євангелія від св. Луки, XVI, 13).

§ 155. ЗАЙМЕННИК (PRONOMEN)

Займенники в латинській мові поділяються на **особові, зворотний, присвійні, вказівні, відносні, заперечні, взаємовідносні** та інші.

Особові займенники

До особових займенників належать: **ego** — я; **tu** — ти; **nos** — ми; **vos** — ви. Окремо особового займенника для третьої особи немає, його замінюють вказівні займенники **is, ea, id** — той, та, те або **ille, illa, illud** — той, та, те.

Відмінювання особових займенників

Singulāris

<i>Nom.</i>	ego — я	tu — ти
<i>Gen.</i>	mei — мене	tui — тебе
<i>Dat.</i>	mihi — мені	tibi — тобі
<i>Acc.</i>	me — мене	te — тебе
<i>Abl.</i>	me — мною	te — тобою

Plurālis

<i>Nom.</i>	nos — ми	vos — ви
<i>Gen.</i>	nostri — нас	vestri — вас
<i>Dat.</i>	nobis — нам	vobis — вам
<i>Acc.</i>	nos — нас	vos — вас
<i>Abl.</i>	nobis — нами	vobis — вами

Займенники **nos** та **vos** у **Gen. plur.** мають, крім основної форми, ще так звану вибірккову форму **nostrum, vestrum** (з-поміж нас, з-поміж вас).

У латинській мові, на відміну від української, особові займенники з дієсловами, як правило, не вживаються.

Прийменник **cum** з особовими займенниками пишеться разом і стоїть після них, наприклад: **mecum** — зі мною; **tecum** — з тобою; **nobiscum** — з нами; **vobiscum** — з вами.

Зворотний займенник

<i>Nom.</i>	—
<i>Gen.</i>	sui — себе
<i>Dat.</i>	sibi — собі
<i>Acc.</i>	se — себе
<i>Abl.</i>	se — собою

Присвійні займенники

meus, a, um	— мій, моя, моє
tuus, a, um	— твій, твоя, твоє
suus, a, um	— свій, своя, своє
noster, tra, trum	— наш, наша, наше
vester, tra, trum	— ваш, ваша, ваше

Присвійні займенники відмінюються за зразком прикметників першої групи.

Вказівні займенники

До вказівних займенників належать:

hic, haec, hoc	— цей, ця, це
is, ea, id	— той, та, те; він, вона, воно
ille, illa, illud	— той, та, те; він, вона, воно
idem, eādem, idem	— той же, та ж, те ж
ipse, ipsa, ipsum	— сам, сама, само

Відносні займенники

qui, quae, quod — який, яка, яке

Відмінювання відносних займенників

<i>Singulāris</i>			<i>Plurālis</i>		
<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
<i>Nom.</i> qui	quae	quod	qui	quae	quae
<i>Gen.</i>	cujus		quorum	quarum	quorum
<i>Dat.</i>	cui			quibus	

<i>Acc.</i>	quem	quam	quod	quos	quas	quae
<i>Abl.</i>	quo	qua	quo		quibus	

Співвідносні займенники: **talis, e** — такий; **qualis, e** — який; **quantus, a, um** — який великий; **tantus, a, um** — такий великий.

Займенники **quantus, a, um** та **tantus, a, um** відмінюються як прикметники першої групи, а займенники **qualis, e** та **talis, e** — як прикметники другої групи.

Заперечні займенники: **nemo** — ніхто, **nihil** — ніщо.

Займенникові прикметники: **solus, a, um** — лише один, єдиний; **totus, a, um** — весь, цілий; **nullus, a, um** — жоден, ніякий; **alius, a, um** — інший (з багатьох). Вони відмінюються за зразком прикметників першої групи, але з тією особливістю, що в *Gen. sing.* мають закінчення - **ius**, а в *Dat.* - **i**, наприклад:

Nom.: **solus, a, um**; *Gen.:* **solius**; *Dat.:* **solī**; *Acc.:* **solum(m)**, **solam(f)**, **solum(n)**.

§ 156. ЗАЙМЕННИКИ, НАЙЧАСТІШЕ ВЖИВАНІ У РЕЦЕПТАХ

Незважаючи на те, що вживання займенників у рецептах дуже обмежене, деякі їхні форми все-таки вживаються і їх слід запам'ятати, а саме: **Pro me** — для мене. Такий вираз пише лікар у рецепті замість свого прізвища, якщо він виписує ліки для себе як пацієнта. Замість цього виразу можна написати: **“Pro auctōre”** — для автора (рецепта). Форма **“me”** — *Abl.* від **ego**. **Per se** — через себе. У рецептурі цей вираз означає **“у чистому вигляді”**. Форма **“se”** — *Acc.* від **sui**.

E quō, e quā — з якого, з якої. Форма **“quo”** — *Abl. sing.* від **qui, quod**; **qua** — *Abl. sing.* від **quae**.

Наприклад: **Massae pilulārum, e qua formentur pilulae numēro 30.** — Пілюльної маси, з якої нехай сформуються пілюлі числом 30.

Cui — якому, якій (до якого, до якої): форма *Dat. sing.* від **qui, quae, quod**. Вживається у рецептурному виразі **“cui adde”** до якої (якого) додай, наприклад: **Misce, ut fiat emulsum, cui adde tinctūrae**

Opīi simpliciis guttas X. – *Змішай, щоб утворилася емульсія, до якої додай десять крапель простої настойки опію.*

Tales – такі: форма *Nom. plur.* або *Acc. plur.* від *talīs*, е. Вживається у рецептурному виразі “**Da (Dentur) tales doses numero...**” – *Видай (нехай будуть видані) такі дози числом...*

Quantum – скільки. Вживається у рецептурному виразі “**quantum satis**” – *скільки треба* або “**quantum libet**” – *скільки завгодно*. Це форма *Acc. sing.* середнього роду, яка виступає як прислівник від взаємовідносного займенника **quantus, a, um**.

§ 157. ГРЕЦЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ ЛАТИНСЬКИХ ЗАЙМЕННИКІВ

Латинський займенник	Грецький займенник і його основа	Значення
alius, a, ud	allos all(o)- heteros heter(o)-	інший
ipse, a, um	autos auto-	сам

ВПРАВИ

I. Перекладіть українською мовою:

А. 1. Nihil statu suo¹ manet. 2. Qui non est nobiscum is adversus nos est. 3. Homo non sibi soli² nascitur, sed patriae. 4. Honōra patrem tuum et matrem tuam (Евангелія від Марка, VII, 10). 5. Non est prophēta sine honōre nisi³ in patria sua et in domo sua (Евангелія від Матея, XIII, 57). 6. Nolite prohibēre: qui enim non est adversum vos, pro vobis est (Евангелія від Луки, IX, 50). 7. Nemo enim nostrum⁴ sibi vivit et nemo sibi moritur (Послання апостола Павла “До римлян”, XIV, 7). Sibi imperāre maximum imperium est.

В. 1. Praeparā solutiōnem Strychnīni nitrātis pro me. 2. Sulfur per se in medicīna adhibetur. 3. Misce, ut fiat emulsum, cui adde sacchāri grammāta decem. 4. Misce, ut fiat massa pilulārū, e qua formentur pilūlae numēro duodēcim. 5. Dentur tales doses numēro sex in capsūlis gelatinōsis duris.

1. statu suo (Abl.) – у своєму стані (незмінним)
2. soli (Dat.) – прикметниковий займенник **solus, a, um** – єдиний
3. nisi – хіба що
4. nostrum – з нас

II. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Rp.: Aethacridīni 0,01
Olei Cacao quantum satis, ut fiat bacillus longituīne 6 cm et diamētro 4 mm
Dentur tales doses numēro 10
Signetur:
2. Rp.: Pulvērīs foliōrum Digitālīs 0,03
Chinīni hydrochlorīdī 0,05
Bromcamphōrae 0,25
Misce, fiat pulvis
Da tales doses numēro 12 in capsūlis gelatinōsis
Signa:
3. Rp.: Aquae bidestillātae recentē parātae 50 ml
Sterilisetur. Detur.
Signetur:

III. Запам'ятайте значення клінічних термінів:

Alloplastica алопластика – пересадка в організм людини сторонніх тіл (золота, срібла, слонової кістки, пластмас тощо) з метою усунення дефектів.

Heteroplastica гетеропластика – метод пластичної хірургії, при якому використовують тканини й органи тварин.

Autoplastica автопластика – загальна назва методів відновної хірургії при яких як пластичні матеріали використовуються власні тканини чи органи.

I. Перекладіть латинською мовою:

1. Йод в чистому вигляді.
2. Приготуй підшкірну ін'єкцію для мене.
3. Змішай, щоб утворилася емульсія, до якої додай ...
4. Змішай, щоб утворилася пілюльна маса, з якої нехай сформуються пілюлі числом 10.

II. Напишіть рецепти латинською мовою. Випишіть:

1. 6 ампул розчину тіосульфату натрію 30 % по 5 мл. Призначити по 5 мл внутрішньовенно (вводити повільно).
2. Йоду – 0,02; йодиду калію – 0,2; гліцерофосфату калію, пепсину по 4,0; екстракту і порошку солодки скільки треба, щоб утворилися пілюлі кількістю 60. Призначте по 1 пілюлі 2 рази на день після їди.
3. 20 желатинових капсул, які містять по 1 г заліза лактату і 0,1 г аскорбінової кислоти. Призначте по 1 капсулі 3 рази на день.

Крилаті латинські вислови

1. **Conditio sine qua non.** – Умова, без якої не можна .
2. **Omnia mea mecum porto.** – Все своє ношу з собою.
3. **Qui scribit, bis legit.** – Той, хто пише, читає двічі.
4. **Suae quisque fortunae faber est.** – Кожен є ковалем своєї долі.
5. **Suum cuique.** – Кожному своє.
6. **Vademecum(= Vade mecum).** – Іди зі мною (*путівник, маленька довідкова книжка*)

§ 158. ЕЛЕМЕНТИ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ В МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Розвиток різних галузей медичних, біологічних, технічних та інших наук продовжується, а з ним продовжується процес розвитку наукової термінології і подальшого її вдосконалення на базі латинської та давньогрецької лексики. Крім того, в анатомічній, клінічній та фармацевтичній термінології вживається багато слів, запозичених з давньогрецької мови або утворених за допомогою грецьких словотворчих компонентів. У цьому аспекті конче потрібне активне знання грецького алфавіту, вміння читати, писати і передавати давньогрецькі слова латинськими літерами, що сприяє всебічному формуванню термінологічного апарата майбутнього фахівця з медицини.

Грецький алфавіт з латинськими еквівалентами

У грецькому алфавіті 24 літери, які у латинській мові передаються так:

Грецькі літери	Назва	Латинізуються	Приклади	Значення
Α α	альфа	a	ἀήρ	aēr повітря
Α α		ha	ἅλς	hals сіль
Β β	бета	b	βάσις	basis основа
Γ γ	гамма	g	γένεσις	genēsis походження
γγ		ng	γάγγλιον	ganglion вузол
γκ		nc	ἐγκέφαλον	encephalon мозок (головний)
γξ		nx	φάλαγξ	phalanx фаланга
γχ		nch	βρόγχος	bronchos бронх
Δ δ	дельта	d	δένδρον	dendron дерево
			δέρμα	derma шкіра
Ε ε	епсилон	e	ἐμβρυον	embryon зародок
Ε ε		he	ἑτερος	hetēros один з двох, інший

Z ζ	дзета	z	ζῶον	zoon	тварина
Η η	ета	e	ἠχῶ	echo	луна, відгомін
Η η			ἥπαρ	hepar	печінка
Θ θ	тета	th	θερμός	thermos	теплий
			θώραξ	thorax	панцир, грудна клітка
Ι ι	йота	i	ἴσος	isos	рівний, однаковий
Ι ι		hi	ἵπλος	hippos	кінь
Κ κ	капа	k або c	κέρας	keras	ріг
			κεφαλή	cephale	голова
Λ λ	лямбда	l	λίθος	lithos	камінь
			λόγος	logos	слово, мова
Μ μ	мі	m	μέγας	megas	великий
			μακρός	macros	великий, крупний
Ν ν	ні	n	νέος	neos	новий
			νεφρός	nephros	нирка
Ξ ξ	ксі	x	ξίφος	xiphos	меч
			ξηρός	xeros	сухий
Ο ο	о мікрон	o	ὀστέον	osteon	кістка
Ο ο			ὀκτώ	octo	вісім
		ho	ὁμοῖος	homoios	однаковий, подібний
Π π	пі	p	πέντα	penta	п'ять
			πολύς	polys	численний
Ρ ρ	ро	r	πρῶτος	protos	первісний, перший
ῥ		rh	ρίζα	rhiza	корінь
ῥρ		rrh	πυρρός	pyrrhos	вогняно- червоний
Σ σ ς	сигма	s	σκληρός	scleros	твердий
			σπόνδυλος	spondylos	хребець
Τ τ	тау	t	τέτρα	tetra-	чотири
			τυφλός	typhlos	сліпий

Υ υ	іпсилон	y	ἰχθύς	ichthys	риба
Υ υ		hy	ὑπό	hypo	під, нижче
			ὕγρός	hygros	вологий, мокрий
Φ φ	фі	ph	φύλλον	phyllon	листок
			φυτόν	phyton	рослина
			φίλος	philos	- любний
Χ χ	хі	ch	χρῶμα	chroma	колір
			χρόνος	chronos	час
Ψ ψ	псі	ps	ψυχή	psyche	дух, душа
Ω ω	омега	o	ὠχρός	ochros	жовтий
ώ		ho	ώρα	hora	час, пора року

Слова давньогрецької мови, які починаються на голосний звук, дифтонг або ρ, мають так званий приди́х (*spiritus*). Розрізняють два види приди́ху: густий і тонкий.

Густий приди́х (*spiritus asper*) позначається значком ‘ над голосною. Цей значок вказує на те, що голосний слід вимовляти так, ніби перед ним стоїть латинська літера **h**:

ἑτερος (hetēros) — один з двох, інший;
 ἡγεμῶν (hegēmon) — вождь, командир;
 ἵστός (histos) — тканина;
 ὁμοῖος (homoios) — подібний, однаковий;
 ὕδωρ (hydor) вода;
 αἰμακτός закривавлений;

Тонкий приди́х (*spiritus lenis*) позначається значком ’. Цей значок на вимову голосного не впливає:

ὀρθός (orthos) прямий;
 αἶρ (aēr) повітря;
 ἐρυθρός (erythros) червоний;
 οἰδημα (oedēma) набряк.

Знак приди́ху ставиться і над літерою ρ. На початку слова ставиться густий приди́х: ρίζα rhīza — корінь; у середині слова над двома літерами ρρ, що стоять поруч, — над першою — тонкий приди́х, над другою — густий, наприклад:

κατάρρους (katarrhus) – нежить, катар; пронос.

У вимові знаки придишу на ρ ніяк не відбиваються.

Г γ читається як українська г: γλῶσσα (glossa) – *язик*, а перед γ κ χ ξ читається як українська літера н і передається у латинській мові через п:

ἀγγεῖον (angeion) – судина;

ἀγκάλη (ancāle) – лікоть, рука;

βράγχος (branchos) – захриплість;

σάλπιγξ (salpinx) – труба.

Сигма Σ σ ς читається як українське с, але пишеться двоюко: на початку та в середині слова σ, в кінці – ς : σπασμός (spasmos) – *спазм*.

У латинізованих грецьких словах сигма (σ) чи, власне, вже латинське s в інтервокальній позиції читається двоюко:

1) якщо σ була початковою літерою морфеми, то відповідно до норм латинської фонетики вона у латинізованих словах вимовляється як с, навіть, якщо у слові літера s стоїть в інтервокальній позиції, наприклад: chromosōma (хромосома, а не хромозома); philosophia (філософія, а не філозофія). У наведених словах морфеми σῶμα (soma) – *тіло* і σοφία (sophia) – *мудрість* починаються літерою σ, яку слід вимовляти як с в українській мові;

2) в інших випадках s, що передає грецьку σ, незважаючи на те, що у давньогрецькій мові σ завжди вимовлялась як с, в інтервокальній позиції слід вимовляти як з, наприклад: basis (базіс, а не басіс).

Йота (ι) виражає голосний звук і читається як окремий склад і, не зливаючись з наступною голосною, наприклад: ἰατρός (iatros) – *лікар*.

Якщо йота (ι) входить до складу дифтонга, то вона читається як й, наприклад: αἰτία (aitia) – *причина*; οἰσοφάγος (oisophagos) – *стравохід*.

Голосні ε,ο завжди короткі, а голосні η, ω – завжди довгі. Інші голосні можуть бути довгими або короткими.

Латинська транслітерація деяких грецьких букв

υ (іпсилон) позначається через у: ὕδωρ (hydor) *вода*

θ (тема) – th: θάλαμος (thalāmos) *таламус, зоровий горб*

φ (фі) – ph: ὀφθαλμός (ophthalmos) *око*

χ (хі) –

ch: ἰχθύς (ichthys) *риба*

ψ (пси) –

ps: ὄψις (opsis) *зір, погляд*

ξ (ксі) –

x: φάρυγξ (pharynx) *глотка*

ρ (ро) передається через rh, якщо стоїть на початку слова, наприклад:

ρίζωμα (rhizōma) – *кореневище*. Винятки складають терміни типу **raphe** і **rachis**, в яких придиш зникає під впливом h у наступному складі.

Подвійне ρρ передається через rrh, наприклад: ἀρρυθμία (arrhythmia) – *неритмічність, відсутність ритму*.

Латинська транслітерація грецьких дифтонгів

Серед медичних термінів найчастіше зустрічаються слова з такими грецькими дифтонгами, які являють собою сполучення короткого голосного з ι або υ: αι (ай); αυ (ав); ει (ей); ευ (ев); οι (ой); ου (у).

Грецький дифтонг	Латинське написання	П р и к л а д и		Переклад
		Грецьке слово	Латинське написання	
αι	ae	αἴσθησις	aesthesia	чутливість
		αἱματικός	haematicos	кров'яний
αυ	au	αὐτός	autos	сам
		τραῦμα	trauma	пошкодження
ει	ī	θεραπεία	therapia	лікування
ευ	eu	πνεῦμα	pneuma	дух, дихання
οι	oe	οἰδημα	oedēma	набряк
ου	u	οὔρον	uron	сеча

NB! 1. Дифтонги αυ та ευ в українській мові передаються через **ав** та **ев**, але в слові ἑταῦρος – тезаурус (*словник, скарб, сховище*) зберігається вимова **ау**.

2. У деяких грецьких словах дифтонг ευ в українській мові під впливом російської вимови вимовляється **ев**, наприклад: Εὐρώπη – Європа (Європа).

3. Дифтонг ει у латинській мові завжди передається через ī (*довге*). Ця довгота зберігається навіть перед іншою голосною і правилу латинської

фонетики “голосний перед голосним є коротким” не підлягає, наприклад:

Θεραπεῖα – therapīa (лікування, догляд).

СПОСОБИ ЛАТИНІЗАЦІЇ ГРЕЦЬКИХ СЛІВ

Більшість слів давньогрецької мови у процесі латинізації змінюють своє закінчення.

1. Грецьке закінчення іменників жіночого роду -η замінюється латинським -а, наприклад:

μορφή (вид, форма) – morpha, ae f (морфа);

Εὐρώπη (Eurora) – Європа.

Деякі грецькі іменники з таким закінченням, які включені в латинську термінологію порівняно пізно, зберегли своє закінчення, наприклад: ῥάφη (raphe) – шов; χολή (chole) – жовч.

2. Грецьке закінчення іменників чоловічого роду ος замінюється латинським -us, наприклад:

βρόγχος (bronchus) – бронх.

3. Грецьке закінчення іменників середнього роду -ον в основному замінюється латинським -um або зберігається (рідко): ὄργανον (organum) – орган; ἐγκέφαλον (encephalon) – головний мозок.

ПРАВИЛА НАГОЛОШЕННЯ

У давньогрецькій мові було три види наголосу: гострий (accentus acūtus), який у слові позначався значком ´, тупий (accentus gravis) – ` , протяжний (accentus circumflexus) ~. Гострий і тупий наголос ставляться на довгому або короткому складі, а протяжний – тільки на довгому. Гострий наголос міг стояти на одному з трьох останніх складів від кінця слова. На третьому лише тоді, коли перший склад від кінця слова короткий, наприклад: ἄνθρωπος *людина*. Протяжний наголос може стояти тільки на одному з двох останніх складів. На другому тільки тоді, коли перший склад від кінця слова має короткий голосний, наприклад: σῶμα *тіло*. Протяжний наголос ставиться також тоді, коли голосний складу довгий за природою або коли склад включає дифтонг, наприклад: φαγεῖν *поїдати*, οὖς *вухо*, γῆ

земля. Наголос у давньогрецькій мові рухомий. При відмінюванні слів він змінює свій характер і місце.

Якщо перший склад від кінця слова подовжується, то гострий наголос із третього складу пересувається на другий, наприклад: ἄνθρωπος – ἄνθρωπου.

Якщо в слові, яке має протяжний наголос на другому складі від кінця слова, збільшується кількість складів, так що наголошений склад стає третім, то протяжний наголос переходить у гострий, наприклад: σῶμα, σῶματος.

ВПРАВИ

I. Прочитайте грецькі слова, зверніть увагу на характер наголосу:

ἄήρ повітря	αἰθήρ ефір	ἄνθρωπος людина
οἶδημα набряк	βίος життя	ὀφθαλμός око
γάγγλιον вузол	πνεῦμα дихання, дух	γλῶσσα язик
θώραξ грудна	καρδία серце	ὕδωρ вода
κλίτκα, панцир	μήνιγξ мозкова оболонка	
γένεσις походження	γέρων старий	

II. Прочитайте грецькі слова, зверніть увагу на їх латинізацію у формі терміноелементів:

Грецьке слово	Переклад	Латинізований терміноелемент	П р и к л а д и	
ἄ, ἄν	не-, без-	a-, an-	aphagia	неможливість ковтання
□			anaemia	недокрів'я
ἄκρος	верхній	acr-	acromegalia	акромегалія
βραχύς □	короткий	brachy-	brachydactylia	брахідактилія
δάκτυλος	палець	dactyl-	syndactylia	синдактилія
δολιχός	довгий	dolich-	dolichocōlon	доліхоколон
κεφαλή	голова	cephal-	cephalometria	цефалометрія
λευκς	білий	leuc-	leucōsis	лейкоз
μακρός	великий	macr-	macrocardia	макрокардія
νέος	новий	neo-	nearthrōsis	неоартроз

ξίφος	меч	xipho-	xiphoideus	мечоподібний
ὀλίγος	небагато	oligo-	oligophrenia	олігофренія
πολιός	сірий	polio-	polioencephalitis	поліоенцефаліт
ῥίς, ῥινός	ніс, носик	rhin-	rhinitis	риніт
σκληρός	твердий	sclero-	sclerōsis	склероз
ὕδωρ	вода	hydro-	hydrophobia	водобоязнь
φυτόν	рослина	phyto-	phytotherapia	фітотерапія
ψεῦδος	хибний	pseudo-	pseudoatrophia	псевдоатрофія

III. Напишіть такі грецькі слова латинськими літерами:

ἄρθρον (суглоб) —	λίθος (камінь) —
ἅπλοῦς (простий) —	μνήμη (пам'ять) —
βάσις (основа) —	νεῦρον (нерв) —
γαστήρ (шлунок) —	ὄψις (зір, вид) —
δέρμα (шкіра) —	πτέρυξ (крило, перо) —
ἥλιος (сонце) —	ῥάχις (хребет) —
θερμός (теплий) —	σύμφυσις (зрощення) —
ἵππος (кінь) —	φάλαγξ (фаланга) —

§ 159. НАЗВИ АПАРАТІВ, ІНСТРУМЕНТІВ, ПРИЛАДІВ, ПОВ'ЯЗОК ГРЕЦЬКО-ЛАТИНСЬКОГО ТА ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ

Аудіометр (лат. *audire* слухати + грец. *metreo* міряю, визначаю) — прилад для дослідження слухового аналізатора людини, який складається з звукового генератора з регульовальною частотою і амплітудою коливань (або генератора мовлення), а також телефонів повітряної і кісткової провідності).

Актограф (лат. *actus* рух, діяльність + грец. *grapho* пишу) — прилад для автоматичної реєстрації рухливої активності людини чи тварин.

Акуметр (істор., грец. *akuo* слухаю + грец. *metreo* міряю, визначаю) — прилад для вимірювання гостроти слуху; попередник аудіометра.

Альгезиметр (грец. *algēsis* біль + грец. *metreo* міряю, визначаю) — загальна назва приладів для визначення порогів больової чутливості.

Амальгаметререр (нім., від пізнолат. *amalgāma* сплав ртуті з іншими металами + нім. *Träger* носій) — стоматологічний інструмент для перенесення амальгами в порожнину, яку пломбують.

Амбліоскоп (грец. *amblys* тупий, слабкий + *skopeo* розглядаю) — апарат для вправ біокулярного зору при оптичному лікуванні косоокості.

Амніоскоп (грец. *amnion* водна оболонка, амніон + *skopeo* розглядаю, досліджую) — ендоскопічний прилад, який вводять у канал шийки матки і який являє собою набір конічних трубок з мандреном і освітлювачем.

Амніотом (грец. *amnion* + грец. *tome* розтин) — інструмент для проколювання плодового міхура.

Аналізатор (грец. *analysein* звільняти, вирішувати важкі проблеми) — загальна назва приладів для автоматичного аналізу якісних і кількісних характеристик деяких процесів, складу і властивостей яких-небудь речовин.

Ангіотриб (грец. *angeion* судина + грец. *tribo* розтираю, здавлюю) — затискач для зупинки кровотечі з дрібних судин шляхом їх захоплення браншами інструмента і роздавлювання разом з навколишніми тканинами.

Аномалоскоп (грец. *anomalia* відхилення + грец. *skopeo* розглядаю, досліджую) — прилад для дослідження кольорового зору і визначення характеру його розладів.

Аноскоп (лат. *anus* відхідник + грец. *skopeo* розглядаю, досліджую) — інструмент, який являє собою двостулкове ректальне дзеркало з освітлювачем.

Антропометр (грец. *anthropos* людина + *metreo* міряю, визначаю) — інструмент для визначення проєкційних поздовжніх розмірів людського тіла, його окремих частин.

Антроскоп (грец. *antron* печера, порожнина тіла + грец. *skopeo* розглядаю, досліджую) — ендоскоп для огляду і біопсії стінок верхньощелепної пазухи; син. гаймороскоп.

Апланометр (лат. *ap* + *planus* плоский, сплющений + грец. *metreo* міряю, визначаю) — прилад для вимірювання внутрішньоочного тиску шляхом визначення ступеня сплющування поверхні очного яблука при надавлюванні на нього.

Артикулятор (лат. *articūlo, articulātum, āre* виразно вимовляти) — апарат, який відтворює основні рухи нижньої щелепи і застосовується для формування штучних зубних рядів при виготовленні знімних протезів.

Артроскоп (грец. *arthron* суглоб + грец. *skopeo* розглядаю, досліджую) — медичний ендоскоп для огляду і фотографування порожнини, в основному колінного суглоба, а також для проведення біопсії.

Биокалориметр (грец. *bios* життя + *калориметр*) — прилад для вимірювання кількості тепла, яке виділяє організм у процесі життєдіяльності.

Біовізор (грец. *bios* життя + лат. *video, visum, ēre* бачити, дивитися) — установка для багатоцяткової просторової реєстрації біоелектричної активності органів і тканин людини і тварин з автоматичною обробкою отриманих даних.

Блефаростат (грец. *blephāron* повіка + грец. *statos* установлений) — повікорозширювач, повікотримач.

Блефаротом (грец. *blephāron* повіка + *tome* розтин) — інструмент для розтину латеральної спайки повіки з метою подовження очної щілини або послаблення напруження тканин.

Бронхоскоп (лат. *bronchus* (від грец. *bronchos* дихальне горло) — бронх + грец. *skopeo* розглядаю, досліджую) — медичний ендоскоп для візуального дослідження трахеї і бронхів.

Буж (франц. *bougie* ф зонд, *катетер, буж*) — інструмент у вигляді твердого або гнучкого стержня для дослідження або поступового розширення органів трубчастої форми.

Бутирометр (грец. *butýron* коров'яче масло + грец. *metreo* міряю, визначаю) — прилад для визначення вмісту жиру в молоці.

Вазофіксатор (лат. *vas* судина + лат. *figo, fixum, ēre* прикріпляти, фіксувати) — хірургічний затискач для перетискання крупних судин легені при пневмонії.

Вальвулотом (лат. *valvūla* клапан + грец. *tome* розтин) — інструмент для відновлення прохідності звужених отворів клапанів серця, який являє собою металеву трубку, в дистальному кінці якої розміщені ножі, що висуваються рухомим тросом.

Веноекстрактор (лат. *vena* вена + лат. *extrāho, extractum, ēre* витягати) — хірургічний інструмент для видалення підшкірних варикозно розширених вен нижніх кінцівок.

Вентрикулоскоп (лат. *ventricūlus* шлуночок + грец. *skopeo* розглядаю, досліджую) — ендоскоп, призначений для огляду шлуночків головного мозку і виконання діагностичних та лікувальних маніпуляцій.

Вібротестер (лат. *vibro, vibrātum, āre* приводити в рух, коливати + англ. *tester* тестер, випробний прилад) — переносний прилад для вимірювання порога шкірної вібраційної чутливості, в тому числі його функціональних зрушень у зв'язку з фізичною чи емоційною напругою.

Візуоскоп (лат. *visus* зір + грец. *skopeo* розглядаю, досліджую) — переносний прилад для дослідження очного дна, який забезпечує офтальмоскопію в прямому і зворотному вигляді, діафаноскопію, щільне освітлення переднього відрізка ока, зорової фіксації і калібротрію судин очного дна.

Гемокаліметр (грец. *haima, haimatos* кров + арабськ. *al-qali* луг + грец. *metreo* міряю, визначаю) — прилад для визначення лугового резерву крові; син. Ван-Слайка апарат.

Гістерограф (грец. *hystēra* матка + грец. *grapho* пишу, записую) — прилад для вимірювання і реєстрації скорочувальної діяльності матки під час пологів: частотності, тривалості, інтенсивності і координації пологових переймів.

Гістероскоп (грец. *hystēra* матка + грец. *skopeo* розглядаю, досліджую) — ендоскоп для огляду внутрішньої поверхні матки.

Гастрограф (грец. *gaster, gastros* шлунок + грец. *grapho* пишу) — загальна назва приладів для графічної реєстрації діяльності шлунка (головним чином, скорочувальної).

гастропафіотом (грец. *gaster, gastros* шлунок + грец. *rhaphe* шов + грец. *tome* розтин) — хірургічний інструмент для накладання закритого кишкового шва при формуванні шлуково-кишкового анастомозу.

гастроскоп (грец. *gaster, gastros* шлунок + грец. *skopeo* розглядаю, досліджую) — медичний ендоскоп для огляду порожнини і внутрішньої поверхні шлунка та виконання різних маніпуляцій (*біопсії* тощо) в порожнині шлунка під візуальним контролем.

Денситометр (лат. *densus* щільний + грец. *metreo* міряю, визначаю) – фотометричний прилад для вимірювання оптичної щільності забарвлених препаратів, фотоматеріалів, паперу тощо.

Дефібрилятор (лат. *de* префікс, що означає заперечення + лат. *fibrillatio* дуже швидке скорочення м'язових волокон, тріпотіння м'яза) – прилад для дії на серце короткочасним сильним імпульсом електричного струму високої напруги з метою зупинення порушень серцевого ритму (пароксизмальної тахікардії, фібриляції або тріпотіння шлуночків і передсердь).

Дисектор (лат. *dissēco, dissectum, ēre розрізати*) – хірургічний інструмент у вигляді затискача, призначений для тупого розділення клітин при їх препаратії і виділенні трубчастих органів, а також для тимчасового перетискання кровоносних судин, проток і захоплення лігатур при хірургічних втручаннях.

Дрильбор (нім. *Drillbohrer m -s*) – інструмент для розширення каналу зуба у вигляді тонкого свердла.

Евакуатор (лат. *evacuо, evacuātum, āre опорожнювати*) в медичній техніці – інструмент для видалення уламків роздроблених конкрементів із сечового міхура.

Езофагоскоп (лат. *esophāgus, oesophāgus від грец. oisophagos стравохід + грец. skopeo розглядаю, досліджую*) – медичний ендоскоп для огляду внутрішньої поверхні стравоходу та виконання деяких діагностичних і лікувальних маніпуляцій.

Екстрактор (лат. *extrāho, extractum, ēre витягати*) – загальна назва групи хірургічних інструментів, призначених для екстракції (витягання, видалення) яких-небудь органів або тіл, наприклад, кришталика з очного яблука, конкремента із сечового міхура.

Електрокаутер (електро + грец. *kautēr розжарене залізо*) – хірургічний інструмент для теплової дії на тканину з метою її коагуляції, який нагрівається електричним струмом.

Ендоскоп (грец. *endo всередині + грец. skopeo розглядаю, досліджую*) – загальна назва трубчастих оптичних приладів з освітлювальним пристроєм, призначеним для візуального дослідження порожнин і каналів тіла, в котрі вводять ендоскоп через природні або штучні отвори.

Естезіометр (грец. *aisthesis* чуття, відчуття + грец. *metreo* міряю, визначаю) – загальна назва приладів для визначення порогів чутливості (тактильної, больової, температурної та ін.).

Інгалятор (лат. *inhālo, inhalātum, āre вдихати*) – апарат для одержання аерозолів або парогазових сумішей та їх уведення в дихальні шляхи людини з профілактичною чи лікувальною метою.

Іригатор (лат. *irrigō, irrigātum, āre поливати*) – пристрій для промивання або зрошення порожнин і каналів тіла людини (частіше прямої кишки чи піхви), який являє собою посудину з гумовою трубкою, що закінчується канюлею або наконечником відповідної форми.

Каніструм (лат. *capistrum недоуздок, кантар*) – вуздечка – пов'язка, яка підтримує нижню щелепу.

Канюля (франц. *canule f* трубка; наконечник; канюля): 1) коротка трубка з затупленим кінцем, призначена для введення в порожнини і канали тіла людини чи тварин з діагностичною, лікувальною або дослідною метою; 2) потовщена частина трубчастої голки, призначена для її з'єднання з різними пристроями.

Кардіограф (грец. *kardia* серце + грец. *grapho* пишу): 1) прилад для реєстрації скорочень серця за допомогою датчика, який сприймає механічні коливання грудної клітки (серцевий поштовх) і перетворює їх та передає на реєстраційний пристрій; 2) загальна назва приладів, які реєструють яку-небудь функцію серця.

Катетер (грец. *katheter, латинізовано cathēter, ēris m*) – інструмент трубкоподібної форми, призначений для введення лікарських засобів і рентгеноконтрастних речовин у природні канали і порожнини тіла, кровоносні і лімфатичні судини, а також для витягання їх вмісту з діагностичною чи лікувальною метою.

Кламер (нім. *Klammer f, -n скоба*) – скобка для укріплення зубного протеза, виготовлена з неокиснювальних металів.

Кольпоскоп (грец. *kolpos + грец. skopeo розглядаю, досліджую*) – медичний ендоскоп для огляду під збільшенням слизової оболонки вагінальної частини шийки матки і стінок піхви (ватіни).

Корсет (франц. *corset m корсет, бандаж*) в медицині – гіпсова, шкіряна, пластмасова чи матер'яна з металевим каркасом пов'язка, яка

застосовується для надання нерухомості хребту при його захворюваннях або пошкодженнях.

Кріоекстрактор (грец. *cryos* холод, мороз + лат. *extraho, extractum*, ёре витягати) — кріохірургічний інструмент для внутрішньокапсулярної екстракції катаракти, наконечник якого приморожується до тканини, яку треба екстрагувати.

Ларингоскоп (грец. *larynx, latyngos* гортань + грец. *skopeo* розглядаю, досліджую) — загальна назва інструментів або пристроїв для прямої ларингоскопії.

Латерометр (лат. *latus, latēris* бік, сторона + *metreo* міряю, визначаю) — прилад для дослідження бінаурального слуху.

Лігатура (лат. *ligatūra*: від *ligo, ligatum, āre* зв'язувати) — нитка, зав'язана навколо кровоносної судини або іншого трубчастого органа.

Літотриптор (грец. *lithos* камінь + грец. *triptos* роздроблений) — інструмент для механічного роздроблення конкрементів у сечовому міхурі.

Люксметр (лат. *lux* світло + грец. *metreo* міряю, визначаю) — портативний фотометричний прилад, призначений для вимірювання освітленості, наприклад, при гігієнічних дослідженнях.

Макротом (грец. *makros* великий, крупний + грец. *tome* розрив, розтин) — різальний інструмент для одержання плоскопаралельних блоків тканини при виготовленні гістологічних препаратів.

Макулотестер (лат. анат. *macūla lutea retinae* жовта пляма сітківки; в складних словах *macūl* — складова частина, яка означає “жовта пляма сітківки”; *maculo* + англ. *tester* випробний прилад) — оптичний прилад для дослідження стану жовтої плями.

Мандрён (франц. *mandrin* т стержень, зона, мандрен) — стержень для закриття просвіту трубчастого інструмента або для надання жорсткості (пружності) еластичному інструменту при його введенні.

Манжета (франц. *manchette* f; син. *манжетка*) — в медицині — гумова пневматична камера, яка накладається циркулярно на кінцівку; використовується для перетискання кровоносних судин, головним чином при вимірюванні артеріального або венозного тиску.

Манометр (грец. *manos* рідкий, нещільний + грец. *metreo* міряю, визначаю) — прилад для вимірювання тиску газів або рідин; входить до складу багатьох приладів медичного призначення.

Масаж (франц. *massage* т, масаж) — сукупність прийомів механічного впливу (діяння) на які-небудь ділянки тіла людини з допомогою спеціальних апаратів або руками з лікувальною або профілактичною метою.

Меланжёр (франц. *mélangeur* змішувач, міксер) у гематології — складний градуйований капіляр з розширенням, забезпечений гумовою трубкою з мундштуком; призначений для забору крові при підрахунку клітинних елементів.

Метрейринтер (грец. *metra* матка + грец. *euryno* розширяю) — пристрій у вигляді гумового балона з тумбою, яка має двоходовий кран; призначений для спонукання і посилення пологової діяльності; вводиться за внутрішній зів шийки матки у складеному вигляді і заповнюється стерильною рідиною.

Метроном (грец. *metron* міра + грец. *nomos* закон) — апарат для подачі коротких ритмічних звукових сигналів із заданою частотою; застосовується при механотерапії, заняттях лікувальною терапією, при експериментальних дослідженнях.

Мієлоскоп (грец. *myelos* кістковий або спинний мозок, мозкова речовина + грец. *skopeo* розглядаю, досліджую) — медичний ендоскоп, який вводиться за допомогою пункції в підпаутинний простір спинного мозку.

Мікрокаутер (грец. *mikros* малий + грец. *kautēr* розжарене залізо) — мікроінструмент у вигляді скляної трубки, в яку закладений тонкий платиновий дротик, що нагрівається електричним струмом; призначений для точкового припікання тканин.

Мікротом (лат. *mikros* малий + грец. *tome* розтин) — апарат для одержання зрізів з метою гістологічного дослідження.

Негатоскоп (лат. *negativus* негативний + грец. *skopeo* розглядаю, досліджую) — пристрій для розглядання рентенограм на світлі, розсіяному з допомогою матового скла.

Нейротахометр (грец. *neuron* *жила, волокно, нерв* + грец. *tachos* *швидкість* + грец. *metreo* *міряю, визначаю*) – прилад для вимірювання швидкості і тривалості поодиноких і послідовних рухів.

Нітрометр (лат. *Nitrogenium* *азот* + грец. *metreo* *міряю, визначаю*) – прилад для вимірювання об'ємної концентрації закису азоту в газових сумішах (напр., для інгаляційного наркозу).

Оксигемограф, син. **оксиграф** (грец. *oxys* *гострий, кислий*, лат. *Oxygenium* *кисень* + грец. *haima* *кров* + грец. *grapho* *пишу*) – прилад для безперервної реєстрації ступеня насиченості крові киснем за змінами оптичної щільності ділянки тканини, по якій циркулює кров.

Осцилограф (лат. *oscillo, oscillatum, are* *коливатися* + грец. *grapho* *пишу*) – загальна назва приладів для спостереження і реєстрації коливних процесів; осцилограф широко застосовується в медичній техніці.

Осцилоскоп (лат. *oscilo* + грец. *skopeo* *розглядаю, досліджую*) – прилад для візуального спостереження за електричним коливним процесом, зазвичай на екрані електронно-променевої трубки; в медицині застосовується для вивчення біоелектричних процесів.

Отоскоп (грец. *us, otos* *вухо* + грец. *skopeo* *розглядаю, досліджую*):
1) пристрій для контрольного вислуховування при продуванні вух;
2) загальна назва деяких видів вушних дзеркал.

Офтальмоманометр (грец. *ophthalmos* *око* + *манометр*) – прилад для вимірювання внутрішньоочного тиску за допомогою пневматичної манжети.

Офтальмометр (грец. *ophthalmos* *око* + грец. *metreo* *міряю, визначаю*) – оптичний прилад для вимірювання радіуса кривини передньої поверхні рогівки і її заломлюваної сили, а також для визначення виду і напрямку головних перетинів астигматизму рогівки.

Офтальмоскоп (грец. *ophthalmos* + грец. *skopeo* *розглядаю, досліджую*) – прилад для візуального дослідження прозорості середовищ ока та огляду очного дна.

Панендоскоп (грец. *pan, pantos* *весь* + *ендоскоп*) – цистоскоп, який забезпечує можливість огляду всієї внутрішньої поверхні сечового міхура.

Пантограф (грец. *pas, pantos* *весь* + грец. *grapho* *пишу*) – прилад для одержання копії схеми або креслення в тому ж або змінному масштабі;

різновидності пантографа використовуються в приладах для дослідження полів зору.

Пієлоскоп (грец. *pyelos* *миска* + грец. *skopeo* *розглядаю, досліджую*) – медичний ендоскоп для огляду ниркової миски.

Подометр (грец. *pus, podos* *нога, сторона* + грец. *metreo* *міряю*) – прилад для вимірювання довжини, ширини і висоти стопи людини; застосовується для діагностики плоскостопості і при антропометричних дослідженнях.

Пульмокардіограф (лат. *pulmo* *легеня* + грец. *kardia* *серце* + грец. *grapho* *пишу*) – прилад, який реєструє коливання тиску повітря в дихальних шляхах, викликані серцевими скороченнями.

Распатор (франц. *gaspatoire* *т распатор*) – хірургічний інструмент, призначений для відокремлення надкисниці від кістки.

Реограф ((грец. *rheos* *течія, потік, струмінь*; (складова частина складних слів, яка означає: 1) течія, протікання; 2) стосується електричного струму + грец. *grapho* *пишу*) – прилад для реєстрації змін електричного опору тканин і органів людини, зумовлених пульсовими коливаннями кровонаповнювання судин.

Ретинофот (лат. *retina* + *фотографування*) – апарат для фотографування очного дна.

Ринопневмометр (грец. *rhis, rhinos* *ніс* + грец. *pneuma* *повітря* + *metreo* *міряю, визначаю*) – прилад для визначення ступеня прохідності носових ходів шляхом вимірювання тиску, який створюють нагнітанням повітря в ніс і відсмоктуванням його з носа.

Синоптофор (грец. *synoptikos* *оглядаючий все разом* + грец. *phoros* *який несе*) – прилад для діагностики і лікування рухових і сенсорних (чутливих) розладів при косоокості і гетерофорії; син. тропоскоп.

Сколиограф (грец. *skolios* *кривий* + грец. *grapho* *пишу*) – прилад для вимірювання бокових викривлень хребта шляхом одержання його зображення на фронтальній площині.

Стетофон (грец. *stetos* *груди* + грец. *phone* *звук*) – прилад для аускультатії (вислуховування) серця з підсиленням звуку, забезпечений виносним динаміком, а також осцилоскопом, який забезпечує можливість спостереження фонокардіограми.

Суспензорій (лат. *suspensorium*) — підтримувальна пов'язка для калитки (мошонки) у вигляді мішечка, який фіксується на поясі і стегнах.

Сфігмограф (грец. *sphygmōs* пульс + *graphō* пишу) — прилад для графічної реєстрації пульсових коливань стінок артерій.

Такістоскоп (грец. *tachistos* швидкий + *skopeo* розглядаю, досліджую) — прилад для дослідження зорового сприйняття шляхом показування зорових тестів протягом заданого короткого проміжку часу.

Телебатоскоп (грец. *tele* далеко + *bathos* глибина + *skopeo* розглядаю, досліджую) — діагностичний комплекс, який складається з приймально-передавальної телевізійної і рентгенівської установок, що забезпечують суміщення (накладання одного на друге) видимого і рентгенівського зображень досліджуваного об'єкта на екрані електронно-променевої трубки, чим полегшується топічна діагностика.

Телеелектрокардіограф (грец. *tele* + *електрокардіограф*) — прилад для дистанційної реєстрації електрокардіограми, в якому зв'язок між підсилювачами біопотенціалів (датчиками) і реєстраційним обладнанням здійснюється по радіо.

Теноплікатор (грец. *tenon* сухожилок + лат. *plico, plicātum, āre* складати) — хірургічний інструмент для утворення складок сухожилка при ортопедичній операції його вкорочення.

Тенотом (грец. *tenon* сухожилок + *greco. tome* розтин) — скальпель для підшкірного розтину сухожилків.

Термокаутер (грец. *thermos* теплий + *greco. kauter* розпечене залізо) — апарат або інструмент для припікання тканин з робочою частиною у вигляді металічного наконечника, що нагрівається.

Термоконтейнер (грец. *thermos* + англ. *container* контейнер) — ємність для збереження і перевезення посудин з кров'ю, рідкими лікарськими засобами і бактеріальними препаратами, а також з харчовими продуктами, призначена для їх захисту від дії високих або низьких температур навколишнього середовища.

Тифлоприлад (грец. *typhlos* сліпий + *прилад*) — прилад, призначений для полегшення орієнтації сліпих людей у просторі; різні види тифлоприладів ґрунтуються на використанні тактильної чутливості або слуху.

Токограф (грец. *tokos* пологи + *greco. grapho* пишу) — див: Гістерограф.

Тонометр (грец. *tono* напруга + лат. *tonus* напруга, тиск + *greco. metreo* міряю, визначаю) — прилад для вимірювання внутрішньоочного тиску.

Топоскоп (грец. *topos* місце + *greco. skopeo* розглядаю, досліджую) — прилад для багатоточкової реєстрації просторового розподілу біоелектричної активності головного мозку, який має число підсилювачів, рівне числу точок відведення біопотенціалів.

Торакограф (грец. *thorax, thorācos* грудна клітка, груди + *greco. grapho* пишу) — прилад для графічної реєстрації контуру грудної клітки в горизонтальній площині і його змін при диханні.

Торсіонометр (лат. *torsio, torsionis* скручування, обертання + *greco. metreo* міряю, визначаю) — прилад для вимірювання кута повороту хребта по його вертикальній осі.

Тренажёр (англ. *train* тренувати, навчати) — установка, яка імітує важливіші елементи якого-небудь виду діяльності; застосовується для вироблення і тренування професійних навичок.

Трепан (франц. *trépan* від *greco. trypanon* свердло) — хірургічний інструмент для утворення невеликих отворів у кістці або іншій щільній тканині, робочою частиною якого є фаза або свердло; приводиться в рух рукою за типом коловорота або електромотором (*електротрепан*).

Троакър (франц. *trocart* т троакар) — хірургічний інструмент, який являє собою сталний гострий стилет з насадженою на нього трубкою; призначений для проколу грудної клітки або черевної стінки з метою виведення рідини з порожнин тіла людини.

Тромбоеластометр (грец. *thrombos* згусток крові + *greco. elastos* тягучий, пружний, еластичний + *greco. metreo* міряю, визначаю) — електричний прилад з цифровим індикатором для автоматичного вимірювання часу згортання крові і площі тромбоеластиграм.

Тропоскоп (грец. *tropos* поворот, напрям, спосіб + *greco. skopeo* розглядаю, досліджую) — див.: Синоптофор.

Тўтор (франц. *tuteur* т підпора, шина) — фіксуючий ортопедичний апарат для іммобілізації суглобів, який складається з гілз (інколи і черевчика), з'єднаних шинами без шарнірів.

Ультрамiкротом (лат. *ultra* більше, понад за межами + *мiкротом*) — апарат для автоматизованого приготування надтонких зрізів тканин

заданої товщини, призначених для електронномікроскопічного дослідження.

Уретроскоп (грец. *urēthra* сечовипускальний канал + грец. *skopeo* розглядаю, досліджую) — медичний ендоскоп для огляду внутрішньої поверхні сечовипускального каналу і проведення деяких лікувальних процедур.

Фенестратор (лат. *fenestro, fenestrātum, āre* робити вікна, отвори) — хірургічний інструмент у вигляді гострого сталюого гачка, що застосовується при слухопокращувальних операціях для утворення штучного отвору в пластинці стремінця.

Флеботометр (грец. *phleps, phlebos* вена + грец. *tonos* напруга, тиск + грец. *metreo* міряю, визначаю) — манометричний прилад для вимірювання венозного тиску.

Фонокардіограф (грец. *phone* звук, голос + *кардіограф*) — прилад для осцилографічної реєстрації звукових коливань, які виникають в результаті діяльності серця.

Фотогастрограф (грец. *phos, photos* світло — грец. *gaster, gastros* шлунок + грец. *grapho* пишу): 1) мініатюрна фотокамера з яскравим джерелом світла, призначена для фотографування слизової оболонки шлунка; 2) прилад для фотореєстрації механічних рухів шлунка.

Фотокольпоскоп (грец. *phos, photos* світло + *кольпоскоп*) — ендоскопічний прилад для огляду і фотографування піхви і шийки матки, який являє собою з'єднання кольпоскопа з фотоапаратом.

Хейроскоп (грец. *cheir* рука + грец. *skopeo* розглядаю, досліджую) — прилад для тренувальних вправ з метою закріплення центральної фіксації амбліопічного (з пониженим зором) ока і вироблення нормального бінокулярного зору.

Холедохоскоп (анат. *ductus choledochus* загальна жовчна протока + грец. *skopeo* розглядаю, досліджую) — ендоскоп для огляду загальної жовчної протоки і виконання маніпуляцій у ній під контролем зору під час хірургічної операції.

Хронограф (грец. *chronos* час + грец. *grapho* пишу): 1) прилад для вимірювання коротких проміжків часу з великою точністю (до 10^{-5} с); 2) прилад для графічної реєстрації моменту виникнення і тривалості

досліджуваного фізіологічного явища шляхом відмітки часових проміжків на стрічці самописного приладу.

Центрископ (лат. *centrum* центр. + грец. *skopeo* розглядаю, досліджую) — прилад для якісної перевірки правильності положення оптичного центру коригуючої окулярної лінзи щодо центру зіниці ока.

Цистометр (грец. *kystis* міхур, сечовий міхур + грец. *metreo* міряю, визначаю) — прилад для дослідження тонуусу і скорочувальної здатності м'язової оболонки сечового міхура шляхом вимірювання внутрішньоміхурового тиску; являє собою водяний манометр, з'єднаний за допомогою триходового крана з катетером, який вводиться в сечовий міхур.

Шпатель (нім. *Spatel m,-s* шпатель, лопаточка): 1) інструмент для відведення (відтиснення) органа або тканини при обстеженні чи хірургічній операції, який являє собою пряму або зігнуту продовговату пластинку з заокругленими краями; 2) інструмент для замішування чи перемішування сипучих і в'язких речовин в лабораторній і фармацевтичній практиці, який являє собою вузьку металеву або пластмасову пластинку.

§ 160. ЛАТИНСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК

назв деяких лікарських рослин, їх сировини
і лікарських рослинних засобів

A

Abies, ētis *f* ялиця
Abrotānum, i n полин лікарський,
полин боже дерево
Absinthium, ii n полин гіркий
Acacia, ae f акація
Adōnis (-īdis) vernālis (-is) горлицвіт
весняний
Aegopodium, i n яглиця
Aescūlus hippocastānum (-i) каштан
кінський
Agāve (es f) americāna (-ae) агава
Agrimonia, ae f парило, реп'ях
Alnus, i f вільха
Ajūga, ae f горлянка
Allium (-i n) ursīnum (-i) цибуля
ведмежа, черемша
Allium (-ii) satīvum (-i) часник
Allium (-ii) sepa (-ae) цибуля
Alopecūrus, i m китник, лисохвіст
Aloë, ēs f алое
Althaea, ae f алтея
Alyssum, i n бурачок, бородавник
Ammi majus (majoris) амі велика
Amygdāla, ae f мигдаль (*плід*)
Amygdālus, i f мигдаль (*дерево*)
Amŷlum, i n крохмаль
Amŷlum (-i) Tritīci крохмаль
пшениці

Anagallis, īdis f курячі очка польові
Anēthum, i n кріп городній,
запашний
Angelīca, ae f дудник
Anīsum, i n аніс, ганус
Apium, i n селера
Apocŷnum, i n кендир
Aqua (-ae) Amygdalārum
amarārum вода
гіркомигдальна
Aqua (-ae) Menthae piperītae вода
перцевої м'яти
Arāchis, īdis f арахіс, земляний горіх
Armeniāca, ae f абрикос
Armoracia, ae f хрін
Arnīca (-ae) montāna (-ae) арніка
гірська
Aronia (-ae) melanocarpa (-ae)
горобина чорноплідна
Artemisia (-ae) vulgāris (-is) полин
звичайний
Asārum, i n копитняк, копитник
Asparāgus, i m холодок, заячий
холодок, дика спаржа
Asperūla, ae f маренка
Astragālus, i m астрагал, котики,
котячі лапки
Avēna, ae f овес

B

Balsāmum (-i) Abiētis medicinale (-is) бальзам ялиці лікувальний
Begonia, ae f бегонія
Belladonna, ae f беладона, красавка,
сонник
Berbēris, īdis f барбарис звичайний
Bergenia, ae f бадан товстолистий
Beta, ae f буряк
Betonīca, ae f буквиця
Betūla, ae f береза
Bidens (-ntis) tripartīta (-ae) череда
трироздільна, причепа, собачі
реп'яхи
Bistorta, ae f змійовик, ракові шийки
Boldo n (*невідм.*) больдо (*дерево*)
Brassīca, ae f капуста
Brikētum, i n брикет
Brikētum folii Plantaginis majōris
брикет листя подорожника
великого

Brikētum herbae Origāni брикет
трави материнки
Brikētum herbae Equisēti arvensis
брикет трави хвоща польового
Brikētum rhizomātum Tormentillae
брикет кореневища перстачу
прямосячого
Brikētum rhizomātum cum
radicibus Valeriānae брикет
кореневищ з коренями валеріани
Brikētum rhizomātum et radicūm
Inŭlae брикет кореневищ і коренів
оману
Bryonia, ae f переступень, нечіпай-
зілля, адамів корінь
Bulbus, i m цибулина
Bulbus (-i) Allii satīvi recens часник
свіжий
Bursa (-ae) pastōris грицики

C

Cacao, n (*невідм.*) какао, шоколадне
дерево
Calāmus, i m лепеха, айр болотяний,
шувар
Calendūla, ae f календула, нагідки
лікарські
Calla, ae f образки, фіалковий орій
Callūna, ae f *див.:* Erica, ae f
Caltha, ae f калюжниця
Cannābis, is f коноплі
Cannābis (-is) satīva (-ae) коноплі
посівні

Capsīcum, i n перець стручковий
червоний
Carlīna, ae f колючник, відкашник
Carvum, i n кмін звичайний
Caryophyllus, i n гвоздика (*плід*)
Centaurium, i n золототисячник
малий
Cerāsum, i n вишня (*плід*)
Cerāsus, i f вишня (*дерево*)
Chamomilla, ae f ромашка, рум'янок
Chartae (-as) sinapisatae (-as)
гірчичники

Chelidonium, ii n чистотіл,

бородавник

Chenopodium, ii n лобода

China, ae f хіна

Chomaenerium, i n іван-чай,

хоменерій

Cicer, ěris n горох турецький

Cichorium, ii n цикорій

Cicūta, ae f цикута

Cimicifūga, ae f клопотон

Cina, ae f цитварний полин

Circium, i n осом

Citrum, i n лимон (*плід*)

Citrus, i f лимон (*дерево*)

Colchicum, i n пізноцвіт

Concentratum (-i) aquae

Amygdalārum amarārum

концентрат гіркомигдальної
води

Daucus, i m морква

Delphinium, i n дельфіній, сокирки
лісові

Delphinium (ii) confusum (i)
живокіст заплутаний

Ebūlus, i m карликова бузина

Echinopānax, ācis n заманиха

Eleuterococcus, i m елеутерокок

Ephēdra, ae f ефедра (двоколоса),
ставчак

Ephedra equisetīna ефедра хвощова

Convallaria, ae f конвалія

Coriandrum, i n коріандр

Cornus (-i) mas (maris) дерен
справжній

Coronilla, ae f в'язіль

Cortex (-icis) Quercus кора дуба

Cortex (-icis) radicūm Gossypii кора
коренів бавовнику

Cortex, icis m кора

Corŷlus, i m лісовий горіх, фундук;
ліщина, горішник

Crambe, es f (*грецьк.*) капуста

Crataegus, i f глід

Cucūmis, ěris m огірок

Cucurbīta, ae f гарбуз

Curcūma, ae f *див. Xanthorrhiza,*
ae f

Cyānus, i m волошка синя

Cynosbatum, i n шипшина

D

Digitālis, is f наперстянка, дигіталіс
пурпуровий

Digitālis (-is) lanāta (-ae) дигіталіс
шерстистий

E

Equisētum, i n хвощ польовий,
сосонка польова

Erīca, ae f верес

Erysīmum (i) canescens (ntis)
жовтушник сірий, свиріпа

Eucalyptus, i f евкаліпт

Euphorbia, ae f молочай

Evonŷmus, i m бруслина

Extractum, i n екстракт, витяжка

Extractum(-i) Aloēs (fluidum) pro
injectionibus рідкий екстракт алое
для ін'єкцій

Extractum(-i) Althaeae siccum
сухий екстракт алтеї

Extractum(-i) Filicis maris siccum
сухий екстракт папороті
чоловічої

Extractum(-i) Sanguisorbae fluidum
рідкий екстракт родовика

Farfāra, ae f мати-й-мачуха, підбіл

Ficus, us f смоківниця, інжир, фігове
дерево

Filāgo, ĩnis f жабник, грудна трава

Filipendŭla (-ae) vulgāris (-is)
гадючник шестипелюстковий

Filix (-icis) mas (maris) m папороть
чоловіча, щитник чоловічий

Flores (-um) Calendŭlae pulverāti (-
ōrum) квітки нагідок у порошок

Flores (-um) Helichrysi arenarii
квітки умину піщового

Flos, floris m квітка

Foenicŭlum, i n кріп аптечний,
фенхель

Foenum, i n сіно

Folium, ii n листок

Extractum(-i) fructuum Dauci
carōtae siccum сухий екстракт
плодів дикої моркви

Extractum(-i) strobulōrum Lupŭli
fluidum рідкий екстракт шишок
хмелю

Extractum(-i) Pini silvestris in
brikētis екстракт хвойний у
брикетах

Extractum(-i) Polygōni hydropipēris
fluidum рідкий екстракт
водяного перцю

Extractum(-i) Urtīcae spissum
густий екстракт кропиви

F

Folium (-ii) Farfārae conciso-
compressum (i) листок підбілу
різано-пресований

Folium (-ii) Menthae piperītae
pulverātum (i) листок м'яти
перцевої в порошок

Folium (-ii) Eucalypti viminālis
листок евкаліпта прутоподібного

Fragaria, ae f суниця лісова

Frangŭla, ae f крушина

Fraxīnus, i f ясен

Fructus, us m плід

Fructus (uum) Capsīci concīsus (i)
різаний плід стручкового перцю

Fructus (uum) Junipēri плід
ялівцю

Fructus (uum) Fragariae ягоди лісових суниць
Fructus (uum) Ribis nigri ягоди чорної смородини

Galēga, *ae f* козлятник
Gemma, *ae f* брунька
Gemmae (arum) Betulae бруньки берези
Gemmae (arum) Pini concisae (arum) різані соснові бруньки
Gemmae (arum) Populi бруньки тополі
Genista, *ae f* дрік фарбувальний
Gentiāna, *ae f* тирлич жовтий
Geranium, *ii n* герань, журавець
Ginseng, *n* (невідм.) женьшень

Hedēra, *ae f* плющ
Helianthus, *i m* соняшник
Helichrysum (i) arenarium (i) цмин пісковий
Hellebōrus, *i m* чемерник
Herba, *ae f* трава
Herba (ae) Adonidis vernalis трава горицвіту весняного
Herba (-ae) Delphinii confusi трава живокосту заплутаного
Herba (ae) Digitalis ciliatae трава наперстянки війчастої
Herba (-ae) Ephedrae equisetianaе montanae трава ефедри хвощової гірської

Fumaria, *ae f* рутка лікарська
Fungus, *i m* гриб
Fungus (i m) betulinus (i) губка (наріст на дереві), березовий гриб

G

Glans, *ndis f* жолудь
Glycyrrhiza, *ae f* солодка, солодковий корінь, вербець
Gnaphalium (ii) uliginosum (i) сухоцвіт драговинний, сушениця болотна
Gossypium, *ii n* бавовник
Gramen, *inis n* пирій
Granum, *i n* зерно
Gratiola (-ae) officinalis (-is) авран лікарський, благодатка, жовтянець

H

Herba (-ae f) Ledi palustris трава багна звичайного
Herba (-ae) Xeranthemi трава безсмертників однорічних
Hermidium, *i n* бровник
Herniaria, *ae f* остудник, білоніг, грижник
Hierochloë, *ēs f* зубрівка, чаполоч пахуча
Hippophaë, *ēs f* обліпіха, щець
Hordeum, *i n* ячмінь
Hyacinthus, *i m* гіацинт
Hyoscyamus, *i m* блекота, куряча сліпота, люлюк
Hypericum, *i n* звіробій, кривавник

Inula, *ae f* оман
Impatiens, *ntis* розрив-трава, бальзамін
Inula, *ae f* оман високий, дивосил

Juglans, *ndis f* горіх волоський

Lagochilus, *i m* зайцегуб п'янкий
Laminaria, *ae f* ламіналія, морська капуста
Lamium (-i) album (-i) *n* кропива глуха
Lampsana, *ae f* презелень, бородавник
Lanicera, *ae f* жимолость
Lappa, *ae f* лопух
Lavandula, *ae f* лаванда
Ledum (i) palustre (is) багно звичайне
Legumen, *inis n* стручок
Lemma (-ae) minor (-is) ряска мала
Leonurus, *i m* пустирник, собача кропива
Leuzea, *ae f* левзея
Levisticum, *i n* любисток лікарський, вовчі ягоди

Magnolia, *ae f* магнолія
Malus (-i) silvestris (-is) яблуня дика
Malva (-ae) silvestris (-is) мальва лісова, калачики лісові
Marrubium, *i n* шандра, бджолина трава

I

Imperatoria, *ae f* смовдь настурцієва, царський корінь
Ipecacuāna, *ae f* блювотний корінь, іпеакауана
Iris, *idis f* півники, ірис

J

Juniperus, *i f* ялівець звичайний

L

Lichen (-ēnis m) islandicus лишайник ісландський
Lignum, *i n* деревина
Ligustrum, *i n* бирючина
Lilium, *ii n* лілія біла
Linum, *i n* льон посівний, льон довгунець
Linum usitatissimum льон звичайний
Liquiritia, *ae f* локриця, солодкий корінь
Lupulus, *i m* хміль
Lycopodium, *i n* плаун, п'ядич
Lycopodium, *i n* плаун булавоподібний, дереза, плавун, п'ядич

M

Mays, *idis f* кукурудза
Melilotus, *i m* буркун лікарський
Melissa, *ae f* меліса
Mentha (ae) piperita (ae) перцева м'ята
Menyanthes, *idis f* бобівник трилистий, трифоль

Millefolium, ii n деревій, рипка, кривавник	Morus (-i f) alba (-ae) шовковиця біла	Piper (-ēris n) nigrum (i) чорний перець	Polygōnum (i) hydropīper (ēris) водяний перець, гірчак перцевий
Mimōsa, ae f мімоза соромлива	Morus (-i f) nigra (-ae) шовковиця чорна	Plantāgo, īnis f подорожник (ланцетолистий)	Polygōnus, i f гречка (<i>рослина</i>)
	Myrtillus, i m чорниця, борівка	Plantāgo (-īnis) major (ōris) подорожник великий, бабка	Popŭlus, i f тополя, осокір
	N	Platanthēra, ae f любка, нічна фіалка	Primŭla, ae f первоцвіт весняний, примула
Napus, i m бруква	Nuphar, āris n глечики	Podophyllus, i f подофіл щито-подібний	Prunum, i n слива (<i>плід</i>)
Nasturtium, i n настурція, красоля, водяний крес	Nymphaea (-ae) alba (-ae) латаття біле, біла водяна лілія	Polemonium, i n синюха	Prunus, i f слива (<i>дерево</i>)
	O	Polygāla, ae f китятки	Pulmonaria, ae f медунка, легенева трава
Oleander, dri m олеандр	Oleum (i) Rosae шипшинова олія	Polygōnum, i n гречка (<i>плід</i>)	Pulvis (-ēris m) rhizomātis et radicūm Valeriānae порошок кореневища і коренів валеріани
Oleum, i n олія	Oleum (i) Rosmarīni розмаринова олія	Polygōnum (i) aviculāre (is) спориш, гусятник, куряча трава	
Oleum (i) Amygdalārum мигдальна олія	Oleum (i) Terebinthīnae очищений скипидар		Q
Oleum (i) Arachīdis арахісова олія	Olīva, ae f оливка, маслина (<i>плід</i>)	Quassia (-ae) amāra (-ae) квасія гірка	Quercus, us f дуб
Oleum (i) Helianthi соняшникова олія	Onōnis, īdis f вовчук		R
Oleum (i) Hippophaēs обліпихова олія	Orchis, īdis f зозулинець		Rhizōma (ātis) Calāmi pulverātum (i) кореневище лепехи в порошок
Oleum (i) Olivārum оливкова олія	Origānum (i) vulgāre (is) материнка звичайна		Rhizōma (ātis) concīsum (i) et radix (īcis) concīsa (ae) Inŭlae кореневище і корінь оману різані
Oleum (i) Persicōrum персикова олія	Orthosiphon, ōnis m нирковий чай		Rhizōma (ātis) cum radicībus
Oleum (i) Ricīni in capsŭlis рицинова олія в капсулах	Orýza, ae f рис		Podophylli peltāti кореневище з коренями подофілу щитоподібного
	Oxycoccus, i m журавлина		Rhizomāta (um) et radīces (-um)
	P		Rubiae кореневище і коріння марени
Padus, i f черемха	Periplōca, ae f обвійник		Ribes (is n) nigrum (i) чорна смородина
Paeonia, ae f півонія	Petasītes, īdis f кремена, білокопитник		
Papāver (ēris n) rhoeas (rhoeados) дикий мак	Petroselinum, i n петрушка		
Papāver (ēris) somnifērum (i) мак снодійний	Phaseōlus, i m квасоля		
Parnassia, ae f білозір	Pimpinella, ae f бедринець		
Passiflōra, ae f пасифлора, мучениця	Pinus, i f; Pinus, us f сосна Pinus (i) silvestris (is) хвоя		
Pastināca, ae f пастернак			

Ricīnus, *i f* рицина (*дерево*)
Ricīnus, *i m* рицина (*плід*)
Rosa, *ae f* троянда
Rosa (-ae) canīna (-ae) шипшина
Rosa (-ae) centifolia (-ae) троянда
столиста
Rosmarīnus, *i m* розмарин

Salix, *īcis f* верба
Salvia, *ae f* шавлія
Sambūcus, *i f* бузина
Sanguisorba, *ae f* родовик,
чорноголовка
Santālum, *i n* сандалове дерево
Saponaria, *ae f* мильнянка, мильний
корінь
Sassafras n (*невідм.*) сасафрас
Saxifrāga, *ae f* фломикамінь
Schizandra, *ae f* лимонник
Scilla, *ae f* морська цибуля
Secāle, *is n* жито
Secāle (is) cornūtum (i) маткові
ріжки
Sedum, *i n* очиток, заяча капуста
Semen, *īnis n* насіння
Semen (īnis) Amygdāli dulcis
насіння солодкого мигдалю
Semen (īnis) Sināpis nigrae насіння
гірчиці
Senecio (ōnis f) platyphylloides (is)
жовтозілля широколисте
Senna, *ae f* сена, касія вузьколиста,
олександрійський лист
Serpyllum, *i n* чебрець, материнка

Rubia, *ae f* марена
Rubus, *i m* ожина
Rubus (i) idaeus (i) малина
Rumex, *īcis m*, *f* шавель
Rumex (īcis) conferta (ae) шавель
кінський
Ruta, *ae f* рута запашна, городня

S

Sesāmunum, *i n* кунжут
Sināpis, *is f* гірчиця
Sirūpus, *i m* сироп
Sirūpus (i) Aloēs cum Ferro сироп
алое із залізом
Sirūpus (i) ex fructibus Rosae
canīnae сироп з плодів шипшини
Sirūpus (i) Rubi idaei малиновий
сироп
Solānum, *i n* паслін
Solānum (i n) tuberōsum (i)
картопля
Solidāgo, *īnis f* золотушник,
золотарник
Sophōra (ae f) pachycarpa (ae)
софора товстоплідна
Species, *ēi f* збір, чай
Spica, *ae f* колос
Spiraea, *ae f* таволга
Stellaria, *ae f* зірочник
Stephania (-ae f) glabra (-ae)
стефанія гладенька
Stigma, *ātis n* приймочка
Stigma (ātis) Maŷdis приймочка
кукурудзи
Stipes, *ītis f* стебло

Stramonium, *ii n* дурман
Strobūlus, *i m* шишка (**Strobuli**
Lupūli шишки хмелю)
Strophanthus, *i m* строфант
Strychnos, *i m* блювотний горіх
Succus, *i m* сік
Succus (i) Aloēs сік алое
Succus (i) gastricus (i) naturalis (is)
натуральний шлунковий сік
Succus (i) Kalanchoēs сік каланхое
Succus (i) Plantaginis majōris сік
подорожника великого

Tanacētum, *i n* пижмо
Taraxācum, *i n* кульбаба
Terebinthīna, *ae f* терпентинне
дерево
Thalictrum (-i) minus (minoris)
рутвиця мала
Thea, *ae f* чай
Thermopsis, *īdis f* термопсис
Thymus, *i m* чебрець, чепчик
Tilia, *ae f* липа
Tinctūra, *ae f* настоянка, настойка
Tinctūra (-ae) Allii satīvi настоянка
часнику
Tinctūra (-ae) rhizomātum cum
radicibus Valeriānae recentium
настоянка свіжих кореневих з
коренями валеріани

Urtica, *ae f* кропива (*жалка*)

Summītas, *ātis f* верх, верхівка
(**summītates Junipēri Sabīnae**
верхівки ялівцю)
Symphŷtum (i n) aspērum (i)
живокіст жорсткий
Symphŷtum, *i n* живокіст
лікарський, окопник
Syrenia (-ae) angustifolia (-ae)
сиренія сива
Syringa, *ae f* бузок звичайний

T

Tinctūra fructuum Schizandrae
настоянка плодів лимонника
Tormentilla, *ae f* перстач, калган
Trifolium (ii n) fibrinum (i) або
Menyanthes trifoliāta трилисник
водяний, вахта трилисна
Trifolium, *ii n* конюшина
Triticum, *i n* пшениця
Tuber, *ēris n* бульба
Tubēra (-um) cum radicibus
Stephaniae glabrae бульби з
коренями стефанії гладенької
Turio, *ōnis m* пагін, пагінець
Turiōnes (-um) Uvae ursi пагінці
ведмежих вушок (мучниці)
Turiōnes (-um) Vitis idaeae пагінці
брусниці

U

Uva (ae f) ursi ведмеже вушко,
мучниця

V

Vaccaria, *ae f* стоголовник
Valeriāna, *ae f* валеріана, котяча трава
Verātrum, *i n* чемериця
Verbascum, *i n* дивина, коров'як
Verbēna, *ae f* вербена
Viburnum, *i n* калина
Vinca (-*ae f*) **erecta** (*ae*) барвінок прямий

Vinca (-*ae*) **minor** (-*ōris*) барвінок малий, хрещатий барвінок
Viōla (*ae f*) **tricōlor** (*ōris*) фіалка трикольорова, братки триколірні
Viscum, *i n* омела біла
Vitis (-*is f*) **idaea** (-*ae*) брусниця
Vitis (-*is f*) **vinifēra** виноград справжній

X

Xanthium, *i n* нетреба
Xanthorrhiza, *ae f* куркума (жовтий корінь)

Xeranthēmum, *i n* безсмертник
однорічний, сухоцвіт
однорічний

Z

Zizania (-*ae*) **aquatīca** (-*ae*) рисова трава

Zostēra, *ae f* морська трава
Zygophyllum, *i n* пароліст

A

Абрикос *Armeniāca*, *ae f*
Агава американська *Agāve*, *es f*
Адоніс *див.*: Горицвіт
Аір болотний *див.*: Лепеха
Алое *Алоѐ*, *ēs f*
Алтея лікарська *Althaea*, *ae f*
Амі велика *Ammi majus*, *Ammi majoris*

Аніс, ганус *Anīsum*, *i n*
Арахіс, земляний горіх *Arāchis*, *īdis f*
Арніка гірська, скусівник
гірський *Arnica*, *ae f*
Аронія, горобина чорноплідна
Aronia, *ae f*

Б

Бавовник *Gossypium*, *īi n*
Багно *Ledum*, *i n* *palustre* (-*is*)
Бальзам лікувальний ялиці *Bal-sāmum* (-*i n*) *Abiētis medicināle* (-*is*)
Барвінок малий *Vinca*, *ae f*
Барвінок прямий *Vinca*, *ae f*
Бджолина трава *див.*: Шандра
Безсмертник *Xeranthēmum*, *i n*
Бедринець *Saxifraga*, *ae f*
Беладона, сонник *Belladonna*, *ae f*
Береза *Betūla*, *ae f*
Білоніг *див.*: Остудник
Блекота, куряча сліпота, люлюк
Hyoscyāmus, *i m*
Блювотний горіх *Strychnos*, *i m*
Блювотний корінь *див.*: Іпекакуана
Бобівник трилистий, трифоль
Menyanthes, *īdis f*
Борівка *див.*: Чорниця
Бородавник *див.*: Чистотіл

Братки, фіалка триколірна
Viōla (-*ae f*) *tricōlor* (-*ōris*)
Брикет *brikētum*, *i n*
Брикет кореневищ і коренів
оману *brikētum rhizomātum et radicūm* *Inūlae*
Брикет кореневищ з коренями
Валеріани *brikētum rhizomātum cum radicibus* *Valeriānae*
Брикет кореневища перстачу
пряmostоячого *brikētum rhizomātis* *Tormentillae*
Брикет листя подорожника
великого *brikētum folii* *Plantaginis majōris*
Брикет трави материнки *brikētum herbae* *Origāni*
Брикет трави хвоща польового
brikētum herbae *Euisēti*
Бровник *Herminium*, *i n*
Бруква *Napus*, *i m*

Брунька gemma, ae f	Бузина Sambūcus, i f	Горіх лісовий Corŕlus, i m	Горох турецький Cicer, ěris n
Бруньки березові gemmae (-ārum) Betūlae	Бузок Syringa, ae f	Горобина Sorbus, i f	Горох Pisum, i n
Бруньки соснові різані gemmae (-ārum) Pini concīsaе (-ārum)	Буквиця Betonīca, ae f	Горобина звичайна сушена (ягода) Fructus (-uum) Sorbi exsiccati (-ōrum)	Грицики Bursa (-ae f) pastōris
Бруньки хвойні gemmae (-ārum) Pini silvestris	Бульба tuber, ěris n	Горобина чорноплідна Aronia (-ae f) melanocarpa (-ae)	Губка (наріст на дереві), гриб березовий Fungus (-i m) betulīnus (-i)
Бруньки тополі gemmae (-ārum) Popūli	Буркун лікарський Melilōtus, i m	Городня рута див.: Рута	Гусяча лапка див.: Перстач
Бруслиця Vitis (-is f) idaea (-ae)	Буряк Beta, ae f		Гусятник див.: Спориш звичайний
В			
Валеріана, котяча трава Valeriāna, ae f	Вітамін Р з листків чайної рослини Vitamīnum (-i n) e foliis Theae	Дельфіній високий Delphinium, i n	Дигіталіс шерстистий Digitalis, is f
Ведмеже вушко, мучниця Uva (-ae) ursi	Вовчуг Onōnis, idis f	Деревій, кривавник Millefolium, in	Дуб Quercus, us f
Ведмежа цибуля, черемша Allium (-i n) ursīnum (-i)	Вода гіркомигдальна Aqua (-ae f) Amygdalārum amarārum	Дивина, коров'як Verbascum, i n	Дудник, дягель Angelīca, ae f
Вербa Salix, icis f	Вода перцевої м'яти Aqua (-ae f) Menthae piperitae	Дигіталіс Digitālis, is f	Дурман Stramonium, i n
Вербей див.: Солодка	Вода солодкомигдальна Aqua (-ae f) Amygdalārum dulcium		Е
Верес Erīca, ae f; Callūna, ae f	Водяний перець див.: Гірчак перцевий	Евкаліпт Eucalyptus, i f	Екстракт плодів дикої моркви extractum (-i n) fructuum Dauci siccum (-i)
Вишня (плід) cerāsum, i n	Волошка синя, або польова Cyānus, i m	Екстракт алое рідкий для ін'єкцій extractum (-i n) Aloēs (fluidum) pro injectionibus	Екстракт солодкового кореня густий extractum (-i n) Glycyrrhīzae spissum (-i)
Вишня (дерево) Cerāsus, i f		Екстракт алтейного кореня сухий extractum (-i n) radicis Althaeae siccum (-i)	Екстракт трилисника водяного густий extractum (-i n) Trifolii fibrīni spissum (-i)
Відпасник див.: Колючник		Екстракт водяного перцю рідкий extractum (-i n) Polygōni hydropipēris fluidum (-i)	Екстракт хвойний у брикетах extractum (-i n) Pini silvestris in brikētis
Вільха Alnus, i f		Екстракт кропиви густий extractum (-i n) Urtīcae spissum (-i)	Екстракт часнику сухий extractum (-i n) Allii satīvi siccum (-i)
Г			
Ганус див.: Аніс	Гірчичники Chartae (-ārum) sinapisatae (-ārum)	Екстракт папороті чоловічої сухий extractum (-i n) Filīcis maris siccum (-i)	Екстракт шишок хмелю extractum (-i n) strobilōrum (fructuum) Lupūli fluidum (-i)
Гарбуз Cucurbīta, ae f	Гірчиця Sināpis, is f	Екстракт родовика рідкий extractum (-i n) Sanguisorbae fluidum (-i)	Ефедра хвощова Ephēdra, ae f
Гвоздика (плід) caryophyllum, i n	Глечики Nuphar, āris n		
Гвоздика (дерево) Caryophyllus, i f	Глід Crataegus, i f		
Герань Geranium, i n	Горицвіт весняний Adōnis (-idis f) vernālis (-is)		
Гілка ramus, i m	Горіх волоський Juglans, ndis f		
Гірчак перцевий, водяний перець Polygōnum (-i) hydropiper (-ěris)			

Ж

Женьшень Ginseng *n* (невідм.)
Живокіст лікарський
 Symphytum, *i n*
Жито Secale, *is n*
Жовтець Ranunculus, *i m*
Жовтозілля широколисте Senecio
 (-ōnis *f*) plathyphylloides (-is)

З

Заманиха Echinopanax, ācis *n*
Заяча капуста див.: Очиток
Заяча кривця див.: Звіробій
Збір, чай species, ērum
Збір апетитний species (-ērum)
 amārae (-ārum)
Збір проносний species (-ērum)
 laxantes (-ium)

І

Іван-чай Chamaenerium, *i n*
Інжир див.: Смоківниця

К

Какао, шоколадне дерево Cacao *n*
 (невід.)
Калачики лісові див.: Мальва
Калган див.: Перстач
Календула, нагідки Calendula, *ae f*
Калина Viburnum, *i n*
Калюжниця Caltha, *ae f*
Капуста Brassica, *ae f*; Crambe, *es f*
 (грецьк.)

Жовтушник сірий, свиріпа
 Erysimum (-i) canescens (-ntis)
Жолудь Juglans, *ndis f*
Жостір проносний, чорноягідник
 Rhamnus (-i *f*) cathartica (-ae)
Журавлина Oxycoccus, *i m*

Звіробій, заяча кривця, кривавник
 Hypericum, *i n*
Зерно granum, *i n*
Зірочник Stellaria, *ae f*
Змійовик див.: Ракові шийки
Зозулинець Orchis, īdis *f*
Золототисячник Centaurium, *ii n*
Золотушник Solidago, īnis *f*
Зубрівка Hierochloë, ēs *f*

Іпекакуана, блювотний корінь
 Ipēcacuānha, *ae f*
Ірис, півники Iris, īdis *f*

Капуста морська Laminaria (*ae f*)
 maritima (-ae)
Картопля Solanum (-i *n*) tuberōsum
 (-i)
Касія вузьколиста див.: Сена
Квасоля Phaseolus, *i m*
Квітка flos, floris *m*
Квітки волошки синьої Flores (-um)
 Cyāni

Китятки Polygala, *ae f*
Клопогон Cimicifuga, *ae f*
Кмин Carvum, *i n*
Колос spica, *ae f*
Колючник Carlina, *ae f*
Конвалія Convallaria, āe *f*
Коноплі посівні Cannābis, *is f*
Конюшина, трилисник Trifolium, *ii n*
Копитняк, копітник Asarum, *i n*
Кора cortex, īcis *m*
Кора дуба cortex (-īcis *m*) Quercus
Кора коренів бавовнику cortex (-
 īcis) radicum Gossypii
Кореневище rhizōma, ātis *n*
Кореневище лепехи в порошку rhizōma
 (-ātis *n*) Calāmi pulverātum (-i)
Кореневище і корінь оману різані
 rhizōma (-ātis *n*) concīsum (-i) et
 radix (-īcis) concīsa (-ae) Inūlae
Кореневище з корінням подофілу
 щитоподібного rhizōma (-ātis *n*) cum
 radicibus Podophylli peltāti

Лаванда Lavandula, *ae f*
Ламінарія цукриста laminaria, *ae f*
Латаття див.: Лілія біла
Левзея Leuzea, *ae f*
Лепеха, айр болотяний Calāmus, *i m*
Лимон (дерево) Citrus, *i f*
Лимон (плід) citrum, *i n*
Лимонник Schizandra, *ae f*
Липа Tilia, *ae f*
Листок folium, *ii n*

Кореневище і коріння марени
 rhizomāta (-ātum) et radīces (-um)
 Rubiae
Коріандр (плід) Coriandrum, *i n*
Корінь radix, īcis *f*
Корінь алтеї неочищений radix (-
 īcis *f*) Althaeae cruda (-ae)
Коров'як див.: Дивина
Котячі лапки див.: Цмин пісковий
Кріп аптечний, фенхель
 Foenicūlum, *i n*
Кріп запашний Anēthum, *i n*
Кропива глуха Lamium, *ii n*
Кропива (жалка) Urtica, *ae f*
Крушина Frangula, *ae f*
Кукурудза, маїс Mays, ūdis *f*
Кульбаба Taraxacum, *i n*
Кунжут Sesānum, *i n*
Куряча трава див.: Спориш
Курячі очка польові Anagallis,
 īdis *f*

Л

Листок підбілу різано-пресований
 folium (-ii *n*) Farfārae concīso-
 compressum (-i)
Листок м'яти перцевої в порошку
 folium (-ii *n*) Menthae piperītae
 pulverātum (-i)
Листок евкалипта прутоподібного
 folium (-ii *n*) Eucalypti viminālis
Лишайник Lichen, ēnis *m*
Лишайник ісландський Lichen (-
 ēnis *m*) islandicus (-i)

Лілія біла Lilium, i *n*
Лілія водяна біла Nymphaea (-ae *f*)
 alba (-ae)
Лінімент перцево-камфоровий
 Linimentum (-i *n*) Capsici
 ammoniatum (-i)

Лобода Chenopodium, i *n*
Лопух Lappa, ae *f*
Льон Linum, i *n*
Любисток Levisticum, i *n*
Любка дволиста, нічна фіалка
 Platanthēra, ae *f*

М

Магнолія Magnolia, ae *f*
Мак снодійний Papāver (-ēris *n*)
 sonniferum (-i)
Малина Rubus (-i *m*) idaeus (-i)
Мальва лісова Malva, ae *f*
Марена Rubia, ae *f*
Маренка Asperūla, ae *f*
Маслина *див.*: Оливка
Материнка Origānum, i *n*
Мати-й-мачуха, підбіл Farfāra, ae *f*
Маткові ріжки Secāle (-is) cornutum
 (-i)
Медунка лікарська, легенева
 трава Pulmonaria ae *f*

Меліса, медова трава Melissa, ae *f*
Мигдаль (дерево) Amygdālus, i *f*
Мигдаль (плід) amygdāla, ae *f*
Мильнянка, мильний корінь
 Saponaria, ae *f*
Мімоза соромлива Mimōsa, ae *f*
Молочай Euphorbia, ae *f*
Морква Daucum, i *n*
Морська капуста Laminaria, ae *f*
Морська цибуля Scilla, ae *f*
Мучниця *див.*: Ведмеже вушко
М'ята перцева Mentha (-ae) piperīta
 (-ae)

Н

Нагідки *див.*: Календула
Наперстянка, дигіталіс Digitālis, is *f*
Насіння semen, īnis *n*
Насіння солодкого мигдалю semen
 (-īnis *n*) Amygdāli dulcis
Насіння гірчиці semen (-īnis *n*)
 Sināpis
Настоянка (настойка) tinctūra, ae *f*
Настоянка плодів лимонника
 Tinctūra (-ae *f*) fructuum
 Schizandrae

Настоянка свіжих кореневих з
коренями валеріани tinctūra (-ae *f*)
 rhizomatū cum radicibus
 Valeriānae recentium
Настоянка свіжих листків мімози
соромливої tinctūra (-ae *f*)
 foliorum Mimōsae recentium
Настоянка часнику tinctūra (-ae *f*)
 Allii satīvi
Настурція Nasturzium, i *n*
Нетреба Xanthium, i *n*

Обвійник Periplōca, ae *f*
Обліпіха, щець Hipporphaë, ēs *f*
Овес Avēna, ae *f*
Огірок Cucūmis, ēris *m*
Ожина Rubus, i *m*
Олеандр Oleander, dri *m*
Олександрійський лист Senna, ae *f*

О

Оливка, маслина Olīva, ae *f*
Оман Inūla, ae *f*
Омела біла Viscum, i *n*
Осокір *див.*: Тополя
Осот Circium, i *n*
Остудник, білоніг Herniaria, ae *f*
Очиток, заяча капуста Sedum, i *n*

П

Пагінець, -ця turio, ōnis *m*
Пагінці брусниці turiōnes (-um)
 Vitis idaeae
Пагінці мучниці turiōnes (-um)
 Uvae ursi
Пагінець боковий алое
 деревоподібного свіжий turio (-
 ōnis) Aloēs recens (-ntis)
Папороть чоловіча, щитник
 чоловічий Filix (-īcis) mas (-maris) *m*
Парило Agrimonia, ae *f*
Паролист Zygophyllum, i *n*
Паслін Solānum, i *m*
Пастернак посівний Pastināca, ae *f*
Первоцвіт весняний, примула
 Primūla, ae *f*
Переступень Brionia, ae *f*
Перець червоний стручковий
 Capsicum, i *n*
Перець чорний Piper (-ēris) nigrum (-i)
Перстач, калган Tormentilla, ae *f*
Петрушка Petroselinum, i *n*
Пижмо Tanacētum, i *n*
Пирій Gramen, īnis *n*

Півники *див.*: Ірис
Півонія Paeonia, ae *f*
Підбіл, мати-й-мачуха Farfāra, ae *f*
Пізноцвіт Colchicum, i *n*
Плаун, п'ядич, лycopодій
 Lycopodium, i *n*
Плід fructus, us *m*
Плід стручкового перцю різаний
 fructus (-us) Capsici concisus (-i)
Плід шипшини cynosbatum, i *n*
Плід ялівцю fructus (-us) Juniperi
Плоди (ягоди) лісових суниць
 fructus (-uum) Fragariae
Плоди (ягоди) чорної смородини
 fructus (-uum) Ribis nigri
Плющ Hedēra, ae *f*
Подорожник великий, бабка
 Plantāgo (-īnis) major (-ōris)
Подорожник (ланцетолістий)
 Plantāgo, īnis *f*
Подофіл щитоподібний Podophyllus, i *n*
Полин гіркий Absinthium, i *n*
Полин звичайний Artemisia (-ae)
 vulgāris (-is)

Полин лікарський, полин боже дерево Abrotānum, i n	Приймочка stigma, ātis n	Спориш, гусятник Polygōnum (-i) aviculāre (-is)	Стручок legūmen, īnis n
Полин цитварний Cina, ae f	Приймочки кукурудзи stigmāta (-ātum) Maŷdis	Стефанія гладенька Stephania(-ae) glabra(-ae)	Суніці лісові Fragaria, ae f
Порошок pulvis, ěris m	Причепа див.: Череди	Стоголовник Vaccaria, ae f	Суніці лісові (ягоди) fructus (-uum) Fragariae
Порошок кореневища і коренів валеріани pulvis (-ěris) rhizomātis et radīcum Valeriānae	Пустирник, собача кропива Leonūrus, i m	Строфант Strophanthūs, i m	Сухоцвіт багновий, сушениця болотна Gnaphalium (-i) uliginōsum (-i)
Порошок солодкового кореня складний pulvis (-ěris) radīcis Glycyrrhīzae compositus (-i)	Пшениця Triticum, i n		
	П'ядич див.: Плаун		
	Р		Т
Ракові шийки, змійовик Bistorta, ae f	Рожа лікарська, алтея Althaea, ae f	Таблетки вітаміну Р з цитрусових 0,05 г або 0,5 г Tabulettae	Трава водяного перцю herba (-ae f) Polygōni hydropipĕris (-ae)
Ревінь Rheum, i n	Ромашка, рум'янок Chamomilla, ae f	Vitamīni P e citris 0, 05 aut 0, 5	Трава ефедри хвощової гірської herba (-ae f) Ephedrae equisitīanae montānae
Редька Raphānus, i m	Рутвиця мала Thalictrum, i n	Термопсис Thermopsis, īdis f	Трава рисова Zizania(-ae f) aquatica(-ae)
Рис Orŷza, ae f	Рута запашна Ruta, ae f	Терпентинне дерево Terebinthīna, ae f	Трава морська Zostĕra, ae f
Рицина Ricīnus, i m	Рута лікарська Fumaria, ae f	Тирлич Gentiāna, ae f	Трава хвоща різано-пресована herba (-ae f) Equisĕti concisocompressa (-ae)
Ріпа Rapa, ae f	Ряска мала Lemma (ae f) minor	Тополя, осокір Popŭlus, i f	Трилисник див.: Конюшина
Родовик, грижник, чорноголовка Sanguisorba, ae f		Трава herba ae f	Трилисник водяний Menyanthes, īdis f; Trifolium (-ii n) fibrinum (-i)
		Трава багна звичайного herba (-ae f) Ledi palustris	Троянда Rosa, ae f
		Трава безсмертників однорічних herba (-ae f) Xeranthĕmi	
		Трава братків різана herba (-ae f) Viōlae tricolōris concīsa (-ae)	
	С		Ф
Свиріпа див.: Жовтушник сірий	Смородина чорна (кущ) Ribes (-is) nigrum (-i)	Фенхель див.: Кріп аптечний	Фіалка триколірна див.: Братки
Селера Aprium, i n	Смородина чорна (ягоди) fructus (-uum) Ribis nigri	Фіалка Viōla, ae f	Фундук, лісовий горіх, ліщина, горішник Corŷlus, i m
Сена, касія вузьколиста, олександрійський лист Senna, ae f	Собача кропива, див.: Пустирник	Фіалка нічна див.: Любка дволиста	
Синюха Polemonium, ii n	Собачі реп'яхи, див.: Череди трироздільна		
Сироп плодів шипшини вітамінізований sirŭpus (-i m) Fructuum Rosae vitaminisātus (-i)	Солодка, вербець Glycyrrhīza, ae f		
Слива (дерево) Prunus, i f	Соняшник Helianthus, i m		
Слива (плід) Prunum, i n	Сосна Pinus, i f; Pinus, us f		
Смодь Imperatoria, ae f	Сосонка польова див.: Хвощ польовий		
Смоківниця, інжир, фігове дерево Ficus, us f	Софора товстоплідна Sophōra, ae f		
		Х	
		Хвощ Equisĕtum, i n	Хміль Lupŭlus, i m
		Хвощ польовий, сосонка польова Equisĕtum (-i n) arvense (-is)	Холодок, заячий холодок, дика спаржа Asparāgus, i m
		Хвоя Pinus (-i f) silvestris (-is)	Хрін Armoracia, ae f
		Хіна China, ae f	

Цибулина bulbus, *i n*
Цибуля городня Allium(*i n*) cepa (-ae)
Цибуля ріпчаста свіжа Bulbus (-*i m*)
 Allii cepae

Чай Thea, *ae f*
Чай нирковий Orthosiphon, *ōnis m*
Чай див.: Збір
Чаполоч Hierochloë, *ēs f*
Часник Allium (-*i n*) sativum (-*i*)
Часник свіжий Bulbus (-*i m*) Allii
 sativi
Чебрець боровий, материнка
 Serpyllum, *i n*
Чебрець звичайний, чепчик
 Thymus, *i m*
Чемериця Veratrum, *i n*
Чемерник Hellebōrus, *i m*

Шавлія Salvia, *ae f*
Шандра Marrubium, *i n*
Шипшина Rosa (-ae *f*) canīna (-ae);
 Cynosbatum, *i n*
Шипшина (насіння) semīna
 Cynosbati

Щавель Rumex, *īcis m, f*
Щавель кінський Rumex (-*īcis f*)
 conferta (-ae)

Ц
Цикорій Cichorium, *i n*
Цмин пісковий, котячі лапки
 Helichrysum (-*i n*) arenarium (-*i*)

Ч
Череда трироздільна, причепа,
собачі реп'яхи Bidens (-ntis *f*)
 tripartīta (-ae)
Черемха Radus, *i f* (плоди черемхи
 fructus (-uum) Radi)
Черемша див.: Ведмежа цибуля
Чистець Stachys, *ydis f*
Чистотіл, бородавник Chelidonium,
ii n
Чорниця, борівка Myrtillus, *i m*
Чорнобиль див.: Полин звичайний
Чорноягідник див.: Жостір
 проносний

Ш
Шипшина (плоди) fructus Rosae
 caninae *або* fructus Cynosbati
Шишка хмелю strobīlus (-*i m*)
 Lupūli
Шовковиця біла Morus (-*i f*) alba (-ae)
Шовковиця чорна Morus (-*i f*) nigra (-ae)

Щ
Щитник чоловічий див.: Папороть
 чоловіча

Я
Яблуня Malus, *i f*
Яблуко malum, *i n*
Ягоди суниць лісових fructus (-
 uum) Fragariae
Ягоди чорної смородини fructus (-
 uum) Ribis nigri

Я
Ялиця Abies, *ētis f*
Яловець Junipērus, *i f*
Ясен Fraxīnus, *i f*
Ячмінь Hordeum, *i n*

GAUDEĀMUS

*(середньовічна студентська пісня, створена латинською мовою у
Гейдельберзькому університеті наприкінці XIV ст. Сучасного вигляду
надав їй в 1781 р. мандрівний поет К.В. Кіндерлебен)*

Pereat tristitia,
Pereant dolōres.
Pereat diabōlus,
Quivis antiburschius
Atque irrisōres!

Всякий смуток геть від нас,
Песимізму досить;
Всякий біс нехай сконає,
Що студентам не сприяє,
На глум їх підносить.

Переклад М.Й. Білика

Gaudeāmus igītur,
Iuvēnes dum sumus!
Post iucundam iuventūtem,
Post molestam senectūtem
Nos habēbit humus.

Погуляймо, юнаки,
Поки в нас є сила.
Мине молодість щаслива,
Мине старість докучлива,
Вкриє нас могила.

Vita nostra brevis est,
Brevi finiētur.
Venit mors velocīter,
Rapit nos atrocīter,
Nemīni parcētur.

Ми не довго живемо,
Швидко вік минає.
Смерть, не гаючись, прилине,
Без розбору всіх поглине –
Смерть жалю не знає.

Vivat academia,
Vivant professōres!
Vivat membrum quodlibet,
Vivant membra quaelibet,
Semper sint in flore!

Хай живуть нам вузи всі,
Вся наша еліта:
Професори і доценти,
Аспіранти і студенти, –
“Многая їм літа!”

Vivant omnes virgīnes,
Gracīles, formōsae!
Vivant et muliēres,
Tenērae, amabīles,
Bonaе, laboriōsae.

Хай дівчата всі живуть,
Негорді, красиві,
Хай живуть нам молодиці,
Наші любі, ніжнолиці,
Добрі, не ліниві!

Vivat et respublica,
Et qui illam regit!
Vivat nostra civitas,
Maecenātum caritas,
Quae nos hic protēgit.

Хай живе республіка
Й той, хто управляє;
Хай живе наша спільнота
Й благодійників щедрота,
Що про всіх нас дбає.

A

a, ab (*прийм. з Abl.*) від
abasia, *ae f* абазія — нездатність ходити, викликана розладом рівноваги тіла або руховими порушеннями нижніх кінцівок (*параліч* тощо)
abdōmen, īnis *n* живіт, черев
abdominālis, e черевний
abdūcens, ntis відвідний
abductor, ōris *m* відвідник, відвідний м'яз
aberrans, ntis відхильний
abluenti-defendens, ntis відмивно-захисний
abortīcus, a, um абортивний, пов'язаний з викиднем
abortus, us *m* викидень, аборт
abruptus, a, um відірваний
abscessus, us *m* нарив
absolūtus, a, um цілковитий, повний
accessorius, a, um додатковий
acer, acris, acre гострий
acetabŭlum, i *n* вертлюжна западина
acētas, ātis *m* ацетат
acetylsalicylicus, a, um ацетилсалициловий
achylia, ae f ахілія — відсутність шлункового соку, пепсину або іншого травного ферменту
acidum, i *n* кислота

acidum (-i) arsenicōsum (-i) anhydricum (-i)
 миш'яковистий ангідрид
acne, es f акне (*невідм.*), угор
acquisītus, a, um набутий
acroalgia, ae f акроальгія — нападоподібний біль у дистальних відділах кінцівок, частіше при ураженнях периферичних утворів вегетативної нервової системи
acrobaticus, a, um акробатичний
acromegalia, ae f акромегалія — розростання кісток кисті, стопи і обличчя
acromegalicus, a, um
 акромегалічний, стосується розростання кінцівок
acrophobia, ae f акрофобія — нав'язливий страх — боязнь висоти або високих місць (*балконів, дахів* тощо), що супроводжується запамороченням
acrotismus, i *m* акротизм — відсутність пульсу при пальпаторному обстеженні
activātus, a, um активований
activitas, ātis f активність
actīvus, a, um активний
acumetria, ae f акумєтрія — вимірювання гостроти слуху
acus, us f голка

acusalgia, ae f акузальгія — виникнення болю при дії звукового подразника
acusticus, a, um слуховий
acūte гостро
acūtus, a, um гострий
ad (*прийм. з Acc.*) до, для, при, в
adamantīnus, a, um емалевий
addo, dīdi, dītum, ēre додавати (*до чогось*)
addūco, dūxi, ductum, ēre
 приводити
adductor, ōris *m* привідник, привідний м'яз
aden, adēnis *m* залоза, лімфатичний вузол
adenōma, ātis *n* аденома — пухлина, що виникає із залозистого епітелію
adenopathia, ae f аденопатія — захворювання лімфатичних вузлів
adeps, adīpis *m* жир, сало
adhaesīvus, a, um липкий
adhibeo, ui, itum, ēre
 застосовувати, використовувати
adipocŷtus, i *m* адипоцит
adipositas, ātis f ожиріння
adipōsus, a, um жировий
adītus, us *m* вхід
adjūvans, ntis допоміжний
adjūvo, āvi, ātum, āre допомагати
adminicŭlum, i *n* підпора
Adrenalīnum, i *n* адреналін

adultus, a, um дорослий
adversarius, i *m* противник
adversus=adversum проти
aeger, gra, grum хворий, нездоровий, слабкий
aegre слабо, ледве
aegritūdo, īnis f захворювання
aegrōta, ae f хвора
aegrōtus, i *m* хворий
aequālis, e однаковий, рівний
aēr, aēris *m* повітря
aērosōlum, i *n* аерозоль
Aetacridīnum, i *n* етакридин
aetas, ātis f літо
Aether, ēris *m* ефір
aethereus, a, um ефірний
Aethylcysteinum, i *n* етилцистеїн
aethylīcus, a, um етиловий
Aethylmorphīnum, i *n* етилморфін
aetiologia, ae f етіологія — вчення про причини (*захворювання*)
affērens, ntis аферентний, приносний
affixus, a, um прикріплений, нерухомий
ageusia, ae f агеузія — відсутність смаку
aggregātus, a, um зібраний, згрупований, скупчений
agītans, ntis дрижачий
agīto, āvi, ātum, āre рухати, збовтувати
ago, egi, actum, ēre приводити в рух, робити, діяти

akinesia, ae f (akīnēsis, is f) акінезія — відсутність руху, нерухомість

ala, ae f крило

alāris, e криловий

albicans, ntis білуватий, білястий

albūmen, īnis n білок

albus, a, um білий

alcoholicus, a, um алкогольний

aliēnus, a, um чужий, сторонній, зайвий

alimentarius, a, um травний, харчовий

allergēnum, i n алерген — речовина, яка викликає алергічну реакцію

allergia, ae f алергія — підвищена чутливість організму до повторної дії на нього того чи іншого алергену

allergicus, a, um алергічний

alloplastica, ae f алопластика — заміна дефектів або виправлення деформації з використанням тканин від іншої людини

almus, a, um годувальний, живильний

alter, ěra, ěrum інший, другий, один з двох

alternans, ntis перемінний

altus, a, um високий

Alūmen, īnis n галун

alveolāris, e комірковий

alveolus, i m комірка, альвеола

alvus, i f кал; живіт, кишечник

alvus laxa розвільнений кал

amārus, a, um гіркий

amīca, ae f подруга

amicitia, ae f дружба

amīcus, i m друг

Amidopyrīnum, i n амідопірин

Aminazīnum, i n аміназин

Aminochinōlum, i n амінохінол

Ammonium, i n аміак, амоній

amo, āvi, ātum, āre любити

ampulla, ae f ампула

amputatio, ōnis f ампутація — відсікання, відтинання

amylaceus, a, um крохмальний

Amŷlum, i n крохмаль

ana по, порівну

anaemia, ae f анемія — недовкриття

anaesthesia, ae f анестезія:

1) відсутність чутливості (дотикової, температурної, больової); 2) загальна назва методів знеболювання

Anaesthesīnum, i n анестезин

Anaesthesōlum, i n анестезол

anaestheticus, a, um знеболювальний, безбеспокоїливий

Analgīnum, i n анальгін

analŷsis, is f аналіз, розбір, розкладання на складові частини

anamnēsis, is f анамнез — згадування (хворого), відомості про початок і розвиток хвороби

anamnēsis morbi анамнез хвороби

anaphāsis, is f анафаза — стадія поділу клітин, яка характеризується розходженням хромосом до полюсів клітини з утворенням фігур, що називаються дочірніми зірками

anastomōsis, is f анастомоз, сполучення, зв'язування

anastomōsis ductuum анастомоз, що з'єднує дорсальну і вентральну протоки підшлункової залози зародка

anastomōsis venōsa анастомоз, що з'єднує дві венозні судини

anatōmia, ae f анатомія — наука, яка вивчає форму й будову тіла людини і тварини методом розтину і препарування

anergia, ae f анергія — відсутність реактивності

aneurysma, ātis n аневризма — розширення просвіту судини або порожнини серця

angītis, itīdis f ангіїт — запалення кровоносної судини

angīna, ae f ангіна, запалення мигдаликів

angīna pectōris грудна жаба, стенокардія

angiolŷsis, is f ангіоліз — хірургічна операція: виділення кровоносної судини з рубців і спайок, які її огинають

angiomotorius, a, um ангіомоторний

angiopathia, ae f ангіопатія — захворювання судин

angiorrhēxis, is f ангіорексис — розрив кровоносної або лімфатичної судини

angulāris, e кутовий

angŭlus, i m кут

angustus, a, um вузький

anhepaticus, a, um ангепатичний, позапечінковий

anhydrīcus, a, um безводний

ānīmal, ālis n тварина

ānīmus, i m дух, душа, психіка

anisātus, a, um ганусовий

anisoangiotonia, ae f анізоангіотонія — нерівномірність тону судин кінцівок, яка проявляється в різниці артеріального і венозного тиску і пульсу на правій та лівій кінцівках

anisocoria, ae f анізокорія — нерівність діаметрів зіниць правого і лівого ока

anisometropia, ae f анізометропія — стан, при якому рефракція (заломлення) правого і лівого ока неоднакова

anophthalmus, i m анофтальм — відсутність одного або обох очних яблук

anorexia, ae f анорексія — відсутність апетиту

anosmia, *ae f* ано́смія — відсутність нюху
ansa, *ae f* петля
anserinus, *a, um* гусячий
ante (*прийм. з Acc.*) перед, до
antebrachium, *i n* передпліччя
antecēdens, *ntis* попередній
anterior, *ius* передній
anterolaterālis, *e* передньобічний
anthraciscus, *a, um* сибірковий
anthracōsis, *is f* антрако́з — відкладання вугільного пилу в органах і тканинах
anthrax, *ācis m* сибірка, сибіркова виразка
anthropophobia, *ae f* антропофобія — боязнь людей, особливо незнайомих
antiasthmaticus, *a, um* протиастматичний
antibioticus, *a, um* антибіотичний (*проти життєдіяльності мікроорганізмів*)
antidōtum, *i n* протиотрута
antipyreticus, *a, um* жарознижувальний
antirabiscus, *a, um* протисказний
antirheumatica (*remedia*) протиревматичні засоби
antisepticus, *a, um* антисептичний, протигнильний, знезаражувальний
anularis, *e* кільцевий

anuria, *ae f* ану́рія — припинення надходження сечі в сечовий міхур
aorta, *ae f* аорта
aorticus, *a, um* аортальний
apathia, *ae f* апатія — емоційна байдужість, хвороблива байдужість
apathiscus, *a, um* апатичний
apertūra, *ae f* апертура, отвір
apertus, *a, um* відкритий
apex, *īcis m* верхівка; кінчик
apicalis, *e* верхівковий
apis, *is f* бджола
aponeurōsis, *is f* апоневроз — розтяг сухожилка
apophysis, *is f* апофі́з, приросток
apophysis persistens персистентний апофі́з, додаткове ядро окостеніння у незвичному місці, яке довго зберігається і не утворює синостозу
apoplexia, *ae f* апоплексія — крововилив у будь-який орган
apparātus, *us m* апарат
appendicitis, *itidis f* апендицит — запалення апендикса
appendix, *īcis f* апендикс, відросток червоподібний
appetitus, *us m* апетит
aprosopia, *ae f* апросопія — відсутність обличчя
aqua, *ae f* вода
aqua (-ae f) Plumbi вода свинцева
aquōsus, *a, um* водний

arabiscus, *a, um* аравійський
arachne, *es f* павук, павутина
arbor, *ōris f* дерево
arborescens, *ntis* деревоподібний
arcus, *us m* дуга, склепіння
argenteus, *a, um* срібний
Argentum, *i n* срібло
arrhythmia, *ae f* аритмія — відсутність ритму, неритмічність
arrhythmia cordis порушення ритму серцевих скорочень
ars, *artīs f* мистецтво, наука
arsenicōsus, *a, um* миш'яковистий
arteria, *ae f* артерія
arteria azygos vagīnae непарна артерія піхви
arteriālis, *e* артеріальний
arteriōla, *ae f* артеріола
arteriosclerōsis, *is f* артеріосклероз — ущільнення та потовщення стінок артерій, при яких вони втрачають еластичність внаслідок розростання сполучної тканини
arteriōsus, *a, um* артеріальний
arteriovenōsus, *a, um* артеріо-венозний
arthralgia, *ae f* артральгія — біль у суглобах
arthritīs, *īdis f* артрит — запалення суглобів
arthrologia, *ae f* артрологія — наука про сполучення кісток, суглобів, зв'язок

arthropathia, *ae f* артропатія — захворювання суглобів
arthrōsis, *is f* артроз — загальна назва захворювань суглобів, в основі яких є дегенерація суглобового хряща
arthroplastica, *ae f* артропластика — хірургічна операція відновлення функції суглоба шляхом заміни пошкоджених або функціонально не придатних його елементів
articulāris, *e* суглобовий; з'єднувальний (*systema articulāre* система з'єднань)
articulatio, *ōnis f* суглоб
artificiālis, *e* штучний, неприродний
ascendens, *ntis* висхідний
ascites, *ae m* асцит, черевна водянка, скупчення трансудату в черевній порожнині
aseptice асептично (*в безгнізних умовах*)
asiaticus, *a, um* азіатський
asper, *ēra, ērum* жорсткий, горбистий, нерівний
aspersio, *ōnis f* присипка
asphygmia, *ae f* = **acrotismus**, *i m*
asthenia, *ae f* астенія — безсилля, загальна слабкість
asthma, *ātis n* астма, ядуха
astrum, *i n* зірка

atherosclerōsis, *is f* атеросклероз
atlas, *ntis m* атлант, перший
хребець
atōmus, *i f* атом
atopīcus, *a, um* атопічний, у
незвичному місці
atque *i, a* також
atrium, *i n* передсердя
atrophia, *ae f* атрофія —
зменшення маси й об'єму
органу або тканини, яке
супроводжується послаб-
ленням або припиненням їх
функції

atrophīcus, *a, um* атрофічний
attente уважно, пильно
attentus, *a, um* уважний
audens, *ntis* сміливий, рішучий
audeo, *ausus sum, ēre*
наважуватися, мати бажання
audio, *īvi, ītum, īre* слухати
auditīvus, *a, um* слуховий
auditorius, *a, um* слуховий
audītus, *us m* слух
auriculā, *ae f* вушна раковина
auriculāris, *e* вушний, слуховий
auris, *is f* вухо
Aurum, *i n* золото
auscultatio, *ōnis f* вислуховування
ausculto, *āvī, ātum, āre*
вислухову-вати
aut або
autoplastica, *ae f* автопластика —
пересадка власних тканин з
однієї частини тіла на іншу

autopsia, *ae f* автопсія — розтин
трупа для встановлення
причини смерті
autumnus, *i m* осінь
avārus, *a, um* жадібний
avis, *is f* птах
axiālis, *e* осьовий, аксіальний
axilla, *ae f* пахва'
axillāris, *e* паховий, аксиллярний
axis, *is m* вісь, осьовий хребець
axungia, *ae f* жир, сало
ázȳgos (*грецьк.*) непарний

В

bacca, *ae f* ягода
bacillus, *i m* паличка, збудник
хвороб; паличка (*м'яка
лікарська форма*)
bacteriālis, *e* бактеріальний
bactericīdus, *a, um*
бактерицидний, який вбиває
бактерії
balneum, *i n* ванна
balsāmum, *i n* бальзам
Barbitālum-natrium, *i n* барбітал-
натрій
Barium, *i n* барій
basālis (*basīalis, basilāris*), *e*
основний, базальний
basis, *is f* основа
basophilīcus, *a, um* базофільний
bene добре
benignus, *a, um* доброякісний
biceps, *cipītis* двоголовий
Bicillīnum, *i n* біцилін

bicipitālis, *e* двоголовий
bifurcatio, *ōnis f* роздвоєння
bilamināris, *e* двошаровий
bilaterālis, *e* двосторонній,
двобічний
biliāris, *e* жовчний
bilīfer, *fēra, fērum* жовчний,
жовчоносний
bilis, *is f* жовч (*яка виливається з
жовчного міхура*)
bilobātus, *a, um* двочастковий
binominālis, *e* двоіменний
biologia, *ae f* біологія — сукупність
наук про живу природу
biopsia, *ae f* біопсія — прижиттєве
видалення шматочка ураженої
тканини для мікроскопічного
дослідження
bipennātus, *a, um* двоперий
bis двічі, два рази
Bismūthum, *i n* вісмут
Bismuthi subnitras (*-ātis m*)
основний вісмут натрію
biventer, *tra, trum* двочеревцевий
blephāron, *i n* (*грецьк.*) повіка
blepharoplegia, *ae f* блефароплегія
— параліч повіки
bolus, *us f* глина
bonus, *a, um* добрий
botulismus, *i m* ботулізм — тяжке
харчове отруєння
bovīnus, *a, um* бичачий
brachycephalia, *ae f* брахіцефалія
— короткоголовість

brachydactylia, *ae f* брахідакти-
лія — короткопалість рук або
ніг
bradycardia, *ae f* брадикардія —
сповільнене серцебиття
bradypnoē, *ēs f* брадипноє —
сповільнене дихання
brachybasia, *ae f* брахібазія —
порушення ходи, при якому
ноги переставляються
маленькими крочками
(*здебільшого у похилому віці*)
brevis, *e* короткий
brikētum, *i n* брикет
Bromcamphōra, *ae f* бромкамфора
bromīdum, *i n* бромід
Bromum, *i n* бром
bronchiālis, *e* бронховий,
бронхіальний
bronchītis, *itīdis f* бронхіт —
запалення слизової оболонки
бронхів
bronchus, *i m* бронх
bucca, *ae f* щока
bulbus, *i m* цибулина
bulbus oculi очне яблуко
bullosoerythematōsus, *a, um*
бульозо-еритематозний
bullosus, *a, um* бульозний,
пухирчастий
bursa, *ae f* сумка
Butyrōlum, *i n* бутирол
butȳrum, *i n* масло (*тверде*)

Cacáo kakáo (*невідм.*)
cacosmia, *ae f* какосмія — відчуття неприємного запаху, зумовлене розладом функції нюхового аналізатора
cadáver, *ēris n* труп
caecum, *i n* сліпа кишка
caecus, *a, um* сліпий
calcar, *āris n* острога, шпора
Calcium, *i n* кальцій
calcūlus, *i m* камінь, камінчик
caliciformis, *e* келихоподібний
calide гарячим способом
calidus, *a, um* теплий, гарячий
calix, *īcis m* чашечка (*нирки*)
callōsus, *a, um* мозолистий
calor, *ōris m* тепло, жар
calvaria, *ae f* склепіння черепа
calyx, *ŷcis m* чашечка (*квітки*), келих (*зіст.*)
camēra, *ae f* камера
Camphōra, *ae f* камфора
canalicūlus, *i m* каналець
canālis, *is m* канал
cancer, *cri m* рак
canīnus, *a, um* ікловий (*dens canīnus* ікло)
canis, *is m, f* собака
Canthāris, *īdis f* м'якотілка, шпанська мушка
capillāris, *e* капілярний
capitūlum, *i n* головочка
capsūla, *ae f* капсула
capsulātus, *a, um* капсулований

caput, *ītis n* голова; головка
Carbo, *ōnis m* вугілля
carbōnas, *ātis m* карбонат
carbuncūlus, *i m* карбункул, група чиряків
carcinōma, *ātis n* карцинома — ракова пухлина
cardia, *ae f* 1) серце (*грецьк.*); 2) вхід до шлунка
cardiācus, *a, um* серцевий
cardiālis, *e* серцевий
cardinālis, *e* кардинальний, основний
cardiogramma, *ātis n* крива запису скорочень серця (*результат*)
cardiographia, *ae f* кардіографія — реєстрація скорочень серця
cardiologia, *ae f* кардіологія — наука про серцево-судинну систему
cardiolŷsis, *is f* кардіоліз — оперативне звільнення серця від зрощень
cardiorrhēxis, *is f* кардіорексис — розрив серця
cardiosclerōsis, *is f* кардіосклероз — розростання сполучної тканини у серцевому м'язі
caries, *ēi f* костоїда, карієс
carolīnus, *a, um* карловарський
carotīcus, *a, um* каротидний, сонний
cartilagineus, *a, um* хрящовий

cartilāgo, *īnis f* хрящ
casus, *us m* випадок; відмінок
cataracta, *ae f* катаракта — часткове або повне помутніння речовини або капсули кристалика з пониженням гостроти зору аж до повної його втрати
catarrhus, *i m* катар, запалення слизової оболонки якогось органа
cauda, *ae f* хвіст
caudālis, *e* хвостовий, каудальний
caulis, *is m* стебло
causa, *ae f* причина
caute обережно
caverna, *ae f* каверна, печера
cavernōsus, *a, um* кавернозний, печеристий
cavea, *ae f* порожнява (*caveae thorācis* порожнява грудної клітки)
cavitas, *ātis f* порожнина, западина
cavum, *i n* порожнина
cavus, *a, um* порожнистий, пустий, порожній
cedo, *cessi, cessum, ēre* уступати, занепадати духом
celer, *ēris, ēre* швидкий
cellūla, *ae f* клітина, клітинка; комірка
cellulāris, *e* клітинний

Celsus (*i m*) Aulus Cornelius (*кінець I ст. до н.е. - перша половина I ст. н.е.*) Цельс — римський лікар, учений і письменник
cementum, *i n* цемент
cena, *ae f* обід
centrālis, *e* центральний
centrum, *i n* центр
cephalometria, *ae f* цефалометрія — визначення величини головки плода для прогнозування пологів
cera, *ae f* віск
cerāsum, *i n* вишня (*плід*)
cerātus, *a, um* навоскований
cerebellāris, *e* мозочковий
cerebellum, *i n* мозочок
cerebrālis, *e* церебральний, стосується великого мозку
cerebrospinālis, *e* спинномозковий
cerēbrum, *i n* великий мозок
cerno, *crevi, cretum, ēre* розрізнати
cervicālis, *e* шийний
cervix, *īcis f* 1) шия (*нижня частина, карк*); 2) шийка (*матки*)
cetēri, *ae, a* інші, решта
charta, *ae f* папір (*chagta sinapisāta* гірчичник)
chiasma, *ātis n* перехрестя
Chinīnum, *i n* хінін
Chinisōlum, *i n* хінозол

chiroscopia, ae *ф*хіроскопія — спосіб ідентифікації особи, який базується на вивченні індивідуальних особливостей будови шкіри долонної поверхні кисті

chirurgia, ae *ф*хірургія — розділ медицини, що вивчає оперативне лікування хвороб

chirurgicus, a, um хірургічний

chirurgus, i *м* хірург

Chlorāli hydras (-ātis *м*) хлоралгідрат

chloranaemia, ae *ф*хлоранемія — загальна назва симптоматичних залізодефіцитних аномалій, при яких спостерігається зеленувато-біле забарвлення шкірних покривів

chloricus, a, um хлорний

chloridum, i *н* хлорид

Chloroformium, i *н* хлороформ

chloropsia, ae *ф*хлоропсія — бачення предметів у зеленому кольорі

chlorosus, a, um хлористий

cholaemia, ae *ф*холемія — підвищений вміст у крові складових частин жовчі

cholagōgus, a, um жовчогінний

chole, es *ф*жовч (*грецьк.*)

cholecystectomy, ae *ф*холецистектомія — видалення жовчного міхура

choledōchus, a, um який приймає жовч (*ductus choledōchus загальна жовчна протока*)

cholelithiasis, is *ф*холелітіаз — жовчнокам'яна хвороба

cholēra, ae *ф*холера

cholestasis, is *ф*холестаз, застій жовчі

chondrectomia, ae *ф*вирізування хряща

chondrodystrophia, ae *ф*хондродистрофія — уроджена хвороба, порушення енхондрального остеогенезу

chondrologia, ae *ф*хондрологія — розділ гістології, який вивчає розвиток, будову і функції хрящової тканини

chondromalacia, ae *ф*хондромаліяція — розм'якшення хряща

choroideus, a, um судинний

chromolysis, is *ф*хромоліз — знебарвлення еритроцитів унаслідок виходу з них гемоглобіну (*перша стадія гемолізу*)

chromophobia, ae *ф*хромофобія — нав'язливий страх — боязнь якого-небудь кольору або забарвлених предметів

chronicus, a, um хронічний, затяжний, тривалий

chronognosia, ae *ф*хрогнозія — здатність визначати тривалість відрізка часу, тривалість і послідовність подій, (порушується при деяких психозах і органічних ураженнях головного мозку)

cibus, i *м* їжа

cicatrix, icis *ф*шрам, рубець

cilia, ōrum *н* pl. вій

ciliaris, e війковий

cinereus, a, um сірий

cingulum, i *н* пояс

circulatio (-ōnis *ф*) **sanquinis** кровообіг

circulus, i *м* коло

circulus sanguinis minor мале коло кровообігу

circulus sanguinis major велике коло кровообігу

circumcisio, ōnis *ф*обрізання

circumferentia, ae *ф*обвід

circumferentialis, e обвідний

circumflexus, a, um огиначний

circumscrip̄tus, a, um обмежений, осумкований

cirr̄hōsis, is *ф*цироз, зморщування

cirrhoticus, a, um циротичний

citissime якнайшвидше

cito швидко

Citramōnum, i *н* цитрамон

citus, a, um швидкий

clamans, ntis волаючий

clausoangularis, e закритокутовий

clausus, a, um закритий

clavicula, ae *ф*ключиця

clavicularis, e ключичний

clinica, ae *ф*клініка

clinalis, e клінічний

clinoideus, a, um нахилений

clysm̄a, ātis *н* клізма, промивання

coarctatio, ōnis *ф*звуження кровоносної судини (*вроджене*)

coccygeus, a, um куприковий

coccyx, ūgis *м* куприк

cochlea, ae *ф*завитка, слимак

cochlear, āris *н* ложка

cochlearis, e завитковий

coctorium, i *н* кокторій — приміщення в аптеці, де готують настої і відвари

Codeinum, i *н* кодеїн

Coffeinum, i *н* кофеїн

Coffeinum(-i)-natrii benzoas (-ātis *м*) кофеїн-бензоат натрію

collapsus, us *м* колапс — падіння діяльності серця; гостра судинна недостатність

collateralis, e обхідний

collēga, ae *м, ф*колега, товариш

colliculus, i *м* горбик, горбок

collum, i *н* шия, шийка

collunorium, i *н* промивання для носа

colon, i *н* ободова кишка

color, ōris *м* колір, барва

colpalgesia, ae *ф*кольпалгізія — відчуття болю в піхві

colpitis, itidis *f* кольпіт —
запалення слизової оболонки
піхви
colporrhaphia, *ae f* кольпорáfія —
зашивання розірваної піхви
columna, *ae f* стовп
columna vertebrālis хребтовий
стовп, хребет
coma, ātis *n* кома — повна втрата
свідомості
combinātus, a, um комбінований
combustio, ōnis *f* опік
comitans, ntis супутній
commissūra, ae f спайка
communīcans, ntis сполучний
commūnis, e загальний, спільний,
звичайний
compactus, a, um компактний,
щільний
compartimentum, i n відділ
(*анат.*)
compensatio, ōnis *f* компенсація,
стан цілковитого або
часткового заміщення функції
пошкоджених систем, органів і
тканин організму за рахунок
компенсаторних процесів
complētus, a, um повний
complexus, us *m* комплекс
complicātus, a, um ускладнений
composītus, a, um складний
concentrātus, a, um
концентрований
concha, ae f раковина

concido, īdi, cīsum, ēre різати,
нарізати
concīsus, a, um нарізаний
concordia, ae f згода
concrementum, i n конкремент
(*камінь, пісок*), зщеплення, яке
утворюється в тканинах і
порожнинах
condūcens, ntis провідний
condylus, i m виросток
congelatio, ōnis *f* відмороження
congenītus, a, um вроджений
conjunctīvus, a, um сполучний
(*гіст.*)
connectīvus, a, um сполучний
conservātus, a, um консервований
conspargo, spersi, spersum, ēre
сипати, посипати
constipatio, ōnis *f* за́креп, запор
constituens, ntis
формоутворювальний
consto, stīti, āre складатися
consuetūdo, īnis *f* звичка
contagīōsus, a, um заразний (*через*
контакт)
continuus, a, um безперервний;
суцільний (*гіст.*)
contortus, a, um покручений
contra (*прийм. з Acc.*) проти
contractūra, ae f контрактура —
стійке обмеження рухливості
суглоба
contusio, ōnis *f* контузія —
ушкодження тіла внаслідок
механічної дії ззовні

convolutus, a, um звивистий,
згорнутий
coquo, coxi, coctum, ēre варити
cor, cordis *n* серце
cornea, ae f рогівка
cornu, us *n* ріг, ріжок
cornūtus, a, um рогатий, ріжковий
corōna, ae f корона, вінок
coronālis, e вінцевий
coronarius, a, um коронарний,
вінцевий
coronoideus, a, um вінцевий
corpus, ōris *n* тіло
corpusculum, i n тільце
corrīgens, ntis виправний
cortex, īcis *m* кора; кіркова
речовина
costa, ae f ребро
costālis, e ребровий
costoclaviculāris, e реброво-
ключичний
craniālis, e черепний, краніальний
craniocerebrālis, e черепно-
мозковий
cranium, i n череп
crassus, a, um товстий
crena, ae f щілина
cresco, crevi, cretum, ēre рости
cribrōsus, a, um дірчастий,
решітчастий
crista, ae f гребінь
critīcus, a, um критичний
cruciātus, a, um хрестоподібний
crus, cruris *n* гомілка; ніжка

cryopexia, ae f криопексія —
хірургічна операція: з'єднання
сітківки (*при її розшируванні*) з
судинною оболонкою очного
яблука шляхом дії холоду на
відповідні ділянки склери, що
викликає розвиток локального
адгезивного процесу
cryotherapy, ae f криотерапія —
загальна назва методів
лікування, які базуються на
застосуванні низьких
температур для охолодження
тканин, органів або всього
організму
cryptorchismus, i m крипторхізм —
аномалія розвитку: відсутність
в калитці одного або обох
яєчок, зумовлена затримкою їх
внутрішньоутробного
переміщення з заочеревинного
простору
crystallus, i f кристал
cuboideus, a, um кубічний
culmen, īnis *n* вершина
cum (*прийм. з Abl.*) з (*кимось*,
чимось)
Cuprum, i n мідь
cursatio, ōnis *f* лікування
curo, āvi, ātum, āre лікувати, дог-
лядати
curvatūra, ae f кривина
cusps, īdis *f* вістря
cutaneus, a, um шкірний
cutis, is *f* шкіра

cysticus, a, um міхуровий
cystis, is f 1) міхур; 2) кіста —
 порожниста пухлина з рідким
 або напіврідким вмістом
cystōma, ātis n цистома (син.
 кістома) — порожнина в
 залозистій тканині, яка
 утворилася в процесі
 пухлинного росту
cystoplegia, ae f цистоплегія —
 параліч мускулатури сечового
 міхура
cystostomia, ae f цистостомія —
 хірургічна операція: утворення
 зовнішньої нориці (свища)
 сечового міхура
cytologia, ae f цитологія — наука
 про будову, розвиток і функції
 клітин
cytopenia, ae f цитопенія —
 зменшення порівняно з
 нормою вмісту клітин певного
 виду в об'єкті дослідження
cytoplasmaticus, a, um
 цитоплазматичний
cytus, i m (грецьк.) клітина

D

dacryorrhoea, ae f слъзотеча
dactylalgia, ae f дактилалгія — біль
 пальців
dactylomegalia, ae f
 дактиломегалія — надмірно
 великі розміри пальців рук або
 ніг

dactylospasmus, i m дактилоспазм,
 спазм пальця (пальців)
dartos, on (грецьк.) м'ясистий
de (прийм. з Abl.) про, за
debeo, ĭtum, ěre бути повинним
Decamevĭtum, i n декамевіт
Decamĭnum, i n декамін
declive, is n схил
decoctum, i n відвар
decompensātus, a, um
 декомпенсований,
 невідшкодований
decōrum пристойно, благородно
decubĭtus, us m пролежень
decursus morbi перебіг хвороби
decursus, us m перебіг
decussatio, ōnis f перехрестя
defectus, us m вада, дефект
defendo, nsum, ěre захищати
defērens, ntis сім'явиносний
deficientia, ae f недостатність
 (ембр.)
deformans, ntis деформівний
deformatio, ōnis f деформація —
 відхилення від нормальної
 форми;
degeneratio, ōnis f дегенерація,
 переродження
delimitātus, a, um відмежований
delirium, i n делірій, хворобливе
 марення
deltoidēus, a, um дельтоподібний
dendritĭcus, a, um
 деревоподібний, дендритний
dens, ntis m зуб

dens deciduus випадний,
 молочний зуб
densus, a, um щільний, густий;
 темний (зіст.)
dentālis, e зубний
dentātus, a, um зубчастий
denticulātus, a, um зубчастий
depressivus, a, um депресивний
depurātus, a, um очищений (для
 м'яких і твердих речовин)
derma, ātis n (грецьк.) шкіра
dermatĭtis, itĭdis f дерматит —
 запалення шкіри
dermatologia, ae f дерматологія —
 наука про захворювання шкіри
dermoscopia, ae f дермоскопія —
 загальна назва методів
 візуального дослідження
 шкіри та її придатків
descendens, ntis низхідний
desertum, i n пустеля
designātio, ōnis f позначення
desinfectio, ōnis f знезаражування,
 дезінфекція
desquāmans, ntis десквамантний,
 який (що) лущиться
destillātus, a, um дистильований
Deus, i m Бог, Господь
devĭto, ātum, āre уникати,
 обминати
dexter, tra, trum правий
dextrolateralis, e правосторонній
diabētes, ae m діабет, сечове
 виснаження
diabetĭcus, a, um діабетичний

diæta, ae f дієта, режим
 харчування
diagnōsis, is f діагноз — висновок
 про характер і суть
 захворювання
diagnostĭcus, a, um діагностичний
diamēter, tri m діаметр
diaphoretĭcus, a, um потогінний
diaphragma, ātis n діафрагма,
 перепона; грудочеревна
 перетинка
diarrhoea, ae f діарея, пронос
diastōle, es f діастола —
 розширення серця
Dibazolūm, i n дибазол
dico, dixi, dictum, ěre говорити
dies, ěi m, f день
differens, ntis диферентний,
 різний, неоднаковий
diffĕro, lātum, diffĕre відрізнятися
difficĭle трудно, нелегко
difficĭlis, e трудний, важкий (для
 виконання)
diffusus, a, um розлитий
digastrĭcus, a, um двочеревцевий
digestio, ōnis f травлення
digestorius, a, um травний
digĭtus, i m палець
dignosco, gnōtum, ěre
 розпізнавати
dihydrogenphosphas, ātis m
 дигідрогенфосфат
dihydroxȳdum, i n дигідроксид
dilatatio, ōnis f розширення
diligens, ntis старанний

diligenter старанно
dilūtus, a, um розведений
Dimedrōlum, i n димедрол
diphtheria, ae f дифтерія
diphthericus, a, um дифтерійний
diploë, ës f диплое, губчатка
diprosopus, i m дипрозоп — зрослі близнюки, що мають на одній спільній голові два обличчя
dipsomania, ae f дипсоманія — періодичний, імпульсивний потяг до пияцтва тривалістю від кількох днів до тижня; запій
directus, a, um прямий
disciplīna, ae f наука, порядок, дисципліна
disco, didici, ěre вчитися, вивчати
discus, i m диск
dispersus, a, um розсіяний
disseminātus, a, um розсіяний
dissimilis, e неподібний
distālis, e дальший, кінцевий, дистальний
distinguo, nōtum, ěre розрізняти
diu довго, довготривало
Diurecolinum, i n діуреколін
diureticus, a, um сечогінний
Diuretīnum, i n діуретин
dives, itis багатий
divido, visi, vīsum, ěre ділити, розподіляти
divisio, ōnis f поділ
divisus, a, um поділений, розподілений

do, dātum, āre давати, видавати
doceo, doctum, ěre вчити, навчати
dolichocephalia, ae f довгоголовість
dolihocōlon, i n доліхоколон — аномалія розвитку: надзвичайно велика довжина ободової кишки
dolichocrania, ae f доліхокранія — варіант форми черепа людини, що характеризується значною перевагою поздовжнього діаметра над поперечним
dolor, ōris m біль, страждання
dolorōsus, a, um больовий, болючий
domīnans, ntis переважаючий
Domīnus, i m Господь
domus, us f дім
dormio, īvi, itum, ire спати
dorsālis, e спинний, тильний, дорсальний, спинковий
dorsum, i n спина, спинка, тил (*dorsum sellae* спинка сідла, *dorsum manus* тил кисті)
dosis, is f доза, певна кількість
dragee (невідм.) драже
dubius, a, um сумнівний
duco, duxi, ductum, ěre вести
ductūlus, i m проточка
ductus choledōchus загальна жовчна протока
ductus, us m протока, хід
dulcis, e солодкий
dum поки

duodēnum, i n дванадцятипала кишка
duplex, ĩcis подвійний
durus, a, um твердий
dyscholia, ae f дисхолія — наявність відхилень від нормального складу жовчі
dysenteria, ae f дизентерія
dysfunctio, ōnis f дисфункція — порушення функції системи, органа або тканини організму, яке виражається неадекватністю реакції на дію подразників
dysgeusia, ae f дисгевзія — розлад смаку
dyshidroticus, a, um дисгидротичний, викликаний розладом потовиділення
dyskinesia, ae f дискінезія — розлад довільних рухів, розлад координації
dysopsia, ae f дизопсія — розлад зору
dysosmia, ae f дизосмія — розлад нюху
dysostōsis, is f дизостос — загальна назва природжених або спадкових аномалій розвитку кісток скелета
dyspepsia, ae f диспепсія — розлад травлення
dysphagia, ae f дисфагія — утруднене ковтання
dyspnoë, ës f диспное (невідм.) задишка

dystonia, ae f дистонія — патологічна зміна тонусу
dystrophia, ae f дистрофія — розлад живлення
dysuria, ae f дизурія — утруднене сечовиділення
Е
e, ex (прийм. з Abl.) z, iz
ectopia, ae f ектопія — вроджене зміщення органа
eczēma, ātis n екзема — рецидивний сверблячий нейроалергічний дерматоз
effectus, us m ефект, результат дії, наслідки
effērens, ntis еферентний, виносний
ego я
elasticus, a, um еластичний
electrocardiogramma, ātis n електрокардіограма — крива, що відображає зміну в часі різниці потенціалів електричного поля (*біопотенціалів*) серця при його скороченнях
elementarius, a, um елементарний
elēphas, ntis m слон
elixir, īris n еліксир
embryon, i n зародок, плід
embryonicus, a, um зародковий

embryopathia, *ae f* ембріопатія — загальна назва аномалій, що виникають в період ембріонального розвитку
eminentia, *ae f* підвищення
emphysēma, *ātis n* емфізема — надмірне скупчення в органах або тканинах повітря, яке потрапило ззовні
emplastrum, *i n* пластір
Emplastrum (-i n) adhaesivum (-i) ad clavos липкий пластір від мозолів
empyēma, *ātis n* емпієма — значне скупчення гною в якій-небудь порожнині тіла або в порожнистому органі
emulsum, *i n* (*emulsio*, *ōnis f*) емульсія
enamēlum, *i n* емаль
encephalitis, *īdis f* енцефаліт — запалення головного мозку
encephalomalacia, *ae f* енцефаломаліяція — розм'якшення головного мозку, вологий некроз тканин мозку
encephālon, *i n* (*грецьк.*) головний мозок
endocrīnus, *a, um* ендокринний
endogēnus, *a, um* ендогенний, який виникає і розвивається в організмі внаслідок внутрішніх причин

endometritis, *īdis f* ендометрит — запалення слизової оболонки матки
endomyocarditis, *īdis f* ендоміокардит — запалення ендокарда та міокарда
enēma, *ātis n* клізма, промивання
enim бо, адже
enterorrhagia, *ae f* кишкова кровотеча
enterosolubilis, *e* кишковорозчинний
enurēsis, *is f* енурез — нетримання сечі нічне
Ephedrīnum, *i n* ефедрин
epicondylus, *i m* надвиросток
epidemia, *ae f* епідемія
epidemīcus, *a, um* епідемічний
epidermis, *īdis f* надшкір'я
epigastrium, *i n* надчерев'я
epiphysiālis, *e* наростковий
epiphysis, *is f* наросток, епіфіз
epithelium, *i n* епітелій — клітини поверхневих шарів шкіри і слизових оболонок
erysipēlas, *ātis n* бешиха
erysipelatōsus, *a, um* бешиховий, еризипелоїдний
erythēma, *ātis n* еритема — почервоніння шкіри
erythrocyticus, *a, um* еритроцитарний
erythrocytus, *i m* еритроцит — червоне кров'яне тільце, червонокрівець

Erythromycinum, *i n* еритроміцин
erythropoēsis, *is f* еритропоез — процес утворення еритроцитів
erythropsia, *ae f* еритропсія — порушення зорового сприйняття, при якому все побачене видається у червоному кольорі
et i
ethmoidālis, *e* решітчастий
Euphyllinum, *i n* еуфілін
eupnoē, *ēs f* евпноє (*невідм.*) легке, рівномірне дихання
Eurōpa, *ae f* Європа (Європа)
euthanasia, *ae f* евтаназія — легка, безболісна смерть
exacerbatio, *ōnis f* загострення
exacte старанно, точно
examinatio, *ōnis f* досліджування, обстеження
exanthēma, *ātis n* екзантема — висип на шкірі
exanthematicus, *a, um* висипний
excitans, *ntis* збудливий
exemplar, *āris n* зразок, екземпляр
exitus, *us m* кінець, вихід, відхід
exitus letālis смертельний кінець
exogēnes, *is* екзогенний, який виник під впливом зовнішнього чинника
exophthalmus, *i m* екзофтальм, витрішкуватість
exsiccātus, *a, um* висушений
exspectōrans, *ntis* відхаркувальний

expiratorius, *a, um* видихальний, експіраторний
extirpatio, *ōnis f* екстирпація — цілковите видалення органа хірургічним шляхом
exsudatio, *ōnis f* запальне випотівання
exsudātum, *i n* ексудат, піт
extendo, tendi, nsum, ēre розтягати, намазувати
extensor, *ōris m* розгинач (*м'яз*)
extensus, *a, um* намазаний
externus, *a, um* зовнішній
extractio, *ōnis f* витягання, виривання
extractum, *i n* екстракт, витяжка
extraplasmīcus, *a, um* зовнішній (*зісм.*)
extrauterīnus, *a, um* позаматковий
extremitas, *ātis f* кінець

F

faciālis, *e* лицевий
facies Hippocratica лице Гіппократа — сукупність характерних змін обличчя у хворих в дуже тяжкому стані, пов'язаному зі зневодненням організму
facies, *ēi f* 1) поверхня; 2) лице, обличчя
facilis, *e* легкий (*до виконання*)
facilius легше
facio, feci, factum, ēre робити
factitius, *a, um* штучний

fames, *is f* голод
familiāris, *e* сімейний
fascia, *ae f* фасція
fascicūlus, *i m* пучок
febris, *is f* гарячка
fel, **fellis** *n* жовч (що міститься в жовчному міхурі)
felix, **icis** щасливий
femīna, *ae f* жінка
feminīnus, *a, um* жіночий
femorālis, *e* стегновий
femur, **ōris** *n* стегно, стегова кістка
fero, **latum**, **ferre** нести
Ferrum, *i n* залізо
festīno, **āvi**, **ātum**, **āre** спішити, поспішати
foetus, *us m* утробний плід, зародок
fibra, *ae f* волокно
fibrillāris, *e* миготливий
fibrocartilāgo, **īnis** *f* волокнистий хрящ
fibrōma, **ātis** *n* фіброма — доброякісна сполучнотканинна пухлина
fibrōsus, *a, um* волокнистий
fibūla, *ae f* маломілкова кістка
filtro, **ātum**, **āre** фільтрувати
finio, **itum**, **ire** закінчувати
finis, *is f* кінець, межа; мета
fio, **fiēri** утворюватися, ставатися
fissūra, *ae f* щілина
fixus, *a, um* прикріплений

flacon, **ōnis** *f* флакон
flavus, *a, um* жовтий
flexor, **ōris** *m* згинач (м'яз)
flexūra, *ae f* згин
Florenālum, *i n* флоренал
flos, **floris** *m* квітка
fluctuans, **ntis** коливний
fluīdus, *a, um* рідкий (для екстрактів)
focālis, *e* вогнищевий, фокальний
foetor, **ōris** *m* поганий запах, сморід
folium, *i n* листок
folliculāris, *e* фолікулярний
fons, **ntis** *m* джерело
fonticūlus, *i m* джерельце
forāmen, **īnis** *n* отвір
forma, *ae f* форма
formo, **āvi**, **ātum**, **āre** формувати
formūla, *ae f* формула, форма
fornix, **icis** *m* склепіння
fortūna, *ae f* фортуна, щастя, доля
fossa, *ae f* яма; ямка
fractūra, *ae f* перелом
frequens, **ntis** частий
frictio, **ōnis** *f* втирання, розтирання
frigīde холодно, холодним способом
frigīdus, *a, um* холодний
frons, **ntis** *f* лоб, чоло
frontālis, *e* лобовий
fructus, *us m* плід, фрукт
functio, **ōnis** *f* функція
fundus, *i m* дно (*fundus gastricus* дно шлунка)

Furacillinum, *i n* фурацилін
Furadonīnum, *i n* фурадонін
furuncūlus, *i m* фурункул, чиряк
fuscus, *a, um* темний
fusiformis, *e* веретеноподібний
fusus, *i m* веретено

G

galactorrhoea, *ae f* галакторея — мимовільне витікання молока з молочної залози у періоди між годуванням дитини грудьми
ganglion, *i n* нервовий вузол, вузол
gangraena, *ae f* гангрена — вид некрозу, при якому змертвілі тканини або висихають, або піддаються гнійному розкладу
gangraenōsus, *a, um* гангренозний
gargarisma, **ātis** *n* полоскання
gaster, **stris** *f* (грецьк.) шлунок
gastricus, *a, um* шлунковий
gastritis, **īdis** *f* гастрит — запалення слизової оболонки шлунка
gastrogēnus, *a, um* шлункового походження
gastroscoopia, *ae f* гастроскопія — метод обстеження стану слизової оболонки шлунка за допомогою гастроскопа
gastrospasmus, *i m* гастроспазм — спазм шлунка

gastrostomia, *ae f* гастростомія — оперативне утворення шлункової фістули для штучного годування
gaudeo, **ēre** радіти, веселитися
gelatīna, *ae f* желатина
gelatinōsus, *a, um* желатиновий
Gelatōsa, *ae f* гелятоза
gemma, *ae f* брунька
gemma dentis зубна брунька
gemmaīlis, *e* бруньковий
generālis, *e* генеральний, головний; загальний (*zicm.*)
geniohyoideus, *a, um* підборідно-під'язиковий
genu, *us n* коліно
genus, **ēris** *n* рід, вид
geriatria, *ae f* геріатрія — галузь клінічної медицини, яка вивчає хвороби людей похилого віку, розробляє методи їх діагностики, профілактики і лікування
germen, **īnis** *n* зачаток
geroderma, **ātis** *n* геродерма — патологічна атрофія шкіри, що подібна на старечу
gerontologia, *ae f* геронтологія — розділ біології і медицини, який вивчає закономірності старіння живих організмів, в т.ч. людини
gigantismus, *i m* гігантизм, надмірний ріст
gingīva, *ae f* ясна

glaber, bra, brum голий,
непокритий, гладкий
glandŭla, ae f залоза
glandulāris, e залозовий
glaucoma, ātis n глаукома — хворо-
ба очей, яка характеризується
підвищенням внутрішньоочно-
го тиску з розвитком
дистрофічних розладів у
сітківці і диску зорового нерва,
що зумовлює зниження
зорових функцій
glenoidālis, e суглобовий (*cavitas*
glenoidālis суглобова
западина)
gliocŭtus, i m гліоцит — загальна
назва клітинних елементів
нейроглії
globŭlus, i m кулька
glomus, ěris n клубок
glossalgia, ae f глосальгія — біль у
ділянці язика
glossorrhagia, ae f кровотеча з
язика
glucōnas, ātis m глюконат
Glucōsum, i n глюкоза
glutēālis, e сідничний
glutēus, a, um сідничний
glycaemia (glykaemia), ae f
глікемія — збільшення вмісту
глюкози в крові
Glycerinum, i n гліцерин

glycogenōsis, is f глікороноз —
загальна назва спадкових
хвороб вуглеводного обміну,
які характеризуються
надлишковим накопиченням
глікорогену в різних органах і
тканинах
gonarthrōsis, is f гонартроз —
артроз колінного суглоба
goniotomia, ae f гоніотомія —
хірургічна операція розтину
зрошень в ділянці райдужно-
рогівкового кута ока з метою
поліпшення відтоку
водянистої вологи через
венозний синус
(застосовується при уродженій
глаукомі)
gonītis, īdis f гоніт — запалення
колінного суглоба
gossypium, i n вата, бавовник
gracilis, e тонкий, ніжний
gradus, us m ступінь
Graecus, a, um грецький
gramma, ātis n грам
granŭla Aethazoli-natrii pro
infantibus гранули етазол-
натрію для дітей
granŭla Orāzi гранули орази
granuliformis, e зерноподібний
granulocŭtus, i m гранулоцит —
лейкоцит, в цитоплазмі якого
при забарвленні виявляється
зернистість
granŭlum, i n гранула, крупинка

gratia, ae f подяка, вдяка
gratis безплатно, безкоштовно
gravidā, ae f вагітна
graviditas, ātis f вагітність
gravis, e важкий, тяжкий
gravitas morbi тяжкість хвороби
gravitas, ātis f тяжкість
Griseofulvinum, i n гризеофульвін
griseus, a, um сірий
grosse грубо, крупно
grossus, a, um великий, крупний
Gummi arabicum аравійська
камедь
gustus, us m смак
gutta, ae f крапля
gynaecologia, ae f гінекологія —
галузь клінічної медицини, яка
вивчає фізіологію жіночої
статевої системи, її хвороби і
розробляє методи їх профілак-
тики, діагностики і лікування
(*питання, що стосуються*
вагітності і пологів,
вивчаються акушерством)
gyrus, i m звивина

Н

habeo, ĭtum, ěre мати, володіти
haema, ātos n (*грецьк.*) кров
haemangiōma, ātis n гемангіома —
доброякісна пухлина, яка
розвивається з кровоносних
судин, кров'яник

haemarthrōsis, is f гемартроз —
скупчення крові у порожнині
суглоба
haematemēsis, is f гематемезис —
криваве блювання
haematocolpos, i m гематокольпос
— скупчення крові у піхві
haematōma, ātis n гематома —
обмежене скупчення крові в
тканинах з утворенням у них
порожнини, що містить рідку
або згущену кров
haematometra, ae f гематометра —
скупчення менструальної крові
в порожнині матки
haematuria, ae f гематурія —
наявність у сечі крові або
еритроцитів
Haemoglobinum, i n гемоглобін
haemolyticus, a, um гемолітичний,
пов'язаний з гемолізом або
зумовлений ним
haemolysis, is f гемоліз —
руйнування еритроцитів з
виходом гемоглобіну в
середовище, яке оточує
еритроцити
haemopoēsis, is f гемопоєз —
кровотворення, процес
утворення, розвитку і
дозрівання клітин крові
haemopoēticus, a, um
кровотворний, стосується
кровотворення

haemoptoë, ës *f* гемоптоє —
кровохаркання

haemorrhagicus, a, um
геморагічний, кровоточивий

haemostāsis, is *f* гемостаз:
1) в хірургії — зупинка кровотечі;
2) в патології — зупинка кровотоку
(плину крові) в судинах
ділянки органа або тканинах

haemostaticus, a, um
кровоспинний

haemotherapia, ae *f* гемотерапія —
загальна назва методів
лікування, що ґрунтуються на
використанні крові або її
компонентів

haemothōrax, ācis *m* гемоторакс —
скупчення крові в плевральній
порожнині

haemotransfusio, ōnis *f* (син.
transfusio sanguinis)
переливання крові

halux, ūcis *m* великий палець
стопи

heliotherapia, ae *f* геліотерапія —
лікування сонячним
промінням

helix, icis *m* завиток, закруток

hemeralopia, ae *f* гемералопія —
різке погіршення зору в
умовах пониженої
освітленості, зумовлене
порушенням функції
паличкового світлочутливого
апарата сітківки

hemianaesthesia, ae *f*
геміанестезія — чутливість
однієї половини тіла

hemiplegia, ae *f* геміплегія —
параліч однієї половини тіла

hemiprosopoplegia, ae *f*
геміпрозопоплегія —
однобічний параліч м'язів
обличчя при ураженні
лицевого нерва або його ядра

hemisphaerium, i *n* півкуля

hepar, ātis *n* печінка

hepaticus, a, um печінковий

hepatitis, īdis *f* гепатит —
запалення печінки

herba, ae *f* трава

hereditarius, a, um спадковий

hernia, ae *f* грижа, кила

heroicus, a, um сильнодіючий

herpes, ētis *m* пухирчастий лишай

heteroplastica, ae *f* гетеропластика
— пересадка людині тканин або
органів від тварин

heterotopicus, a, um
гетеротопічний, на
невластивому місці

hexadactylia, ae *f* гексадактилія —
наявність шести пальців на
руці або нозі

Hexavitum, i *n* гексавіт

hiatus, us *m* розтвір

hic, haec, hoc цей, ця, це

hidradenitis, īdis *f* гідраденіт —
гнійне запалення потових
залоз, що викликається
стафілококами

hidrōsis, is *f* гідроз — загальна
назва порушень функції
потових залоз

hilum, i *n* ворота

Hippocrātes, is Гіппократ (460-
377 *pp.* до н.е.), засновник
античної медицини,
знаменитий грецький лікар,
так званий “батько медицини”

hirūdo, īnis *f* п'явка

hirundo, īnis *f* ластівка

histologia, ae *f* гістологія —
медико-біологічна наука, яка
вивчає закономірності
розвитку, будови і функції
тканин багатоклітинних
тварин і людини

histologicus, a, um гістологічний

histolysis, is *f* гістоліз —
руйнування тканин шляхом
їхнього розплавлення
протеолітичними ферментами

historia, ae *f* історія

homeopathia, ae *f* гомеопатія —
система лікування, що ґрун-
тується на принципах, згідно з
якими застосування дуже
малих доз речовин, які
викликають у великих дозах
явища, подібні до ознак
хвороби, має лікувальний
ефект

homo, īnis *m* людина

homogēnes, is гомогенний, одно-
рідний

homoplastica, ae *f* = **alloplastica**,
ae *f* заміна дефектів або
виправлення деформацій з
використанням тканин від
іншої людини

honestus, a, um чесний

honor, ōris *m* пошана, честь

honōro, āvi, ātum, āre шанувати,
прославляти

hora, ae *f* година

horizontalis, e горизонтальний,
поземний

hormonālis, e гормональний

hormonotherapia, ae *f*
гормонотерапія — застосування
з лікувальною метою
природних гормонів або їх
синтетичних аналогів

humānus, a, um людський

humērus, i *m* плечова кістка

humidus, a, um вологий, вогкий

humilis, e низький

humus, i *f* земля, ґрунт

hydraemia, ae *f* гідремія — збільшення вмісту води в крові, розрідження крові
Hydrargyri amidochloridum (-i *n*) амідохлорид ртуті
Hydrargyrum, i *n* ртуть
hydrocarbōnas, ātis *m* гідрокарбонат
hydrocēle, es *f* гідроцеле (невідм.) — скупчення серозної рідини між вісцеральною і парієтальною пластинками піхвової оболонки яєчка, водянка оболонок яєчка
hydrochloricus, a, um хлористоводневий, соляний
hydrochloridum, i *n* гідрохлорид
Hydrocortisōni acētas (-ātis *m*) ацетат гідрокортизону
Hydrogenium, i *n* водень
hydrophobia, ae *f* гідрофобія — страх виникнення болісних ковтальних судом при спробі зробити ковток води, при баченні води чи при згадуванні про неї (спостерігається при сказі, правці, істерії)
hydrops, ōpis *m* водянка, скупчення трансудату в якій-небудь порожнині тіла
hydroscopicus, a, um гігроскопічний, який вбирає воду
hydroxȳdum, i *n* гідроокис

hygrōma, ātis *n* гірома — осумковане скупчення рідини в тканинах
hymen, ēnis *m* дівоча перетинка
hoyoideus, a, um під'язиковий
hypacusia, ae *f* гіпакузія — порушення слуху, зумовлене зниженням збудливості рецепторних клітин спірального органа
hypoesthesia, ae *f* гіпестезія — зниження поверхневої чутливості
hyperaemia, ae *f* гіперемія — переповнення кров'ю певної ділянки периферичної судинної системи
hyperergia, ae *f* гіперергія — підвищена реактивність організму
hypergia, ae *f* гіпергія — понижена реактивність організму
hyperglykaemia, ae *f* гіперглікемія — підвищений вміст глюкози в крові
hirūdo, īnis *f* п'явка
hyperkinesia, ae *f* посилення рухової функції якого-небудь внутрішнього органа
hyperkinesia cordis збільшення амплітуди серцевих скорочень із відповідним збільшенням ударного об'єму крові

hyperkinēsis, is *f* гіперкінез — автоматичний насильний рух внаслідок мимовільних скорочень м'язів
hyperthermia, ae *f* гіпертермія — стан організму, який характеризується підвищеною температурою тіла
hypertonicus, a, um гіпертонічний
hypertrophia, ae *f* гіпертрофія — збільшення органа або його частини внаслідок збільшення об'єму і (або) числа клітин
hypervolaemia, ae *f* гіперволемія — збільшення об'єму циркулюючої крові
hypnoticus, a, um снодійний
hypochondrium, i *n* підребер'я
hypogastrium, i *n* підчерев'я
hypokinesia, ae *f* гіпокінезія — обмеження кількості й об'єму рухів, зумовлене способом життя, особливостями професійної діяльності, постільним (ліжковим) режимом в період захворювання
hypokinēsis, is *f* гіпокінез — порушення рухів, що проявляється обмеженням їх об'єму та швидкості
hyponychium, i *n* піднігтьова пластинка
hypophysis, is *f* гіпофіз
hyposulfis, ītis *m* гіпосульфїт

hypotensia, ae *f* гіпотензія (син. гіпотонія) — знижений гідростатичний тиск в судинах, порожнистих органах або в порожнинах організму
hypotonia, ae *f* гіпотонія: — 1) знижений тонус м'яза або м'язового шару стінки порожнистого органа; 2) див. hypotensia, ae *f*
hystēra, ae *f* (грецьк.) матка
hysterectomy, ae *f* гістеректомія — оперативне видалення матки
hystericus, a, um істеричний
hysteropexia, ae *f* гістеропексія — загальна назва хірургічних операцій фіксації патологічно рухливої матки
hysterorrhēxis, is *f* гістеро-рексис — порушення цілісності (розрив) стінки матки, що є тяжким ускладненням вагітності і пологів (напр., при грубій травмі під час вагітності тощо)

I

iater, tri *m* (грецьк.) лікар
ibi там
Ichthyolum, i *n* іхтіол
ictērus, i *m* жовтяниця
igītur отже
ignis, is *m* вогонь
ileum, i *n* клубова кишка
iliacus, a, um клубовий

ille, illa, illud той, та, те
immatūrus, a, um незрілий,
 недоспілий, передчасний
imminens, ntis загрозливий
imminentia, ae f загроза
imminentia interruptiōnis
 graviditātis загроза
 переривання вагітності
immūnis, e імунний,
 несприятливий
immunitas, ātis f імунітет,
 несприйнятливість організму
 до інфекційних і
 неінфекційних агентів та
 речовин, що мають антигенні
 властивості
impar, āris непарний, нерівний
imperium, i n влада, держава,
 імперія
impēro, āvi, ātum, āre наказувати,
 панувати
in (прийм. з Acc., Abl.) в, на, до
inactīvus, a, um неактивний
incarcerātus, a, um защемлений
incido, cīsum, ēre різати,
 нарізувати
incipiens, ntis початковий
incisūra, ae f вирізка
incisīvus, a, um різцевий
incīsus, a, um різаний, нарізаний
incognītus, a, um невідомий
incomplētus, a, um неповний
īncus, ūdis f коваделко
index, īcis m вказівний палець
indivīsus, a, um неподілений

induratio, ōnis f затвердіння
interphalangeus, a, um
 міжфаланговий
infans, ntis m, f дитина, немовля
infantilis, e дитячий,
 інфантильний,
 недорозвинений
infantilismus, i m інфантилізм —
 відсталість розумового і
 фізичного розвитку
infarctus, us m інфаркт —
 змертвіла частина тканини або
 органа внаслідок раптового
 порушення її кровопостачання
infaustus, a, um несприятливий
infectio, ōnis f інфекція, зараження
infectiosoallergicus, a, um
 інфекційно-алергічний
infectiōsus, a, um інфекційний,
 заразливий
inferiolobālis, e нижньочастковий
infiltratio, ōnis f інфільтрація —
 проникнення в тканини і
 накопичення в них
 невластивих їм клітинних
 елементів, рідин і (або)
 хімічних речовин
inflammatio, ōnis f запалення
infraclaviculāris, e підключичний
infracissurālis, e підщилинний
infrahyoideus, a, um
 підпід'язиковий
infundibŭlum, i n ліжка
infundo, fūdī, fūsum, ēre наливати
infūsum, i n настій

inguinālis, e пахвинний
inhalatio, ōnis f інгаляція,
 вдихання
initium, i n початок
injectabuletta, ae f ін'єктабулета,
 таблетка для ін'єкційних
 розчинів
injectio, ōnis f ін'єкція,
 впорскування, вливання
innātus, a, um уроджений
inoperabilis, e неоперабельний,
 якого не можна оперувати
insanabilis, e невиліковний
insipidus, a, um нецукровий
insolubilis, e нерозчинний
inspiratorius, a, um вдихальний
insufficientia, ae f недостатність
insultus, us m інсульт — викликане
 патологічним процесом гостре
 порушення кровообігу в
 головному або спинному
 мозку з розвитком стійких
 симптомів ураження
 центральної нервової системи
inter (прийм. з Acc.) між, серед
intercostālis, e міжреберний
interlobulāris, e міжчастковий
intermedius, a, um проміжний
intermittens, ntis переміжний
internus, a, um внутрішній
interphalangeus, a, um
 міжфаланговий
interstitiālis, a проміжний
intertuberculāris, e міжгорбковий
intestīnum, i n кишка

intīma, ae f внутрішня оболонка
 судини
intīmus, a, um найглибший,
 внутрішній, задушевний
intoxicatio, ōnis f інтоксикація,
 отруєння
intramusculāris, e
 внутрішньом'язовий
intravenōsus, a, um
 внутрішньовенний
invenio, ventum, īre знаходити
inversus, a, um перевернутий,
 перевернутий
investio, ōnis f оболонка (zicm.)
inveterātus, a, um застарілий,
 задовнений
iodidum, i n йодид
Iodum, i n йод
ipse, a, um сам, сама, само
irregulāris, e атиповий (os
irregulāre атипова кістка);
 нерівномірний; неправильний;
 неоформлений (zicm.)
irrigario, ōnis f обмивання
ischaemia, ae f ішемія (ішемія) —
 зменшене кровопостачання
 ділянки тіла, органа або
 тканини внаслідок
 послаблення або припинення
 припливу артеріальної крові
ischaemicus, a, um ішемічний
ischiadicus, a, um сідничий
ischias, ādis f ішіас (ішіас) —
 попереково-кризовий
 радикуліт

isocoria, *ae f* ізокорія — рівність діаметрів зіниць лівого і правого ока
isotherm, *ae f* ізотенурія — виділення сечі з постійною питомою вагою (*найчастіше спостерігається при зниженні концентраційної здатності нирок*)

isothermia, *ae f* постійність температури під час хвороби
isotonia, *ae f* однаковість тиску
isotonicus, *a, um* ізотонічний
isthmicus, *a, um* перехідний

J

jecur, *ōris n* печінка (*фарм.*)
jucunde приємно
unctio, *ōnis f* з'єднання (*зіст.*)
unctura, *ae f* з'єднання
justitia, *ae f* справедливість
juvenis, *e* молодий
juxtaglomerularis, *e* юктагломерулярний

K

Kalii permanganas (*-ātis m*) перманганат калію
Kalium, *i n* калій
kefir кефір
keratitis, *īdis f* запалення рогівки
kinesitherapia, *ae f* лікування рухами

kinorexia, *ae f* (*син. bulimia*, *ae f*) патологічне, різко посилене відчуття голоду, яке часто супроводжується загальною слабкістю і болем у животі (*досл. "собачий голод, собачий апетит"*)

L

labialis, *e* губний
labium, *i n* губа
labor, *ōris m* праця, робота
labōro, *āvi, ātum, āre* працювати; страждати, хворіти
labrum, *i n* губа; край (*зіст.*)
lac, *lactis n* молоко
lacer, *ēra, ērum* рваний
laceratus, *a, um* рваний
lacrima, *ae f* слюза
lacrimalis, *e* слюзовий
lactas, *ātis m* лактат
lacuna, *ae f* затока, лакуна
laesus, *a, um* пошкоджений, порушений
lagena (*lagoena*), *ae f* пляшка, флакон
lamella, *ae f* пластинка
lamina, *ae f* пластинка
Lanolinum, *i n* ланолін
laparometria, *ae f* лапарометрія — вимірювання окружності живота на рівні пупка, наприклад, при визначенні терміну вагітності

laparotomia, *ae f* лапаротомія — оперативний розтин черевної порожнини (*через черевну стінку*)
lapis, *īdis m* камінь
lapsus, *us m* помилка
lapsus calami описка
lapsus linguae обмовка
laryngeus, *a, um* гортанний
laryngitis, *īdis f* ларингіт — запалення гортані
larynx, *ngis m* гортань
lateralis, *e* бічний, латеральний
Latine по-латинському, по-латині
latus, *a, um* широкий
latus, *ēris n* бік
lavo, *ātum, āre* мити
laxans, *ntis* послаблюючий, проносний
laxus, *a, um* розвільнений, розслаблений
lego, *lectum, ēre* збирати; читати
lente повільно
leontiasis, *is f* леонтіазис, левове лице (*спотворене лице*) при проказі
leporinus, *a, um* заячий
leptomeningitis, *īdis f* лептотомінігіт — запалення м'яких і павутинних мозкових оболонок
lepus, *ōris m* заєць
Lergasolum, *i n* лергазол
letalis, *e* летальний, смертельний

leucocytus, *i m* лейкоцит, білокрівець
leucocytogenesis, *is f* лейкоцитогенез, утворення лейкоцитів
leucocytolysis, *is f* розпад лейкоцитів
leucocytosis, *is f* лейкоцитоз — збільшення лейкоцитів у крові
leucopenia, *ae f* левкопенія, лейкопенія — зменшення числа лейкоцитів у крові
leukaemia, *ae f* білокрів'я
levator, *ōris m* піднімач (*м'яз*)
levis, *e* легкий
levissimus, *a, um* дуже легкий, найлегший
lex, *legis f* закон
libenter радо
liber, *ēra, ērum* вільний
liberi, *ōrum m pl.* діти
lichen, *ēnis m* лишай, лишайник
lien, *ēnis m* селезінка
ligamentum, *i n* зв'язка
limbus, *i m* лімб, облямівка, пружок
limitans, *ntis* пограничний, межовий
limpidus, *a, um* світлий, прозорий
linea, *ae f* лінія
lingua, *ae f* язик; мова
linimentum, *i n* рідка мазь, лінімент
linteum, *i n* полотно

lipodystrophia, *ae f* ліподистрофія
— патологічний стан, який характеризується загальним або місцевим зменшенням об'єму жирової тканини і підшкірної клітковини

lipōma, *ātis n* ліпома —
доброякісна пухлина, яка розвивається з жирової тканини

liquīdus, *a, um* рідкий

liquor, *ōris m* рідина, розчин лікарської речовини

liquor ad clavos рідина від мозолів

liquor Ammonii anisātus
нашатирно-ганусові краплі

liquor Ammonii caustīci
нашатирий спирт

lithotomia, *ae f* літотомія —
хірургічна операція розтину сечового міхура з метою видалення конкременту (*камінця*)

littērae, *ārum fpl.* науки

livor, *ōris m* синяк, синя пляма

livōres mortis трупні плями червонуватого і темносинього кольору

lobāris, *e* частковий

lobūlus, *i m* часточка

lobus, *i m* частка

locālis, *e* місцевий

localisātus, *a, um* розміщений

locātus, *a, um* розміщений

locus, *i m* місце

longitudinālis, *e* поздовжній

longitūdo, *īnis f* довжина

longus, *a, um* довгий

lotio, *ōnis f* лосьйон

lucīdus, *a, um* світлий, прозорий

lumbāgo, *īnis f* люмбаго, біль у поперековій ділянці

lumbālis, *e* поперековий

lumen, *īnis n* просвіт

luna, *ae f* місяць

lunātus, *a, um* півмісяцевий

lupus, *i m* 1) вовк; 2) вовчанка, туберкульоз шкіри

lusorius, *a, um* гральний

luteus, *a, um* жовтий

luxatio, *ōnis f* вивих

luxātus, *a, um* вивихнутий

lymp̄ha, *ae f* лімфа — прозора жовтувата рідина, що циркулює в тканинних щілинах і лімфатичних судинах

lymphatīcus, *a, um* лімфатичний

lymphocy˘tus, *i m* лімфоцит

lymphogēnus, *a, um* лімфогенний, який утворився внаслідок перенесення патологічного матеріалу течією лімфи

lyssophobia, *ae f* (*син.*

maniophobia) лісофобія, маніофобія — нав'язливий страх — боязнь психічного розладу

M

macēro, *āvī, ātum. āre* вимочувати

macies, *ēi f* схуднення, змарніння

macrocheilia, *ae f* макрохейлія — патологічне збільшення губ

macroactylia, *ae f* макродактилія — надзвичайно довгі пальці рук і (*або*) ніг (*аномалія розвитку*)

macroglossia, *ae f* макроглосія — патологічне збільшення язика

macromastia, *ae f* макромастія — патологічне збільшення молочних залоз

macromelia, *ae f* макромелія — надзвичайно довгі кінцівки (*аномалія розвитку*)

macropodia, *ae f* макроподія — надзвичайно довгі нижні кінцівки (*аномалія розвитку*)

macropsia, *ae f* макропсія — розлад зору, при якому предмети виглядають (*здаються*) більшими, ніж вони є насправді

macrosomia, *ae f* —
див. gigantismus, *i m*

macūla, *ae f* пляма

maculātus, *a, um* плямистий

magis більше

magister, *tri m* вчитель, керівник, наставник

magistra, *ae f* вчителька, наставниця

Magnesii carbōnas карбонат магнію

Magnesium, *i n* магnezія, магній

magnitūdo, *īnis f* величина

magnopēre дуже

magnus, *a, um* великий

majālis, *e* травневий

major, *jus* великий, більший

malaria, *ae f* малярія

male погано

malignus, *a, um* злоякісний

malleolāris, *e* кістчковий

malleolus, *i m* присередня кісточка

malleus, *i m* молоточок

malus, *a, um* поганий

mamma, *ae f* молочна (*грудна*) залоза

mandibūla, *ae f* нижня щелепа

mandibulāris, *e* нижньощелепний

mandūco, *ātum, āre* їсти, жувати

maneo, *mansum, ēre* залишатися

manifestus, *a, um* очевидний, явний

manubrium, *i n* ручка

manus, *us f* кість, рука

marasmus, *i m* маразм —

виснаження організму з поступовим згасанням всіх життєвих процесів, атрофією органів і тканин

margo, *īnis m* край

marīnus, *a, um* морський

mas, *maris m* самець, чоловік

masculīnus, *a, um* чоловічий

massa, *ae f* маса

mastectomia, *ae f* мастектомія — хірургічна операція: видалення молочної залози

mastitis adolescentium мастит юнацький, ювенільний — больова щільна припухлість молочних залоз, що виникає у підлітків обох статей під час статевого дозрівання
mastitis, idis *f* мастит — запалення молочної залози
mastoideus, a, um соскоподібний
mastopathia, ae *f* мастопатія — патологічний стан молочної залози, зумовлений розладом гормональної регуляції, який характеризується ущільненням, фокальною гіпертрофією і (або) атрофією її тканин
mastoptosis, is *f* мастоптоз — втрата форми, збільшення в довжину й опущення молочної залози під дією власної ваги, зумовлені зниженням еластичності тканин (*переважно віковим*)
mater, tris *f* мати; мозкова оболона
materia, ae *f* матерія, речовина
matūrus, a, um зрілий, спілий
maxilla, ae *f* верхня щелепа
maxillāris, e верхньощелепний
maxīme дуже, найбільше
maxīmus, a, um найбільший
meātus, us *m* хід
mecum зі мною
medialis, e присередній, медіальний

medicamentum, i *n* ліки
medicātrix, icis цілющий
medicātus, a, um лікувальний, медичний
medicīna, ae *f* медицина — система наукових знань і практичної діяльності, метою яких є зміцнення і збереження здоров'я, продовження життя людей, попередження і лікування хвороб людей
medicinālis, e медичний, лікарський, лікувальний
medīcus, a, um медичний
medīcus, i *m* лікар
medius, a, um середній
medulla, ae *f* мозок (*кістковий, стінний*)
medulla ossium flava жовтий кістковий мозок
medulla ossium rubra червоний кістковий мозок
megacōlon, i *n* мегаколон — значне розширення частини або всієї ободової кишки
megaduodēnum, i *n* мегадуоденум — різке збільшення розмірів дванадцятипалої кишки
megalocytus, i *m* мегалокит — без'ядерна клітина, яка виникає при мегалобластичному типі еритропоезу
megaloglossia, ae *f* див.
macroglossia
megalopsia, ae *f* див. **macropsia**

megarectum, i *n* мегаректум — значне розширення прямої кишки
megas (*грецьк.*) великий
mel, mellis *n* мед
melanōma, ātis *n* меланома — злоякісна пухлина, яка розвивається з клітин, що виробляють меланін
mellitūs, a, um цукровий, медовий
membrāna, ae *f* мембрана, перетинка
membranaceus, a, um перетинчастий
membranulae pro oculis плівки для очей
membrum, i *n* кінцівка; член тіла
meningitis, idis *f* менінгіт — запалення оболонок головного і (або) спинного мозку
meningocēle, es *f* менінгоцела (*невідм.*) — спинномозкова або черепномозкова грижа
meningopathia (-ae) *f* leucotīca *sive* meningitis leucōsa форма нейролейкемії, яка характеризується виникненням вогнищ екстрамедулярного кровотворення в мозкових оболонках
meninx, ngis *f* мозкова оболона
menorrhoea, ae *f* менорея
mens, ntis *f* розум, думка, мислення
mensis, is *m* місяць (*календ.*)
Mentholum, i *n* ментол

mesarteritis, idis *f* мезартерит — запалення середньої оболонки артерій
mesogastrium, i *n* середня частина живота
metaphāsis, is *f* метафаза — друга (*за профазою*) стадія клітинного поділу, під час якої хромосоми розміщуються в екваторіальній площині веретена поділу; в кінці метафазі починається роз'єднання хромосом
metastasis, is *f* метастаз — вогнище (*фокус*) пухлинного або запального процесу, що розвинулося внаслідок перенесення патологічного матеріалу (*клітин, мікроорганізмів*) з іншого фокуса в цьому ж організмі
methōdus, i *f* метод
Methylēnum (-i) *n* coeruleum (-i) метилен синій
Methylī salicylas (ātis) *m* метилсаліцилат
Methylium, i *n* метил
Methyluracilum, i *n* метилурацил
metritis, idis *f* метрит — запалення матки
metrorrhagia, ae *f* метроррагія — маткова кровотеча, яка повторюється через нерегулярні проміжки часу
meus, a, um мій, моя, моє

microcōlon, *i n* мікроколон — аномалія розвитку: вроджене зменшення розмірів товстої кишки
micromastia, *ae f* мікромастія — недорозвинення молочних залоз
microorganismus, *i m* мікроорганізм, мікроб
micropsia, *ae f* мікропсія — розлад зору, при якому розміри наявних предметів здаються меншими, ніж вони є в дійсності
microtubūlus, *i m* мікротрубочка
migrans, *ntis* блукаючий
mille тисяча
milligramma, *ātis n* міліграм
millilitrum, *i n* (ml) мілілітр (мл)
minerālis, *e* мінеральний
minīmus, *a, um* найменший, дуже малий
minor, *us* малий, менший
minūta, *ae f* хвилина
minūtim дрібно
misceo, *cui, mixtum, ēre* змішувати
mitōsis, *is f* мітоз — основна форма клітинного поділу, суть якої полягає у рівномірному розподілі хромосом між дочірніми клітинами
mitotīcus, *a, um* мітотичний
mitrālis, *e* мітральний, стосується мітрального (двостулкового) клапана серця

mixtio, *ōnis f* суміш
mixtura, *ae f* мікстура, суміш
mixtus, *a, um* змішаний
mobilis, *e* рухомий, рухливий
modiōlus, *i m* веретено
modus, *i m* міра, спосіб
molāris, *e (dens)* великий кутній (зуб)
molestus, *a, um* тяжкий, докучливий
mollis, *e m* який
molluscum, *i n* молюск, слизняк; м'яке закруглене новоутворення шкіри
monocentrīcus, *a, um* моноцентричний
monoplegia, *ae f* моноплегія — параліч однієї кінцівки
mons, *ntis m* горбок, підвищення
montānus, *a, um* гірський
morbili, *ōrum m pl.* кір
morbis, *i m* хвороба
morbis seri сироваткова хвороба — алергічне захворювання, яке виникає після парентерального введення великої кількості білка
moribundus, *a, um* вмираючий
morior, **mortus sum**, **mori** помирати
Morphīnum, *i n* морфін
mors, **mortis f** смерть
morsus, *a, um* укушений
morsus, *us m* укус

mortuus, *a, um* померлий, мертвий
mos, **moris m** звичай
motorius, *a, um* руховий
motus, *us m* рух
moveo, **movi**, **motum**, *ēre* рухати
mucilāgo, *īnis f* слиз (лікарська форма)
mucōsus, *a, um* слизовий
mulier, *ēris f* заміжня жінка
multo набагато, значно
multum багато
multus, *a, um* численний
murīnus, *a, um* мишачий
musca, *ae f* муха
musculāris, *e m* язовий
musculōsus, *a, um* м'язистий
musculus, *i m* м'яз
mutatio, *ōnis f* мутація, зміна, переміна
myalgia, *ae f* міальгія — біль в м'язах
Myarsenolum, *i n* міарсенол
myasthenia, *ae f* міастенія — хвороба нервової і м'язової систем, яка проявляється слабкістю і патологічною втомлюваністю різних груп м'язів
myelitis, *īdis f* мієліт — запалення спинного мозку

myelocēle, *es f* мієлоцєле (невідм.) — спинномозкова грижа, при якій в гризовому мішку є частково покритий оболонками змінений спинний мозок і цереброспіна-льна рідина
myelopathia, *ae f* мієлопатія — загальна назва деяких незапальних уражень спинного мозку
mylohyoideus, *a, um* щелепно-під'язиковий
myocardium, *i n* міокард, серцевий м'яз
myocy-tus, *i m* одноподібна м'язова клітина, що є структурно-функціональною одиницею м'язової тканини
myodystrophia, *ae f* міодистрофія — загальна назва дистрофічних змін м'язової тканини
myoelastīcus, *a, um* м'язово-еластичний
myogēnus, *a, um* міогенний, який виникає у м'язі
myologia, *ae f* мієлогія — розділ анатомії, який вивчає будову м'язової системи

myopathia, *ae f* міопатія — загальна назва спадкових хвороб м'язів, зумовлених порушенням скоротливої здатності м'язових волокон, що проявляється м'язовою слабкістю, зменшенням об'єму активних рухів, атрофією тощо

myopia, *ae f* міопія — короткозорість

myositis, *idis f* міозит — запалення м'язів

N

nanismus, *i m* карликовий ріст

narcōsis, *is f* наркоз (*син.* загальна анестезія, загальне знеболювання)

nasālis, *e* носовий

nascor, *natus sum*, *nasci* народжуватися

nasoguttae, *arum f, pl.* краплі для носа

nasus, *i m* ніс

nates, *ium pl.* сідниці

Natrium, *i n* натрій

Natrii nucleinas (-*ātis m*) нуклеїнат натрію

Natrii thiosulfas (-*ātis m*) тіосульфат натрію

natūra, *ae f* природа

naturalis, *e* природний

ne (*з conj.*) щоб не

necessarius, *a, um* необхідний

necrophobia, *ae f* некрофобія — боязнь трупів і похоронних атрибутів

necros (*грецьк.*) мертвий

necrōsis, *is f* некроз — невідворотне припинення життєдіяльності тканин певної частини живого організму

necroticus, *a, um* некротичний, змертвілий

negotium, *i n* заняття, праця

nemo ніхто

Neomycinum, *i n* неоміцин

neonātus, *a, um* новонароджений

neophilia, *ae f* неофілія — нав'язливий потяг до нового, незвичного

neoplasma, *ātis n* неоплазма — новоутворення, пухлина, патологічне розростання тканин, що складаються з якісно змінених клітин

nephritis, *idis f* нефрит — запалення нирок

nephrolithiāsis, *is f* нефролітіаз — нирковокам'яна хвороба

nephropathia, *ae f* нефропатія — загальна назва деяких видів уражень нирок

nephropexia, *ae f* нефропексія — хірургічна операція: фіксація нирки до сусіднього анатомічного утвору (*при нефроптозі*)

nephroptōsis, *is f* нефроптоз — патологічний стан, який характеризується надмірною рухливістю нирки з порушенням гемо- та уродинаміки

nephros (*грецьк.*) нирка

nephrosis, *is f* нефроз — загальна назва уражень нирок з патологічними змінами переважно ниркових каналців (*від легкої дистрофії до некрозу*)

nervōsus, *a, um* нервовий

nervus, *i m* нерв

neuralgia, *ae f* невралгія — інтенсивний біль за ходом стовбура нерва або його гілок

neurasthenia, *ae f* неврастенія — невроз, породжений перевтомою або тривалою дією психотравмуючих чинників, який проявляється станом підвищеної збудливості і швидкої виснаженості з емоційною нестійкістю, розладом сну, вегетативними порушеннями

neurofibra, *ae f* нервове волокно

neurogēnus, *a, um* неврогенний: 1) зумовлений нормальною або патологічною діяльністю нерво-вої системи; 2) що походить з елементів нервової системи

neurolysis, *is n* невρόліз — хірургічна операція: звільнення нерва від рубцевих зрощень

neuromusculāris, *e* нервово-м'язовий, нервово-мускулярний

neuron, *i n* нейрон

neurōsis, *is f* невроз — зворотний розлад психічної діяльності, зумовлений дією психотравмуючих чинників, який перебігає з усвідомленням хворим факту свого захворювання і без порушення відображення реального світу

neurotendineus, *a, um* нервово-сухожилковий

nictans, *ntis* мигальний

niger, *gra*, *grum* чорний

nihil ніщо

nitras, *ātis m* нітрат

nitricus, *a, um* азотний, азотнокислий

nitris, *itis m* нітрит

nitrosus, *a, um* азотистий

noceo, *cui*, *citum*, *ēre* шкодити

nocturnus, *a, um* нічний

nodūlus, *i m* вузлик

nodus, *i m* вузол

nomen, *inis n* ім'я, назва

nomīno, *avi*, *atum*, *are* називати

non не, ні

noninfectiosoallergicus, *a, um* не-інфекційно-алергічний

nonnullus, a, um деякий
Norsulfazolum, i n норсульфазол
Norvegicus, a, um норвезький
nosocomium, i n (грец.) лікарня, шпиталь
nosocomialis, e внутрішньо-шпитальний
noto, avi, atum, are позначати
Novocainum, i n новокаїн
novus, a, um новий
nucleolus, i m ядереце
nucleus, i m ядро
numerus, i m число
nutrio, tvi, itum, ire годувати
nutricius, a, um живильний

O

obductus, a, um покритий оболонкою
oblata, ae f облатка
obliquus, a, um косий
oblongatus, a, um довгастий
observo, avi, atum, are оглядати, спостерігати
obstructivus, a, um обструктивний, який перешкоджає
obturatorius, a, um затульний
obturatus, a, um затульний
occipitalis, e потиличний
occiput, itis n потилиця
occlusus, a, um закритий
Octadinum, i n октадин
Octoestrolum, i n октестрол
oculenta, drum n очні мазі

oculista, ae m, f окуліст, очний лікар
oculoguttae, arum f очні краплі
oculus, i m око
odontalgia, ae f одонтальгія — відчуття болю, що локалізується в зубах
odontogēnus, a, um одонтогенний, зубного походження
odontometria, ae f одонтометрія — сукупність методів вимірювання елементів зубної системи
odontoscopia, ae f одонтоскопія — сукупність методів опису особливостей розвитку й будови зубної системи
oedema, atis n набряк
oesophagus, i m стравохід
officina, ae f аптека
officinalis, e офіційний, аптечний
Oleandomycini phosphos, -atis m фосфат олеандоміцину
oleosus, a, um олійний
oleum, i n олія
oleum Cacao какаова олія
oleum jecoris Aselli риб'ячий жир
olfactus, us m нюх
oligaemia, ae f олігемія — зменшена загальна кількість крові
oligodactylia, ae f олігодактилія — аномалія розвитку: неповна кількість пальців рук або стіп

oligotrophia, ae f оліготрофія — знижена вгодованість
oliguria, ae f олігурія — зменшене виділення сечі
olla, ae f банка
omnis, e весь, всякий
omohyoideus, a, um лопатково-під'язиковий
ompholocēle, es f пупкова грижа
oncologia, ae f онкологія — галузь медицини і біології, яка вивчає причини виникнення, механізми розвитку і клінічні прояви пухлин та розробляє методи їх діагностики, лікування і профілактики
ontogenēsis, is f онтогенез — сукупність послідовних морфологічних, фізіологічних і біохімічних перетворень організму від його зародження до кінця життя
onychia, ae f оніхія — загальна назва уражень нігтів
onychophagia, ae f оніхофагія — нав'язливе обкусування нігтів
onychorrhēxis, is f оніхорексис — підвищена ламкість нігтьових пластинок, яка проявляється звичайно їх поздовжнім розщепленням
onychoschēsis, is f оніхошизис — роз-шарування нігтів (при хронічних залізодефіцитних анеміях)

oophoritis, idis f оофорит — запалення яєчника
operatio, onis f операція
ophthalmia, ae f офтальмія — загальна назва деяких запальних уражень ока
ophthalmicus, a, um очний
ophthalmologia, ae f офтальмологія — галузь клінічної медицини, яка вивчає етіологію, патогенез і клінічний перебіг порушень зору і хвороб ока та розробляє методи їх діагностики, лікування і профілактики
ophthalmoscopy, ae f офтальмоскопія — метод вивчення стану сітківки, судинної оболонки ока і диска зорового нерва, що ґрунтується на огляді очного дна
Opium, i n опій
oppōnens, ntis протиставний
opticus, a, um зоровий
optime найкраще, найліпше
optimus, a, um найліпший, найкращий
ora, ae f лінія (анат.), край (зісм.)
orbita, ae f очна ямка, орбіта
orbitalis, e очноямковий
organismus, i m організм
organum, i n (organon, i n) орган
oributta, ae f пероральна таблетка
originālis, e оригінальний

ornithōsis, is *f* орнітоз — гостра інфекційна хвороба, яка викликається хламідіями, що передаються людині респіраторним шляхом від птахів

orthopaedia, ae *f* ортопедія — галузь клінічної медицини, яка вивчає хвороби і деформації опорно-рухового апарату і розробляє методи їх діагностики, лікування і профілактики

Oryza, ae *f* рис

os, oris *n* рот

os, ossis *n* кістка

Osarbōnum, i *n* осарбон

osseus, a, um кістковий

ossicūlum, i *n* кісточка

ossificatio, ōnis *f* окостеніння

osteoarthrōsis, is *f* остеоартроз —
див. arthrōsis

osteodystrophia, ae *f*

остеодистрофія — дистрофія кісткової тканини

osteogenēsis, is *f* остеогенез — процес утворення кісткової тканини

osteomalacia, ae *f* остеомалачія — розм'якшення кісток з розвитком деформацій скелета

osteonecrōsis, is *f* некроз ділянки кістки

osteoporōsis, is *f* остеопороз — дистрофія кісткової тканини з перебудовою її структури

ostium, i *n* отвір, вічко

otitis, īdis *f* отит — запалення вуха

otium, i *n* дозвілля

otoguttae, ārum *f* вушні краплі

otomycōsis, is *f* мікоз, що характеризується ураженням вуха

otoplastīca, ae *f* отоластика — пластична операція: відновлення вушної раковини або її частини, якої бракує

otorhinolaryngologia, ae *f* отоларингологія — галузь клінічної медицини, яка вивчає етіологію, патогенез, клінічний перебіг хвороб вуха, носа, навколоносових пазух, глотки і гортані та розробляє методи діагностики, лікування і профілактики цих хвороб

ovarium, i *n* яєчник

ovarius, a, um яєчниковий

Oxacyllinum-natrium, i *n* оксациліно-натрієва сіль

Oxygenium, i *n* кисень

oxygenotherapia, ae *f* киснева терапія

oxȳdum, i *n* окис, оксид

P

pachygyria, ae *f* пахігірія —

патологічне потовщення і затвердіння звивин великого мозку

paediāter, tri *m* педіатр, дитячий лікар

paediatria, ae *f* педіатрія — галузь клінічної медицини, яка вивчає здоров'я дитини в процесі її розвитку, фізіологію і патологію дитячого віку, а також розробляє методи діагностики, профілактики і лікування дитячих хвороб

palatinus, a, um піднебінний

palātum, i *n* піднебіння

palmāris, e долонний

palpatio, ōnis *f* пальпація, прощупування

palpēbra, ae *f* повіка

panalgia, ae *f* паналгія — відчуття болю в усьому тілі

panaritium, i *n* панарицій — гостре гнійне запалення тканин пальця

panarthritīs, īdis *f* панартрит — гострий гнійний артрит, який супроводжується ураженням зв'язкового апарату суглоба і флегмоною оточуючих м'яких тканин

pancreas, ātis *n* підшлункова залоза

pancreatīcus, a, um

панкреатичний, стосовний підшлункової залози

panotītis, īdis *f* панотит — одночасне запалення середнього і внутрішнього вуха

pantophobia, ae *f* пантофобія — нав'язливий страх — боязнь всього навколишнього

papulopustulōsus, a, um

папульозно-гноячковий

par, paris рівний, однаковий

paradontōsis, is *f* парадонтоз — хвороба, яка характеризується прогресивною резорбцією кісткової тканини зубних альвеол, запаленням ясен і розхитуванням зубів

paraffinātus, a, um парафіновий

paralytīcus, a, um паралітичний

paralȳsis, is *f* параліч — розлад рухової функції у вигляді повної відсутності довільних рухів унаслідок порушення іннервації відповідних м'язів

paranephritis, īdis *f* паранефрит — запалення приуроченої клітковини

paraparēsis, is *f* парапарез — парез обох ніг або рук

parātus, a, um приготований

parenchýma, ātis *n* парпéнхіма — специфічні клітинні елементи органа, що виконують його основну функцію

parenterālis, e парентеральний, який є поза травним трактом

parēsis, is *f* парез — зменшення сили і (або) амплітуди довільних рухів, зумовлене порушенням іннервації відповідних м'язів

paries, ētis *m* стінка

parietālis, e тім'яний

paro āvi, ātum, āre готувати

paroxysmālis, e пароксизмальний, який відбувається у формі пароксизмів

paroxysmus, i *m* пароксизм — раптове, що переважно повторюється, виникнення або посилення ознак хвороби на відносно короткий проміжок часу

pars, partis *f* частина

particūla, ae *f* частинка

partim частково

partus, us *m* пологи, роди

parvus, a, um малий, невеликий

pasta, ae *f* паста

Pasta Boro-Zinci-naphthalāni
борно-цинко-нафталанова
паста

pastor, ōris *m* пастух

patella, ae *f* накілінок

pater, tris *m* батько

pathogenēsis, is *f* патогенез:

1) вчення про загальні закономірності розвитку, перебігу і закінчення хвороб;

2) механізм розвитку конкретної хвороби, патологічного процесу або стану

patiens, ntis *m, f* пацієнт, терплячий, хворий

patria, ae *f* батьківщина

pavor, ōris *m* страх

pecten, īnis *m* гребінь

pectineus, a, um гребінний

pectinātus, a, um гребенястий

pectorālis, e грудний

pectus, ōris *n* груди

pedicūlus, i *m* ніжка

peduncūlus, i *m* ніжка, стебло

pelvīnus, a, um тазовий

pelvis, is *f* 1) таз; 2) миска

pelvis renālis ниркова миска

penētrans, ntis проникаючий

penetratio, ōnis *f* penetрація, проникнення

penicillātus, a, um пеніциліновий

Pentalgīnum, i *n* пентальгін

pentastōma, ātis *n* п'ятиротка —
ли-чинка собачого глиста в
печінці людини

pepsīnum, i *n* пепсин

per (*прийм. з Acc.*) через,
протягом

percutio, ōnis *f* перкусія,
простукування

perficio, fectum, ēre

вдосконалювати

perforans, ntis пронизний,

проколюючий, проривний

perforātus, a, um пронизаний

pericardiācus, a, um осердний

pericardītis, īdis *f* перикардит —
запалення перикарда (*осердя*)

pericardium, i *n* осердя, перикард —
тканинна оболонка, яка
оточує серце, аорту, легеневий
стовбур, устя порожнистих і
легеневих вен

perichondrium, i *n* окрястя

periculōsus, a, um небезпечний

perikaryon, i *n* навколядро

periōdus, i *f* період

periosteum, i *n* окістя

perītus, a, um досвідчений

perlotio, ōnis *f* спринцювання

permanens, ntis постійний,
перманентний

peroxydum, i *n* пероксид, перекис

perpetuus, a, um постійний

persistens, ntis персистентний, що
повільно атрофується;
постійний (*анат.*)

persōna, ae *f* особа, персона

pertussis, is *f* кашлюк

pes, pedis *m* стопа; ніжка (*зіст.*)

pessarium, i *n* песарій (*м'яка
лікарська форма*)

petrōsus, a, um кам'янистий

phacocēle, es *f* факоцеле — грижа
кришталика

phalanx, ngis *f* фаланга (*пальця*);

ряд

pharmaceuta, ae *m, f* фармацевт

pharmacologia, ae *f* фармакологія
— наука, яка вивчає дію
лікарських та інших біологічно
активних речовин на організм
людини і тварин

pharmacopōla, ae *m, f* аптекар

pharmacotherapia, ae *f*
фармакотерапія — сукупність
методів лікування, що
базуються на застосуванні
лікарських засобів

pharyngeus, a, um горловий

pharynx, ngis *m* горло, глотка

phasis, is *f* фаза

Phenacetinum, i *n* фенацетин

Phenobarbitālum, i *n*

фенобарбітал

Phenolum, i *n* фенол

Phenylii salicýlas (-ātis *m*)

фенілсаліцилат

philosōphus, i *m* філософ

phlebectasia, ae *f* флебектазія —
стійке розширення вени (вен)

phlebogramma, ātis *n* флебограма

— рентгенограма вени (*кількох
вен*) після введення в кров

контраст-ної речовини

phlebolithus, i *m* = **concrementum**

venōsum конкремент із

гладкою поверхнею, який
утворюється у просвіті вени

phleborrhēsis, *is f* флеборексис — розрив вени
phlebosclerōsis, *is f* (син.
phlebofibrōsis, *is f*)
 флебофіброз — патологічний процес, який характеризується заміною еластичних волокон і м'язових елементів оболонки вени сполучною тканиною, що призводить до ущільнення венозної стінки
phlebostenōsis, *is f* флебостеноз — звуження просвіту вени (*вен*), зумовлене патологічними змінами її (*іхніх*) стінки (*стінок*)
phlegmōne, *es f* флегмона — гостре, чітко не обмежене гнійне запалення клітковини
phosphas, *ātis m* фосфат
phosphoricus, *a, um* фосфорний
Phosphorus, *i m* фосфор
phren, **phrenis** *f* 1) діафрагма;
 2) розум, думка
phrenoptōsis, *is f* френоптоз — опущення діафрагми
phthisiatria, *ae f* фтизіатрія — галузь клінічної медицини, яка вивчає етіологію і патогенез туберкульозу, розробляє методи його діагностики, лікування і профілактики, а також організації надання медичної допомоги хворим на туберкульозом

phthisis, *is f* сухоти, туберкульоз
phylogenēsis, *is f* філогенез — процес історичного розвитку тієї чи іншої групи організмів
physiologia, *ae f* фізіологія — медично-біологічна наука, яка вивчає життєдіяльність цілісного організму і його частин — систем, органів, тканин, клітин: виявляє причини, механізми і закономірності життєдіяльності організму і взаємодію його з довкіллям
physiotherapia, *ae f* фізіотерапія — лікування природними чинниками
phytotherapia, *ae f* фітотерапія — лікування, яке базується на застосуванні лікарських рослин
Pilocarpinum, *i n* пілокарпін
pilūla, *ae f* пілюля
pilus, *i m* волос
piperītus, *a, um* перцевий
pius, *a, um* м'який, ніжний
pix, **piceis** *f* смола
Pix (*-cis f*) **liquida** (*-ae*) дьоготь
planta, *ae f* рослина; підощва
Plantaglucidum, *i n* плантаглюцид
plantāris, *e* підощвовий
planum, *i n* площа
planus, *a, um* плоский, рівний
plasma, *ātis n* плазма
plasmicus, *a, um* плазматичний

platycrania, *ae f* платикранія, платицефалія, плоскоголовість — аномалія розвитку: різке сплюснення мозкового черепа
platyspondylia, *ae f* платиспондилія — розширення тіла хребця
plenus, *a, um* повний
plerumque здебільшого, переважно
plexus, *us m* сплетення
plica, *ae f* складка
Plumbum, *i n* свинець
pneumonia, *ae f* пневмонія — запальний процес у тканинах легені, який виникає як самостійна хвороба або як прояв чи ускладнення якого-небудь захворювання
pneumotomia, *ae f* розтин тканини легені
podalgia, *ae f* подальгія — біль у стопі, що виникає після фізичного навантаження, частіше при плоскостопості
polāris, *e* полярний
polioencephalītis, *īdis f*
 поліоенцефаліт — запалення сірої речовини головного мозку

poliomyelītis, *īdis f* поліомієліт — гостре інфекційне захворювання, що характеризується ураженням ЦНС, головним чином, клітин передніх рогів спинного мозку, оболон головного і спинного мозку
pollakiuria, *ae f* полакіурія — часте сечовипускання (*більше 6 разів на добу*)
pollex, *īcis m* великий палець кисті
polyarthritīs, *īdis f* поліартрит — одночасне або поступово виникле запалення декількох суглобів
polychromatophilicus, *a, um* поліхроматофільний
polycysticus, *a, um* полікістозний, багатокістозний
polydactylia, *ae f* полідактилія — аномалія розвитку: шість і більше пальців на руці або нозі
polyuria, *ae f* поліурія — підвищене виділення сечі (*на добу*)
pons, *ntis n* міст
popūlus, *i m* народ
porcīnus, *a, um* свинячий
porto, *āvi, ātum, āre* носити, нести
portio, *ōnis f* відділ (*зичм.*); частина, порція
porus, *i m* отвір, по'ра
post 1) після, пізніше; 2) *прийм.* з
 Acc. після, по
posterior, *ius* задній

posthaemorrhagicus, a, um
 постгеморагічний, що виник
 після кровотечі
posttraumaticus, a, um
 посттравматичний
potentia, ae f сила
praecipitatus, a, um осаджений
praecipue переважно
praeembryonicus, a, um
 передзародковий
praematūrus, a, um передчасний
praemolāris, e (dens) малий кутній
 зуб
praeparātum, i n препарат
praepāro, ātum, āre приготувати
praescribo, scripsi, scriptum, ēre
 приписувати
praesens, ntis теперішній
pregnantia, ae f вагітність
preputium, i n передня шкірочка
 (чоловічого статевого члена)
primarius, a, um первинний
primus, a, um перший
prius спочатку, раніше
pro (прійм. з Abl.) за, для
processus, us m відросток
professor, ōris m професор
profundus, a, um глибокий
prognōsis, is f прогноз,
 передбачення
prognōsis morbi прогноз
 хвороби — науково
 обґрунтоване припущення
 про подальший перебіг і
 закінчення хвороби

prohibeo, bītum, ēre забороняти
prolapsus, us m пролапс,
 випадіння
prominens, ntis виступний
prominentia, ae f виступ,
 випуклість, кістковий виступ
promontorium, i n мис
promyelocytus, i m промієлоцит —
 клітина, яка утворюється із
 мієлобласта і є попередницею
 мієлоцита
propendens, ntis відвисний
prophāsīs, is f профаза — перша
 стадія клітинного поділу, під
 час якого відбувається
 спіралізація хромосом, розпад
 каріолеми і ядерця та
 формування мітотичного
 апарата
prophēta, ae m пророк
propior, ius близький
proprius, a, um власний
prosopalgia, ae f прозопальгія —
 нев-рологічний біль обличчя
prosopoplegia, ae f прозопоплєгія
 — параліч мімічної
 мускулатури, зумовлений
 ураженням лицевого нерва
prostāta, ae f простата,
 передміхурова залоза
protuberantia, ae f горбистість
proximālis, e ближчий,
 проксимальний
proximus, a, um найближчий
prudenter розсудливо

prurigo, īnis f сверблячка
pseudoarthrosis, is f псевдо-
 артроз — стійке порушення
 цілості або осифікації кістки з
 наявністю патологічної
 рухомості на її просторі
psychogēnus, a, um психогенний,
 який виникає внаслідок впливу
 психічного стану або
 психічної травми
pterygoideus, a, um
 крилоподібний
pubes, is f лобок, лобкове волосся
pubicus, a, um лобковий
puerilis, e дитячий
puerperālis, e пуерперальний,
 післяпологовий,
 постнатальний
pulmo, ōnis m легень
pulmonālis, e легеневий
pulpa, ae f пульпа, м'якуш (зуба)
pulpāris, e пульпарний, який
 стосується пульпи
pulsus, us m пульс
pulverātus, a, um
 порошкоподібний,
 порошок, в порошку
pulvīnar, āris n подушка
pulvis, ēris m порошок
punctātus, a, um точковий
pupilla, ae f зіниця
purgans, ntis проčiшувальний,
 проносний
purgatīvus, a, um проносний

purificātus, a, um очищений
 (стосовно сироваток і вакцин)
purulentus, a, um гнійний
purus, a, um чистий
pus, puris n гній
puter, tris, tre гнилий
pyelitis, īdis f пієліт — запалення
 ниркової миски
pyelonephritis, īdis f пієлонефрит
 — запалення переважно
 інтерстиціальної (проміжної)
 тканини нирки і ниркової
 миски
pylōrus, i m воротар (шлунка)
pyloricus, a, um воротарний
pyodermia, ae f піодермія —
 загальна назва дерматозів,
 викликаних стрептококами,
 стафілококами, рідше іншими
 збудниками (характеризується
 гнійним запаленням шкіри)
pyorrhoea, ae f піорея — гноетеча,
 витікання гною
pyramidālis, e пірамідний
pyramis, īdis f піраміда
pyrogēnes, is пірогенний:
 1) який викликає температуру
 тіла;
 2) викликаний температурою
pyrōsis, is f печія, згага
pyuria, ae f піурія — виділення
 гною з сечою

Q

quadrātus, a, um квадратний

quadriceps, **cipītis** чотириголовий
quantum скільки
quantum satis скільки треба
quartus, **a, um** четвертий
qui, quae, quod який, яка, яке
quies, ētis *f* спокій
quintipāra, **ae** *f* жінка, яка
народжувала п'ять разів

R

rabies, **ēi** *f* сказ
radix, icis *f* корінь
ramus, **i** *m* гілка
rami perforantes пронизні гілки
raro рідко
rarus, **a, um** рідкий
recens, ntis свіжий
recenter свіжо
receptum, **i** *n* рецепт
recessus, us *m* закуток; кишеня
(*zicm.*)
recipio, cēpi, receptum, ēre брати
recrudescens, ntis повторний
rectālis, **e** ректальний,
прямокишковий
recte правильно
rectificātus, **a, um** очищений
(*скипидар, спирт*)
rectum, **i** *n* пряма кишка
rectus, **a, um** прямий, правильний
recurrens, ntis поворотний
reductus, **a, um** відновлений
regeneratio, ōnis *f* відновлення
regio, ōnis *f* ділянка

remedium, **i** *n* лікувальний засіб;
засіб
remissio, ōnis *f* премісія — стан
перебігу хвороби, що
характеризується тимчасовим
послабленням або зникненням
її ознак

ren, renis *m* нирка
renālis, **e** нирковий
repetitio, ōnis *f* повторення
repēto, tvi, itum, ēre повторяти
res, rei *f* справа, річ (*res rudes*
сировина)

resectio, ōnis *f* резекція, вирізання
частини органа

Resorcīnum, **i** *n* резорцин
respiratorius, **a, um** дихальний
rete, is *n* сітка
retinacūlum, **i** *n* тримач
rhaphe, es *f* шво (*між*
сухожилками i м'язами); лінія
зрощення двох половин органа
або частин тіла

rheumaticus, **a, um** ревматичний
rheumatismus, **i** *m* ревматизм
rhinītis, idis *f* риніт — запалення
слизової оболонки носа
rhinoplastica, **ae** *f* ринопластика —
загальна назва пластичних
операцій із відновлення носа
або виправлення його форми

rhizōma, ātis *n* кореневище
rima, **ae** *f* щілина
risoribletta, **ae** *f* різоріблета,
під'язикова таблетка

rotundus, **a, um** круглий
rubeōla, **ae** *f* краснуха
ruber, bra, brum червоний
rubor, ōris *m* почервоніння
ruptūra, **ae** *f* розрив

S

Saccharinum, **i** *n* сахарин
sacchārum, **i** *n* цукор
saccus, **i** *m* мішок, кишеня
sacrālis, **e** крижовий
saepe часто
sagittālis, **e** стріловий, сагітальний
sal, salis *n* (*m*) сіль
Salep *n* (*невідм.*) салеп
salicylicus, **a, um** саліциловий
Salōlum, **i** *n* салол
salūber, bris, bre цілющий
salus, ūtis *f* здоров'я, благо
sanabilis, **e** виліковний
sanatio, ōnis *f* санація,
оздоровлення
sanguifer, fēra, fērum
кровоносний
sanguineus, **a, um** кровоносний
sanguis, īnis *m* кров
sano, ātum, āre оздоровляти
sanus, **a, um** здоровий
saphēnus, **a, um** підшкірний
(*вена*); прихований (*нерв*)
sapiens, ntis мудрий
sapienter мудро
sapo, ōnis *m* мило
Sapo (-ōnis m) viridis (-is) зелене
мило

sapraemia, **ae** *f* гноєкрив'я,
гнильне отруєння крові
saprogēnus, **a, um** сапрогенний,
гнильний
sarcoidōsis, is *f* саркоїдоз —
хронічна хвороба неясної
етіології, яка характеризується
ураженням лімфатичної
системи, внутрі-шніх органів і
шкіри
sarcōma, ātis *n* саркома —
злоякісна сполучнотканинна
пухлина
scabies, ēi *f* короста
scapūla, **ae** *f* лопатка
scapus, **i** *m* стрижень
scarlatinōsus, **a, um**
скарлатиновий
scatūla, **ae** *f* коробочка
schizophrenia, **ae** *f* шизофренія
scientia, **ae** *f* знання
sclerālis, **e** склеральний
sclerōsis, is *f* склероз — ущільнення
органа
sclopetarius, **a, um** вогнепальний
secretorius, **a, um** секреторний,
видільний
secundarius, **a, um** вторинний
secundus, **a, um** другий
sedativus, **a, um** заспокійливий
segmentālis, **e** сегментний
segmentum, **i** *n* сегмент, відрізок
semen, īnis *n* насіння
semicanālis, is *m* напівканал
semicircularis, **e** півколовий

seminifer, fēra, fērum сім'яний,
сім'яносний
senex, senis старий
senilis, е старечий
sensus, us *m* відчуття
sentio, nsum, ire відчувати
sepāro, ātum, āre відділяти,
відокремлювати
septum, i *n* перегородка
series, ēi *f* ряд
sero пізно
serotinus, a, um пізній, запізнiлий
serossus, a, um серозний
serum, i *n* сироватка
serus, a, um пізній
sesamoideus, a, um
сесамоподібний
siccātus, a, um висушений
siccus, a, um сухий
sideropenicus, a, um залізодефі-
цитний
sigmoideus, a, um сигмоподібний
signatūra, ae *f* позначення
signo, ātum, āre позначати
silvester, tris, tre лісовий
similis, е подібний
simplex, icis простий
sinapisātus, a, um гірчичний
sinciput, itis *n* лоб
sinister, tra, trum лівий
sinus, us *m* пазуха, синус
sirūpus, i *m* сироп
sitis, is *f* спрага
situs, a, um розміщений

situs, us *m* розміщення,
положення
sive або
skelēton, i *n* скелет
sol, solis *n(m)* сонце
solubilis, е розчинний
solutio, ōnis *f* розчин
solutio Ammonii caustici
нашатирний спирт
solūtus, a, um розчинений
solvo, solūtum, ēre розчиняти
somatoscopia, ae *f* соматоскопія —
сукупність методів точного
опису особливостей будови
тіла людини
somniafer, fēra, fērum снодійний
somnus, i *m* сон
soror, ōris *f* сестра
spasmus, i *m* спазм, судома, корчі
spasticus, a, um спазматичний,
судомний
species, ēi *f* збір; вид
Species fumales збори для куріння
Species pro balneis збори для ванн
specificus, a, um специфічний,
своєрідний
sphenoidālis, е клиноподібний
sphenopetrōsus, a, um клинока-
м'янистий
sphincter, ēris *m* замикач (*m'яз*)
sphygmographia, ae *f* сфігмо-
графія — метод дослідження
гемодинаміки, який базується
на реєстрації пульсових
коливань стінок артерій

spina, ae *f* ось
spinālis, е спинномозковий
spinōsus, a, um остистий
spinūla, ae *f* шипик
spirituōsus, a, um спиртовий
spiritus, us *m* спирт
spissus, a, um густий
splanchnoptōsis, is *f* опущення
внутрішніх органів
splen, ēnis *m* селезінка
splenalgia, ae *f* спленальгія — біль
в ділянці селезінки
splenomegalia, ae *f* спленоме-
галія — збільшення селезінки
spondylotomia, ae *f*
спондилотомія — акушерська
операція при задавненому
поперечному положенні плода,
яка полягає у розтині його
хребта
spongiōsus, a, um губчастий
spontaneus, a, um спонтанний,
самовільний
spritz-tubūlus, i *m* шприц-тубуля
spurius, a, um несправжній
squamōsus, a, um лускатий
stabilis, е стабільний, сталий
stadium, i *n* стадія
stapes, ētis *f* стремінце
statim негайно
status, us *m* стан
steatorrhoea, ae *f* стеаторея — під-
вищений вміст в калі
нейтрального жиру, жирних
кислот

stenōsis, is *f* стеноз — звуження
трубчастого органа або його
зовнішнього отвору
sterilis, е стерильний
sterilisātus, a, um стерилізований
steriliso, ātum, āre стерилізувати
sternocostālis, е груднинно-
ребровий
stigma, ātis *n* приймочка
stomatomycōsis, is *f* стоматомікоз
— грибкове захворювання
ротової порожнини
stratificātus, a, um багатoshаровий
stratum, i *n* шар, верства
Streptocidum, i *n* стрептоцид
striatūra, ae *f* різке звуження
просвіту будь-якого
трубчастого органа внаслідок
патологічних змін його стінки
striātus, a, um посмугований,
смугастий
strobilus, i *m* шишка
stroma, ātis *m* строма, основа,
кістяк
struma, ae *f* зоб, воло
Strychninum, i *n* стрихнін
studeo, ēre (*Dat.*) старанно
вчитися, вивчати
studiōsa, ae *f* студентка
studiōsus, i *m* студент
studium, i *n* навчання
stupor, ōris *m* ступор, стан
заціпеніння
subacūtus, a, um підгострий
subclavius, a, um підключичний

subcutaneus, a, um підшкірний
 subito раптово
 subitus, a, um раптовий
 sublingualis, e під'язиковий
 submucosus, a, um підслизовий
 subscapularis, e підлопатковий
 substantia, ae *f* речовина
 substituens, ntis підтримувальний
 subtilis, e дрібний
 succurro, cursum, ēre допомагати,
 сприяти
 succus, i *m* сік
 sudor, ōris *m* піт
 suillus, a, um свинячий
 sulcus, i *m* борозна
 sulfas, ātis *m* сульфат
 sulfis, itis *m* сульфід
 Sulfur, ūris *n* сірка
 sulfuricus, a, um сірчаний
 sulfurosus, a, um сірчистий
 sum, fui, esse бути
 sumo, sumptum, ēre приймати
 superficialis, e поверхневий
 superior, ius верхній
 suppositoria antiseptica biologica
 біологічні антисептичні свічки
 suppositorium, i *n* свічка
 supra над, по, вище
 supremus, a, um верхній,
 найвищий
 sura, ae *f* литка
 surditas, ātis *f* глухота
 suspensio, ōnis *f* суспензія, завись
 sutūra, ae *f* шво (сполучення між
 кістками)

suus, a, um свій, своя, своє
 symblepharon, i *n* синблефарон —
 рубцеве зрощення
 кон'юнктиви повіки з
 кон'юнктивою очного яблука
 symmetricus, a, um симетричний
 symphysis, is *f* симфіз — хрящове
 з'єднання кісток, в якому є
 щілиноподібна порожнина
 symptōma, ātis *n* симптом
 synapsis, is *f* синапс —
 спеціалізована структура, яка
 забезпечує передачу нервового
 імпульсу з нервового волокна
 на яку-небудь клітину чи
 м'язове волокно, а також з
 рецепторної клітини на
 нервово волокно
 synapsis neuromuscularis синапс
 між аксоном мотонейрона і
 поперечносмугастим м'язовим
 волокном
 syncōpe, es *f* синкопé (невідм.) —
 непритомність, зомління
 syndactylia, ae *f* синдактилія —
 повне або часткове зрощення
 середніх пальців кисті або
 стопи
 syndrōmum, i *n* синдром,
 комплекс симптомів
 synostōsis, is *f* синостоз —
 зрощення окремих кісток між
 собою

synostōsis artificialis штучний
 синостоз, створений за
 допомогою хірургічної
 операції
 Synthomycinum, i *n* синтоміцин
 systēma, ātis *n* система
 systōle, es *f* систола, скорочення
 серця
 Т
 tabuletta, ae *f* таблетка
 tachycardia, ae *f* тахікардія —
 підвищена частота серцевих
 скорочень (понад 100 за 1 хв)
 tactus, us *m* дотик, дотикова
 чутливість
 Talcum, i *n* тальк
 talis, e такий
 tapētum, i *n* покрив
 tarde пізно
 tardus, a, um повільний
 tegmen, īnis *n* покрівля
 tego, tectum, ēre вкривати
 tela, ae *f* основа (*гіст.*); прошарок
 (*анат.*); тканина, марля
 (*фарм.*)
 temperāte помірно
 temporālis, e скроневий
 tempus, ōris *n* час; скроня (ex
 tempore в міру потреби, в
 потрібний час, без
 підготовки)
 tendineus, a, um сухожилковий
 tendo, īnis *m* сухожилок
 tener, ēra, ērum ніжний

tenolysis, is *f* теноліз — хірургічна
 операція: звільнення
 сухожилка із рубців
 tenuis, e тонкий
 teres, ētis круглий
 terminālis, e кінцевий,
 пограничний
 terminatio, ōnis *f* закінчення
 terminologia, ae *f* термінологія
 terminus, i *m* термін
 tero, trivi, tritum, ēre розтирати
 terra, ae *f* земля, країна
 tertianus, a, um триденний
 tertarius, a, um третинний
 tertius, a, um третій
 testis, is *m* яєчко — чоловіча
 статеві залоза
 tetānus, i *m* правець, стовбняк
 tetrabōras, ātis *m* тетраборат
 Tetracyclīnum, i *n* тетрациклін
 tetraparēsis, is *f* тетрапарез — парез
 всіх чотирьох кінцівок
 tetraplegia, ae *f* тетраплегія —
 параліч чотирьох кінцівок
 Tetrasterōnum, i *n* тетрастерон
 Tetravītum, i *n* тетравіт
 textus, us *m* тканина (*гіст.*)
 thanatophobia, ae *f* танатофобія —
 страх смерті
 Theophyllinum, i *n* теофілін
 therapia, ae *f* терапія, лікування
 thermoplegia, ae *f* термоплегія —
 тепловий удар
 thermotherapia, ae *f* термотерапія,
 теплолікування

thoracālis, *e* грудний
thoracicus, *a, um* грудний
thorax, *ācis m* грудна клітка
thrombopenia, *ae f* тромбопенія —
 понижений вміст тромбоцитів
 у периферичній крові
thrombophlebiticus, *a, um*
 тромбо-флебітичний
thrombus, *i m* тромб, згусток
 крові
thyreoideus, *a, um* щитоподібний
tibia, *ae f* велика гомілка
tibialis, *e* великогомілковий
tinctūra, *ae f* настоянка, настойка
tonsilla, *ae f* мигдалики,
 мигдалеподібна залоза
tonsillāris, *e* мигдаликовий
tonsillectomia, *ae f* тонзилекто-
 мія — повне видалення
 піднебінних мигдаликів разом
 зі сполучною капсулою
tonsillitis, *itidis f* тонзиліт —
 запалення мигдалика
tonus, *i m* тонус, напруження
totalis, *e* тотальний, весь
toxaemia, *ae f* токсемія — наявність
 у крові токсину (токсинів)
toxicophobia, *ae f* токсикофобія —
 нав'язливий страх — боязнь
 отруїтися
tracheālis, *e* трахейний
tracheitis, *idis f* трахеїт — запален-
 ня слизової оболонки трахеї
tractus, *us m* тракт, шлях

transformatio, *ōnis f*
 трансформація, перетворення
transfusio, *ōnis f* переливання
transfusio sanguinis =
haemotransfusio переливання
 крові
transplantatio, *ōnis f*
 трансплантація — заміна
 тканин або органів, відсутніх
 або пошкоджених
 патологічним процесом,
 власними тканинами або
 органами чи взятими з іншого
 організму
transversālis, *e* поперечний
transversus, *a, um* поперечний
trauma, *ātis n* травма,
 пошкодження
traumaticus, *a, um* травматичний
tremor, *ōris m* тремор, дрижання,
 тремтіння
tres, *tria* три
triangulāris, *e* трикутний
triceps, *cipitis* триголовий
trichalgia, *ae f* трихальгія —
 відчуття болю при
 погладжуванні волосся
trichromasia, *ae f* трихромазія —
 здатність сприймати три
 основних кольори — червоний,
 зелений, фіолетовий
tricolor, *ōris* триколіоровий
trigeminālis, *e* трійчастий
trigōnum, *i n* трикутник
trilobatus, *a, um* тричастковий

tripartitus, *a, um* трироздільний,
 тричастинний
triplegia, *ae f* триплегія — параліч
 трьох кінцівок
triquētrus, *a, um* тригранний
tritus, *a, um* третій
trochanter, *ēris m* вертлюг
trochantericus, *a, um* вертлюжний
truncus, *i m* тулуб, стовбур
tuba, *ae f* труба, канал
tuba auditoria (auditiva) слухова
 труба
tubarius, *a, um* трубний
tuber, *ēris n* горб; бульба (*бот.*)
tubēra Salep бульби салепу
tuberculōsis, *is f* туберкульоз
tuberculōsus, *a, um*
 туберкульозний
tuberculūm, *i n* горбок
tuberositas, *ātis f* горбистість
tuberōsus, *a, um* горбистий
tubūla, *ae f* трубочка
tubulōsus, *a, um* трубчастий
tubūlus, *i m* трубочка, каналець
tumor, *ōris m* пухлина
tunica, *ae f* оболонка
turcicus, *a, um* турецький
tussis, *is f* кашель
tuto безпечно
tutus, *a, um* безпечний
tympanicus, *a, um* барабанний
tympanostapedius, *a, um*
 барабанно-стремінцевий
typhlitis, *idis f* тифліт — запалення
 сліпої кишки

typhlomegalia, *ae f* тифломегалія —
 природжене або набуте
 збільшення сліпої кишки
typhlospasmus, *i m* тифлоспазм —
 спазм сліпої кишки
typhus, *i m* тиф

U

ubi de
ulcerōsus, *a, um* виразковий
ulcus, *ēris n* виразка
ulna, *ae f* лікоть, ліктьова кістка
ulnāris, *e* ліктьовий
ultimus, *a, um* останній
umbilicālis, *e* пупковий
uncus, *i m* гачок
uncinatus, *a, um* гачкуватий
unguentum, *i n* мазь
unguentum Hydrargyri cinereum
 сіра ртутна мазь
unguentum Zinci цинкова мазь
unguis, *is m* ніготь
unicellulāris, *e* одноклітинний
uniguttatus, *a, um* одноточковий
uniguttulāris, *e* однокропельний
uninucleāris, *e* одноядерний
unipennatus, *a, um* одноперий
unipolāris, *e* однополярний, уніпо-
 лярний
unus, *a, um* один
uraemia, *ae f* уремія — сечокрів'я
urēter, *ēris m* сечовід
urīna, *ae f* сеча
urinārius, *a, um* сечовий
uropoēticus, *a, um* сечотвірний

ustus, a, um палений
usus, us m вживання; досвід
ut (спол.) як, щоб
utērus, i m матка
uvūla, ae f язичок

V

vaccīnum, i n вакцина
vado, ēre iti
vagīna, ae f піхва, вагіна
vaginālis, e вагінальний, піхвовий
vaginītis, īdis f вагініт — запалення слизової оболонки піхви
vagus, a, um блукаючий (*нерв*)
valeo, ītum, ēre бути здоровим
valetūdo, īnis f здоров'я
validus, a, um здоровий, міцний
valvūla, ae f заслінка, клапан
varicella, ae f вітряна віспа
varicōsis, is f варикоз — патологічна зміна вен, яка характеризується нерівномірним збільшенням їх просвіту з утворенням випинання стінки, розвитком вузлоподібної покрученості судин і функціональної недостатності клапанів із порушенням кровотоку
varicōsus, a, um варикозний
variōla, ae f справжня віспа
varius, a, um різний
varix, īcis m венозний вузол
vas, vasis n судина
vasculāris, e судинний

Vaselinum, i n вазелін
vegetabilis, e рослинний
vegetatīvus, a, um вегетативний
vegetovasculāris, e вегетативно-судинний
vel або
velocīter швидко, скоро
vena, ae f вена, жила
venēnum, i n отрута
venētus, a, um голубий, кольору морської хвилі
venio, veni, ventum, īre приходити
venōsus, a, um венозний
venter, ntris m черевце; черев, живіт
ventrālis, e черевний, вентральний
ventricōsus, a, um зерновий
ventriculāris, e шлуночковий
ventricūlus, i m шлуночок
venūla, ae f венула
ver, veris n весна
veritas, ātis f істина, правда
vermis, is m черв'як, хробак
vernālis, e весняний
vero справді
verrūca, ae f бородавка
vertēbra, ae f хребець
verticālis, e вертикальний, прямовисний
vertigo, īnis f запаморочення
vertigophobia, ae f вертигофобія — нав'язливий страх — боязнь запаморочення і втрати рівноваги
verto, versum, ēre перевертати

verus, a, um справжній
vesica, ae f міхур
vesica biliāris (fellea) жовчний міхур
vesica urinaria сечовий міхур
vesicūla, ae f пухирець
vesiculāris, e пухирцевий
vesiculōsus, a, um пухирчастий
vestibulāris, e присінковий
via, ae f дорога, шлях
victoria, ae f перемога
video, vidī, visum, ēre дивитися
villōsus, a, um ворсинчастий, ворсистий
villus, i m ворсинка
vinco, victum, ēre перемагати
vinculum, i n вуздечка
vindico, āvi, ātum, āre обороняти
vinum, i n вино
Vinylinum, i n (balsamum Schostakovsky) вінілін (*бальзам Шостаковського*)
vir, viri m чоловік, мужчина
virālis, e вірусний
virgo, īnis f дівчина, дівиця
Viride nitens діамантовий зелений (*антисептичний засіб*)
virīde, is n зелень
virīdis, e зелений
virus, i n вірус, збудник інфекційного захворювання
vis, — f сила, міць
viscerālis, e вісцеральний (*що стосується внутрішніх органів*)

viscerocranium, i n лицевий череп, вісцеральний череп
viscus, ēris n нутроші, внутрішній орган
visus, us m зір
vita, ae f життя
vitaminum, i n вітамін
vitium, i n вада, порок
vitreus, a, um скляний, склистий
vitrum, i n склянка
vivo, vixi, victum, ēre жити
voco, āvi, ātum, āre називати
volatilis, e легкий
volens, ntis бажуючий, охочий
vomer, ēris m леміш
vomitus, us m блювання, блювота
vortex, īcis m вихор
vulgāris, e звичайний, простий, загальний
vulgus, i n натовп, юрба
vulnus, ēris n рана

X

xanthopsia, ae f ксантопсія — порушення зору, при якому всі предмети здаються пофарбованими в жовтий колір
xenophobia, ae f ксенофобія — нав'язливий страх — боязнь незнайомих осіб

xeroderma, ātis n син. xerodermia,
ae f ксеродермія — сухість і
 шерехатість шкіри з наявністю
 дрібних висівкових лусочок на
 розгинальних поверхнях
 кінцівок і сідниць
Xeroformium, i n ксероформ
xerophthalmia, ae f
 ксерофтальмія — сухість
 поверхні кон'юнктиви і
 рогової оболонки ока
xerōsis, is f ксероз:
 1) патологічна сухість шкіри,
 зумовлена гіпосекрецією
 сальних залоз; 2) ксеродермія

xiphoideus, a, um мечоподібний
Z
Zincum, i n цинк
zona, ae f зона, пояс
zonūla, ae f поясок
zoonōsis, is f зооноз — загальна
 назва інфекційних та
 інвазивних хвороб тварин, на
 які хворіє і людина
zoophobia, ae f зоофобія —
 нав'язливий страх — боязнь
 тварин
zygomaticomaxillāris, e вилично-
 верхньощелепний
zygomatīcus, a, um виличний

УКРАЇНСЬКО-ЛАТИНСЬКИЙ СЛОВНИК

A
 або aut, seu, sive, vel
абсцес — налив abscessus, us **m**
агалактія — відсутність виді-
 лення молока agalactia, ae **f**
аденальгія — біль залози
 adenalgia, ae **f**
адипоцит adipocytus, i **m**
адреналін Adrenalinum, i **n**
аерозоль “Оксикорт” Aërosolum
 “Oxycortum”
активний actīvus, a, um
активність activitas, ātis **f**
активований activātus, a, um
але sed
алкогольний alcoholicus, a, um
алое Aloë, ēs **f**
алюміній Aluminium, i **n**
альвеомерний alveomērus, a, um
аміказол Amicazolum, i **n**
ампула ampulla, ae **f**
ампутація — відсікання,
 відтинання
 amputatio, ōnis **f**
анальгін Analginum, i **n**
анамнез anamnēsis, is **f**
анамнез життя anamnēsis vitae
ангіна — запалення мигдаликів
 angīna, ae **f**
ангіомоторний angiomotorius, a,
 um

аневризма — розширення
 просвіту кровоносної судини
 чи порожнини серця
 aneurysma, ātis **n**
анемія anaemia, ae **f**
анестезія — знеболювання
 anaesthesia, ae **f**
анорексія — відсутність апетиту
 при наявності фізіологічної
 потреби в їжі anorexia, ae **f**
аортальний aorticus, a, um
апатичний apathicus, a, um
апарат apparātus, us **m**
аптека officīna, ae **f**; apothēca, ae **f**
аритмія arrhythmia, ae **f**
артеріальний arteriōsus, a, um
артеріо-венозний arteriovenōsus,
 a, um
артерія arteria, ae **f**
артрит — запалення суглобів
 arthritīs, itīdis **f**
артроз — загальна назва захворю-
 вань суглобів arthrosis, is **f**
астенія — стан підвищеної втоми,
 зміни настрою, безсилля
 asthenia, ae **f**
астма (ядуха) asthma, ātis **n**
асцит — черевна водянка ascites,
 ae **m**
атеросклероз atherosclerōsis, is **f**
атиповий irregulāris, e
ахілія — відсутність шлункової
 секреції achylia, ae **f**

ацетилсаліцилова кислота
acidum acetylsalicylicum

Б

багато multum
бактерицидний bactericidus,
a, um
бактерія bacterium, i n
бальзам balsamum, i n
бальзам проти кашлюка
balsamum (-i) contra pertussim
банка olla, ae f
барабаний tympanicus, a, um
барабанно-стреміньцевий tympanostapedius, a, um
бачити video, vidi, visum, ēre
безводний anhydricus, a, um
безперервний continuus, a, um
безперервно continue
безпечно tuto
безплатно, безкоштовно gratis
безпухирцевий nonvesicularis, e
бешиха erysipelas, ātis n
битий, товчений contusus, a, um
білий albus, a, um
білокрів'я leukaemia, ae f
біль dolor, ōris m
біопсія — прижиттєве видалення
шматочка ураженої тканини
для мікроскопічного
дослідження biopsya, ae f
бічний lateralis, e
близнята gemini, ōrum m/pl
блискавичний (фульмінантний)
fulminans, ntis

блискучий splendidus, a, um;
fulgens, ntis
блукаючий migrans, ntis
блукаючий нерв (nervus) vagus, i m
блювання, блювота vomitus, us m
болезаспокійливий analgeticus,
a, um
борний boricus, a, um
борозна sulcus, i m
ботулізм — отруєння харчовими
продуктами botulismus, i m
боязнь трупів necrophobia, ae f
брати, приймати recipio, cēpi,
receptum, ēre
діамантовий зелений viride (is n)
nitens (ntis)
бромід bromidum, i n
бронхіт bronchitis, itidis f
брунька gemma, ae f
будова structura, ae f
бузина Sambucus, i f
бурчання у кишках
borborygmus, i m
бути sum, fui, esse

В

в, у in (з Acc., Abl.)
вагінальний (ніжвовий) vaginalis, e
вагітність graviditas, ātis f;
pregnantia, ae f
вада, порок vitium, i n
важкий (для виконання) difficilis, e
важкий (докучливий) molestus, a, um
важкий gravis, e
вазелін Vaselinum, i n

вакцина vaccineum, i n
в. вбито v. mortuum; v.
inactivatum
ванна balneum, i n
варити coquo, coxi, coctum, ēre
вата gossypium, i n
вдихальний inspiratorius, a, um
вдихання, інгаляція inhalatio,
ōnis f
велика пілюля bolus, i m
великий magnus, a, um; major, jus
великогомілкова кістка tibia, ae f
вена vena, ae f
венозний venosus, a, um
вертигофобія — нав'язливий
страх — боязнь запоморочення
і втрати рівноваги
vertigophobia, ae f
вертлюг trochanter, ēris m
верхівка apex, icis m
верхній superior, ius
весняний vernalis, e
весь, всякий omnis, e
вживання usus, us m
вживати, застосовувати
adhibeo, itum, ēre
вивих luxatio, ōnis f
вивідний excretorius, a, um
виворот inversio, ōnis f
вивчати disco, ēre
видавати do, dedi, datum, āre
викидень abortus, us m
вилічний zygomaticus, a, um
вилікуваний sanatus, a, um
виліковний sanabilis, e

вимочувати macero, ātum, āre
виносний effrens, ntis
випадання prolapsus, us m
виправний corrigens, ntis
виразка ulcus, ēris n
виразковий ulcerosus, a, um
вирізання частини органа
resectio, ōnis f
вирізка incisura, ae f
висипний exanthematicus, a, um
висихання кон'юнктиви
xerophthalmia, ae f
вислуховування auscultatio, ōnis f
вислуховувати ausculto, āvi,
ātum, āre
виступ prominentia, ae f
висушений exsiccatus, a, um
витягання, виривання extractio,
ōnis f
витяжка, екстракт extractum, i n
від a, ab (з Abl.)
відвар decoctum, i n
відвислий propendens, ntis
відвідний (м'яз) abductor, ōris
відвідний (нерв) abdūcens, ntis
відділ portio, ōnis f (зіст.);
compartimentum, i n (анат.)
відірваний abruptus, a, um
відновлений reductus, a, um
відросток processus, us m
відхаркувальний expectrans,
ntis
відчуття sensus, us m
вірус virus, i n
вірусний viralis, e

біск cera, ae *f*
 бісмут Bismūthum, i *n*
 віспа variōla, ae *f*
 віспа вітряна varicella, ae *f*
 вістря cuspis, īdis *f*
 вісь axis, is *m*
 вічко ostium, i *n*
 вказівний палець index, īcis *m*
 вкривати, покривати tego, texti,
 tectum, ēre
 власний proprius, a, um
 внутрішній internus, a, um
 внутрішньовенний intravenō-
 sus, a, um
 внутрішньолікарняний noso-
 comiālis, e; intraclinicālis, e
 внутрішнього походження
 endogēnus, a, um
 внутрішньом'язовий
 intramusculāris, e
 внутрішньоорганний
 intraorganīcus, a, um
 внутрішньослизивий
 intramucōsus, a, um
 вогкий, вологий humīdus, a, um
 вогнепальний sclopetarius, a, um
 вогнище focus, i *m*
 вогнищевий focālis, e
 вода aqua, ae *f*
 водень Hydrogenium, i *n*
 водний aquōsus, a, um
 водобоязнь hydrophobia, ae *f*
 водянка hydrops, ōpis *m*
 волокнистий fibrōsus, a, um
 волокно fibra, ae *f*

воротарний pyloricus, a, um
 ворсинка villus, i *m*
 восковий cerātus, a, um
 вроджене зміщення органа
 ectopia, ae *f*
 вроджений congenītus, a, um;
 innātus, a, um
 втиснення impressio, ōnis *f*
 вторинний secundarius, a, um
 вугілля Carbo, ōnis *m*
 вугільний carbonīcus, a, um
 вузлик nodūlus, i *m*
 вузлуватий nodōsus, a, um
 вузол nodus, i *m*
 вухо auris, is *f*
 вушна раковина auricūla, ae *f*
 вчитель magister, tri *m*
 вчителька magistra, ae *f*
 вчити, навчати doceo, docui,
 doctum, ēre

Г

галун Alūmen, īnis *n*
 гарячий (менний) calīdus, a, um
 гарячка febris, is *f*
 гачкуватий uncinātus, a, um
 гачок hamūlus, i *m*; uncus, i *m*
 гемангіома haemangiōma, ātis *n*
 гематурія — наявність крові в
 сечі haematuria, ae *f*
 геморагічний — кровоточивий
 haemorrhagīcus, a, um
 гемостаз — зупинка руху крові
 haemostāsis, is *f*
 гідрокарбонат hydrocarbōnas, ātis *m*

гідроокис hydroxȳdum, i *n*
 гідрофобія — водобоязнь
 hydrophobia, ae *f*
 гідрохлорид hydrochlorīdum, i *n*
 гілка ramus, i *m*
 гіперволемія hypervolaemia, ae *f*
 гіперкінез hyperkinēsis, is *f*
 гіпертензія hypertensio, ōnis *f*
 гіпертонія hypertonia, ae *f*
 гіпоталамічний hypothalamīcus,
 a, um
 гіркий amārus, a, um
 гірський montānus, a, um
 гірчичник charta sinapisāta
 гірчичники chartae sinapisātae;
 sinapismi, ōrum *m* (*pl.*)
 гладкий, непосмугований
 (zicm.) nonstriātus, a, um
 глибокий profundus, a, um
 глід Crataegus, i *f*
 глотка pharynx, yngis *m*
 гнилість зубів, карієс caries, ēi, *f*
 гній pus, puris *n*
 гнійний purulentus, a, um
 гнійнообструктивний purulento-
 obstructīvus, a, um
 година hora, ae *f*
 голова, головка caput, ītis *n*
 головка мала capitūlum, i *n*
 головний мозок encephalon, i *n*
 голод fames, is
 голосний vocālis, e
 голінка, ніжка crus, cruris *n*
 гомілка велика tibia, ae *f*
 гомілка мала fibūla, ae *f*

горб tuber, ēris *n*
 горбистість tuberōsitas, ātis *f*
 горбок tuberculūm, i *n*
 горизонтальний, поземний hori-
 zontālis, e
 горіх nux, nucis *f*
 горохоподібний pisiformis, e
 гортанний laryngeus, a, um
 гортань larynx, ngis *m*
 гострий acūtus, a, um; acer, cris,
 cre
 готувати paro, āvi, ātum, āre;
 praeparo, āvi, ātum, āre
 грам gramma, ātis *n*
 гребінь crista, ae *f*; pecten, īnis *m*
 грижа, кила hernia, ae *f*; -cele, es *f*
 грубий, крупний grossus, a, um
 груди pectus, ōris *n*
 груднинний sternālis, e
 груднинно-ребровий
 sternocostālis, e
 грудна клітка thorax, ācis *m*
 грудний thoracīcus, a, um;
 pectorālis, e
 грудний збір species pectorāles
 груднина sternum, i *n*
 губа labium, i *n*; labrum, i *n*
 губчастий spongiōsus, a, um
 густий spissus, a, um

Г

гангрена gangraena, ae *f*
 гангренозний gangraenōsus, a, um
 гігантизм gigantismus, i *m*
 глаукома glaucōma, ātis *n*

гліюцит gliocytus, i m
 гліцерин Glycerinum, i n
 гліцерофосфат glycerophosphas,
 -ātis m
 гломус glomus, ėris n
 глюкоза Glucōsum, i n; Glycōsa,
 ae f
 гонадотрофічний
 gonadotrophicus, a, um
 гранула granūlum, i n
 гранули гліцерофосфату granūla
 Glycerophosphātis
 гранулоцит granulocytus, i m
 грип grippus, i m
 грипоznий grippōsus, a, um
 гроноподібний racemōsus, a, um

Д

дальній, кінцевий distālis, e
 давати, видавати do, datum, āre
 два duo, duae, duo
 дванадцятипала кишка
 duodēnum, i n
 двічі дистильований bidestilla-
 tus, a, um
 двічі, два рази bis
 двоголовий biceps, cipītis
 двопластинчастий bilamināris, e
 двочеревцевий digastricus, a, um;
 biventer, tra, trum
 дезоксикортикостерону триме-
 тилацетат Desoxycorticosterōni
 trimethylacētas (-ātis m)
 декамеvіт Decamevītum, i n
 декаметоксин Decametoxinum, i n

делірій — хворобливе марення
 delirium, i n
 дельтоподібний deltoideus, a, um
 день dies, ėi m(f)
 дерево arbor, ōris f
 деякий nonnullus, a, um
 джерело fons, ntis m
 дипразин Diprazinum, i n
 дискінезія dyskinesia, ae f
 диспепсія dyspepsia, ae f
 дистальний distālis, e
 дистильований destillātus, a, um
 дистрофія — розлад живлення
 тканин, опранів dystrophia, ae f
 дитина, немовля infans, ntis m, f
 дитячий puerilis, e
 дихальний respiratorius, a, um
 діабет, сечове виснаження
 diabētes, ae m
 діагноз diagnōsis, is f
 діаметр diamēter, tri f
 діарея, пронос diarrhoea, ae f
 діафрагма diaphragma, ātis n
 дієта — режим харчування diaeta, ae f
 ділити, розділяти dividō, vīsi,
 vīsum, ėre

ділянка regio, ōnis f
 дірчастий cribrōsus, a, um
 дія, ефект effectus, us m
 для ad (з Acc.); pro (з Abl.)
 для внутрішнього вживання ad
 usum internum; pro usu interno
 для дітей pro infantibus
 для зовнішнього вживання ad
 usum externum; pro usu externo

для ін'єкцій pro injectionibus
 для наркозу pro narcōsi
 добре bene
 добрий bonus, a, um
 доброякісний benignus, a, um
 довгий longus, a, um
 довго diu
 довжина longitūdo, ėnis f
 додавати addo, additum, ėre
 додатковий accessorius, a, um
 доза dosis, is f
 допомагати adiūvo, jutum, āre
 досвідчений perītus, a, um
 драже dragee n
 драже тифену dragee Tiphēni
 дрижання tremor, ōris m
 дрібний subtilis, e
 дрібно minūtum
 другий secundus, a, um
 другий хребець axis, is m
 дуга arcus, us f
 дуговий arcuātus, a, um
 дьоготь Pix (icis f) liquīda (ae)

Е

екзема eczēma, ātis n
 екзогенний exogēnus, a, um
 експіраторний, видихальний
 expiratorius, a, um
 екстракт, витяжка extractum, i n
 еластичний elasticus, a, um
 ембріопатія embryopathia, ae f
 емульсія emulsum, i n; emulsio,
 ōnis f (застар.)
 емфізема emphysēma, ātis n

ендогенний, внутрішнього
 походження endogēnus, a, um
 ендоміокардит endomyocardītis,
 ėdis f
 епідемічний epidemīcus, a, um
 епідемія epidemia, ae f
 еритропоез erythropoēsis, is f
 еритроцит erythrocytus, i m
 еритроцитний erythrocyticus, a,
 um
 етиловий aethylīcus, a, um
 еуфілін Euphyllinum, i n
 ефедрин Ephedrīnum, i n
 ефір Aether, ėris m
 ефірний aethereus, a, um

Ж

жар calor, ōris m
 жарознижувальний
 antipyreticus, a, um
 желатиновий gelatinōsus, a, um
 живий vivus, a, um
 живильний nutricius, a, um
 живіт abdōmen, ėnis n
 жир, сало axungia, ae f; adeps, ėpis m
 жирний, жировий adipōsus, a,
 um
 життя vita, ae f
 жінка femīna, ae f
 жіночий feminīnus, a, um
 жовтий flavus, a, um; luteus, a, um
 жовтяниця icterus, i m
 жовч fel, fellis n; bilis, is f (яка
 виливається з жовчного
 міхура); chole, es f (гр.)

жовчний biliāris, e; felleus, a, um;
felliōsus, a, um
жовчний міхур vesīca biliāris
(fellea)
жостір проносний Rhamnus (i f)
cathartica (-ae)

З

з (кого? чого?) e, ex (з Abl.)
з, разом з cum (з Abl.)
загальна гістологія histologia
generālis
загальний generālis, e; commūnis, e
загострення exacerbatio, ōnis f
задній posterior, ius
закінчення terminatio, ōnis f
закон lex, legis f
закреп, запор constipatio, ōnis f
закреп звичний constipatio
habituālis
закритий clausus, a, um
залізо Ferrum, i n
залізодефіцитний sideropenīcus,
a, um
залоза glandūla, ae f
запаморочення (голови)
vertigo, īnis f
запах (неприємний) foetor, ōris m
(неприємний запах з рота
foetor ex ore)
запізнений serotīnus, a, um
заразний infectiōsus, a, um;
contagiōsus, a, um
засіб, лікарський засіб
remedium, i n

заспокійливий sedatīvus, a, um
застійний congestīvus, a, um
застосовувати, вживати
adhibeo, ui, itum, ēre
затока lacūna, ae f
затульний obturatorius, a, um;
obturātus, a, um
захворювання aegritūdo, īnis f
захисний defendens, ntis
зачаток germen, īnis n
зашемлений incarcerationātus, a, um
зберігати servo, āvi, ātum, āre
збір, чай speciēs, ēi f
збірний (зісм.) collīgens, ntis
збовтувати agīto, āvi, ātum, āre
збудливий excitans, ntis
зв'язка ligamentum, i n
звичайний, спільний commūnis, e
здоровий sanus, a, um
зелений virīdis, e
земля terra, ae f
зернистий granulōsus, a, um
зерновий ventricōsus, a, um
з'єднання junctūra, ae f
злоякісний malignus, a, um
змішаний mixtus, a, um
змішувати misceo, cui, xtum, ēre
зморщений contractus, a, um;
corrugātus, a, um
знеболювальний anaesthetīcus, a,
um
зоб struma, ae f
зовнішній externus, a, um
зоровий optīcus, a, um
зрілий matūrus, a, um

зуб dens, ntis m
зубний dentālis, e
зубчастий dentātus, a, um
зубчик dens, ntis m

І

і, та et, -que (наприкінці слова)
із (чогось) ex (з Abl.)
із (ким? чим?) cum (з Abl.)
ізотонічний isotonīcus, a, um
ікло dens (-ntis m) canīnus
ікловий canīnus, a, um
імовірний probabīlis, e
імунний, несприйнятливий im-
mūnis, e
індурація – ущільнення органа
або його частини induratio,
ōnis f
інгаляція inhalatio, ōnis f
ін'єкція injectio, ōnis f
інструмент instrumentum, i n
інтима, внутрішня оболонка
intīma, ae f
інфаркт infarctus, us m
інфекційний, заразний
infectiōsus, a, um
інфантилізм infantilismus, i m
інфекція infectio, ōnis f
інші, решта cetēri, ae, a
істеричний hysterīcus, a, um
іхтіол Ichthyōlum, i n

І

їжа cibus, i m

Й

йод Iodum, i n
йодид iodīdum, i n
йодоформ Iodoformium, i n

К

калій Kalium, i n
кальцій Calcium, i n
кам'янистий petrōsus, a, um
камера camēra, ae f
камфора Camphōra, ae f
канал canālis, is m
каналець canalicūlus, i m
капсула, оболонка capsūla, ae f
карбонат carbōnas, ātis m
кардіогенний cardiogēnus, a, um
карієс caries, ēi f
карликовий nanus, a, um
карловарський Carolīnus, a, um
каротидний carotīcus, a, um
каротидний синус sinus carotīcus
кашель tussis, is f
квітка flos, floris m
кератит keratītis, īdis f
кила, грижа hernia, ae f; -cēle, is f
кисень Oxygenium, i n
кислота acīdum, i n
кислота борна acīdum (-i n)
borīcum (-i)
кислота хлоридна (соляна)
acīdum hydrochlorīcum
кисть, рука manus, us f
кишеня (зісм.) saccus, i m;
recessus, us m
кишка intestīnum, i n

кишка пряма rectum, *i n*
 кишка сліпа caecum, *i n*
 кишечник, кишківник
 intestinum, *i n*
 кількість, число numerus, *i n*
 кінець extremitas, *atis f*
 кінець смертельний exitus letalis
 кінцевий terminalis, *e*
 кінцівка membrum, *i n*
 кір morbili, *orum m pl.*
 кірковий corticālis, *e*
 кістка os, ossis *n*
 кістковий osseus, *a, um*
 клапан, заслінка
 valvula, *ae f*
 клізма clyisma, *atis n*
 клубок glomus, *eris n*
 ключиця clavicula, *ae f*
 коваделко incus, *udis f*
 кодеїн Codeinum, *i n*
 кокаїн Cocaīnum, *i n*
 колапс collapsus, *us m*
 коліно genu, *us n*
 коло кровообігу велике circulus
 sanguinis major
 коло кровообігу мале circulus
 sanguinis minor
 колотий punctus, *a, um*
 комірка alveolus, *i m; cellula, ae f*
 комірковий alveolaris, *e*
 конкремент concrementum, *i n*
 консервований conservatus, *a, um*
 контузія contusio, *onis f*
 кора cortex, *icis m*
 кореневище rhizōma, *atis n*

корисний utilis, *e*
 корінь radix, *icis f*
 коробочка scatula, *ae f*
 короста scabies, *ei f*
 короткий brevis, *e*
 косий obliquus, *a, um*
 край margo, *inis m*
 крапля gutta, *ae f*
 кривина curvatura, *ae f*
 крило ala, *ae f*
 криловий alaris, *e*
 крилоподібний pterygoideus, *a, um*
 кристал crystallus, *i f*
 кристалізований, кристалічний
 crystallisatus, *a, um*
 критичний criticus, *a, um*
 кров sanguis, *inis m*
 кровоспинний haemostaticus, *a, um*
 кровonosний sanguifer, *fera,*
ferum
 кровообіг circulatio sanguinis
 кровотворення haemopoësis, *is f*
 крохмаль Amylum, *i n*
 крохмальний amylaceus, *a, um*
 круглий rotundus, *a, um; teres,*
teretis
 кукурудзяні приймочки
 stigmata Maïdis
 кулька globulus, *i m*
 куприковий coccygeus, *a, um*
 кусаний morsus, *a, um*
 кут angulus, *i m*

Л

лактат заліза Ferri lactas (-atis)

левоміцетин Laevomycetinum, *i n*
 легень pulmo, *onis m*
 легкий facilis, *e; levis, e*
 лейкемія—білокрів'я leukaemia,
ae f
 лейкоцит—білокрівець leucocytus, *i m*
 лептоменінгіт leptomeningitis,
itidis f
 листок folium, *i n*
 лихоманка, гарячка febris, *is f*
 лице, обличчя facies, *ei f*
 лицевий facialis, *e*
 лишай lichen, *enis m*
 лишай оперізувальний lichen
 zoster
 лівий sinister, *tra, trum*
 лікар medicus, *i m*
 лікарський medicinalis, *e;*
medicatus, a, um
 лікарський засіб remedium, *i n*
 ліки medicamentum, *i n*
 ліктьова кістка ulna, *ae f*
 ліктьовий ulnaris, *e*
 лікувальний curativus, *a, um*
 лікування curatio, *onis f*
 лікувати curo, *avi, atum, are*
 лімфа lymphā, *ae f*
 лімфатичний lymphaticus, *a, um*
 лімфосаркома lymphosarcōma,
atis n
 лімфоцит lymphocytus, *i m*
 лінімент (рідка мазь) linimentum,
i n
 лінія linea, *ae f*

ліпома lipōma, *atis n*
 лобковий pubicus, *a, um*
 лобовий frontalis, *e*
 лопатка scapula, *ae f*
 лопаточно-під'язиковий омото-
 hyoideus, *a, um*
 лускоподібний squamosus, *a, um*
 людина homo, *inis m*
 людський humanus, *a, um*

М

магній Magnesium, *i n*
 магнію сульфат Magnesii sul-
 fas (-atis)
 мазь unguentum, *i n*
 мазь проти відмороження
 unguentum contra
 congelationem
 мазь сіра ртутна unguentum
 Hydrargyri cinereum
 малий parvus, *a, um; minor, us*
 малогомілкова кістка fibula, *ae f*
 малярзм marasmus, *i m*
 марля tela, *ae f*
 маса massa, *ae f*
 масло (тверде) butyrum, *i n*
 мати, володіти habeo, *itum, ere*
 матка uterus, *i m*
 медицина medicina, *ae f*
 межовий limitans, *ntis*
 менінгіт meningitis, *itidis f*
 метамієлоцит metamyelocytus, *i m*
 метод methodus, *i f*
 мечоподібний xiphoideus, *a, um*
 миготливий fibrillaris, *e*

мило sapo, *ōnis m*
 мильний saponātus, a, um
 мимовільний spontaneus, a, um
 митральний mitrālis, e
 миш'яковистий arsenicōsus, a, um
 міастенія myasthenia, ae *f*
 міжвузловий internodulāris, e
 міжкістковий interosseus, a, um
 мікстура mixtura, ae *f*
 міліграм milligramma, *ātis n*
 мілілітр millilitrum, i *n* (ml)
 міокард myocardium, i *n*
 міоцит myocytus, i *m*
 міст pons, ntis *m*
 місце locus, i *m*
 міхур vesīca, ae *f*
 міхурець vesicūla, ae *f*
 мішок saccus, i *m*
 мішечок sacculus, i *m*
 мозкова оболонка mater, tris *f*
 мозкова оболонка м'яка pia mater
 мозкова оболонка тверда dura
 mater
 мозковий cerebrālis, e
 мозок великий cerēbrum, i *n*
 мозок головний encephālon, i *n*
 мозолистий callōsus, a, um
 мозоля clavus, i *m*
 молоко lac, lactis *n*
 молоточок malleus, i *m*
 морський marīnus, a, um
 м'яз muscūlus, i *m*
 м'язове волокно myofibra, ae *f*
 м'язовий musculāris, e
 м'який mollis, e

м'ясиста оболонка tunīca dartos
 м'ясистий dartos, on
 м'ятна олія oleum Menthae

Н

на, в in (*прийм. з Acc., Abl.*)
 набряк oedēma, *ātis n*
 набутий acquisītus, a, um
 навоскований cerātus, a, um
 надгортанний epiglottīcus, a, um
 наднирковий suprarenālis, e
 надостний supraspinātus, a, um
 надпід'язиковий suprahyoideus,
 a, um
 надчеревний epigastricus, a, um
 назва nomen, īnis *n*
 найбільше maxīme
 найкраще optīme
 найкращий optīmus, a, um
 найменше minīme
 намазаний extensus, a, um
 нападоподібний paraxysmālis, e
 наперстянка Digitālis, is *f*
 налив abscessus, is *m*
 наркоз narcōsis, is *f*
 наростковий epiphysiālis, e
 насіння semen, īnis *n*
 настій infusum, i *n*
 настоянка (*супротова*) tinctūra, ae *f*
 натрій Natrium, i *n*
 натрію арсенат Natrii arsēnas (-
 ātis)
 натрію бромід Natrii bromīdum (-i)
 натрію гідрокарбонат Natrii
 hydrocarbōnas (-ātis)

натрію сульфат Natrii sulfas (-
 ātis)
 натуральний naturālis, e
 натягнутий tensus, a, um
 нашатирно-ганусові краплі
 liquor Ammonii anisātus
 не non
 невротичний neuroticus, a, um
 негайно statim
 недокрів'я anaemia, ae *f*
 недостатність insufficientia, ae *f*
 нейтрофільний neutrophilius, a,
 um
 некроз necrōsis, is *f*
 необхідний necessarius, a, um
 непарний azūgos (*анат.*)
 неповний incomplētus, a, um
 непосмугований, гладкий
 nonstriātus, a, um
 непрямий indirectus, a, um
 нерв nervus, i *m*
 нервовий nervōsus, a, um;
 neurālis, e
 нервово-психічний
 nervosopsychicus, a, um
 несправжній spurius, a, um
 нижній inferior, ius
 низхідний descendens, ntis
 нирка ren, renis *m*
 нирковий renālis, e
 ніжка crus, cruris *n*
 ніс nasus, i *m*
 нітрат nitras, *ātis m*
 нітрит nitris, ītis *m*
 нічний nocturnus, a, um

новонароджений neonātus, i *m*
 новоутворення neoplasma, *ātis n*
 нога, стопа pes, pedis *m*
 носовий nasālis, e

О

обвід circumferentia, ae *f*
 облатка oblāta, ae *f*
 обличчя, лице facies, ēi *f*
 облямівка, лімб limbus, i *m*
 оболонка tunīca, ae *f*; investio,
 ōnis *f* (*зичт.*)
 оболонка мозку mater, tris *f*
 оболонка внутрішня intīma, ae *f*
 обструктивний obstructivus, a,
 um
 обхідний collaterālis, e
 однокраплинний uniguttulāris, e
 ожиріння adipositas, *ātis f*
 окістя periosteum, i *n*
 окістя черепа pericranium, i *n*
 око oculū, i *m*
 окостеніння ossificatio, *ōnis f*
 оксид oxūdum, i *n*
 окуліст oculista, ae *m, f*
 олійний oleōsus, a, um
 олія какао oleum Cacao
 оман Inūla, ae *f*
 оперізувальний лишай lichen
 zoster
 опій Opium, i *n*
 опік combustio, *ōnis f*
 опух, пухлина tumor, ōris *m*
 орган orgānum, i *n*
 осаджений praecipitātus, a, um

осердний pericardiācus, a, um
осердя, перикард pericardium, i n
основа basis, is f (анат.); tela, ae f
(гіст.)

основний basilāris, e; basālis, e
остеопластичний osteoplasti-
cus, a, um

остистий spinōsus, a, um

осьовий axiālis, e

осьовий хребець axis, is m

отвір forāmen, īnis n; apertūra, ae
f; ostium, i n

отруєння intoxicatio, ōnis f

отруйний toxīcus, a, um

отрута venēnum, i n

очевидний manifestus, a, um

очищений depurātus, a, um

(сірка, жир); rectificātus, a, um

(спирт, скипидар); purificātus,

a, um (вакцина, сироватка,
вода)

очний ophthalmīcus, a, um

очноймковий orbitālis, e

П

пазуха sinus, us m

палений ustus, a, um

палець digītus, i m

пальцеподібний digitiformis, e

папір charta, ae f

парафін Paraffīnum, i n

парез parēsis, is f

паренхіма parenchŷma, ātis n

паста pasta, ae f

пахвинний inguinālis, e

пахвовий axillāris, e

пепсин Pepsīnum, i n

первинний primarius, a, um

перебіг cursus, us m; decursus, us m

переважаючий domīnans, ntis

перевернутий inversus, a, um

перегородка septum, i n

перед ante (з Acc.)

передкінцевий preterminālis, e

передній anterior, ius

передньобічний anterolaterālis, e

передпліччя antebrachium, i n

передсердя atrium, i n

передчасний praematūrus, a, um

переливання transfusio, ōnis f

переливання крові

haemotransfusio, ōnis f=

transfusio sanguinis

переродження degeneratio, ōnis f

період periōdus, i f

пероксид peroxydum, i n

персикова олія oleum Persicōrum

перфораційний perforans, ntis

перцевий pipēritus, a, um

перший primus, a, um

петля ansa, ae f

печінка hepar, ātis n; jecur, ōris n

(фарм.)

печінковий hepaticus, a, um

печінково-міхуровий

hepatocysticus, a, um

печінково-підшлунковий

hepatopancreaticus, a, um

печія pyrōsis, is f

півкуля hemispherium, i n

півмісяцевий semilunāris, e; luna-
tus, a, um

півнепарний hemiazŷgos (анат.)

підборідно-під'язиковий

geniohyoideus, a, um

підвищення eminentia, ae f

підлопатковий subscapulāris, e

піднебінний palatīnus, a, um

піднебіння palātum, i n

підребровий hypochondriacus, a,

um; subcostalis, e

підслизовий submucōsus, a, um

підшкірний subcutaneus, a, um;

saphēnus, a, um (нерв)

підшлункова залоза pancreas,

ātis n

під'язиковий sublinguālis, e;

hypoglossus, a, um; hyoideus,

a, um

пієлонефрит pyelonephritis, ītidis f

пієлонефротичний

pyelonephroticus, a, um

пізній tardus, a, um; serotīnus, a,

um

пілюля pilūla, ae f

пілюльна маса massa pilulārum

після post (з Acc.)

післятравматичний

posttraumaticus, a, um

плазма plasma, ātis n

плацента placenta, ae f

пластинка lamīna, ae f; lamella,

ae f

пластинчастий lamellōsus, a, um

пластир emplastrum, i n

пластир липкий еластичний
намазаний emplastrum (-i n)

adhaesivum (-i) elasticum (-i)

extensum (-i)

плече brachium, i n

плечова кістка humerus, i n

плід, фрукт fructus, us m

плоский planus, a, um

пляма macūla, ae f

пляма родима nacus, i m

плями трупні livōres mortis

плямистий maculātus, a, um

пляшка, флакон lagēna, ae f

пневмонія pneumonia, ae f

пневмосклероз pneumosclerōsis,

is f

по, порівну ana

поверхневий superficiālis, e

поверхня facies, ēi f

повіка palpēbra, ae f

повітря aēr, aēris m

повний complētus, a, um;

absolūtus, a, um

поволі lente

поворотний recurrens, ntis

повторний recrudescens, ntis

повторяти repēto, repetītum, ēre

погано male

пограничний limītans, ntis

поділений divīsus, a, um

подушка pulvīnar, āris n

позаматковий extrauterīnus, a,

um

позначати signo, āvi, ātum, āre

покритий оболонкою
obductus, a, um
покрівля tegmen, ĩnis *n*
пояс cingŭlum, i *n*
поліоенцефаліт polioencephalĭtis,
itĭdis *f*
пологи, роди partus, us *m*
полоскання gargarisma, ātis *m*
полярний polāris, e
поперечний transversus, a, um;
transversālis, e
порожнина cavĭtas, ātis *f*; cavum, i *n*
порок, вада vitium, i *n*
порошкоподібний, в порошок
pulverātus, a, um
порошок pulvis, ěris *m*
посмугований striātus, a, um
поспішати festĭno, āvi, ātum, āre
постгеморагічний
posthaemorrhagicus, a, um
постійний persistens, ntis (*анат.*),
permanens, ntis
посудина vas, vasis *m*
потиличний occipitālis, e
почервоніння rubor, ōris *m*
пошкоджений laesus, a, um
правець, стовбняк tetānus, i *m*
правий dexter, tra, trum
препарат praeparātum, i *n*
при ad (з *Acc.*)
приготований praeparātus, a, um;
parātus, a, um
приготовляти praeparāo, āvi,
ātum, āre; paro, āvi, ātum, āre
приємно jucunde

приймати (*всередину*) sumo,
sumpsi, sumptum, ěre
приймочка stigma, ātis *n*
приносний affĕrens, ntis
природний, натуральний naturā-
lis, e
присередній mediālis, e
присередня кістка malleolus, i *m*
присипка aspersio, ōnis *f*
присінковий vestibulāris, e
приступоподібний paroxysmālis, e
причина causa, ae *f*
прогноз, передбачення
prognōsis, is *f*
пролежень decubĭtus, us *m*
проносний laxans, ntis; purgatĭ-
vus, a, um
пронизний, проколюючий
perforans, ntis
приникаючий penetrans, ntis
пропасниця, лихоманка febris,
is *f*
проривний perforātus, a, um
простий simplex, ĩcis
простір spatium, i *n*
проти contra (з *Acc.*)
протицифтерійний
antidiphthericus, a, um
протока ductus, us *m*
протягом per (з *Acc.*)
прошарок tela, ae *f*
пружний, еластичний elastĭcus,
a, um
пряма кишка rectum, i *n*
прямий, правильний rectus, a, um

прямокишковий rectālis, e
психічний psychĭcus, a, um
пульс pulsus, us *m*
пухирець vesicŭla, ae *f*
пухирчастий лишай herpes, ětis *m*
пухлина, опух tumor, ōris *m*
п'явка hirŭdo, ĩnis *f*
п'ять quinque (V)

Р

рана vulnus, ěris *n*
ребровий costālis, e
ребро costa, ae *f*
ревматизм rheumatismus, i *m*
ревматоїдний rheumatoideus,
a, um
резекція resectio, ōnis *f*
резорцин Resorcĭnum, i *n*
ректальний, прямокишковий
rectālis, e
реопірин Rheopyrĭnum, i *n*
рецидивний recedĭvus, a, um
рецепт receptum, i *n*
рецепт складний formulā
remediŏrum composĭta
речовина substantia, ae *f*
риб'ячий жир oleum jecŏris

Aselli

рицинова олія oleum Ricĭni
рівний, однаковий aequālis, e
ріг, ріжок cornu, us *n*
рідкий liquidus, a, um; (*для*
екстрактів) fluidus, a, um
різаний incĭsus, a, um; concĭsus,
a, um

різний, різноманітний varius, a,
a, um
різцевий incisĭvus, a, um
робити facio, feci, factum, ěre
рогівка cornea, ae *f*
розведений dilŭtus, a, um
роздвоєння bifurcatio, ōnis *f*
розділяти divido, vĭsi, vĭsum, ěre
розлитий diffŭsus, a, um
розрив ruptŭra, ae *f*
розсіяний disseminātus, a, um
розтертий tritus, a, um
розтирати tero, trivi, tritum, ěre
розчин solutio, ōnis *f*
розчинений solŭtus, e
розчинний solubĭlis, e
розчиняти solvo, solŭtum, ěre
розширений dilatātus, a, um
рослина planta, ae *f*
рослинний vegetabĭlis, e
рот os, oris *n*
ртуть Hydrargŷrum, i *n*
рубець, шрам cicātrix, ĩcis *f*
рубцевий cicatricālis, e
рука, кисть manus, us *f*
ряд series, ěi *f*

С

саліцилова кислота Acĭdum
salicylicum
саліциловий salicylicus, a, um
салол Salolŭm, i *n*
свинячий suillus, a, um
свіжий recens, ntis
свіжо recenter

свічка suppositorium, i *n*
 свічки з гліцеринном suppositoria
 cum Glycerīno
 сегмент segmentum, i *n*
 селезінка splen, splenis *m*; lien,
 ēnis *m*
 сепсис sepsis, is *f*
 серединний mediānus, a, um
 середній medius, a, um
 серозний serōsus, a, um
 серопозитивний seropositīvus,
 a, um
 серце cor, cordis *n*
 серцевий cardiācus, a, um
 серцево-судинний
 cardiovasculāris, e
 сеча urīna, ae *f*
 сечовий urinarius, a, um
 сечогінний diuretīcus, a, um
 сечокрів'я uraemia, ae *f*
 симптом symptōma, ātis *n*
 симфіз, зрощення, зчленування
 symphŷsis, is *f*
 синапс synapsis, is *f*
 синдесмоз syndesmōsis, is *f*
 синус sinus, us *m*
 синя пляма, синяк livor, ōris *m*
 сипати, посипати conspergo, ēre
 сироватка serum, i *n*
 сироп sirŭpus, i *m*
 система systēma, ātis *n*
 система з'єднань systēma
 articulāre
 системний systemīcus, a, um
 сідничний ischiadicus, a, um

сідничний gluteālis, e; glutēus,
 a, um
 сік succus, i *m*
 сіль sal, salis *n, m*
 сіль карловарська штучна sal
 carolīnum factitium
 сіль морська sal marīnus
 сім'явиносний defērens, ntis
 сірий cinereus, a, um; griseus,
 a, um
 сірка Sulfur, ūris *n*
 сітка rete, is *n*
 сказ rabies, ēi *f*
 скелет skelēton, i *n*
 скипидар oleum Terebinthīnae
 скільки потрібно quantum satis
 складатися consto, āre
 складка plica, ae *f*
 складний composītus, a, um
 склероз sclerōsis, is *f*
 склистий vitreus, a, um
 склянка vitrum, i *n*
 скроневий temporālis, e
 слиз mucilāgo, īnis *f* (лікарська
 форма)
 слизовий mucōsus, a, um
 слуховий acustīcus, a, um;
 auditorius, a, um (слухова
 труба tuba auditoria);
 auriculāris, e (слухо-
 ва ділянка regio auriculāris)
 слъозовий lacrimālis, e
 смертельний letālis, e
 сморід foetor, ōris *m*

смугасти́й, посмугований
 striātus, a, um
 снодійний somnifer, fēra, fērum;
 hypnotīcus, a, um
 солодкий dulcis, e
 соляна кислота Acidum
 hydrochlorīcum
 сонний carotīcus, a, um
 соскоподібний mastoideus, a, um
 спазм, корчі spasmus, i *m*
 спина, тил, спинка dorsum, i *n*
 спинномозковий spinālis, e;
 cerebrospinālis, e
 спирт spirītus, us *m*
 спиртовий spirituōsus, a, um
 сплетення plexus, us *m*
 сполучення junctio, ōnis *f*
 сполучний communīcans, ntis;
 conjunctīvus, a, um;
 connectīvus, a, um (з'єм.)
 спонтанний spontaneus, a, um
 справжній verus, a, um
 стабілізований stabilisātus, a, um
 стадія stadium, i *n*
 стан status, us *m*
 старанно, точно exacte
 старечий senīlis, e
 стегно femur, ōris *n*
 стеноз, звуження stenōsis, is *f*
 стенокардія, грудна жаба
 stenocardia, ae *f*
 стерилізувати sterilīso, ātum, āre
 стиснення constrictio, ōnis *f*
 стінка paries, ētis *m*
 стовп columna, ae *f*

стопа, нога pes, pedis *m*
 страх pavor, ōris *m*
 стрептоцид Streptocīdum, i *n*
 стріловий, сагітальний
 sagittālis, e
 студент studiōsus, i *m*
 студентка studiōsa, ae *f*
 ступінь gradus, us *m*
 ступор stupor, ōris *m*
 суглоб articulatio, ōnis *f*
 суглобовий articulāris, e
 судина vas, vasis *n*
 судинний vasculāris, e
 сульфат sulfas, ātis *m*
 сульфід sulfis, ītis *m*
 суміш mixtio, ōnis *f*
 сумка bursa, ae *f*
 сумнівний dubius, a, um
 сухий siccus, a, um
 сухожилок tendo, īnis *m*

Т

таблетка tabuletta, ae *f*
 такий talis, e
 танін Tannīnum, i *n*
 твердий durus, a, um
 темний fuscus, a, um; obscŭrus,
 a, um
 теофілін Theophyllīnum, i *n*
 терапія, лікування therapia, ae *f*
 терти, розтирати tero, tritum, ēre
 тетрациклін Tetracyclīnum, i *n*
 тил, спина dorsum, i *n*
 тильний dorsālis, e
 тиф typhus, i *m*

тифен Tiphēnum, i *n*
тифозний typhōsus, a, um
тіло corpus, ōris *n*
тільце corpusculum, i *n*
тканина (*анат., гіст.*) textus,
us *m*

товкти contundo, tūsum, ēre
товстий crassus, a, um
товчений contūsus, a, um
токсичний toxicus, a, um
трава herba, ae *f*
травматичний traumaticus, a, um
травний digestorius, a, um
(*apparātus*)
травний digestorius, a, um;
alimentarius, a, um
тремтіння tremor, ōris *m*
третій tertius, a, um
тремтливий tremens, ntis
три tres, tria
триголовий triceps, cipītis
тригранний triquētrus, a, um
триколовий tricōlor, ōris
трикутний triangulāris, e
трикутник trigōnum, i *n*
тримач retinaculum, i *n*
тричастковий trilobātus, a, um
трійчастий trigemīnus, a, um;
trigeminālis, e
трубний tubarius, a, um
трубочка tubulus, i *m*
трупна пляма livor (ōris *m*)
mortis

трупний cadaverīnus, a, um
туберкульоз tuberculōsis, is *f*

туберкульозний tuberculōsus, a,
um
тяжкий, важкий gravis, e; diffi-
cilis, e

У

у, в in (з *Acc.* — куди? *Abl.* — де?)
у чистому вигляді per se
уважно attente
увесь omnis, e
укушений morsus, a, um
ускладнений complicātus, a, um
утворювати formo, āvi, ātum, āre
утворюватися fio, factus sum,
fiēri
уявний, несправжній spurius, a,
um

Ф

фаза phasis, is *f*
фаланга phalanx, ngis *f*
фармацевтичний
pharmaceuticus, a, um
фасція fascia, ae *f*
фіброма fibrōma, ātis *n*
фільтрувати filtro, āvi, ātum, āre
флакон flacon, ōnis *f*; lagēna, ae *f*
фолікулярний folliculāris, e
форма forma, ae *f*
фосфат phosphas, ātis *m*
функціональний functionālis, e
функція functio, ōnis *f*

Х

харчовий alimentarius, a, um

хвилина minūta, ae *f*
хвора aegrōta, ae *f*
хворий aegrōtus, a, um
хвороба morbus, i *m*
хід, прохід meātus, us *m*
хірург chirurgus, i *m*
хірургічний chirurgicus, a, um
хлороформ Chloroformium, i *n*
холодний frigīdus, a, um
хореїчний choreicus, a, um
хребтовий vertebrālis, e
хребцевий vertebrālis, e
хронічний, затяжний chronicus,
a, um
хрящ cartilāgo, īnis *f*
хрящовий cartilagineus, a, um

Ц

центр centrum, i *n*
центральний centrālis, e
цинга scorbūtus, i *m*
цинк Zincum, i *n*
циротичний cirrhoticus, a, um
цистоплегія — параліч
мускулатури сечового міхура
cystoplegia, ae *f*
цитологія — наука про будову,
розвиток і функції тваринних
і рослинних клітин cytologia,
ae *f*
цитоплазматичний
cytoplasmaticus, a, um
цілковитий absolūtus, a, um
цукор sacchārum, i *n*

Ч

час tempus, ōris *n*
частина pars, partis *f*
частка lobus, i *m*
часто saepe
чепець omentum, i *n*
чепцевий omentālis, e
червоний ruber, bra, brum
черв'як vermis, is *m*
черевна водянка ascītes, ae *m*
черевний abdominālis, e
черевце venter, ntris *m*
через per (з *Acc.*)
череп cranium, i *n*
численний multus, a, um
число, кількість numērus, i *m*
чистий purus, a, um
чоловічий masculinus, a, um
чорний niger, gra, grum
чужий, сторонній aliēnus, a, um
чутливий sensibilis, e

Ш

шар, верства stratum, i *n*; tela,
ae *f*
швидко cito
шво (між кістками) sutūra, ae *f*;
(між сухожилками і м'язами,
лінія зрощення двох половин
органу або частин тіла raphe,
es *f*)
шийка cervix, īcis *f*; collum, i *n*
шишка strobilus, i *m*
шия collum, i *n*; cervix, īcis *f*
(нижня частина, карк)

шкірний cutaneus, a, um
шлунковий gastricus, a, um
шлунково-кишковий
gastrointestinalis, e

шлунок gaster, tris f
шлуночок ventriculus, i m
шлях, тракт tractus, us m
шрам, рубець cicatrix, icis f
штучний factitius, a, um

Щ

щелепа верхня maxilla, ae f
щелепа нижня mandibula, ae f
щитоподібний thyroideus, a, um
щілина fissura, ae f; rima, ae f

щільний compactus, a, um
щоб ut (з conjunct.)
щока bucca, ae f

Я

ядуха, астма asthma, ätis n
язик lingua, ae f
язичок lingula, ae f; uvula, ae f
ямка fossa, ae f; fovea, ae f
ячмінь — гостре гнійне запалення
залози хряща повіки
hordeolum, i n

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Греческо-русский словарь: В 2-х частях / Сост. Иваном Синайским. — М.: Издательство книгопродавцев братьев Салаевых, 1869. — ч. 1. — 487 с.; ч. 2. — 312 с.
2. Д-р Георги Д. Арnaudов. Медицинская терминология на пяти языках. — 4-е рус. изд., испр.: пер. с болг. — София: Медицина и физкультура, 1979. — 942 с.
3. Закалюжний М.М., Андрейчин М.А. Посібник з анатомічної і клінічної термінології. — К.: Здоров'я, 1993. — 224 с.
4. Иванова А.И., Чайковский Ю.Б., Луцик О.Д. Міжнародна гістологічна та ембріологічна номенклатура. — Львів: Львівський медичний інститут, 1993. — 176 с.
5. Казьєр Г.В., Соколовський В.Г., Февральов Є.О. і ін. Українсько-латинсько-російський медичний словник. — К.: Державне медичне видавництво УРСР, 1960. — 487 с.
6. Козовик І.Я., Шипайло Л.Д. Латинська мова: Підручник. — 2-ге вид., перероб. — К.: Вища школа, 1993. — 248 с.
7. Корж Н.Г., Луцька Ф.Й. Із скарбниці античної мудрості. — К.: Вища школа, 1988. — 317 с.
8. Краковецька Г.О., Бобирьов В.М., Беляєва О.М. Латинська мова. Рецептатура. Клінічна термінологія. — К.: Здоров'я, 1999. — 360 с.
9. Латинский язык и основы медицинской терминологии: Учебник для студ. мед. инст / Под ред. М.Н. Чернявского. — Минск: Вышэйшая школа, 1980. — 336 с.
10. Латинский язык и основы терминологии / Под ред. Ю.Ф. Шульца. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Медицина, 1982. — 336 с.
11. Латинська мова: Навч. посібник / А.Г. Ступінська, С.Я. Шарипкін, М.Й. Врублевська та ін. За ред. А.Г. Ступінської. — К.: Вища школа, 1993 — 255 с.
12. Латинська мова: Навч. посібник / За редакцією А.Г. Ступінської. — К.: Вища школа, 1986. — 231 с.
13. Латинські прислів'я та приказки / Упоряд. і пер. з лат. Юрія Цимбалюка. — К.: Дніпро, 1987. — 254 с.
14. Машковский М.Д. Лекарственные средства: В 2-х томах. — М.: Медицина, 1986. — т. 1 — 624 с.; т. 2 — 576 с.
15. Міжнародна анатомічна номенклатура: Український стандарт. — К.: "Здоров'я", 2001. — 328 с.
16. Нетлох М.А. Латинсько-український словник. — К.: Наукова думка, 1972. — 225 с.
17. Орфографічний словник українських медичних термінів. — Львів: Львівський медичний інститут, видавнича спілка "Словник", 1993. — 473 с.
18. Паласюк Г.Б., Чоляч В.В. Латинська мова: Підручник. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. — 344 с.
19. Присяжнюк М.С. Російсько-український медичний словник професійної мови фахівців з внутрішніх хвороб (із тлумаченням термінів). — К.: Видавничий дім "КМ Академія", 1995. — 508 с.
20. Романова Н.В. Загальна та неорганічна хімія: Підручник для студентів виш. навч. закл. — К.: Ірпінь, ВТФ "Перун", 1998. — 480 с.
21. Русско-украинско-латинский словарь медицинских терминов. Оториноларингология. Стоматология. Патологическая анатомия. Патологическая физиология. Фармакология. Микробиология. Инфекционные болезни. Общая гигиена. / Под ред. проф. В.Г. Коляденко, проф. Ю.В. Шанина. — К.: Здоров'я, 1993. —
22. Світлична Є.І., Толоч І.А. Латинська мова: Підручник. — Харків: Майдан, 1998. — 368 с.

23. Цимбалюк Ю.В., Краковецька Г.В. Крилаті латинські вислови. — К.: Вища школа, 1976. — 191 с.
24. Чернявский М.Н. Латинский язык и основы фармацевтической терминологии. — М.: Медицина, 1984. — 320 с.
25. Энциклопедический словарь медицинских терминов: В 3-х томах / Гл. ред. Б.В. Петровский. — М.: Советская энциклопедия, 1982- 1984. — т.1. — 464 с.; т.2. — 448 с.; т.3. — 512 с.
26. Ahrens Gerhard. Naturwissenschaftliches und medizinisches Latein. — VEB Verlag Enzyklopädie Leipzig, 1975. — 357 s.
27. Cursus Latīnus Medicinālis: Lateinisches Lehrburh für Medizienner. — VEB Verlag Enzyklopädie Leipzig — 1975. — 220 S.
28. Filipczak-Nowicka Sabina, Grech-Zmijewska Sofia. Lingua Latina ad usum medicīnae studentium. — Warszawa: Państwowy zakład wydawnictw lekarskich, 1975. — 239 s.
29. Piekarczy Marcin. Lingua Latīna medicinālis. Zasady poprawnego formulowania łacińskich rozpoznań medycznych: Podręcznik dla lekarzy i studentów. — Kraków: Medycyna Praktyczna, 1996. — 626 s.
30. Swidecki Josef. Język łacinski: dla licejów medycznych pielęgniarstwa: Dwuletnie kurs nauki. Warszawa: Państwowy zakład wydawnictw lekarskich, 1969. — 292 s.

Підручник
Закалюжний Мирослав Миколайович
Паласюк Галина Богданівна
Латинська мова і основи медичної термінології

Редактор	<i>Лілія Гайда</i>
Технічний редактор	<i>Світлана Демчишин</i>
Оформлення обкладинки	<i>Павло Кушик</i>
Комп'ютерна верстка	<i>Ірина Петрикович</i>

Підписано до друку 12.02.2004. Формат 60х84/16.
Папір офсетний № 1. Гарнітура Times. Друк офсетний.
Ум. др. арк. 24,65. Обл.-вид. арк. 20,61.
Наклад 1000. Зам. № 184.

Оригінал-макет підготовлено у відділі комп'ютерної верстки
видавництва "Укрмедкнига".
Майдан Волі, 1, м. Тернопіль, 46001, Україна.

Надруковано у друкарні видавництва "Укрмедкнига".
Майдан Волі, 1, м. Тернопіль, 46001, Україна.

Свідцтво про внесення до державного реєстру суб'єктів видавничої справи
ДК № 348 від 02.03.2001 р.